

T.C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

KADIZÂDE MEHMED TAHİR EFENDİ'NİN
RİSÂLE-İ NÛRİYYE ADLI ESERİ
(İNCELEME-METİN)
Yüksek Lisans Tezi
Muharrem BAYRAK
145160131

Danışman: Prof. Dr. A. AZMİ BİLGİN

İstanbul, 2017

T.C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

**KADIZÂDE MEHMED TAHİR EFENDİ'NİN
RİSÂLE-İ NÛRİYYE ADLI ESERİ
(İNCELEME-METİN)
Yüksek Lisans Tezi**

Hazırlayan: **Muharrem BAYRAK**

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Kadıızâde Mehmed Tahir Efendi'nin *Risâle-i Nûriyye* Adlı Eseri (İnceleme-Metin)” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Muharrem BAYRAK

ONAY

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece İstanbul Arel yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Muharrem BAYRAK

ÖZET
KADIZÂDE MEHMED TAHİR EFENDİ’NİN
RİSÂLE-İ NÛRİYYE ADLI ESERİ
(İNCELEME-METİN)
MUHARREM BAYRAK

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. A. AZMİ BİLGİN

Ocak, 2017 - 181 sayfa

Klasik Türk Edebiyatı sahası gerek manzum gerekse mensur çok sayıda eseri kapsamı bakımından Türk edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Bu edebiyat çerçevesinde yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu manzum eserler olmakla birlikte mensur eserler üzerine yapılan çalışmaların sayısı gün geçtikçe artmaktadır.

İslam dininin ilke ve kurallarının toplumun geniş kitlelerine ulaştırılmasında mensur eserler önemli bir işleve sahiptir. Bunun yanında Türk dünyasında tasavvuf anlayışının gelişip yayılmasında mensur tasavvufi eserlerin ayrı bir önemi olmuştur. Mensur tasavvufi eserler, tasavvufun Osmanlı toplumundaki etkisine paralel olarak Klasik Türk Edebiyatında oldukça zengin bir yer teşkil etmiştir.

Biz, bu çalışma kapsamında 19. yüzyıl şeyhülislamlarından Kadızâde Mehmed Tahir Efendi’nin henüz üzerinde herhangi bir akademik çalışma yapılmayan mensur *Risâle-i Nûriyye* adlı tasavvufi bir eserini inceledik.

Üç bölüm halinde tasarladığımız çalışmamızın ilk bölümünde; müellif, nüsha ve tür hakkında bilgi ve incelemeler, ikinci bölümünde transkripsiyonlu metin ve son bölümünde ise yapılan çalışmadan elde edilen verilerle oluşturduğumuz sözlük ve sonuç kısmı yer almaktadır.

Bu çalışma ile bugüne kadar eseri ve müellifi hakkında kaynaklarda detaylı bilgiye yer verilmeyen Kadızâde Mehmed Tahir Efendi’in *Risâle-i Nûriyye* adlı eseri bilimsel bir şekilde bilim dünyasına sunulmuş olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kadızâde Mehmed Tahir Efendi, *Risâle-i Nûriyye*, Tasavvuf

ABSTRACT
RİSÂLE-İ NÛRİYYE WRITTEN BY
KADIZÂDE MEHMED TAHİR EFENDİ
(TEXT-ANALYSIS)

MUHARREM BAYRAK

Master Thesis, Turkish Language and Literature Department

Advisor: Prof. Dr. A. AZMİ BİLGİN

January, 2017 - 181 pages

Classical Turkish Literature has an important position in Turkish Literature, because it has a great number of proses and poetics. Nowadays, the massive of working about literature are poetic artifacts. However, the proce artifact works have been improving progressively.

The proses play important role to convey to the masses of the society with the priciples and rules of Islamic religion. Additionally, they were also important role about expanding and devoloping of the perceptive Islamic mysticism in the Turkish world. These artifacts have an important position in the Turkish literature parallel to the influence of mysticism in Ottoman society.

We analysed the Risale-i Nuriyye was written by Kadızade Mehmed Tahir Efendi who was shayk al-Islam in the 19 century. There has not been any acedemical work about *Risâle-i Nûriyye* except this thesis.

We designed this work in three parts. The first part involves information and examinations about author, copy and genre. The second part involves transcribed text and last part dictionary, involves conclusion.

There has not been any information in any source about *Risâle-i Nûriyye* which was written by Kadızade Mehmed Tahir Efendi until now. This artifact has been published into the science world scientifically.

Keywords: Kadızâde Mehmed Tahir Efendi, *Risâle-i Nûriyye*, Mysticism

ÖNSÖZ

Klasik Türk Edebiyatında tasavvuf konulu risaleler Türkler'in İslamiyet'i kabul etmesiyle beraber günümüze kadar yazılagelmiştir. Özellikle de Anadolu'da tarikatların tasavvufi düşüncüyü yayma çabasına paralel olarak yazılan eserlerde tasavvuf konusu ön plana çıkmaktadır.

19. yüzyıl şeyhülislamlarından Kadızâde Mehmed Efendi dini ilimlerin yanında tasavvufi ilimlere de vakıf bir âlimdir. Nitekim çalışmamız, müellifin tasavvufî görüşlerini kırk bir bölümde aktardığı *Risâle-i Nûriyye* adlı eserin mevcut üç yazmasından "Reşid Efendi" nüshası esas alınarak hazırlandı. Esas aldığımız nüshada olmayıp da metinde yer alması gereken bazı farklılıkları asıl metne almış olsak da çoğu kez bu farklılıklar dipnotta verilmiştir. Metinde geçen Arapça ve Farsça ibare ve alıntıların Türkçe anlamları tezimizin "Son Notlar" kısmında verilmiştir. Ayrıca metinde okunmayan bazı kelimelerin yerine üç nokta (...), bazı şüpheli kelimelerin sonlarına da soru işareti (?) konulmuştur.

Bu çalışmamızı hazırlamaktaki amacımız, Klasik Türk Edebiyatında 19. yüzyıla kadar yazılmış olan tasavvuf konulu risalelerden *Risale-i Nûriyye*'nin farklı nüshalarını göz önünde bulundurarak tenkitli bir metin oluşturmaktır.

Çalışma süresince, yoğun akademik faaliyetlerinin arasında fedakârlıkta bulunarak bana vakit ayıran tez danışmanım Prof. Dr. A. Azmi Bilgin'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca, çalışmanın her anında gerek kaynak araştırmasında gerekse de kaynaklara erişebilme ortamının sağlanması noktasında iyi niyet gösteren İsmail Fakirullah Yıldız'a teşekkürü ayrıca bir borç bilirim.

Son olarak, çalışmam süresince bana destek olan aileme ve nişanlıma sonsuz teşekkür ederim.

İSTANBUL, 2017

Muharrem BAYRAK

İÇİNDEKİLER

ÖZET	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ	vii
KISALTMALAR	xi

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1.	XIX. Yüzyıla Gelinceye Kadar Klasik Türk Edebiyatı Sahasında Risâle-i Nûriyye Tarzında Yazılmış Eserlere Genel Bir Bakış	1
1.2.	Risâle-i Nûriyye ve Müellifi Hakkında Bilgi	6
1.3.	Reşid Efendi Nüshasının Tavsifi	8
1.4.	Uşşaki Tekkesi Nüshasının Tavsifi	9
1.5.	Hacı Mahmud Efendi Nüshasının Tavsifi	9
1.6.	Nüshaların İmlâ ve Dil Özellikleri	10
1.7.	Fasılları (Bölümleri) ve Muhtevasının Özeti.....	12

2. BÖLÜM

RİSÂLE-İ NÛRİYYE

2.1.	Faşl-1 Evvel.....	20
2.2.	Faşl-1 Şânî.....	22
2.3.	Faşl-1 Sâlis	24
2.4.	Faşl-1 Râbi‘	26
2.5.	Faşl-1 Hâmis	28
2.6.	Faşl-1 Sâdis	31
2.7.	Faşl-1 Sâbi‘	35

2.8.	Faşl-1 Şāmin.....	36
2.9.	Faşl-1 Tāsi‘	37
2.10.	Faşl-1 ‘Aşer	40
2.11.	Faşl-1 Hādī ‘Aşer	42
2.12.	Faşl-1 Şānī ‘Aşer	45
2.13.	Faşl-1 Sālis ‘Aşer	47
2.14.	Faşl-1 Rābi‘ ‘Aşer	50
2.15.	Faşl-1 Hāmisi ‘Aşer	51
2.16.	Faşl-1 Sādis ‘Aşer	52
2.17.	Faşl-1 Sābi‘ ‘Aşer.....	56
2.18.	Faşl-1 Şāmin ‘Aşer	58
2.19.	Faşl-1 Tāsi‘ ‘Aşer.....	61
2.20.	Faşl-1 ‘İşrīn	63
2.21.	Faşl-1 Hādī ve ‘İşrīn.....	67
2.22.	Faşl-1 Şānī ve ‘İşrīn	68
2.23.	Faşl-1 Sālis ve ‘İşrīn	70
2.24.	Faşl-1 Rābi‘ ve ‘İşrīn.....	72
2.25.	Faşl-1 Hāmisi ve ‘İşrīn.....	73
2.26.	Faşl-1 Sādis ve ‘İşrīn.....	74
2.27.	Faşl-1 Sābi‘ ve İşrīn	76
2.28.	Faşl-1 Şāmin ve ‘İşrīn	79
2.29.	Faşl-1 Tāsi‘ ve ‘İşrīn	82
2.30.	Faşl-1 Şelāşīn	84
2.31.	Faşl-1 Vāhid ve Şelāşīn.....	85
2.32.	Faşl-1 İşneyn ve Şelāşīn.....	89
2.33.	Faşl-1 Şelāşe ve Şelāşīn	93
2.34.	Faşl-1 Erba‘a ve Şelāşīn.....	94
2.35.	Faşl-1 Hamse ve Şelāşīn	95
2.36.	Faşl-1 Sitteti ve Şelāşīn.....	96
2.37.	Faşl-1 Seb‘a ve Şelāşīn	101

2.38.	Faşl-1 Şāmin ve Şelāşīn	106
2.39.	Faşl-1 Tis‘a ve Şelāşīn	113
2.40.	Faşl-1 Erba‘īn	114
2.41.	Faşl-1 Vāhid ve Erba‘īn	120

3. BÖLÜM SÖZLÜK

3.1.	Arapça ve Farsça Asıllı Kelimeler.....	128
SONUÇ	128
KAYNAKÇA	174
ÖZGEÇMİŞ	177
SON NOTLAR	178

KISALTMALAR

a.g.e	: Adı geçen eser
a.g.m	: Adı geçen makale
b	: Bin, İbn
bk.	: Bakınız
c.	: Cilt
çev.	: Çeviren
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
Ed.	: Editör
Ed.Fak.	: Edebiyat Fakültesi
H.	: Hacı Mahmud Efendi Nüshası
haz.	: Hazırlayan
İÜ	: İstanbul Üniversitesi
Kit.	: Kitaplığı
Ktp.	: Kütüphanesi
nr.	: Numara
R.	: Reşid Efendi Nüshası
s.	: Sayfa
s.a.s.	: Sallallâhü Aleyhi ve Sellem
sy.	: Sayı
Ün.	: Üniversite
U.	: Uşşaki Tekkesi Nüshası
vr.	: Varak
vs.	: Ve sâire
Yay.	: Yayınlayan, Yayınevi
Yzm:	: Yazma

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. XIX. Yüzyıla Gelinceye Kadar Klasik Türk Edebiyatı Sahasında Risâle-i Nûriyye Tarzında Yazılmış Eserlere Genel Bir Bakış

Risale sözlüklerde “belli bir konuda yazılmış küçük kitap” diye tanımlanmıştır. Kâtip Çelebi ise risaleyi aynı cinsten olan az miktarda problemi içeren mecelle olarak nitelendirmiş olup mecelleyi de içinde özlü sözler bulunan sayfa şeklinde tarif etmiştir (Keşfü'z-zunûn, 2007: II, 687).

Risâleler şerh, haşiye gibi isimlerle de anılmaktadır. Risâle yazma geleneği önce Araplarda başlamış daha sonra ise İranlılara ve Türklere geçmiştir.

Risâle sözcüğünün “yazılı belge” anlamında kullanılmasının 10. yüzyılda Emevi halifesi olan Hişam bin Abdülmelik’in kâtibi Ebû'l-Âlâ Sâlim b. Abdullah’ın çeviri mahiyetinde yazmış olduğu *Risâletü Aristâtalis ile'l-İskender fî siyâseti'l-müdüin* adlı eseriyle başladığı düşünülmektedir (İbnü'n-Nedîm, 2000: 131).

Risâleler mensur ve manzum olmak üzere ikiye ayrılır. Tasavvufî ilgili eserlerin daha çok mesnevi nazım şekliyle kaleme alındığı bilinmektedir. 14. yüzyılda Yunus Emre *Risâletü'n-Nushiyye* isimli eserinde ruh, nefis, sabır, akıl gibi konuları işleyerek tasavvufî bir bakışla mesnevî türündeki eserini kaleme almıştır. Nitekim Mehmet Fuad Köprülü’nün *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar* isimli eserinin son yarısının konusunu teşkil eden Yunus Emre Türk tasavvufunun en önemli isimlerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Risâleler zaman içerisinde gelişmiş ve birçok disiplini kapsayarak kitap telif türü haline gelmiştir. Başta dini ilimler olan fıkıh, kelim, hadis ve tefsir gibi alanlarda yazılan risâleler çeşitliliğini arttırarak pozitif ilimleri de konu edinmiştir. Nitekim 15.yüzyılda Ali Kuşçu *Risâle fî-l hisâb¹* ismiyle Farsça yazdığı eserini Fatih Sultan Mehmet’e sunmuştur. Ayrıca Bursalı Kadızâde

¹ Süleymaniye Kütüphanesi’nde (Ayasofya, nr. 2733) müellif hattı bir nüshası bulunmaktadır.

Rûmî'nin *Risâle fî-İstihrâcî'l-Ceyb Derece-i Vâhide* isimli pozitif ilimlerle ilgili eseri vardır. (Keşfü'z-zunûn, 2007: II, 690)

İslam kültür coğrafyasında birçok konuda risâle yazılmış olmakla birlikte biz bu kısımda 19.yüzyıla kadar tasavvuf konusunda yazılmış belli başlı bazı risalelerden bahsedeceğiz.

Tasavvuf konulu ilk risâleler Arapça ve Farsça yazılmış olup İslamiyet'in yayılmasıyla birlikte ilk örneklerini vermeye başlamıştır. Dini anlamda yazılan ilk risalelerden birinin 8.yüzyılda sûfî kelimesini ilk kez kullanan Hasan el-Basrî tarafından yazıldığı bilinmektedir. *Risâle ilâ 'Abdîmelik b. Mervan fî'l-kader*² ve *Risâle fî fazli Mekke*³ isimli eserleri bu açıdan önemlidir. *Risâle ilâ 'Abdîmelik b. Mervan fî'l-kader* adlı eserinde dönemin âlim ve devlet adamlarına göndermiş olduğu mektuplarından oluşmaktadır. *Risâle fî fazli Mekke* isimli eserinde ise şehirlerin faziletinden bahsedilmektedir.

8.yüzyılın meşhur ariflerinden olan Azîzuddîn b. Muhammed Nesefî'nin tarikata girmenin kuralları hakkında Farsça yazdığı *Risâletün fî Âdâbi 's-Sülûk* adlı risâlesi bu açıdan önemlidir. (Keşfü'z-zunûn, 2007: II, 690)

İslam dünyasında en ünlü risâlelerden biri olarak 11.yüzyılda Abdülkerim Kuşeyrî'nin yazdığı *er-Risâle*⁴ ön plana çıkmaktadır. Tasavvufun temel eserlerinden olan *er-Risâle* sûfîlerin inanç, ahlak, ilim, makam, hal, usul ve yolları gibi tasavvufî ve din konularını işleyen büyük bir eser niteliğindedir. Eserin başlangıcında Cüneyd-i Bağdâdî'nin Kur'an ve sünnet konusundaki görüşlerine yer verilmiştir. Mürşidsiz terbiyenin asla mümkün olmayacağını koşulsuz mürşide bağlı olma yolunda kararlı kalınması gerektiğinden bahsedilmektedir. Ayrıca müellif bu eserde sûfîlerin işaret ettikleri ilahi vecd ve ilhamları, manevi yolda ilk hallerinden son hallerine kadar nasıl ilerledikleri hususunu izah etmektedir (Kuşeyrî, 2005: 39).

² Ayasofya Ktp., nr., 3998.

³ Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr., 3634/18.

⁴ Süleymaniye Ktp., Damad İbrahim, nr., 01290.

12.yüzyılda ise Necmeddîn-i Kübrâ diye tanınan Şeyh Ebü'l-Cenâb Ahmed b. Ömer'in yazmış olduğu *Risâle ile'l-Hâ'imi'l-hâif min levmeti'l-lâim* adlı eserinde tasavvufî bir bakışla Allah'a ulaşmanın yollarını anlatmaktadır (Keşfü'z-zunûn, 2007: II, 714).

14.yüzyılda Yûsuf Bin Abdullah el-Gürânî'nin yazdığı *Risâletü Rayhânet'il-Kulûp fi't-Tevevssüli ile'l-Mahbûb* isimli eser tasavvufî konular açısından tez konumuz olan *Risale-i Nûriyye*'ye kaynak oluşturması bakımından ayrıca önem taşımaktadır. Adı geçen eserde Allah'a çok yakın olmanın yollarını anlatırken sufinin inzivaya çekilerek sürekli zikirle meşgul olmasının önemine sık sık işaret etmiştir.

Osmanlı döneminde tasavvuf konulu risâlelerin ilk örnekleri, 14. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Anadolu, henüz Beylikler Döneminde iken tasavvufî zümreler bu coğrafyada hızla yayılmaya başlamıştır. İslam dininin Anadolu'da yayılması noktasında mutasavvıfların rolü mühimdir. Öyle ki beylikler üzerinde etkili olan bazı tarikatler özellikle 14.yüzyıl sonu ve 15.yüzyılda nüfuzlarını hissettirmişlerdir. Bu dönemden itibaren ele alınan tasavvufî eserler gerek mensur gerekse manzum olarak ortaya çıkmaktadır. 15.yüzyılda ise Eşrefoğlu Rûmî'nin mensur olarak yazdığı *Müzekki'n-Nufûs* adlı eserinde olduğu gibi *Risale-i Nûriyye*'de de nefsin yapısı, ruh, kalp, sadr ve akıl arasındaki ilişkiler vurgulanmıştır. Gönül erinin ancak kötü huylardan arınarak nefsin terbiye edilebileceği üzerinde durulmuştur. Her iki eserde de “*Rabbini gönülden ve korkarak, içinden hafif bir sesle sabah, akşam an.*”⁵ ayet-i kerimesinde durmaksızın Allah'ı anmanın, nefsi terbiye etmenin başında geldiği hususları bulunmakla beraber az yemek, az söylemek ve az uyumak nefsin kötülüklerden arınması açısından temel şart olarak belirtilmiştir. Yine 15.yüzyılda Cemâleddîn İshâk Efendi'nin seyr ü sülûkta yaşanan halleri ele aldığı *Risâletün fi Etvâri's-Sülûk* adlı eseri bu yüzyılda yazılmış önemli risalelerden birisidir (Keşfü'z-zunûn, 2007: II, 691).

17.yüzyılda adâb-ı sûfiyye, tarikat-nâme, hurde-i tarikat, mi'yâr-ı tarikat gibi tasavvufî konularda birçok eser kaleme alınmıştır. Haydarzâde

⁵ A'raf, 7/205.

Mehmed Efendi'nin yazmış olduğu *Âdâb Risâlesi* buna örnek gösterilebilir. Ayrıca dönemin tartışmalı konularının Haydarzâde Mehmed Feyzî, Şeyh Beşir, İsmail Rusûhî Ankaravî, Sunullah Gaybî, Aziz Mahmud Hüdâyî, Niyâzî Mısrî, Ömer Fuâdî, İştibîzâde Seyyid Mustafa, Abdülehad Nûrî gibi meşhur meşâyih tarafından ele alındığı *Devrân Risâleleri* de önemli bir yer tutmaktadır (Yılmaz, 2001: 471- 472).

18. yüzyılda Anadolu'da Halvetîlik, Nakşibendîlik, Mevlevîlik, Kadirîlik, Celvetîlik, Bektaşîlik, Bayrâmîlik, Sâdîlik, Rifâîlik ve Bedevîlik gibi tasavvuf kültürünü yayan birçok tarikatın olması tasavvuf konulu birçok risâlenin ele alınmasını da beraberinde getirmiştir. Böylece mutasavvıflar yazmış oldukları risâlelerle tasavvufun yaygınlaşmasına katkı sağlamışlardır. Özellikle âlimlerin bir tarikate intisap etmesi, ulemânın mutasavvıflarla münasebetlerinin iyi olması risâlelerin geniş bir alana yayılmasını sağlamıştır.

Özellikle mutasavvıfların ilme verdiği önem aynı zamanda ulemânın da mutasavvıflara muhabbet beslemesine neden olmuştur. 18.yüzyılın başlarında Şeyhülislamardan Sâdık Muhammed Efendi'nin tasavvufa dâir eserleri mevcuttur. Bu eserlerden *Risâle fî aksâmi'z-zikr*, *Risâletü'l-mergûbe fî't-tasavvuf* ve *Risâle fî beyânî fazîleti'z-zikri'l-hafî ale'l- cehrî* isimli üç eseri dikkate değerdir (Muslu, 2003:599).

Sadrazam Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın tezkirecisi İshak Efendi'nin özel hocalığını yaptığından dolayı “İshak” lakabını alan İshak Hocası Ahmed Efendi'nin eserlerinden bazıları şunlardır: *Risâle fî tahkîk-i ma'ne'l-hidâye*, *Risâle fî âdâb-ı hıdmeti's-sultan*, *Risâle fî ilmi't-tılsım ve de'i't-tâûn*, *Risâle fî takrîd alâ şerh-i Muhammediye* (Muslu, 2003: 603).

Yukarıda âlimlerin şeyhlerle olan yakınlığına işaret etmiştik. 18.yüzyıl tarikat ehli âlimlerin özellikle seyr ü sülûk, tarikat ve ibâdet konularını risâleler yazarak ele aldıkları bilinmektedir. Tasavvufun derinliklerine yönelen eserler de yazılmıştır. Ebû Muhammed Hâdimî'nin *Risâletü'l- murâkabe*, *Risâletü'l- ubûdiye*, *Risâle fî hakkı'l-vücûdiye*'si; Abdullah Hâdimî'nin *Risâle fî 'z-zikr* isimli eseri; Osman Nakşibendî'nin *Risâle-i Nakşibendiye* isimli eserleri misal olarak gösterilebilir (Muslu, 2003: 620).

19.yüzyıl'da yazılan risâleler genel itibariyle tasavvuf ve tarikatlar hakkındadır. Kadızâde Mehmed Tahir Efendi dahil birçok müellif, Bektaşılık hariç birçok tarikat hakkında müsbet manada eser kaleme almıştır. Bu yüzyılda görev yapan yirmi dokuz şeyhülislâmın on üçünün bir tarikata bağlı olması ulemâ sınıfıyla meşâyih sınıfı arasında yakın bir ilişkinin de ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu dönemde tarikata mensup şeyhülislâmların dergah yaptırması ya da meşâyihlere para vakfetmesi bu yakın ilişkinin bir sonucudur.

19.yüzyılda şeyhülislâmların birçoğu Nakşibendiyye tarikatına müntesip olmasına rağmen Kadızâde Mehmed Tahir Efendi *Risale-i Nûriyye*'nin ön sözünde Gavsü'l Âzam, Kutb-i Rabbâni, Sultanü'l-Evliyâ, Kutb-i Âzam gibi lakablarla anılan mutasavvıf Abdülkadir Geylânî'yi büyük bir mürşid-i kâmil olarak görmüş ve onun izinden gittiğini belirterek Kadiri tarikatına mensub olduğunu beyan etmiştir.

Kadızâde Mehmed Tahir Efendi şeyhülislâmlığı döneminde Bektâşiliğin lağvedilmesi için büyük çabalar sarfetmiş ve Altımermer bölgesine yakın Kâdiriyye Dergâhı'nı inşâ ettirmiş ve şeyhlere bir miktar para vakfetmiştir. Abdülkadir Geylânî'ye bağlı bir zât olan Şeyh Mehmed el-Hâc Ahrak el-Bağdâdî b. el-Hâc Ahmed Bağdâdî'nin tavsiyesi üzerine istihâreye yatar ve “*vellezîne câhedû finâ lenehdiyennehüm*” âyetini rüyasında görmesiyle şeyhine intisâp eder. Kadızâde Mehmed Tahir Efendi birkaç yıl şeyhinin yanında kalarak süluk görür ve tasavvufî anlamda kâmil bir rütbeyle ulaşır (Yücer, 2003:750).

Kadızâde Mehmed Tahir Efendi'nin *Risale-i Nûriyye* adlı eseri yukarıda belirtilen aşamaları geçtikten sonra Kâdiriyye tarikatının usul ve esasları doğrultusunda yazılmıştır.

Bu dönemde yazılan risaleler arasında şeyhülislâmlıktan ayrılıp Medine'ye sürgün giden Akşehirli Hasan Fehmi Efendi'nin *Risâle fi keyfiyet-i İmân-ı Firavn*, Muhammed Hâdimî'nin öğrencilerinden Ayıntâbizâde Hacı Ahmed Efendi'nin *Risâle-i Nushiyye-i Ayıntâbî*, Abdurrahman Şemseddin Nasûzâde'nin *Risâle-i Sülûkiyye*, Şeyh Mustafa İsmet Yanyavî'nin *Risâle-i Kudsiyye fi't-Tarîkati'l-Aliyyeti'n-Nakşibendiyyeti'l-Hâlidîyyeti'l-Müceddidiye*,

Mehmed Nûrî Efendi'nin *Risâle-i Bey'at*, Manisalı Ali Nâilî'nin *Risâle-i Meşgûliye*, Balabânî Hüseyin Hüsni'nün *Risâle-i Hüsnîye fî âdâb'n-Nakşibendiye*'si yer almaktadır (Yücer, 2003:752).

Risâle-i Nûriyye'de ağırlıklı olarak işlenen konuları şu şekilde sıralamak mümkündür: Sâlikin riâyet edeceği şartlar, müellifin tarîkata girişi, nefsin mertebeleri, sülukta meslek ve meşrepler, inâbe etmek ve tevbe almak, kelime-i tevhid beyânında, müellifin şeyhinden ahz ettiği meslek hakkında, âlemin vücûda gelmesi, sâlikin Cenâb-ı Hakk'a seyr u sülûku, seyr ilallah ve seyr fillah, tecelli-i zât, etvâr-ı seb'a, mârifetullah, mürîdin yirmi makam ve hasleti, halvetin şartları ve edepleri, mükâşefât, vüsûl ilallah, vâkıât, müşâhede, nefsin mâsiyet ile iştigâli ve şeytana ittibâ, tezkiye-i nefis ve riyâzetin keyfiyeti, tahliye-i rûh, mârifetullah ve ma'rifetü'n-nefis, efrâd-u evliyâullah, kutb-u âlem, mürîd ile şeyhi arasında olan râbita-i tâmme ve alâka-i kâmile ve inâbenin şartları... Bu konulara baktığımızda 19. yüzyıla kadar yazılan tasavvufî konulu risâlelerde işlenen konular olduğunu görüyoruz.

1.2. Risâle-i Nûriyye ve Müellifi Hakkında Bilgi

Risale-i Nûriyye adlı eserin müellifi olan Kadızâde Mehmed Tahir Efendi, Osmanlı devrinin yüz dördüncü şeyhüislâmıdır. Osmanlı tarihinde Vak'a-i Hayriyye (Hayırlı Olay) olarak bilinen Yeniçeri Ocağının kaldırılması için verilen fetvanın sahibidir.

Asıl adı Mehmed Tahir olup, kadılardan Tokatlı Ömer Efendi'nin oğludur. Bu nedenle kendisine Kadızâde denilmiştir. 1747 (H. 1160) tarihinde Tokat'ta doğan Kadızâde Mehmed Efendi, ilk tahsilini babasından aldıktan sonra İstanbul'a gelmiştir. Dönemin meşhur âlimlerinin rahle-i tedrisinden geçtikten sonra müderris olur. Ardından Anadolu ve Rumeli'nin birçok bölgesinde kadılık vazifesinde bulunduktan sonra Şeyhüislâm Mekkî Mustafa Âsım Efendi'den boşalan makama dönemin padişahı II.Mahmud tarafından atanmıştır (Kahraman ve diğerleri, 1998: 472).

Şeyhülislamlara özgü beyaz kürk giydirildikten sonra Padişah'ın iltifatına mazhar olan Kadızâde Mehmed Tahir Efendi böylece Osmanlı devrinin yüz dördüncü şeyhülislâmlık makamına yükselmiştir (Ağa, 1987: 261).

II.Mahmud'un yenilik hareketlerini destekleyerek Osmanlı tarihinde büyük izler bırakan Kadızâde Mehmed Tahir Efendi'nin şeyhülislâmlığı 2 yıl 5 ay 10 gün sürmüş olup, 1828 yılında şeyhülislâmlıktan ayrıldıktan sonra münzevî bir hayat sürmüştür.

Büyük bir mutasavvıf olan Kadızâde Mehmed Tahir Efendi, manevi yönü derin, takvâ yönü yüksek, cömert biri olarak yaşamını sürdürmüş olup 1838 (H.1254) yılında vefat etmiştir. Kabri, Eyüp Sultan'da Bostan İskeleyi yakınında bulunmaktadır (Kahraman ve diğerleri, 1998: 472).

Kadızâde Mehmed Tahir Efendi'nin *Risale-i Nûriyye* isimli eserinin yanı sıra kelime-i tevhid hakkında yazdığı *Şerh-i Kelimetü't-Tevhid*, *Mecmâu'l-Fetâvâ* isimli fetvâ mecmuası, İhlâs Sûresi'nin tefsiri mahiyetindeki *Tefsîr-i Sûre-i İhlâs* ve boşanma konusunda yazdığı *Talâk* isimli risalesi vardır (Altunsu, 1972: 187).

Risale-i Nûriyye'nin müellif hattı nüshası bulunmamakla birlikte Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunan 3 nüsha tahkik edilerek inceleme yapılmıştır.

Kadızâde Mehmed Tahir Efendi, *Risale-i Nûriyye*'nin giriş kısmında Hanefî mezhebine ve Kâdirî tarikatına mensup olduğunu, Hz. Peygamber'in yolundan gittiğini ve kaleme almış olduğu eserin adını *Risale-i Nûriyye* olarak isimlendirdiğini belirtmiştir.

Risale-i Nûriyye'nin ön sözünde Kadızâde Mehmed Tahir Efendi, müminlerin kalblerini iman nuruyla temizleyen ve âşıkların gönüllerini irfan nuruyla nurlandıran Allah'a hamd ettikten sonra ilmin ve irfanın kaynağı Hz.Muhammed'e salavat getirerek esere başlar. Ardından ise her türlü bid'at ve sapıklıktan kaçınarak bu eseri yazdığını tasavvuf ve seyr ü süluk mevzularını kırk bir fasılda ele aldığını beyan etmiştir. Kadızâde Mehmed Tahir Efendi eseri Türkçe olarak yazdığını adını ise *Risale-i Nûriyye* olarak belirlediğini

beyan etmiştir. Ayrıca eserde konuyu teyit etmek ve söylediklerinin doğruluğunu kanıtlamak için sık sık âyet ve hadislere ve bazen de şiirlere yer verilmiştir. Eserde sıkça rastlanan Arapça ibareler müellif tarafından Türkçe izah edilerek açıklanmıştır. Anlatımı daha ilgi çekici duruma getirmek için zaman zaman fasıl aralarına beyitler serpiştirilmiştir. Eserde çeşitli fasıllarda tasavvuf ve seyr ü süluk konularıyla ilgili toplam 9 beyit vardır. Ayrıca Türkçe ve Arapça birer manzume olmak üzere toplam 2 manzume ve 1 tane de Farsça yazılmış mısra bulunmaktadır. Beyitlerden 4 tanesi Türkçe, 4 tanesi Farsça ve 1 tanesi de Arapça'dır. Eserde bulunan beyitleri müellif yer yer kaynak göstererek belirtmiştir.

Ele alınan nüshalarda “ki” li cümlelere sık sık başvurulmuştur. Fakat eserde anlamlı ve kolay anlaşılır ifadeler söz konusudur.

Eser en genel anlamıyla tasavvuf ve tasavvufun mertebeleri, seyr ü sülukun temel unsurları, nefsin makamları ve halleri, tasavvufta temizlik yolu, vahdet-i vücud, bezm-i elest (elest meclisi), yaratılış tecellileri, tevbe ve zikir, kelime-i tevhid, sâlikin halleri, halvet ve şerait konularını izah için kaleme alınmıştır. Müellif bahsi geçen konuları âyet ve hadis-i şerifler ışığında açıklayarak beyan etmiştir.

1.3. Reşid Efendi Nüshasının Tavsifi⁶

Baş (1b): Şeyhü'l-İslâm Kâdıızâde Mehmed Tâhir Efendi hazretlerinüñ.

Son (57a): Temmet. Tamâm.

Eser mavi, kırmızı, sarı ve gri renkte yarı meşin miklaplı, ebru kaplı bir cilt içinde 57 yapraktır. 220 × 152 (168 × 78) mm. ebadındadır. Her sayfada harekesiz nesih yazıyla 21 satır bulunmaktadır. Âyet, hadis, önemli kelime, cümle ve söz başları kırmızıyla yazılmıştır. Kağıdı âharlı olup rutubetten dolayı yer yer haraptır. İstinsah tarihi ferağ kaydında bulunmamakla beraber dış kapağında 1272 (1856) yılı olarak belirtilmiştir.

⁶ Süleymaniye Ktp., Reşid Efendi, nr. 00386.

1.4. Uşşaki Tekkesi Nüshasının Tavsifi⁷

Baş (1b): Elḥamdu lillāhi'lleẓī ṭahhere ḳulūbe'l-mū'minīn bi-nūri'l-īmān ve nevvere fu'āde.

Son (69b): 'ālī. Temmet. Hāze'l-ḳitābu bi-'avni'llāhi'l-vehhābi.

Eserin kapağı kahverengi ve sarı renk ebru kaplıdır. İlk sayfada müzehhep bir serlevha vardır. 185 × 110 (145 × 75) mm. ebadında olan 70 yapraklık yazmanın her sayfasında harekesiz nesih yazıyla 17 satır bulunmaktadır. Eserin bazı sayfalarında cetvel vardır. Âyet, hadis, önemli kelime, cümle ve söz başları kırmızıyla yazılmıştır. İstinsah tarihi ferağ kaydında 13 Rebiyülâhir 1263 (1847) Perşembe günü ikinci vakti olarak belirtilmiştir.

1.5. Hacı Mahmud Efendi Nüshasının Tavsifi⁸

Baş (1b): Elḥamdu lillāhi'lleẓī ṭahhere ḳulūbe'l-mū'minīn bi-nūri'l-īmān ve nevvere fu'āde'l-'āşıkīn bi-tenviri'l-'irfan.

Son (58b): Ve şallāllāhu teālā 'alā seyyidinā Muḥammedin ve 'alā ālihi ve şaḥbihi ecmā'in ve'l-ḥamdulillāhi rabbi'l-'ālemīn. Tamām.

İlk sayfada kırmızı renkten ibaret bir serlevha vardır. 210 × 140 (170 × 105) mm. ebadında olan 58 yapraklık yazmanın her sayfasında harekesiz talik yazıyla 15 satır bulunmaktadır. Bazı beyitler harekeli olarak yazılmıştır. Heceler özellikle de son heceler yer yer harf yazılmadan harekeyle gösterilmiştir. Yazmada ketebe kaydı olarak ilk yaprakta 1273 (1857) yılı olarak belirtilmiştir.

⁷ Süleymaniye Ktp., Uşşaki Tekkesi, nr. 00017.

⁸ Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 02353.

1.6. Nüshaların İmlâ ve Dil Özellikleri

Her üç nüshanın da istinsah tarihi birbirine çok yakın olmakla birlikte R nüshası U ve H'ye göre daha düzenli bir nüsha olduğu için asıl nüsha olarak R nüshasını esas nüsha olarak aldım. Bu nedenle R nüshasının belli başlı dil özellikleri hakkında kısaca bilgi vereceğim.

1. Eserde Arapça ve Farsça tamlamalara sık sık yer verilmiştir: menba‘u'l-‘ilm (1b/8), rāh-ı hākīkat (1b/14), şerī‘atü'l-Āḥmediyye (1b/11), zebān-ı Türki (1b/18), ‘ālem-i şuğrā (3b/4), rahmetü'l-bārī (5b/8), nūr-ı Muḥammedī (6a/16).

2. Munfasıl şahıs zamirlerinden hüve kelimesi terkiplerde geçmektedir: huve'l-vasaṭu (36a/10), huve'l-imbānu (36a/15), huve'r-rūḥu (43b/2), huve'l-evvelu (44a/10).

3. Uyku kelimesinin uyḥu (28a/8),(34b/14) biçimde yazılışları mevcuttur.

4. “Bi” harf-i ceri sık sık kullanılmıştır: bi-sebebi (26a/21), bi-‘adedi (51a/17), bi-‘avni'llāhi (57a/9), bi'l-lisāni (4a/17), neste‘īzu billāh (5b/19).

5. Günümüzde “diye” biçiminde kullanılan edatın muhtemelen Osmanlı Türkçesindeki gelenekleşmiş imla sebebiyle “diyü” şeklinde geçtiği görülmektedir: diyü (1b/18), (2b/10), (2a/15), (3b/7), (6b/21), (9a/12), (10b/2), (11a/12), (13b/1), (28b/7).

6. “Dahi” bağlacının “daḥı” şeklindeki yazılışlarına sık sık rastlanılmaktadır: daḥı (2a/8), (2b/19), (6a/19), (6b/3), (7b/13), (8a/1), (11b/20), (11b/11), (14a/7), (15a/4), (18a/6), (18b/2), (20b/8), (22b/13), (24a/12), (26b/9), (39a/16), (43a/11).

7. Sebebiyet, niyet ve amaç anlamı belirten günümüz Türkçesindeki çünkü sözcüğünün “anuñcün” biçimindeki yazılışları mevcuttur: anuñcün (2a/2), (2a/19), (10b/2), (11b/7), (12a/6).

8. Cümle başı edatlarından olan “çünkü” kelimesinin “çün” şeklinde yazılışlarına sık sık rastlanılmaktadır: çün (17a/18), (18a/10), (19b/9), (19b/19), (24a/19).

9. “Ne zaman, ne zaman ki, -dığı zaman” fonksiyonunu ifade eden kaçan edatının kullanımı çoğu yerde yaygındır: kaçan (10a/18), (12a/1), (16b/13), (17a/7), (20a/12), (24a/19), (25a/5), (28b/13), (31a/9), (39b/ 11), (40a/3), (48b/14).

10. Belirtme sıfatlarından olan “şu, o” işaret sıfatlarının “şol, ol” şeklindeki yazılışları yaygındır: şol (4b/4), (10a/10), (10a/14), (16a/1), (23a/17), (30a/4), (32b/17); ol (2a/12), (2b/3), (2b/9), (4a/19), (4b/9), (5a/14), (10a/4).

11. Eski Anadolu Türkçesinde düzenli bir ses olayı olan k->g-değişiminden sonra g’li beklenen bazı sözcükler bu eserde k’li geçmektedir: kendü (3a/1), kimesne (3a/6), kim (4b/4), kes- (25a/11).

12. Görülen geçmiş zaman eki olan -dı’ya eserimizin birçok yerinde rastlanmıştır. Ek genel olarak düz ünlülü olarak ye ile yazılmış olup I.tekil şahış kullanımında ise yuvarlak ünlülü olarak yazıldığı görülmüştür: itdiler (20a/5), eyledi (2a/1), oldum (2a/11), oldı (9a/6), buyurdılar (10a/17).

13. Eserde gereklilik kipini karşılayan herhangi bir ek olmayıp gerek sözcüğü ile gereklilik anlamı sağlanmıştır: gerekdür (17b/12).

14. Eserde belirsizlik zamirlerinden kimesne, kankı sözcüklerinin yaygın bir şekilde kullanıldığı görülmektedir: kimesne (3a/6), (5a/10), (10b/17), (25b/7), (27a/6), (30a/4), (36b/7), (46a/5), (47b/18), (48b/1), (56b/21); kankı (19a/3), (23a/13), (35a/4), (38a/20), (42b/6), (48a/4).

Eserin nüshaları arasında imlâ, kelime, gramer yapıları ve cümle kuruluşları itibariyle farklılıklar söz konusudur. Nüsha farklılıkları incelendiği takdirde kolayca farkına varılacağından burada genel olarak ele alınacaktır:

1. İmlâ: yaratmış idi (U 3a/13) , yaratmışdur (H 3a/2), ‘uq̄bāt (R 4a/14) / ‘uq̄diyyāt (U 4a/17), evlāddan ki (R 4b/2) / evlādun ki (U 4b/8), (H 4a/5), eger (R 4b/4), (H 4a/7) / iger (U 4b/11), bā-ḥuşuş (R 6a/2) / ḥuşuşan (U 6a/14), (H 5b/1), ba‘īd (R 9a/6) / ba‘īyye (U 9b/11), kendüden (R 10a/20), (H 9b/6) / kendüye (U 11b/4), odur (R 16a/19) / oldur (U 18a/6), (H 15a/9), temennī (R 25a/15) / temennā (U 28b/14), (H 24a/15).

2. Bir kısım kelime ve yapılar: menba‘u’l-‘ilmi ve’l-‘irfān (R 1b/8) / menba‘u’l-‘irfānū’l-‘ilm-i vech (U 1b/3), (H 1b/2), zebān-ı Türkī (R 1b/17) / Türkī lisān-ı vech (U 1b/12) / Türkī zebān (H 1b/9), sirāc-ı havādisāttan (R 4a/19) / tārāc-ı havādisāttan (U 4b/4), (H 4a/3), beyān olunduğdan (R 4b/3) / beyān olduğdan (U 4a/6), (H 4a/6), mübtedā-i vücūdumuz (R 4b/5) / mebde-i vücūdumuz (U 4b/12), (H 4a/8), ba‘de’l-mir‘āt (R 5b/4) / ba‘de’r-ri‘āyet (U 5B/16), (H 5a/5), ḳalbūñ maḥalli (R 11a/8) / maḥall-i ḳalb (U 12b/1), (H

10b/4), mertebelerinde (R 16b/18) / rütbelerinde (U 18b/7), (H 15b/ 10), lisân ile (R 16b/7) / dil ile (U 18a/15), (H 15a/13), münevver, pāk Muḥammed (R 21a/6) / rūḥ-ı pāk Muḥammed (U 24a/16), (H 20b/2), hüve's-semî' u'l-baḥār (R 25b/6) / hüve's-semî' u'l-'alîm (U 29a/7), (H 24b/7), aḳdem-i evrân (R 27a/6) / ḳadem-i evrân (U 27a/5), (H 25b/15), recā itmekdür (R 33b/13) / recāsında olmaḳdur (U 38a/12), (H 32a/6), ma'lüm olsun ki (R 39a/5), bilsin ki (U 45a/3), (H 38a/1).

3. Cümlelerde: kırk bir faḣl üzere tertîb ve taḥrîr eyledüm (R 1b/19) / kırk bir faḣl üzere tertîb eyledüm (U 2a/1), (H 2a/1), naḣar ḳaḥ' olur da (R 14b/2) / ḳaḥ'-ı naḣar olur ki (U 16a/7) / ḳaḥ'-ı naḣar olur da (H 13b/4), inḳıyād ve tevāzu' iderler (R 17a/16) / secde iderler (U 19a/6), (H 16a/3), Ammā ol bî-dārḳıḳ fā'ide virmez (R 20a/14) / Ammā ol bî-dārḳıḳ bî-fā'idedür (U 23b/1), (H 19b/8), cezbe ḳısmeyni sâbıḳeyn gibi olmaḳ cā'iz degildür (R 30a/14) / meczüb ḳısmeyn sâbıḳeyn gibi olmaḳ cā'iz degildür (U 34b/2), (H 29a/2), eşedd-i şedā'iddür diye buyurdılar (R 33a/2) / eşedd-i şedā'idden 'addeyledi (U 37b/1), (H 31b/1), Şurūḥa eger ri'āyet olunur ise ḥalvet olur (R 34a/17) / Şurūḥa ri'āyet müteyessir olursa ḥāḣıl olur (U 39a/1), (H 32b/7), ma'lüm ola ki keḣif beḣ nev' üzeredür (R 35a/7) / Keḣif beḣ ḋarb üzerinedür (U 39b/17), (H 33a/14), sālīkūñ ma'lümü olsun ki (R 38b/15) / sālīk bilsin ki (U 45a/3), (H 37b/8).

1.7. Fasılları (Bölümleri) ve Muhtevasının Özeti

Müellif, besmele ve salveleden sonra Hanefî mezhebinden olup Kadirî tarikatına baḳlı olduğunu belirtir. Eserin kırk bir fasıl (bölüm) üzere tertip edilmiş olduğu ve Türkçe kaleme alındığı ifade edilir. Ayrıca eserin adı da “Risâle-i Nûriyye” olarak belirtilmiştir.

1.Fasıl (1b-2b). Allah insanların ruhunu yaratmadan önce ilk olarak Hz. Muhammed'in ruhunu yarattı. Allah, Hz. Muhammed'in ruhuna nübüvvet ile tecelli eylediği vakit Hz. Âdem ruh ile ceset arasındaydı. Yerde ve gökte, tüm âlemde bulunan bütün güzellikler Hz. Muhammed'in nuruyla nurlanmıştır. Ruhun yaratılışı bu bölümden başlanarak eserin ilk bölümünde izah edilmiştir.

2. Fasıll (2b-3b). Bu bölümde insan ruhunun yaratılışından bahsedilmektedir. Kâinat, mahlûkât, mevcûdat, mâsivâ, felek ve yaratılmışların tümü kısacası Cenâb-ı Allah'ın dışında kalan ve yeryüzü ile gökyüzündeki maddî ve manevî bütün eşya ve varlıklar âlem-i kübrâdır. Hz. Âdem bir avuç topraktan yaratılmıştır. İnsanlar diğer mahlukattan üstün kılındı ve en olgun güzel bir yüz insanda mevcuttur. Bu dünyada bulunan her şey insanda da mevcuttur. Allah'ın rızasına kavuşmak, nefsin terbiyesi ile mümkündür bu da ancak bir mürşide bağlı kalınarak olur. **3. Fasıll (3b-5a).**Bu bölümde ruhun yaratılışı ile özetle şu bilgiler verilir: Allah ruhlarımızı yarattığı vakit insanlara hitaben “ben sizin rabbiniz değil miyim?” dedi. Mümin olanlar istisnasız “evet” dediler. Fakat dördüncü sınıfta yer alan kafir ve münafıklar “hayır” dediler. Bundan sonra “evet” diyenler mutî ve “hayır” diyenler de asi olarak isimlendirilmiştir. Ruhlar âleminden insanlar kalıba girerek cisimler âlemine imtihan için gönderilmiştir. Bu bölüm insanın yaratılışını anlatan âyet ve hadislerle devam etmektedir. **4. Fasıll (5a-5b).** Bu bölümde salike lazım gelen unsurlardan bahsedilmektedir. Salik öncelikle tam bir iman sahibi olmalı, adalete önem vermeli ve İslam'ın emrettiklerine bağlı kalmalıdır. Daha sonra mürit, Ehl-i sünnet mezhebine bağlı kalmalı, inancını sağlama almalı ve batınını temizlemek için de kamil bir teslimiyetle bir mürşide sınıksız bağlı kalmalıdır. Böylece mürit, mürşidinin sohbetinden keşif ve müşahede yoluyla nurlanarak münevver olur. **5. Fasıll (5b-7a).** Bu bölümde müellifin Hazret-i Şeyh Muhammed Ahrâk el-Bağdâdî bin el-Hâc Ahmed el-Bağdâdî'ye nasıl bağlandığı anlatılmaktadır. **6 Fasıll (7a-9a).** Bu bölümde “ıyyâ kena'büdü ve ıyyâ keneste'în” âyeti tefsir edilmektedir. Allah'a ibadet ederken kul, her zaman Alah'ı görürcesine tam bir ihlas içerisinde olmalıdır. Çünkü Allah karanlık bir gecede kara bir taşın üzerindeki siyah karıncanın yürüyüşünü görür ve ayak seslerini işitir. İbadet ederken de bu düşüncede olunmalıdır. **7.Fasıll (8b-9a).** Bu bölümde yaratılış tecellilerinden bahsedilmektedir. Fâtîha sûresi'nde bulunan “ıyyâke na'büdü ve ıyyâke neste'în” âyetine vurgu yapılmaktadır. **8. Fasıll (9a-10a).** Allah insanı kalp ile kalıbın birleşmesiyle yaratmıştır. Bu ikisinden her biri en mükemmel şekilde Hz.Muhammed'de hatmolmuştur. Çünkü bu kemâlât ona vasıtasız verilmiştir. Diğer ümmetlere ise vasıtayla verilmiştir. Ashâb-ı Kirâm gibi bazı kimseler ise bunları Resul aleyhisselâmdan vasıtasız almıştır. Kemâlâta ulaşmanın itâat etmeden başka yolu yoktur. İtâat ise iki kısımdır: zahir olmak ve bân olma.

9. Fasil (10a-11a). Bu bölüm letâiflerin anlamları, işlevleri hakkındadır. Nefis kendisinde irâdî hareket, his ve hayat kuvveti bulunan latîf buharlı bir cevherdir. Ona rûh-i hayvânî; yani hayvânî ruh da denir. Onun makamı gönül ile beden arasındadır. Nefsin; emmâre, levvâme, mülhime, muṭmainne, râzîye, marzîyye ve şâfiye olmak üzere yedi sıfatı vardır. Bu bölümün son kısmında nefsin mertebelerini anlatan 3 beyitlik ve 1 mısralık şiir de bulunmaktadır.

10. Fasil (11a-12a). Bu bölüm kalp beyanı hakkındadır. Kalp dedikleri gönüldür. İnsan dairesinin merkezidir. Kalbin yeri, sol memenin altındaki et parçasıdır. Ruh ise sağ memenin altında göğsün sol tarafındadır. İnsanda his ve akıl vardır. Fakat her ikisi birbirlerine tezattır. Bunların beyninde şer hakimdir. Onun için his ve akılla maslahat olmayıp nübüvvetin ispatına ihtiyaç duyulur.

11. Fasil (12a-13b). Bu bölüm ehlullâhın sülûkteki mesleği ve meşrebi hakkındadır. Her bir ehlullâhın sülûkte birer mesleği var ve meşrebi vardır. Allah'ın irfan ve vuslat sebeplerine mahlukatın nefesleri adedince anlama ve kavrama yolu vardır. Fakat aralarındaki farklılık meşrep sebebiyledir. Bunların tamamı Hz. Muhammed'in görüşü üzerinedir. Kâdiriyye, Rifâiyye, Ahmediyye ve Vâsitiyye gibi her bir yolda bin müçtehit yeni yollar ortaya çıkarmıştır. Eşrefiyye gibi ki aslında Kâdiriyye'nin bir koludur. Benim şeyhim el-Hâc Muḥammed Ahrak el-Bağdâdî hazretleridir. Onun şeyhi ise eş-Şeyh Seyyid 'Alî el-Bendenicî hazretleridir.

12. Fasil (13b-15a). Bu bölüm inâbe almak; yani bir şeyh tarafından tarikata kabul edilmenin hususları hakkındadır. Hz. Muhammed'in zikir etmenin önemi hakkındaki hadisleriyle açıklanarak konu izah edilmiştir.

13. Fasil (15a-16a). Bu bölüm kelime-i tevhîd hakkındadır. "La ilâhe illallâh" kelimini kelime-i tevhîd veya kelime-i şehâdet diye isimlendirdiler. Zâhir olarak kelime-i İslâm, bâtın olarak da kelime-i îman diye de isimlendirilmiştir. Bu bölüm Hz. Peygamber'in şehâdet konusundaki hadisleriyle izah edilip dua ile sonlandırılmıştır.

14. Fasil (16a-16b). Kelime-i tevhîd ile bilgiler bu bölümde de devam eder.

15. Fasil (16b-17a). Bu bölüm müellifin meşrebi tarik-i sülûkü hakkındadır. Benim şeyhimden öğrendiğim şudur ki; eğer bir sâlik, sülûkunun başlangıcında kelime-i tevhîd ile meşgul olduğu zaman emmâre mertebesinde kelime-i tevhîdin ilk manasını düşünmelidir. Zira Seyyid 'Alî el-Bendenicî ḳuddise sırruhû hazretlerinin yolu budur.

16. Fasil (17a-18b). Bu fasıl muhtelif fırkalar, tâifeler hakkındadır. Bu

bölümde Bâyezîd-ı Bistâmî'ye ait menkıbe anlatılmakta ve vecd-i inâyet zevki konusunda 5 beyitten oluşan bir şiir de yer almaktadır. Şerîatta bir nazar vardır: Bir köleye bin kuruşa hürriyet verilecek olsa fakat köle, dokuz yüz doksan dokuzunu getirip bir kuruşu baki kalsa kölenin hürriyeti caiz değildir. **17. Fasil** (18b-20a). Bu bölüm mazharı zât-ı ehadiyyet (birlik) ve mazharı sıfât-ı samediyet (yücelik) hakkındadır. Yani mevcudatın başlangıcı ve kâinat kaynağının başı Hz. Muhammed Mustafa sallallâhu aleyhi ve sellem efendimizin şerefli ruhânîyetinden bahsetmektedir. Eğer bütün mahlukat bir araya gelse ve her birinin yüz bin dili olsa Hz. Peygamber'in vasıflarını söyleseler yine de onun sonsuz vasıflarının deryasından bir katre dahi beyan edemezler. **18. Fasil** (20a-21a). Âlemin yokluktan meydana geldiğinden bahsedilmektedir. Cennetler âleminde ruhlarda bulunan cisimler bedende bulunur. Allah, Hz. Muhammed'in maddî ve mânevî kirlerden temizlenmiş ruhunu mukaddes ruhundan cisim ve resim olmaksızın meydana getirdi. Daha sonra Hz. Peygamber'in mübârek, kutsal, temiz nurunun ışığından diğer mevcut olanları hikmeti üzere meydana getirdi. Allah, ilâh olması hiçbir şeye muhtaç değildir. Allah'ın zâtı dışındaki bütün varlıklar, mertebeler ve dereceler üzerine meydana geldi. **19. Fasil** (21a-22b). Salikin Allah'a sülûku ne vecihle olur? Sülûk anında ne görünür? Vuslattan sonra ona seyr ilallah denir. Ey hakkı isteyen kişi bil ki; Allah'ın emrine uyup yasaklanan şeylerden uzaklaşmak, peygamberin şartlarını olgun bir şekilde yerine getirmek insanlar ve cinlerin amellerinin en faziletlisidir. **20. Fasil** (22b-24b). Bu bölüm seyr ilallâh ve seyr fillâh makamları hakkındadır. Seyr ilallâh, Allah'a erişmek amacıyla zikre başlayıp manevi yolculuğa çıkılmasıdır. Seyr fillâh, dervişin kendi benliğinden ve izâfî varlığından tümüyle kurtulup kendisine verilen ilâhî sırlara âit ilmiyle gerçekleri perdesiz olarak görmesi mertebesidir. Fenâ makamı iki nevi üzerinedir. Birincisi vuslattan önce tecelli sıfatından meydana gelir. İkincisi ise vuslattan sonra tecelli zâttan hasıl olur. Ayrıca bu bölümde üç beyitlik şiir de bulunmaktadır. **21. Fasil** (24b-26a). Bu bölüm zâtın tecellisi hakkındadır. Zât tecellisi, Allah'ın zâtına mahsus husûsî isimleriyle ve âyetleriyle tecelli etmesidir. Bu şekilde tecelliye ulaşan dinin emrettiği hususlara uygun davranan kullara râbîta yapılabilir. Çünkü zât tecellisinin etkisi kalıcıdır. **22. Fasil** (26a-27a). Marifet makamının beyanı hakkındadır. İlmin kısımları üçtür: Birincisi

ilme'l-yakîndir. İkincisi ise ayne'l-yakîndir. Üçüncüsü de hakka'l-yakîndir. İlme'l-yakîn bir delile dayanarak ortaya çıkan ilimdir. Ayne'l-yakîn iki kısım olup birincisine müşahede denir. İkincisine de hakiki keşif denilmektedir. Hakiki keşfe hakka'l-yakîn de denilmektedir. Salık, hakka'l-yakîn rütbesine ulaştığında kâmil bir mürşid olur. **23. Fasıll** (27a-28a). Bu bölüm salikin hakikat yolundaki tavırları hakkındadır. Her ne kadar da görünüşte yedi ise de gerçekte nefse sıfat meydana getiren mertebe dördttür. O dört mertebe şunlardır: Emmâre, levvâme, mülhime ve mutmainne. Nefs-i emmârede kötü haller yedidir: Nefsin isteklerine meyletmek, nefsin izzetine dokunan söz ve iş karşısında hiddetlenmek, şehvetli olmak, hırslı olmak, cimri olmak, kendine beğenmek ve kibirli olmak. **24. Fasıll** (28a-28b). Kalp için yedi mertebe vardır: İslâm cevheri, îman cevheri, aşk ve muhabbet cevheri, Allah'ı her yerde görme cevheri, Allah'ın nurunun cevheri, bilinmeyeni keşfetme cevheri, varlık tecellisinin meydana gelmesinden oluşan cevher. **25. Fasıll** (28b-29b). Bu bölümde de salikin sülûk mertebeleri anlatılmaya devam edilir. **26. Fasıll** (29b-30a). Allah insanı kendisini tanıması (marifetullah) ve kendini sevmesi için yaratmıştır. Salık, cezbesiz sülûk anında beş tavrın dışına çıkamaz. Beş tavr şunlardır: Kalıp, nefis, kalp, sır ve ruh. Bu beş tavrın üst mahalli isimler ve sıfatlardır ki ona ancak cezbe ile ulaşılır. **27. Fasıll** (30a-32b). Seyr ilallah, dervişin Allah'a ulaşmak maksadıyla zikre başlayıp manevi yolculuğa çıkmasıdır. Buna makam-ı sâlik de denir. Her bela ve fitne ruhun dıştaki duyularıyla kaynaşması sebebiyle olur. Mürit kalbini şeyhine bağlamadığı müddetçe muhabbet meydana gelmez. **28. Fasıll** (32b-34a). Bu bölümde müridin amacına ulaşabilmesi için yirmi adet huy gerekli olduğundan bahsedilmektedir. Bu yirmi adet huyu şu şekilde özetleyebiliriz: Birincisi, müridin şeyhinin yedi üzerine tevbe eylesmesidir. İkincisi, dünya nimetlerinden uzaklaşarak Peygamberin şerîatı üzerine hareket ederek yaşamaktır; yani zühddür. Üçüncüsü, kalbi mâsivâdan arındırmadır. Dördüncüsü, samimi bir îmandır. Beşincisi, takvâ sahibi olmaktır. Altıncısı, sabırdır. Yedincisi, nefsin isteklerine karşı gelmektir. Sekizincisi, cesarettir. Dokuzuncusu, esirgmeden bol bol harcamaktır. Onuncusu, cömertliktir. On birincisi, doğruluktur. On ikincisi, ilimdir. On üçüncüsü, kalbin istenilen, sevilen bir şeyi umması ve ferahlık duymasıdır. On dördüncüsü, hiç ayrılmayacak şekilde bağlanmaktır.

On beşincisi, akıldır. On altıncısı, edeptir. On yedincisi, güzel ahlaktır. On sekizincisi, teslimdir. On dokuzuncusu, muhabbettir. Yirmincisi ise her işini Allah'a bırakıp onun yaptıklarını gönül rahatlığı ile karşılamaktır. **29. Fası** (34a-34b). Bu bölüm halvet (tenhâya çekilme), halvetin şartları ve adabı hakkındadır. Halvetin şartları ondur: Birincisi, kulun Allah'ın huzurunda halleştiği yer temiz olmalıdır. İkincisi, sürekli abdestli olunmalıdır. Üçüncüsü, devamlı kelime-i tevhid halinde olunmalıdır. Dördüncüsü, zihin meşguliyetten uzak tutulmalıdır. Beşincisi, sürekli oruçlu kalınmalıdır. Altıncısı, killet-i kelam (az yemek, az konuşmak, az uyumak) üzere olunmalıdır. Yedincisi, himmet talebi için kalp, sürekli gözetim altında tutulmalıdır. Sekizincisi, Allah'a itiraz terk edilmelidir. Dokuzuncusu, dünya işlerini terk ederek Allah'a bağlı kalınmalıdır. Onuncusu, sıkıntılı durumlarda sabırlı olunmalıdır. **30. Fası** (34b-35b). Bu bölüm akıl ve duygular yoluyla ulaşılması mümkün olmayan maddî, mânevî ve ilâhî bilgileri kalp gözüyle keşfetme yani mükâşefât hakkındadır. Akıl, kalp, sır, ruh, hafî olmak üzere keşif beş kısım üzerinedir. **31. Fası** (35b-36b). Bu bölüm vusûl ilallah (Allah'a yaklaşma) hakkındadır. Vusul ilallah ile anlatılmak istenen cismin cisme ulaşması ya da ilmin bilinene erişmesi değildir. Çünkü Allah, bu ve buna benzer şeylerden uzaktır. Ednânın iki mertebesi vardır: Hurûf-ı mukatta (kısaltılmış harfler) Allah'ın gizli isimlerindedir. **32. Fası** (36b-39a). Bu bölüm vâkıat (rüyalar) hakkındadır. Salık nefsin terbiye etmek için talimlere ve mücadelelere başladığı zaman onun için mülk âlemine ve melekler âlemine de geçiş başlar. Salikte haset, kibir, kin, şehvet gibi şeytânî ve hayvânî duygular üstün olursa rüyasında salike hayvânî sıfatlar görünür. Söz gelimi salikte hırs duygusu üstün gelirse salik rüyasında farenin suretini görür. **33. Fası** (39a-40a). Bu bölüm müşâhede (Allah'ın varlığına şahit olma) hakkındadır. Salikin kalbi kelime-i tevhid cilâsıyla temizlenmiş olsa kendisine beşeri gam ya da kaygı gelse de o salikin kalbi huzura erer. Bu nur sıfatı rahmet tecellisi olarak lütuf âleminde ortaya çıkar. **34. Fası** (40a). Ne zaman nefis isyan ile meşgul olsa şeytana ruhta bir nokta görünür. Böylece salike feyiz kapısı kapalı olur. Zira Allah'ın ihsanı iki vecih üzerinedir: Birincisi gayp âleminedir. İkincisi ise maddi âlemedir. **35. Fası** (40a-41a). Bu bölüm nefsi manevî kirlere arındırma, emmâre mertebesinden mutmainne mertebesine çıkarma ve çok ibadet etme hakkındadır. Nefsin terbiyesi ancak kalbin tahliyesi ve ruhun tasfiyesi ile

mümkündür. Salık gerek hayır gerekse şer işlesin bu durum kalbinde ortaya çıkar. Salık, kalbindeki fenalıkları ancak nefsini kötülüklerden arındırarak uzaklaştırabilir. **36. Fası** (41a-43a). Bu bölüm ruhu güzel hasletlerle donatma hakkındadır. Ruh üç kısımdır: Birincisi sultânî olan ruhtur. İkincisi rûhânî olan ruhtur. Üçüncüsü ise cismânî olan ruhtur. Sultânî ruhun yeri kalptir. Ruhani olan ruhun yeri göğüstür. Cismânî olan ruhun yeri de kemik ve damarlardır. **37. Fası** (43a-45a). Bu bölüm Allah'ı bilme ve tanıma marifetinin nefse bağlı olması hakkındadır. İnsan vücudu ve diğer cisimler su, toprak, ateş ve havadan meydana gelmiştir. Allah'ın varlığına ve birliğine en büyük delil, bu âlemdeki nizam ve intizamdır. Bu âlem için müdebbir; yani tedbirli ve ihtiyatlı davranan ve muharrik; yani harekete geçiren, kımıldatan kimse lazımdır. Bu anlamda ilk müdebbir ve muharrik Allah'tır. **38. Fası** (45a-47b). Bu bölüm veliler ve evliyâullah hakkındadır. Velilerden bazıları vardır ki onları herkes bilir; fakat bazıları da vardır ki onları Allah'tan başkası bilmez. Mânevî hal ve makamları geçip kemale ererek karar bulan veliler gizlidir. Onları ancak Allah bilir. İnsanlar arasında bir kısım fırka vardır ki kimse onları görmez. Onlar ateş üzerinde gezerler fakat ateş onları yakmaz. Çünkü onların cisimleri rûhânîdir. Bu haller çoğunlukla Allah tarafından âlemi mânen yönetmekle görevlendirilmiş kimselerde olur. **39. Fası** (48a-49a). Bu bölümde de veliler ve evliyâullahın halleri anlatılmaktadır. Allah için yeryüzünde üç yüz kalp vardır ki Allah onların kalbini Âdem peygamber kalbi üzere yaratmıştır. **40. Fası** (49a-51b). Âlemdeki veliler hakkındadır. Kutuplar, velîler, mânevî ulular Hz. Peygamber'in şerefli soyundan ortaya çıkar. En yüce mertebede olan veli Hz. Peygamber'in vekilidir. **41. Fası** (51b-57a). Bu bölüm mürit ile şeyhi arasındaki manevi bağ hakkındadır. Bir tarikata giren mürit, iyice temizlenip samimi bir niyetle mürşidin huzurunda oturmalıdır. Mürşit, müridinin sağ elini tutup besmele çeker. Mürşit ile mürit dizleri üzerine oturur ve gözlerini yumarak kelime-i tevhid çekerler. Zikir esnasında mürit mürşidini düşünmeli ve ona yönelmelidir. Mürit baktığı her yerde mürşidini görmelidir. Eserin bu son bölümünde tasavvuf konulu 1 beyitlik ve 1 mısralık şiir de bulunmaktadır.

2. BÖLÜM

RİSÂLE-İ NÜRİYYE

1b (1) Şeyhü'l-İslâm Kâdîzâde Mehmed Tâhir Efendi hazretlerinüñ (2) tarîk-i 'aliyye-i Kâdiriyye'de seyr-i sülûk hakkında t'elîf (3) buyurdukları Risâle-i Nûriyyeleri'dür.

(4) Bi'smi'llâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm

(5) [U.1b] [H.1b] Elḥamdu lillâhi'llezî ṭahhere ḳulûbe'l-mü'minîn bi-nûri'l-îmân ve nevvere fu'âde'l- (7) 'âşîkîn bi-tenvîri'l-'irfan. Ve's-şalâtu ve's-selâmu 'alâ seyyidinâ (8) Muḥammed ellezî huve menba'u'l-'ilmi ve'l-'irfân⁹ ve 'alâ âlihi ve şahbihi'llezîne (9) hum nücümü'l-hüdâ ve'l-irfan. Ve ba'de feyekulu el-'abdu'l-ḥakîr Kâdîzâde (10) Muḥammed Tâhir, el-Ḥanefî mezheben ve'l-kâdirî tarîkaten¹⁰ ve'l-müderris (11) bi-dâri's-salṭanati's-seniyyeti zâhiren ve ḥâdimu's-şerî'atü'l-Âḥmediyyeti (12) mesleken ve turâbu aḳdâm-ı ricâli'l-'irfâni muḥabbeten ve'l-'âşîḳu (13) bi-ru'yeti nuru'l-aḥadiyyeti meşreben ḥasbeten lillâhi te'âlâ ve ṭaleben li-merḳâtillah (14) sâlikan-ı râh-ı ḥakîḳat olan ḳarındaşlarmıza ve fuḳarâ-i (15) kâdiriyye¹¹ ve ṭuruk-ı 'aliyye-i sâirelere¹² sâlik¹³ ve bā-ḥuşuş bu 'abd-i (16) faḳîrden yed-i tevbe alan evlâd-ı ma'nevîlere sülûkleri âsân olmaḳ (17) içün ve bid'at ve ḳalâlden ḥalâş olaraḳ eshel vech üzere (18) zebân-ı Türki¹⁴ üzere bir risâle¹⁵ cem' ve nâmına *Risâle-i* [U.2a] *Nûriyye* diyü tesmiye [H.2a] (19) ve kırḳ bir faşl üzere tertîb ve taḥrîr¹⁶ eyledüm.¹

⁹ menba'u'l- 'ilmi ve'l-'irfân: menba'u'l- 'irfânü'l-'ilm-i vech U.

¹⁰ tarîkaten: -U.

¹¹ kâdiriyye: ḥayye-i düriyye : U.

¹² sâ'ir ṭuruk-ı 'aliyyeden : H.

¹³ sâdât-ı celîyyelere: U, zât-ı celîyyelere : H.

¹⁴ Türki lisân-ı vech: U, Türki zebân H.

¹⁵ risâle-i muḥtaşar : U

¹⁶ kırḳ bir faşl üzere tertîb ve taḥrîr eyledüm: kırḳ bir faşl üzere tertîb eyledüm : U, H

2.1. Faşl-ı Evvel

(20) Allāhu Tebāreke ve Te'ālā ḥazretleri¹⁷ sā'ir ervāhı ḥalk u ĩcādundan (21) evvel Muḥammedü'l-Muştafā şallallāhu 'aleyhi ve sellem¹⁸ ḥazretlerinüñ rûḥ-ı şerīfını¹⁹ **2a** (1) ḥalk u ĩcād eyledi. Nitekim; **Kuntu nebiyyen ve Ādemu beyne'l-māi** (2) **ve'ttīni**ⁱⁱ buyuruldu. Anuñcün **evvelü'l-enbiyāi ḥalkān ve āḥiruhum ba'sen**ⁱⁱⁱ (3) buyuruldu. *Şifā-i Şerīf*²⁰ şerḥi²¹ **Şihāb**²² da mezkūrdur ki ve şerrefehā (4) bi'n-nübüvveti il'lāmen li'l-mele'il-a'lā. Ya'ni melā-i a'lāya i'lām için (5) rûḥunı nübüvvet ile müşerref kıldı. İmdi rûḥuna nübüvvet-şifat (6) vāki' oldı. Şifat-ı nübüvvet ba'de'l-mevt bākīdür. **Velā yeḍurru** (7) **inḫitāu'l-vaḥyi ba'de kemāli dīnihi**.^{iv} Ya'ni Ḥazret-i Muḥammed 'aleyhi 's-selām (8) dīni tekmi'lünden soñra vaḥyüñ inḫitā'ı daḥı muzır degüldür. (9) Nitekim buyurulmuşdur: **el-Yevme ekmeltu lekum dīnekum**^v daḥı rivāyet-i āḥir (10) ile mezkūrdur ki;²³ **Kuntu nebiyyen ve Ādemu beyne'r-rūhī ve'l-cesed**^{vi} ben nebī (11) oldum. Ḥazret-i²⁴ Ādem 'aleyhi's-selām rûḥ ile cesed arasında idi. Ya'ni Ḥak Te'ālā (12) benüm rûḥuma nübüvvet ile tecellī eyledi. Ve Ādem ol vaqt beyne'r-rūhi (13) vel-cesed idi. Ve daḥı bundan soñra ma'lūm ola ki benüm şeyḥimüñ (14) şeyḥi ḳuṭbü'l 'Ārifin ḡavṣü'l-vaşīlīn Ḥazret-i²⁵ Seyyid 'Ali el-Bendenici *Ḳasīde-i 'Ayniyyeleri*²⁶ şerḥinde [U.2b] rûḥ-ı Muḥammediyye'yi²⁷ (15) taḥḳīḳ buyururlar. Bir miḳdārın 'ibāratıyla teberrüken sālıklere zıkr (16) idelüm.

Vücūdī ke-mişkātın bi-mişbāhi ruḥıḥı

Muḍī'un kefanūsın bi-bāṭınıhi şem'in^{vii}

¹⁷ Allāh zātü'l-celāl: U,H

¹⁸ 'aleyhi's-selām:U , şallallāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem: H

¹⁹ şerīflerini : U,H.

²⁰ Ḳādī 'İyāz el-Endulūsī'nin eseri.

²¹ şerḥinde: U.

²² Muḥammed bin Selāme el-Mısri'nin *Eş-Şihab fi'l-Mevā'iz ve'l-Ādāb* adlı eseri.

²³ daḥı şerḥde mezkurdur ki rivāyet-i aḥer ile: U,H

²⁴ ḥazreti: -R.

²⁵ Seyyid 'Alī el-Bendenici ḥazretlerinüñ: U,H.

²⁶ 'Alī el-Kādirī el-Bendenici'nin *el-Mevāridü'l-Ledüniyye fi Şerhi'l-'Ayniyye* adlı eseri.

²⁷ Muḥammediyye'sini: U.

Kıasidenüñ beyti budur. Şerhinde buyururlar ki: (17) **Vücūdī el-cismāniyyün ke-mişkātın.** Benüm bu ‘anāşırdan mürekkeb olan (18) vücūd-ı cismāniyyem ve kıyāfete kāfiyem mişkāt gibidür.(19) [H.2b] Anuñ için hārice tarīk yokdur. **Bi-mişbāhi rūhihi.** Cemi‘(20) ervāh enbiyā’ ve evliyānuñ²⁸ kendüsünden istimdād eylediği rūh-ı Muḥammediyye'nüñ **2b** (1) sirācı nūruyla **muđī'un** münevver ḥaķīkatdūr. Şemsün ve kamerün ve nücūmun nūru gibi **kemā ķile ve külluhum min Resūlillāhi multemesun ğarfen mine'l bahri** (2) **ev reşfen mine'd-diyemi.**^{viii} Ya‘nī demek oldur²⁹ ki cemi‘ peygamberler (3) ve evliyālar Resūlullāhdan taleb eylerler. Ol Resūlūñ bahr-i (4) ‘ulūmundan bir avuç şu taleb edicilerdür. Yāhūd Resūlūñ (5) yağmuru ‘ilmünden bir ağız şu talep iderler. Bu beyt ma‘lūmdur. (6) *Kaşīde-i Bürde*³⁰ şāhibinüñdür. Lākin Seyyid ‘Alī ḥazretleri münāsebet (7) ile şerḥde³¹ zikreyledi. Ṭaḥķīkan sizlere ma‘lūm olsun ki bu rūh-ı (8) Muḥammediyye ḥaķāyık-ı şūveriyye ve ma‘neviyyeni³² cāmi‘ olan bir ḥaķīkatdūr. (9) [U.3a] Ol ḥaķīkat ‘arşdur³³. Zīrā³⁴ evvelu mā ḥalaķallāhu'l-ķaleme; ya‘nī rūh-ı (10) Muḥammediyye, diyü beyān olundu.³⁵ Allāhu te‘ālānun ibtidā’i halk eylediği (11) ķalemdür ki o rūh-ı Muḥammediyye'dür. **Ve huve rūhu'l-a'zamillezi tekevvenet** (12) **minhe'l-ervāḥe ve tenevverati'l-eşbāḥe.** O rūh-ı Muḥammediyye rūh-ı (13) a'zamdur ki cemi‘ ervāh andan zuhūr ve istifāza eyledi (14) ve cemi‘ eşbāh andan nurlandı. Kemā cā'e fi'l-ḥadīşi, nitekim ḥadīş-i şerīfde geldi:³⁶ **Ene minallāhi** (15) **ve'l-mü'minüne minnī.**^{ix} Ya‘nī **ene min nūri tecellī'l-ḥaķķi ve'l-mü'minüne min nūri.** (16) Ya‘nī ben Allah tebāreke³⁷ ve te‘ālānuñ tecellī nūrundan mütecellī oldum³⁸ ve mü'minīn (17) benüm nūrumdandır.³⁹ Vehiye

²⁸ enbiyā’ ve evliyānuñ: -R

²⁹ olursa: U.

³⁰ Muḥammed bin Sa‘īd bin Ḥammad bin ‘Abdullāh el-Būsiri'nin *Bürde Kaşidesi*.

³¹ şerḥde: -R

³² hiye'l-ḥaķīkatū'l-cāmi‘atū'l-cemī’ cemi‘i-l şūreti'l-ve'l-ma‘neviyye cemi‘ ḥaķāyık şūrete ve ma‘neviyyeye: U,H.

³³ ‘arşdur o ḥaķīkatdūr: U,H.

³⁴ zīrā: -U,-H.

³⁵ diye beyān olundu: -U.

³⁶ nitekim ḥadīş-i şerīfde geldi: -R.

³⁷ tebāreke: -H.

³⁸ mütecellī oldum: -U,-H.

merteбетü'ş-şefâ'a. O meretebe, meretebe-i şefâ'hatdür. (18) Bu kadar-la iktifâ idelüm şimdi.⁴⁰ Zirâ münâsebetle aşâğıda⁴¹ (19) rûha dâ'ir beyânımız vardır.⁴² Ve hem dahı taṭvîli kelâm eylesek rûha [H.3a] (20) melâl virür.⁴³ Ve hem de sâliklerüñ havşalası almaz.⁴⁴

2.2. Faşl-ı Şānī

Ol rûh bir ğılāfa muhtāç **3a** (1) olduğundan⁴⁵ Allah tebārake ve te'ālā kendü cemālin temāşā kıлмаğ-çün yaratmış idi.⁴⁶ Aña bir ğılāf ve bir kâp yarada imdi.⁴⁷ (2) Bir āvuç toprağtan Ḥazret-i Ādemi halk ve icād buyurdi.⁴⁸ Ḥattā (3) **hammerat ṭiynete ādemi bi-yedī erba'ine şabāhan**⁴⁹ [U.3b] buyruldi.⁵⁰ Ve ol (4) kalıba rûh verildi. Gerçi ehl-i vahdet 'indinde nefis ü rûh (5) ü kalb ü 'akl ü sır cümlesi şey'-i vāhiddür. Sıfâtı tebdîl olduğça (6) ve bir i'tibār ile bir isim verilür. Bir kimesne kendü cismünde (7) ve cesedünde mutaşarrıf olan rûh-ı cüz'iyyesidür ki aña nefis-i (8) nāṭıka dahı dirler. Cism ü cismānī olmayup cesedünüñ dāhilünde ve hāricünde olmayup tedbîr ve taşarruf idüp (9) lā-mekānī bi-nişān; ya'nī yedünde mevzū'-i maḥsūsı olmayup (10) insān her neresine parmak başarsa orada bi'l-külliyeye mevcūd (11) olup tecezzī ve inkişāmı kâbil olmayup cümle a'zāda (12) taşarruf iden ve cümle beden muḥiṭ ve yine cümleden münezzeḥ (13) ve müberrādur. Ḥattā a'zā-yı insāndan

³⁹ nūrumdan: nūrumdandır U,H.

⁴⁰ şimdi: -U,-H.

⁴¹ münâsebetle aşâğıda : -U,-H.

⁴² beyânımız vardır: bahş çokdur:U,H.

⁴³ ve hem dahı ... virür: kemā yenbağı taḥkîk olsun taṭvîl-i kelâm olur rûha melâl virür U,H.

⁴⁴ ve hem de sâlikleriñ havşalası almaz: -R.

⁴⁵ ol rûh ... olduğundan: evvel rûh Muḥammediyye ki U,H.

⁴⁶ yaratmış idi U, yaratmışdur H: -R.

⁴⁷ aña bir ğılāf ve bir kâp yarada imdi U, aña bir kâp ve bir ğılāf yarada imdi H:-R

⁴⁸ buyurdi: eyledi buyurıldıkim U: eyledi ḥattā buyurıldıkim H.

⁴⁹ U. ve H.'de eser bu ibareden sonra şu şekilde devam eder: Ya'nī ben Ādem'in balçığımu kudret ile kırk şabah yogurdi. Ḥattā ne kadardur ki otuz tokuz gün üzerine [U.3b] guşsa ve elem yağmuru yağdı. Fağad bir gün şazılık yağmuru yağdı. Ve anuñçün biçāre insān bir gün ḥandān mesrūr olsa hezār gün guşşalı olur ve ol kālība rûh virdi. Ve andan soñra Ḥazret-i Ādem ve Ḥavvā'dan bi-tarīki't-tenāsül 'Abdullah bin 'Abdulmuṭṭalib'den vaqt-i merhūnunda ḥazreti risālet peydā ve zāhir oldu. Ālem-i ecsāmda soñra zuhūra geldiği ḥātemü'n-nebiyyin oldu. Bināen'aleyh Ḥazret-i Muḥammed 'aleyhi's-selām hem bidāyetdür hem nihāyetdür. Nitekim evvelki faşılta tafşîl beyān olundu. Nev'-i benī Ademi Allāhu te'ālā sâ'ir maḥlūkatındandır, eşref halk eylediği cemi' kemālāt ve hüsn ve cemāl insanda mevcūtdur. Nüşhā-i kibārdur. Nitekim buyrılmışdur.

⁵⁰ buyruldi: -U,-H.

bir ‘uzva noqşān (14) ve zevāl tārī olsa aña zevāl gelmez. Bu maqāmda bize zāhiran (15) su’āl vārid olur ki faşl-ı evvelde bir miqdār rūḥ-ı Muḥammediyye (16) ve ḥaḳīkat-i Ahmediyye’ye dā’ir baḥs beyānında bu miqdār ile (17) iktifā idelüm diyü i’tizār iletmişken yine rūḥ baḥşine şurū’ (18) tenākuḫ gibi olur. Lākin cevāp budur ki bizim faşl-ı evveldeki (19) rūḥ baḥşi rūḥ-ı Muḥammediyye ve ḥaḳīqate müte’allik olandır. Bu maqāmda (20) beyānımız rūḥ-ı insānī ve ḳalīb-ı beşerīde olan rūḥdur. Tenākuḫ **3b** (1) yokdur. Ve imdi nev’-i Benī Ādemi Allāhu te’ālā sā’ir maḥlūḳāttan eşref (2) ḥalk eyledi ve cemī’ kemālāt ve ḥüsn ü cemāl insānda mevcūddur. (3) Ve cümle bu dünyāda mevcūd olan insānda mevcūddur. (4) Binā’en-‘aleyh insān, ‘ālem-i kübrā ve bu ‘ālem, ‘ālem-i şuḡrādur. Nitekim (5) Ḥazret-i Şeyḫ Muḥyiddīn el-‘Arābī’nün *Füṣūşu’l-Ḥikem*⁵¹-nām kitābı (6) müṭāla’a idüp zevḳan daḫı ḥişşeyāb olanlara ḥafī degüldür.⁵² (7) **Ve leḳad ḥalaḳne’l insāne fī aḥseni taḳvīm**⁵³ diyü buyuruldu. Ma’lüm (8) ola ki insānuñ ḥaḳīḳati bu cevher maḥşūs degüldür. Belki (9) laṭīfe-i rabbāniye-i nūrāniyyedür ki ‘ālem-i lāḥūtda aḥsen-i taḳvīm (10) ile ḥalk olundu. Şoñra ‘ālem-i ebdāna red olundu. Nitekim; (11) **Şumme radednāhu ilā**⁵⁴ **esfele sāfilīn**^x diye buyuruldu. Zirā (12) ‘ālem-i ebdān ve ecsām silsile-i vücūduñ nizāmunda esfeldür. (13) İmdi ‘ākıl ve kāmīl olan kimesneye lāzım ve vācib olan (12) budur ki ḥayāt-ı ebdiyye ve ‘ināyet-i rabbāniyyeye nāil olmaḳ için (13) taḥşīl-i kemālāt-ı sermediyye o sa’ādātü’s-seniyye esbābına (14) teşebbüs idüp evvelā bir mürşid-i kāmīl tedārik idüp (15) ba’de ittibā’ü’ş-şerī’atü’l-Muḥammediyye terbiye-yi nefse sa’y ile olur.⁵⁵

⁵¹ Muḥyiddīn Muḥammed bin Alī bin Muḥammed el-‘Arābī et-Tâi el-Hâtīmī’nin *Füṣūşu’l-Ḥikem Ḥuşuşu’l Kilem* adlı eseri.

⁵² ve ol... ḥafī degüldür: -U,-H.

⁵³ **Veleḳad kerremnā benī Ādeme** diyü ve rüy-i arzda ḥalīfe ḳılındı. Ve cemī’ eşyalarıñ Allāhu te’ālā esmālarını ta’līm eyledi. Ve bu kemālātın cümlesine ḳabiliyyet ancak insanda oldu. Ve cümle melā’ik inḳiyād ve secde ile emr olundılar. Cümlesi secde-i inḳiyādlarını ittiler. İllā İblis eylemedi. Ve kāfir oldu. Cümle ma’lūmudur. Tafşīle ḥācet yokdur.: -R.

⁵⁴ Ayette *İlā* kelimesi mevcūt deḡildir.

⁵⁵ Veleḳad ... şa’y ile olur: -U,-H.

2.3. [3b-h] (16) **Faşl-ı Şâlis**

Bu nev' Benî Âdemün⁵⁶ ervâhuna **elestü bi-rabbiküm**^{xi} hitâbı (17) tevcîh buyurulduğu o anda ervâh-ı enbiyâ 'aleyhimu's-selâm^{xii} (18) ve ervâh-ı evliyâ ve 'avâm-ı mu'minîn cümlesi hitâbı⁵⁷ cân kulağıyla (19) ma'lûmları olduğda belâ didiler. Ya'nî "Ben sizün rabbünüz⁵⁸ ve **4a** (1) tañrınız degül miyim?", diyü buyurulduğda⁵⁹ belâ, rabbimizsin didiler. İllâ (2) sınıf-ı râb'î [U.4a] olan kâfir ve münâfiqlar ne'am dediler. Ya'nî rabbimiz (3) degülsün, dediler. Bundan sonra ma'lûm ola ki mu'tî' ve 'aşîleri (4) kendülerine bildirmek için⁶⁰ mu'âmele-i imtiḥân olarak⁶¹ **ihbiṭü minhâ cemî'an**^{xiii} hitâbı (5) geldi. Ya'nî cem'îñüz 'âlem-i ervâhdan bu 'âlem-i ecsâmda qalıba (6) girüp nitekim belâ diyenlerün kizb ve şıdkı⁶² tecrübe ve kendülerünü⁶³ (7) kendülere bildirmek⁶⁴ mu'âmele-i imtiḥân iderek nitekim buyurulmuşdur:(8) **Ve le nebluvennekum bi şey'in min'el ḥavfi ve'l cū'i ve naqsın min'el emvâli ve'l enfusi** (9) **ve's-semârât ve beşsiri's-sâbirin**.^{xiv} Ya'nî şadâkatde şâbit kadem⁶⁵ da'vâsun (10) kılanlar. Ve tarîk-i vefâda laf-ı⁶⁶ istikâmet urup şeref-i imtiyâza (11) tâlib olanlar. Egerçi şahâyıf-i i'tikâdunuz bize vâzih⁶⁷ ve rüşendür. (12) Ve keyfiyet rusûh-ı şalâh⁶⁸ ve fesâduñuz bize zâhir ve âşikârdur.⁶⁹ Ammâ (13) sizlere⁷⁰ daḥı ma'lûm olmağıçün sizleri⁷¹ imtiḥân-ı 'ibâdet (14) için benüm

⁵⁶ U. ve H. 'de eser bu ibareden sonra şu şekilde devam eder: dört şıfat oldu. Şıfat-ı evvel enbiyâ 'aleyhi's-selâm. Şıfat-ı şânî evliyâ' rahimehum. Şıfat-ı şâlis 'avâm-ı mu'minîn tecävüza'llâhu 'an seyri'atihim. Şıfat-ı râbî' [3b] münâfiğin kâfirin ve bu eşnâf-ı erbâ'in Allâhu te'âlâ ḥazretleri *elestü birabbikum* hitâbını tevcîh buyurduğu o anda enbiyâ' 'aleyhi's-selâm şümme evliyâ' ve şümme'l mu'minîn cümlesi ol avâzi işitdileri ya'nî cân-ı kulâğıyla.

⁵⁷ ervâhına ... hitâbı: -U,-H.

⁵⁸ rabbiniz: -U,-H.

⁵⁹ diyü buyurulduğda: -U,-H.

⁶⁰ için: -U,-H.

⁶¹ mu'âmele-i imtiḥân olarak: -R.

⁶² şıdkı: şıdkını: U,H.

⁶³ kendülerini: -U,-H.

⁶⁴ bildirmek: -U,-H.

⁶⁵ kadem: -R.

⁶⁶ laf: ḥılâf U.

⁶⁷ vâzih: -R.

⁶⁸ şalâ: şalâh U,H.

⁶⁹ âşikârdur: lâ-yaḥdur U,H.

⁷⁰ sizlere: size U,H.

⁷¹ sizleri: sizi U,H.

‘uḳūbāt-⁷² uḥrevīden yā zuhūr-ı rütbe-i teslīm ve tevekkül (15) için her nebiyyin⁷³ [U.4b] tezyīn-i⁷⁴ meşā’ib-i dünyevīden inkisār-ı şavlet (16) kıvām-ı şehevīyye kaḥt-ı ta‘āmdan [H.4a] yā nefāz-ı aḥkām-ı şer‘iyye için (17) irtikāb-ı şıyāmıdan ve **naḳş-ı mine'l emvāl**^{xv} ki serr-i⁷⁵ ‘ibaretdür. Yā beyān-ı (18) izhār için iḥrāc-ı ḥums-i zukūtdan ya kesr-i tuḡyān-ı nefis (19) için tā sirāc-ı havādişāttan⁷⁶ **ve'l enfus** ol ‘ibādettdür.(20) Yā vāsıṭ-ı kuhūletle tenḳiṣ-ı kuvvā-yı nefsāniyyeden yā vesīle-i (21) emrāzla ta‘ṭīl-i cevāriḥ-i cismāniyyeden **ve's-semarāt** ol **4b** (1) ‘ibārettdür. Yā kıllet-i fevākihden ki netīce bāḡ u bostāndur. Yā fevt-i (2) evlāddan⁷⁷ ki semere-i şecere-i nev‘i insāndan ve⁷⁸ merātib-i imtiḥāndan (3) beyān olunduḡdan⁷⁹ şoñra buyurulmuştur ki:⁸⁰ **Ve beşşiri-ş şābirīn**^{xvi} ya‘nī (4) beşāret ver şol⁸¹ şābirlere ki⁸² **ellezīne** anlar kim **iza eşabethüm muşībetün**⁸³ eger⁸⁴ vāḳi‘ olsa bir muşībet (5) anlara **ḳālū innā lillāhi ve innā ileyhi rāci‘ün**⁸⁵ anlar kemāl-i teslīm ve itā‘atte dirler ki⁸⁶ ya‘nī mübtedā-i vücūdumuz⁸⁷ (6) ḥālīḳ-i ekberdür. Ve ‘āḳıbetül-emr aña rucū‘umuz muḳarrerdür. Her āyīne (7) bu āyet-i kerīme⁸⁸ feḥvāsundan ve bu ‘ibādet-i şerīfe İmāsundan⁸⁹ (8) müstefād olan⁹⁰ oldur ki ‘āmmē-i ‘ibāduna⁹¹ ‘umūm bilā şāmildür.(9) Ve cemī‘ erbāb-ı şalāḥ ve fesāt ve imtiḥān için **velenebluvennekum**^{xvii} (9) buyurulmuştur.⁹² Ḥāzrete dāḥıldür.⁹³ Ammā ol

⁷² ‘uḳūbāt: ‘uḳdiyyāt U.

⁷³ her nebiyyin: -U,-H.

⁷⁴ tezyīn-i: -R.

⁷⁵ ‘ibaretdür: serr-i ‘ibaretdür U.

⁷⁶ sirāc-ı havādişāttan: tārāc-ı havādişāttan U,H.

⁷⁷ evlāddan ki: evlādun ki U,H.

⁷⁸ ve: -R.

⁷⁹ olunduḡdan: olduḡdan U.

⁸⁰ ki: -R.

⁸¹ şol: -U,-H.

⁸² ki: -U,-H.

⁸³ ellezīne anlar kim **iza eşabethüm muşībetün**: -R.

⁸⁴ eger: iger U.

⁸⁵ **ḳālū innā lillāhi ve innā ileyhi rāci‘ün**: -R.

⁸⁶ anlar... derler ki: -U,-H.

⁸⁷ mübtedā-i vücūdumuz: mebde-i vücūdumuz U,H.

⁸⁸ kerīmeye: kerīme U,H.

⁸⁹ ‘ibāret-i şerīfe İmāsından: ‘ibāret-i şerīfe-i İmāsından U.

⁹⁰ olan: olunan U,H.

⁹¹ ‘ibādına: ‘ibādātā U,H.

⁹² buyurulmuştur: -U,-H.

⁹³ Ḥāzrete dāḥıldür: -R.

cümleden mevākī‘-i meşāibde dāmen temkīn (10) tūtop⁹⁴ muẓtarib olmayanlar [U.5a] ve meşādir-i nevāyibde ḥātıra teskīn (11) virüp izḥār-ı cüz’ ḳalmayanlar teşrif-i beşāret bulmuşlar ve müsteḥakk-ı (12) tevfiḳa taḳarrub olmuşlar. Pes bu tafşılden ma‘lūm oldu ki (13) sālîklere belki ‘āmmе-i mü‘mine⁹⁵ lâzım olur ki ‘abd-i ‘übūdiyyette (14) kemāl-i istiḳāmet ve mevlāsuna teslīm ve⁹⁶ kemāl-i itā‘at ile (15) taḥşil-i rızā meydānunda kemer-bend-i [H.4b] teslīm ile muḳteẓayı ‘übūdiyyetünden (15) bir ān ḡaflet itmeyüp⁹⁷, şüretā⁹⁸ zuhūr iden ḳahrı içünde (16) luḫfi ve celāl ‘indünde, cemāli ve ḥaḳḳında ‘ināyet-i rabbī (17) müşāhede itmekten bir an tezāhül itmeyüp baş u başiretünü (18) bir yere cem‘ itmekle ma‘rifetullāha sa‘y iderek ‘ayn-ı ‘ibret (19) kendüye zāhir ve peydā ol ki ḥattā nefsiñe ma‘rifet ḥāşıl 5a (1) olduḳtan soñra ma‘rifetullah müyesser ola inşāa‘lāhu te‘ālā.

2.4. (2) Faşl-ı Rābi‘

Ma‘lūm ola ki sālîke⁹⁹ lâzımdur ki¹⁰⁰ evvelā imān (3) ve İslām ve şerā’iṭine ri‘āyet ve ḥuḳūḳ-ı ḥaḳ ve ḥaḳka ri‘āyet (4) ve zāhirünü a‘māl-i zāhiriyye ile tezyin idüp¹⁰¹ ve şerī‘at-i Muḥammediyye’ye (5) ittibā‘¹⁰² u temessük idüp mezāhib-i erba‘a-i ḥaşşadan birine (6) taḳlīden ve ḥaḳḳāniyyetünü i‘tirāfen¹⁰³ mesā’il-i fūrū‘-ı müctehide ile (7) ‘amel idüp¹⁰⁴ ve ‘akā’idini taşḫīḫ ve Ehl-i sünnet mezhebi üzre (8) i‘tikād idüp ve¹⁰⁵ bāṭınını [U.5b] taḫḫir itmek için bir mürşid-i (9) kāmîl ve şeyḫ-i cāzib ve ‘ārif-i billāh

⁹⁴ tūtop: tūta U.

⁹⁵ mu‘mine: mu‘minīne U.

⁹⁶ teslīm ve: -U,-H.

⁹⁷ itmeyüp: olmayup -U.

⁹⁸ şüreten ... inşāa‘lāhu te‘ālā: şüreten zuhūr iden ḳahr-ı luḫf bulup ḥaḳḳında zuhūr iden celālide ‘ayn cemālullāh ve ‘ināyet-i ḥaḳḳı müşāhede etmekde tezāhül itmeyüp bu vecihle ma‘rifetullāha sa‘y idelken evvelā kendü nefsiñi ve ḳalbini ve ḳālını ve rūḥını bile ve ḥaḳḳtehu dūnyā ve mā fihā ve ḥaḳḳtehu uḫrā ve mā fihā anı bulup bu şüret ile ‘ibrahu ‘ibret kendüye zāhir ol ki ḥattā kendüye ma‘rifet ḥāşıl ola soñra ma‘rifetullah müyesser olur inşāa‘lāhu te‘ālā U,H.

⁹⁹ sālîke: sālîkim U,H.

¹⁰⁰ ki: -R.

¹⁰¹ idüp: -R.

¹⁰² ittibā‘: -U,-H.

¹⁰³ ve ḥaḳḳāniyyetini i‘tirāfa: -U,-H.

¹⁰⁴ idüp: -R.

¹⁰⁵ ve ‘akā’idini ... idüp ve: -U,-H.

olan zāta kendüyü (10) teslīm ide ki ğassālu'l eşvāb kimesne¹⁰⁶ yedinde şevb-i maġsūl (11) gibi kemāli teslīm ve taḥīr ittiresün.¹⁰⁷ Zīrā taḥşīl-i ‘irfān (12) ve vuşlat-ı ilallāhi te‘ālā keşret-i a‘māl ile olmaz. Belki (13) aḥlāk-ı ḥamīde¹⁰⁸ taḥşīli ile¹⁰⁹ ve aḥlākı zemīmeyi ve reddiyyeyi¹¹⁰ gidermek (14) ile olur. Ol daḥı ba‘de ittibā‘u’-ş¹¹¹ şerī‘ati’l-Aḥmediyye¹¹² ba‘de temessük¹¹³ (15) a‘māl-i ḥasene ve sīret-i Muḥammediyye’yi seniyye ve mücāhede ve terbiye-i (16) nefis ü edeb ve ḥizmet ü ḥürmet-i şüyūḥ ve ‘aşk (17) u zıkr-i bi’l-lisān ve zıkr-i bi’l-ḳalb ve naẓar-ı ‘ibret fī raḥmetillāhi [H.5a] (17) ve ni‘me ve tedebbür ve tefekkür fī esmā’i te‘ālā ile olur. Nitekim (18) buyrulmuşdur: **Mā rā’eytü şey’en illā ve rā’eytüllāhe ḳablehu ev ba‘dehu (19) ev ma‘ahu¹¹⁴ ev fīh.** Yā’nī bir sālīk rāh-ı ḥaḳīḳat her şey’e naẓar-ı (20) ‘ibret ile naẓar eylese ba‘de’t-taşfiye ve’t-taḥliye her şeyde **5b** (1) āşār-ı Ḥaḳḳı müşāhede iderek kendüye keşf-i şuhūd ḥāşıl (2) olur. Ḥattā ‘ayne’l-yaḳīn rütbesine vāşıl olur. Nitekim buyrulmuşdur: **Va‘bud rabbeke ḥattā ye’tiyeke’l yaḳīn.**^{xviii} Ma‘lūm (3) ola ki sālīk ‘ayne’l yaḳīn rütbesine vuşūl yukarıda (4) beyān-ı tafşīl olunan şurūḫa ba‘de’l-mir‘āt-ı¹¹⁵ ḳalb-i sālīkden (5) ḥicābāt-ı¹¹⁶ ḥālīfe ile’l vuşūl¹¹⁷ ref‘ olur. Lākin dā’imā bir mürşid-i (6) kāmīl sāḥib-i [U.6a] temkīn olan zātuñ¹¹⁸ şoḥbet meclisine müdāvemet (7) ü rābıḫa-i tāmme ile ḥāşıl¹¹⁹ olduğımı Ḥazret-i Molla Cāmī¹²⁰ ‘aleyhi (8) ¹²¹raḥmetü’l-bārī *Tuḥfet’ül Aḥrār*¹²² nām¹²³ kitābında

¹⁰⁶ kimesne: -R.

¹⁰⁷ kemāli ... ittiresün: kendüyü ğusl ve taḥīr ittiresün U,H.

¹⁰⁸ ḥamīde: ḥamīdeyi U.

¹⁰⁹ ile: -R.

¹¹⁰ ve reddiyye-i: -U,-H.

¹¹¹ ba‘de ittibā‘u’: -U,-H.

¹¹² şerī‘ati’l Aḥmediyye: şerī‘at ü Muştafavīyyi U,H.

¹¹³ ba‘de’s-s temessük: -R.

¹¹⁴ ev ma‘ahu: -U.

¹¹⁵ ba‘de’l-mir‘āt-ı: ba‘de’r-ri‘āyet U,H.

¹¹⁶ ḥicābāt: hicāb U,H.

¹¹⁷ ḥālīfe ile’l vuşūl: -U,-H.

¹¹⁸ zātuñ: şeyḫiniñ U,H.

¹¹⁹ ḥāşıl: -U,-H.

¹²⁰ İsmi ‘Abdurrahmān bin Nizāmeddin Aḥmed olup, lakabı Nüreddīn’dir.

¹²¹ er: -R.

¹²² Nureddin ‘Abdurrahman Cāmī’nin eseri.

¹²³ nām: -U,-H.

bir beytünde¹²⁴ beyân buyurmuşlardır ki:¹²⁵(9) Şoḥbet düvvom ya pîr-i şāḥib-i temkîn ve rûşen (10) şoden-i çeşm-i mürîd-i bi-nûr-ı ‘ayne'l yaḳîn; yâ'nî ḳat'an vucûdunda (11) telvîn-i levninden eşer ḳalmamış. Bir mürşid-i kâmilüñ iki şoḥbeti (12) sebebiyle mürîdüñ çeşmini ve başr u başîretini¹²⁶ ‘ayne'l yaḳîn (13) nûru ile münevver ve¹²⁷ rûşen olur. **Allāhumme‘alnā mine'l vāşilîn ilâ rütbet-i nûrı ‘ayn'el yaḳîn**^{xix} Āmîn.

2.5. Faşl-ı Ḥāmis

(14) Bu faḳîr ü zelîl ü pür taḳşîr ṯarîḳat-i ‘aliyyeye (15) sülûkuma sebeb şürî ve ḥaḳîḳat ve ma‘rifetullāh¹²⁸ sebillerine teveccühen ve¹²⁹ meyl (16) ü¹³⁰ taḳlîden¹³¹ ‘āzim olmama bâ‘is Beyzâvî tefsîri kırâ’at¹³² (17) iderken Fâtîḥa-i şerîfe tefsîrünü iki def‘a kırâ’at (18) müyesser olmuşidi. Def‘a-i şāniye¹³³ merḳümü seyyidü'l-muḥaḳḳikîñ (19) es-Seyyid Ebû Bekir Efendi'den telemmüz iderken¹³⁴ **neste‘îzu billāh**^{xx} **6a (1) İyyāke na‘budu** [H.5b] **ve iyyāke neste‘în**^{xxi} āyet-i kerîmesi¹³⁵ tefsîründe (2) gerek Ḳāḍî Beyzâvî¹³⁶ merḥümüñ^{xxii} ve gerek ḥāvāşîleri bâ-ḥuşuş¹³⁷ Ğanizāde (3) merḥümüñ ḥāşiyesinde beyân ve baş olundığı vecih (4) üzre mebādî-i ḥāl ‘arif-i billāh olan zevât-ı kirāma (5) bu āyet-i kerîme işāret olundugını istinbāt ve istiḥrāç¹³⁸ eyledigim o anda (6) min ‘indallāh¹³⁹ [U.6b] ḳalbimde seyr ü sülûka velev taḳlîden olsun zirā; **men teşebbehe** (7) **ḳavmen fe-hüve minhüm**^{xxiii} mu’eddāsınca¹⁴⁰ kemāl-i ‘azîmet

¹²⁴ bir beytinde: -R.

¹²⁵ ki:-R.

¹²⁶ ve başr u başîretini: -U,-H.

¹²⁷ münevver ve: -U,-H.

¹²⁸ ma‘rifetullāh: ma‘rifet H.

¹²⁹ sebillerine teveccühen ve: -R.

¹³⁰ meyl ü: -U,-H.

¹³¹ taḳlîde: taḳlîden U,H.

¹³² bâ‘is Beyzâvî tefsîri kırâ’ati: bâ‘is tefsîri Ḳāḍî Beyzâvî kırâ’at -U,-H.

¹³³ şāniye: şānisinde: U,H.

¹³⁴ fî seyyidi'l... iderken: -U,-H.

¹³⁵ āyet-i kerîmesi: -U,-H.

¹³⁶ Beyzâvî: -U,-H.

¹³⁷ bâ-ḥuşuş: ḥuşuşan U,H.

¹³⁸ ve istiḥrāç: -R.

¹³⁹ min ‘indallāh: -R.

¹⁴⁰ mu’eddāsınca: fehvāsı üzre U,H.

eyleyüp lākin (8) vaktimizde mevcūt olan meşāyiḥe mürāca‘at olunup (9) ekserisi¹⁴¹ ḥālā kendüleri daḥı¹⁴² sülukleri¹⁴³ nā-tamām ve evferi¹⁴⁴ (10) ümmī ve bi-ḥaber¹⁴⁵ olduğundan mürşid-i kāmīl tedārīki kibrit-i (11) müte‘azzir (?) olduğu cümleye nümāyān¹⁴⁶ aḥmer gibi olduğu cümleñ ma‘lūmıdır.¹⁴⁷ Lākin Allāh¹⁴⁸ tebārake ve te‘ālā (12) ḥazretlerinüñ hidāyeti rehber olup ḥazret-i sultānu'l- (13) evliyā’ ve burhānu'l-etḳiyā’¹⁴⁹ Şeyḫ Seyyid¹⁵⁰ ‘Abdülkādīr (14) el-Geylānī nefe‘ana’llāhü¹⁵¹ bi-himmetihī'l ‘ālī^{xxiv} tarafından ğayretullāh (15) zuhūr idüp zāhiri ve bāṭını ma‘mūr ‘arīf-i billāh (16) ve vāşıl-ı ilallāh vecīhesinde nūr-ı Muḥammedī leme‘ān ider.(17) Bir mürşid-i kāmīl zuhūr idüp ki Ḥazret-i Şeyḫ Muḥammed¹⁵² Aḥraḳ el-Baġdādī bin el-Ḥāc Aḥmed el-Baġdādī’dür. Himmetleri (18) hāzır ola.¹⁵³ Elḥamdülillāh evvelen ve aḥıran anlardan yedi tevbe alup¹⁵⁴ (19) ve inābet¹⁵⁵ murād eyledigimde murākabe buyurup, olduğumuz¹⁵⁶ menzile (20) tevāzu‘en teşrīf buyurup bizler daḥı, inābet virmeġe me‘mūr **6b** (1) olduk, buyurdılar. Bundan soñra şalāt-i zuhru kendüsiyle (2) eda idüp emir buyurdılar ki tefrīġ-i ḳalb ile zuhūr ider ise (3) baña ḥayr vir, diyü bizler daḥı emirleri daḥı vech üzre hezār sa‘y [U.7a] (4) ile teveccüh-i ilallāh idüp¹⁵⁷ [H.6a] neste‘izü billāh **velleżine cāhedü** (5) **fīnā le nehdiyennehüm subulenā^{xxv}** āyet-i kerīme¹⁵⁸ zuhūr idüp¹⁵⁹ kendülerine¹⁶⁰

¹⁴¹ ekserisi: egerisi U.

¹⁴² daḥı: -R,-H.

¹⁴³ sülukleri: -U,-H.

¹⁴⁴ evferi: ekserisi U,H.

¹⁴⁵ ve bi-ḥaber: -U,-H.

¹⁴⁶ müte‘azzir ... nümāyān: -U,-H.

¹⁴⁷ aḥmer gibi olduğu cümleñ ma‘lūmıdır: -R.

¹⁴⁸ Allāh: -U,-H.

¹⁴⁹ etḳiyā’: eşḳiyā U,H.

¹⁵⁰ Seyyid: -U,-H.

¹⁵¹ nefe‘ana’llāhü: nefe‘anā U,H.

¹⁵² Muḥammed: Muḥammed el-Ḥāc U,H.

¹⁵³ Himmetleri hāzır ola: -U,-H.

¹⁵⁴ alup: -H,-U.

¹⁵⁵ inābet: ināyet U.

¹⁵⁶ murākabe ... olduğumuz: murākabe buyurup kendüleri daḥı terbiye vir, olduğumuz : U,H.

¹⁵⁷ olduğumuz ... idüp: inābet virmeġe me‘mūr olup tevāzu‘en olduğumuz menzile-i teşrīf buyurup ba‘de edā’ eş-şalātü’z- zuhru bizlere emr buyurdılar ki tefrīġ-i ḳalb ile nitekim zuhūr iderse bize ḥayr vir diyü bizler daḥı emirleri vech üzre tefrīġ-i ḳalb hezār-ı sa‘y idüp soñra bizlere zuhūr iden bu oldu ki U,H.

¹⁵⁸ kerīme: -U,-H.

¹⁵⁹ zuhūr idüp: zāhir olduğımı U,H.

¹⁶⁰ kendülerine: kendülere U,H.

ḥayr (6) vir dimekdür.¹⁶¹ Baña idüp ḥamd ü şenādan şoñra¹⁶² yedi tevbe ve inābet¹⁶³ (7) ve ta‘līm-i zikir buyurdılar.¹⁶⁴ Üç sene miqdārı sülük görüp¹⁶⁵ (8) hezār sa‘y ve tebdīl-i aḥlāk-ı sebillerine ve mücāhede tārīḳlerine (9) sālīk olup uşūl ve eṭvār-ı seb‘adan muṭma’inne rütbesine (10) vuşūlümde **leylen minel-leyālī**^{xxvi} menāmımda ḡāyet vāzıḥ (11) olarak¹⁶⁶ ḥazret-i sultānu'l evliyā ḥazretlerine Şeyḥ¹⁶⁷ (12) ‘Abdülkādir el-Geylānī nefe‘anallāhu bi-‘ināyetihi'l ‘ālī¹⁶⁸ ḥazretlerini (13) görüp ve baña ḥitāb buyurdılar ki¹⁶⁹ yā Şeyḥ Muḥammed Tāhir (14) gel ḥilāfetini benden al, diyü üç def‘a nidā ve¹⁷⁰ çağırıp (15) faḳīr¹⁷¹ daḥı imtinālen¹⁷² varup yed-i pür futūḥlarını taḳbīl ü tekḥīl¹⁷³ (16) idüp üç def‘a arḳamı şıḡadı. Şoñra bir müddet (17) mürūrunda¹⁷⁴ şeyḥim zuhūr ve devlethānelerine bizi da‘vet idüp (18) ru‘yā-yı merḳūmeyi kendülerine ḳable'l-ifāde¹⁷⁵ şabaḥ namāzını cemā‘at (19) ile¹⁷⁶ edā iderken ve kendüleri imām olmuş-iken rek‘at-ı ūlāda¹⁷⁷ (20) namāzı bozup **la ḥavle velā ḳuvvete illā billāh**^{xxvii} diyüp defa‘at (21) ile saña ḥilāfet virmege me‘mūr olduk, diyü buyurdılar.¹⁷⁸

Ḥatta **7a** (1) ol anda ḥilāfetnāme şūretini yedime teslīm idüp (2) üç güne ḳadar taḥrīr ve istinsāḥ eyle, diyü emr buyurdılar. Ba‘de (3) namāzı tekḡıl ve edā idüp faḳīr daḥı emirlerine imtisālen (4) bir ḳaç gün ṫarafında taḥrīr idüp temḥīr ü ilbās-ı ḥırḳa-ı (5) Ḳādiriyye ve tāc-ı şerīf tekḡır, ilbās ü icāzet (6)

¹⁶¹ dimekdür: dimekte U,H.

¹⁶² ḥamd ü şenādan şoñra: ḥamd ü şenā Allāh idüp U,H.

¹⁶³ inābet: ināyet U,H.

¹⁶⁴ ve ta‘līm-i zikir buyurdılar: -U,-H.

¹⁶⁵ Üç sene ... görüp: Üç dört sene ḳadar sülük görüp U,H.

¹⁶⁶ hezār-ı sa‘y ... olarak: -U,-H.

¹⁶⁷ ḥazretlerine şeyḥ: -U,-H.

¹⁶⁸ nefe‘anallāhu bi-‘ināyetihi'l ‘ālī: -U,-H.

¹⁶⁹ buyurdılar ki: buyurup U,H.

¹⁷⁰ nidā ve: -U.

¹⁷¹ faḳīr: ḥaḳīr U.

¹⁷² imtinālen: -U,-H.

¹⁷³ ü tekḥīl: -U,-H.

¹⁷⁴ bir müddet mürūrunda: -U,-H.

¹⁷⁵ ru‘yā-yı ... ḳable'l ifāde: -U,-H.

¹⁷⁶ cemā‘at ile: -U,-H.

¹⁷⁷ ve kendüleri ... rek‘at-ı ūlāda: -U,-H.

¹⁷⁸ def‘at ... buyurdılar: ve ḥaḳḳ Allāh me‘mur olduk saña ḥilāfet virmege diyü buyurdılar U,H.

virdiler. Şöñra ba‘de'l-ḫilāfet rāzıyye ü marzıyye ü şāfiyye (7) rütbesine seyr-i sülükumuz müyesser olmuşdur.¹⁷⁹ **El-ḥamdü li'llāhi^{xxviii} te‘ālā.¹⁸⁰**

2.6. (8) Faşl-ı Sādis

Ma‘lūm ola ki bu **ıyyā kena‘büdü ve ıyyā keneste‘ın^{xxix}** (8) [U.7b] āyet-i kerimesinde ğaybetten ḫitāba iltifāt ve intiḳāl¹⁸¹ vardır. (9) ‘İlm-i me‘ānī bilenlerüñ ma‘lūmıdır. Zirā **el-ḥamdü li'llāh^{xxx}** āyetündeki lafza-i (10) celāl ism-i zāhirdür. Ve esmā’ü’z-zevāhir küllüha (?) ğaybet fehvāsınca [H.6b] (11) ğā’ibden ḫitāb-ı müstetāb üslübuna yine sülük ve’l-iltifāt (12) olundu. Muḳteza-yı zāhir ise yine ğā’ib şüretiyle (13) ta‘bīr iḳtizā iderken muḳtezā-yı zāhirüñ ḫilāfı üzre (14) olduğından nükteye muḫtācdur.¹⁸² Lākin erbābınıñ¹⁸³ ma‘lūmıdır ki (15) iltifāt olan maḫalde iki nükteden lāzımdır. Biri nükte-i (16) ‘āmmе dirler. Cemī‘ iltifātātda cārīdür ki¹⁸⁴ **ve liküllı cedīdin (17) lezzetün.**^{xxxi} Lākin o nükte-i ‘āmmе daḫı sāmı‘a nazarla fā’ide (18) sırrı tenşit ü üslüb cedīde-i sülükda kemāl-i şafādur.¹⁸⁵ (19) Mütekellim nazarla olan fā’ide-i sır budur ki ğüyā mütekellim lisān-ı (19) ḳalinden ve intiḳāl üslübundan münfehim olunur ki benüm meydān-ı **7b** (1) tekellümde ḳudretüm vardır. Her dürlü ta‘bīr ile ber-murādı ve ber-ma’nā (2) ṭurūḳ-ı ‘adīde ile ta‘bīre ḳudretim vardır, dimek ister.¹⁸⁶ Ammā (3) nükte-i ḫāşşa daḫı ikidür.¹⁸⁷ Biri¹⁸⁸ ‘ulemā-i ehl-i zāhire göre olmaḳ (4) vardır ki¹⁸⁹ ‘ābid ḫīn-i ‘ibādetinde ma‘būd bi'l-ḫaḳḳı görür gibi ḫuzū¹⁹⁰ kemāl-i (5) ḫuşū¹⁹¹ ve cem‘ıyyet-i ḫātıra ile ve edebe

¹⁷⁹ Hatta ol ... olmuşdur: Şüret-i ḫilāfet-i āliyye kendüme virüp bizleri daḫı istinsāḫ idüp bir kaç gündен şöñra takrīr idüp temhīr buyurdılar ve bizlere ḫırḳa ve tād-ı şerīf tekbīr idüp ilbās ve icāzet virdiler U,H.

¹⁸⁰ te‘ālā: minneh U.

¹⁸¹ ve intiḳāl: -U,-H.

¹⁸² Zirā el-ḥamdü li'llāh ... muḫtācdur: Gerek besmele-i şerīfde zıkr olunan lafza-i celāl besmele-i şerīf fātihadan cüz’ olduğuna göre gerek elḫamdülillāhi rabbi'l ‘ālemin āyetinde lafza-i celāl ism-i zāhirdür ve esmā’ü’z-zāhirde kulluhan ğaybet fehvāsınca ğā’ibden ḫitāb-ı müstetāb üslübuna sülük ve iltifāt olundu. Muḳtezaya zāhiriñ ḫilāfı üzre U,H.

¹⁸³ erbābınıñ: iyābınıñ U.

¹⁸⁴ ki: -U,-H.

¹⁸⁵ lākin ... şafādur: fehvāsıyla def’-i fütür ve ṭarīḳate-i cedide-i sülük ile tenşit sāmı’ bulunmaḳ içündür. U,H.

¹⁸⁶ Mütekellim ... ister: -U,-H.

¹⁸⁷ daḫı ikidür: -U,-H.

¹⁸⁸ biri: -U,-H.

¹⁸⁹ olmaḳ vardır ki: -U,-H.

¹⁹⁰ ḫuzū’: -R.

ri‘āyet¹⁹² ile itmege (6) işāret ve tenbīh vardır ki aña¹⁹³ maḳām-ı ihsān dirler. (7) **Bien ta‘budellāhe ke-enneke terāhū ve in¹⁹⁴ lem yekun terāhū ve lākinnellāhe te‘ālā¹⁹⁵ yerāhū.** Ya‘nī Allāhu Teālā ḥazretlerine ‘ibādet itmede ‘ābid olan ḥīn-i (8) ‘ibādetinde Ḥaḳ Teālā ḥazretlerini¹⁹⁶ görür gibi ‘ibādet itmeli her ne kadar (9) görmezsen de lākin Allāhu te‘ālā ānı görür, demek; işāret ve tenbīh [U.8a] var¹⁹⁷ olur. Ve¹⁹⁸ Ammā (10) nükte-i ḥaṣṣa-i ‘inde’s-şūfiyye budur ki tefsīr muṭāla‘a idenlerin (11) ma‘lūmıdır. Ḥuṣūṣan Beyzāwī tefsīrinde¹⁹⁹ zikrolunan (12) nüktenūñ tercümesi budur ki²⁰⁰ vaḳtāki Vācib tebāreke ve te‘ālā (13) ḥazretleri ḥaḳīḳ-i bi'l-ḥamd olduğunu zikreylediyse ve daḥı (14) şifāt-ı ‘izām ile tavşif ve sā’ir zevātdan mümtāz olduğunu (15) zikreylediyse,²⁰¹ ma‘lūm-ı mu‘ayyeneye ‘ilm²⁰² te‘alluḳ eylediye ḥitāb buyurup (16) demek olur ki ey şānı bu şifāt ile mevsūf ve müteyememiz (17) ‘an sā’iri’z-zevāt olan ma‘būd-ı bi'l-ḥaḳ bizler saña ancaḳ (18) ‘ibādet iderüz. Ve ‘ibādeti ve isti‘āneyi saña taḥşiş (19) iderüz. Ancaḳ ma‘būd-ı bi'l-ḥaḳ sensün ve isti‘āne senden (20) ḡayrıdan olmaz. Ancaḳ ‘avn ü isti‘āne²⁰³ senden olur. **8a** (1) Ve daḥı ṭarīk-i istidlāl ve burhāniyyeden [H.7a] rütbe-i ‘ayāne (2) teraḳḳī ve ḡaybete ĩmāniyyeden rütbe-i şuhūtda intiḳāl itmek²⁰⁴ vardır. (3) Ve güyā muḳaddem ma‘lūm olan ‘ayān olur²⁰⁵ ve ma‘kūl olan müşāhid (4) olur. Ve ḡā’ib olan ḥużurda²⁰⁶ olur ki²⁰⁷ bu cihetle mebādī-i (4) ḥāl ‘ārif-i billāha delālet bulunur. Zīrā Fātiḥa-i şerīfde (5) ta‘līm-i ‘ibād olaraḳ ‘ābide lāzım

¹⁹¹ kemāl-i ḥuṣū‘: ḥuṣū‘ U,H.

¹⁹² ve cem‘iyyet-i ḥāṭıra ile ve edebe ri‘āyet: -U,-H.

¹⁹³ oña: -U,-H.

¹⁹⁴ ve in: -R.

¹⁹⁵ te‘ālā: -R.

¹⁹⁶ Allāhu teālā ... ḥazretlerini: Ḥaḳ subḥānehu ve te‘ālā ḥazretlerine ḥīn-i ‘ibādetde ‘ābid Ḥaḳ te‘ālāyı U,H.

¹⁹⁷ işāret ve tenbīh var: -R.

¹⁹⁸ Ve: -R.

¹⁹⁹ *Envāru't-Tenzīl ve Esrāru't-Te'vīl* adlı Qur’ān tefsiri.

²⁰⁰ tefsīr muṭāla‘a ... budur ki: -U,-H.

²⁰¹ eylediye: -R.

²⁰² ‘ilm-i: -U,-H.

²⁰³ ‘avn ü isti‘āne: -U,-H.

²⁰⁴ itmek: -R.

²⁰⁵ olur: -R.

²⁰⁶ ḥużurda: ḥużūr U,H.

²⁰⁷ ki: -R.

olan²⁰⁸ zıkr ü fikr ü tedebbür (6) ve te'emmül fi'l-ennehü ve²⁰⁹ esmâ'ihî ve nazari fi'l-ennehü rahmetün²¹⁰ ve ni'meye²¹¹ (7) lâzım olduğına²¹² işâret vardır. Ve dağı 'âbide lâyıķ²¹³ olan şanâyi'ıyle (8) 'azîmü's-şânuna ve ğâlib²¹⁴ sultânuna istidlâl [U.8b] itmek lâzım (9) imiş. Şoñra müntehil²¹⁵ emre²¹⁶ tâbi' olup vuşlat ü 'irfân (10) havzına müstağrak esveldür.²¹⁷ Ya'nî mâsivâllâhî bi'l-külliyeye (11) terk ile vuşul-i ilallâh müyesser olur. Zâtuñ²¹⁸ ol vuşlat ile (12) müşâhede ehinden olur da²¹⁹ ke-ennehü 'ayânen rü'yet müyesser (13) olur. Ve dağı ma'lûm ola ki sâlikân-ı²²⁰ râh-ı hakîkâte²²¹ sezâ (14) olan budur ki²²² ibtidâ'-i îmân-ı bi'l-ğayb billâhî ve Resûlihi idüp (15) ve sünnet-i seniyye-i Resûlullâh şallâllâhu 'aleyhi ve sellem hâzretlerine (16) kemâl-i mutâba'at ve aşğâb-ı kirâm rızvânullâhî te'âlâ 'aleyhim ecma'în (17) hâzerâtınun eşerine sâlik olup ve bâtınunı ahlâķ-ı reviyeye-i (18) zemîmeden pâķ ü 'ârî kılip ve nevâfile müdâvemet (19) ve cemâ'âta muvâzabet ve ekşer-i evķât şavm u 'uzlet 'ani'l-'ağyâr (20) ve kılet-i kelâm ve zıkr bi'l-lisân 'ale'd-devâm iderek ķalbe sirâyet **8b** (1) ve zıkr ü bi's-şulb ile tedebbür ü tefekkür ve ķalbe ittihâz eyledigin mürşidün (2) şöhet meclisine müdâvemet ve râbıta-i tämme ile teveccüh iderek (3) dîde-i 'anâşırı ya'nî baş gözi mütecellî olup ve ķalp gözünne (4) başîreti dağı münevver olur. Ve ikisi bir olur da şuver-i (5) mahsûsâtı baş gözi ile görürse şuver-i ma'ķulâtı (6) dağı ķalp gözi ile idrâķ-ı tām ve inķişâf-ı 'ale'd-devâm (7) olarak başar ve basîreti sūreti ma'ıyyetde olur da (8) ma'ķulâtı nazâr-ı 'ibret ve idrâķ-ı tām ve inķişâfât-ı subhâniyye (9) hâşıl ve lâyıķ olur.

²⁰⁸ 'âbide lâzım olan: -U,-H.

²⁰⁹ fi'l-ennehü ve: -U,-H.

²¹⁰ rahmetün: rahmeten U,H.

²¹¹ ni'meye: ni'meten U,H.

²¹² lâzım olduğına: U,H.

²¹³ lâyıķ: lâzım U,H.

²¹⁴ ğâlib: 'inâyet U.

²¹⁵ müntehil: müntehî U,H.

²¹⁶ emre: emr U.

²¹⁷ esveldür: olur U,H.

²¹⁸ Zâtuñ: -R.

²¹⁹ müşâhede ... olur da: müşâhededen olur ki U,H.

²²⁰ sâlikân: sâliķiñ U,H.

²²¹ hakîkâte: hakîķatde U.

²²² sezâ olan budur ki: -U,-H.

Ḥatta ma'kūlātı mu'āyene ve müşāhede (10) ider. Nitekim buyurulmuştur:²²³
Neste'izü billāhi te'ālā²²⁴ **merace'l-baḥreyni** (11) **yelteḳiyāni beynehümā**
berzeḥun lā yebḡiyān^{xxxii} āyet-i kerīmesinde (12) mutaşavvıfa ekşer ehlullāh
efendilerimiz ḥatta Ğanizāde, Beyzāvī (13) ḥāşiyesinde başṭ ve beyān
buyurdıkları vecih üzere (14) baḥreynden murād baḥr-i bāşıra ile baḥr-i
başīretde beynlerinde (15) olan berzaḥdan murād seb'ine elf ḥicāb min nūrātī
ve zulümātī. (16) Ya'nī baş göziyle ḳalp gözi bir olur da cümle ḥicābāt (17)
def' ü maḥv olması sebebiyle dā'imā müşāhede-i Ḥaḳka meşḡul (18) ve ehl-i
şuḥūddan olur. Ve mertebe-i 'irfāna nā'il olur.²²⁵ Biri nūrānī ve birisi
zulmānīdür. Her ḥinde ki sālikiñ sa'y ide, yuḳāruda beyān eyledigimiz vech
üzre mücāhede ide ki **vellezīne cāhedü fīnā lenehdiyennehum sübülenā**^{xxxiii}
[U.9b] āyet-i kerīmesinde işāret olundu. Başar ile başriyyeti bir olur ve cümle
ḥicābātı [H.8a] bi'l-küllīye ref' ü maḥv olur ki dā'imā müşāhede-i ḥaḳka vāşıl
ve mertebe-i 'irfāna nā'il olur. Ol ki²²⁶ (19) Allāhu te'ālā cümlemizi ehl-i
'irfāndan eyleye. Āmīn.

²²³ ve sünnet-i seniyye-i ... buyurulmuştur: **ellezīne yu'minüne bi'l-ḡaybi ve yuḳīmüne'ş-şalāte** ve şerī'at-ı Aḥmediyye'ye temessük idüp zāhirini ef'āl-i zemīmeden pāk u 'ārī idüp kitābullāhda muharrir oldığı vech üzere ve sünnet-i seniyye-i Resūlullāh ḥazretlerine kemāl-i mutāba'at-ı dāl ve aşḥāb-ı rızvānullāh 'aleyhim ecma'in ḥazerātınun eşerine sālikiñ ve mezāhib-i erba'a ḥaḳkadan birine taḳlīd ile ve'l-ḥāşılı'kelām Ehl-i sünnet ve'l-cemā'at mezḥebi ve mesleki **[7b-h]** üzere olduktan şoñra bātınını aḥlāk-ı zemīme'-i reddiyeden pāk ve 'ārī idüp dā'ima mürşid-i kāmiliñ olan zātın dāmnına teşebbüs ve saña ta'līm buyurduğu esmā'ullāh müdāvemmet ve muvāzabet üzere olup ve ḳillet-i ekl ve şürb ü ḳillet nevm u ḳillet kelām ki ḳulī'l-ḥayr ve illā feskūt feḥvāsı **[9a-u]** üzere dā'imā'd-dehrü zikrū bi'l-lisān ve zikri bi'l-ḳalb ve tedebbür ve tefekkür fī esmā'ullāh te'ālā ve nazar-ı 'ibret fī rahmetullāh ve ni'meye müdāvim ve 'uzlet-i 'ani'l aḡyār üzere olup ve dide-i 'anāşırı ya'nī baş gözi mütecellī olup ve ḳalb gözi daḡı münevver olur ikisi bir olur ki şuver-i maḥsūsāt-ı baş gözi ile görürse şuver-i ma'kūlātı daḡı ḳalb göziyle idrāk-ı tām iderek iki göz ki baş göziyle ḳalb gözidür ki bir olur ki ma'kūlātı daḡı nazar-ı 'ibret ile nazar u idrāk-i tām ile idrāk ider ki ma'kūlātı daḡı müşāhede ve mu'āyene ider. Nitekim ehlullāh efendilerimiz ve 'amme-i mutaşavvıfa buyururlar ki U,H.

²²⁴ te'ālā: -R.

²²⁵ mutaşavvıfa ... olur: vāḳı' olan baḥreynden murād baḥr-i başıra ile baḥr-i başīret murāddur, didiler. Beynlerinde olan yer berzaḥdan murād; elf-i ḥicāb min nūrāniyyi ve zulumāniyyi ya'nī baş göziyle ve ḳalb gözinün ara yerlerinde biñ ḥicāb vardır. U,H.

²²⁶ Ol ki ... āmīn: Ol ki Allāhu te'ālā ḥazretleri cümlemize ol mertebe-i 'irfānī 'ināyet iḥsān eyleye. Āmīn. U,H.

2.7. Faşl-ı Sâbi‘

Ma‘lûm ola ki insân **min haysü ennehü**; insân evvelâ tecelliyyât-ı (20) subhâniyyeye ‘âlem-i ervâh ve lâhûtla müste‘id ve kâbildür.²²⁷ Zîrâ **9a** (1) Allâh hâliku‘l-berrîyye cümle ervâhı halk ve icâd buyurduklarında²²⁸ cümle (2) ervâh şâf ü mücellâ ve tecelliyyât-ı rabbâniyyeye²²⁹ müste‘id ve mütecemmil (3) idi. Şoñra bu ‘âlem-i keşif, ecsâmda²³⁰ cesed-i keşif içüne (4) girüp zulmetde kâlp²³¹ maşsûsât ile üns ü ülfet idüp (5) ve kuvve-i şehevîyye ve gâdabiyye ile takvîit bulup Cenâb-ı Hâkdan (6) müstevhîş ve ba‘îd²³² oldu. Bundan şoñra girü ahlâk-ı (7) hamîde taşşîli ile ve ba‘de edâ‘i'l-ferâ‘iz ve‘l-vâcibât²³³ nevâfile (8) müdâvemet ile yine qurb-ı taşşîl-i²³⁴ ve taşşîye-i bâtın ü taşhiye (9) ve hulq-ı Muhammediyye ile mütehallik olup kalb-i selîm ve kalb-i muţma‘în (10) ve kalb-i rahmânî rütbelerine vâşıl ü resîd olduğda yine kemâ (11) fi'l-evvel²³⁵ tecelliyyât-ı ilâhiyyeye isti‘dâd-ı tām bil. Ezyed muşaffâ, (12) mütecellî²³⁶ olur, diyü cümle ehlullâh taşrîrlerinden başka Mollâ²³⁷ [U.10a] Siyâlkütî,²³⁸ (13) Beyzâvî hâşiyesinde Fâtiha-i şerîfde **ıyyâke na'büdü ve ıyyâke^{xxxiv} neste‘în²³⁹** âyet-i kerîmesünde (14) tafşil ü taşşîk buyurmuşlardır.²⁴⁰ Mürâca‘at buyurula.²⁴¹

²²⁷ ‘âlem-i ervâh ... kâbildür: -U,-H.

²²⁸ cümle ervâhı ... buyurduklarında: -U.

²²⁹ rabbâniyyeye: subhâniyyeye U.

²³⁰ ‘âlem-i keşif ecsâmda: ‘âlem-i ecsâma gelüp U,H.

²³¹ girüp zulmetde kâlp: girdükde zulmet içinde kâlp U,H.

²³² ba‘îd: ba‘îyye U.

²³³ ve‘l vâcibâti: -U,-H.

²³⁴ yine qurb taşşîl-i: -U.

²³⁵ yine kemâ fi'l evvel: -U,-H.

²³⁶ muşaffâ, mütecellî: -U,-H.

²³⁷ Abdülhâkim b. Şemsiddîn Muhammed es-Siyâlkütî.

²³⁸ cümle ehlullâh ... Mollâ Siyâlkütî: -U,-H.

²³⁹ ve ıyyâke neste‘în: -R.

²⁴⁰ tafşil ... buyurmuşlardır: Mollâ [9b] Siyâlkütî ve sâ‘ir ehlullâh efendilerimiz tafşil ü beyân buyurmuşlardır U,H.

²⁴¹ Mürâca‘at buyurula: -U,-H.

2.8. (15) Faşl-ı Sāmin

Allāhu te‘ālā hazretleri insānı ƙalp ile ƙalıpdan (16) mürekkep halk eylemişdir.²⁴² Bu ikiden [H.8b] her birinün kemāl-i Resül ‘aleyhi's-selāmda (17) hatm olmuşdur. Sā’ir ümmete bu kemālātdan her biri (18) tebe‘iyyeti miqdārı anlardan gelmişdir. Zīrā anlara bu kemāl vāsıtasız (19) virilmişdir. Sā’ir ümmete anlar vāsıtasıyla virülmüşdür.²⁴³ (20) Anları vāsıta ƙılmazın bize kemālāt gelmek ‘adetullāha muhālifdür (21) gāyeti, ba’zı kimseler Resül ‘aleyhis-selāmdan vāsıtasız (9b)(1) aḥz eylemişdir. Aşhāb-ı kirām rıdvānullāhi te‘ālā ‘aleyhim ecma‘in gibi. (2) Ve ba’zıları bir vāsıta ile aḥz eylemişdir, tābi‘in gibi. Ve ba’zıları vāsıta-i kesīre ile aḥz eylemişlerdir, bākiler gibi.²⁴⁴ (3) Pes cümlenün kemālāt-ı zāhiriyye ve bātıniyyeye vuşuli haƙīƙatde (4) degüldür. İllā Resülullāh şallāllāhu te‘ālā²⁴⁵ ‘aleyhi ve sellem vesātātıyladır. (5) İmdi mişkāt-ı nübüvvetden bu kemāl, aḥz olunmanun tārīƙ-i (6) muḥabbet-i ilāhiyyenün şıdƙıdır. Ve muḥabbet-i ilāhiyyenün şıdƙı (7) resülüne ittibā‘ ile ma‘lumdur. Nitekim Haƙ te‘ālā kelām-ı ƙadīmide (8) buyurur: **Ƙul in küntüm tüḥibbünallāhe fettebi‘ünī yuḥbibkümüllāhu.**^{xxxv} Yā‘nī ḥabībim yā Muḥammed sen ümmetüne de ki: Eger siz Allāhu te‘ālāyı severseñüz baña ittibā‘ idiñiz hattā Haƙ sübhānehu ve te‘ālā sizleri seve. Baña ittibā‘ınız sebebiyle size kemālāt-ı zāhiriyye ve bātıniyye iḥsān ide.²⁴⁶ (9) Pes kemālāta nā’il olmanun ittibā‘dan gāyri tārīƙi yoƙdur. Ve ittibā‘ (10) iki ƙısımdur. [U.10b] Zāhir olmak var, bāṭın olmak var. İmdi²⁴⁷ zāhir, (11) ittibā‘-ı ‘ulemānün yazdıƙlarına kendüyi taṭbīƙ ile olur. (12) Zīrā ‘ulemā’ raḥimehumullāh evzā‘ ve aƙvāl ve ef‘āl-i Resülullāh’ı (13) ‘aleyhi's-selām bilā-ziyāde ve lā-nokşān ḥıfz ü zabṭ (14) itmişlerdir. Aña ‘ilm-i ƙışşa ‘ilm-i ‘aƙā’id ve ‘ilm-i fıƙıh²⁴⁸ ve ‘ilm-i ḥadīs ve ‘ilm-i tefsīr mütekeffildir.(15) Ammā²⁴⁹

²⁴² Allāhu te‘ālā ... eylemişdir: Ma‘lüm ol ki Haƙ subhānehu ve te‘ālā hazretleri şān-ı ƙalb ile ƙālībdan mürekkep halk eylemişlerdir U,H.

²⁴³ Sā’ir ... virülmüşdür: Sā’ir ümmete vāsıta sebebiyle virülmüşdür U,H.

²⁴⁴ Anları vāsıta ... bākiler gibi: -U,-H.

²⁴⁵ te‘ālā: -U,-H.

²⁴⁶ Yā‘nī ḥabībim ... iḥsān ide: -R.

²⁴⁷ İmdi: -U,-H.

²⁴⁸ ‘ilm-i ‘aƙā’id ve ‘ilm-i fıƙıh: -R.

²⁴⁹ Ammā: Pes U,H.

bâtinî olan ittibâ‘ ezvâķ ü aĥvâl ü aĥlâķdur. (16) Egerçi bunlardañ²⁵⁰ ba‘zısını ‘ulemâ’ beyân itmişlerdür. Lâkin (17) bi’t-tamâm beyân mümkün degüldür. Zîrâ elfâz ve ‘ibâratuñ taĥammüli (18) yoķdur. [H.9a] Pes ancak anı bâtın müteĥammildür.²⁵¹ Ve²⁵² bâtına daĥı²⁵³ meşâyıĥ-ı (19) ‘ızam mütekeffildürler ki anlar kendüleri zevķ ve vicdân ĥarîķiyle (20) şeyĥlerinüñ telķin-i zikri vesâtiyle mişkât-ı nübüvvetden **10a** (1) ve rûĥâniyyet-i Resûlullâĥ ‘aleyhis-selâmdan²⁵⁴ ‘ibâret (2) ve lafızsız bâtinî ‘an bâtını ĥıfz ve zabt itmişlerdür.²⁵⁵ İmdi ittibâ-ı (3) bâtınuñ ĥarîķi bir şeyĥ-i vâsıldan inâbet idüp tāk-i marîzi (4) ĥabîbe bi'l-küllîye teslîm [U.11a] olunduğı gibi teslîm olunup ol (5) şeyĥ-i kâmilüñ kendü şüyûĥundan mu‘an‘anan şöĥbet ile mün‘akis (6) olan nûr-ı ‘irfânî ve devâm-ı ĥuzûr ve zevķ-i subĥânî bâtın-ı (7) şeyĥden buna da mün‘akis olmaķdur.²⁵⁶ Lâkin bâtın kemâlinüñ (8) bu ĥarîķ ile²⁵⁷ ĥuşûli zâhirde kemâl-i mütâba‘atsız müyesser degüldür.(9) Nitekim yukarıda taĥķik olundu.

2.9. Faşl-ı Tâsi‘

Nefs ve merâtıbı (10) ve ĥalb ü rûĥ u sır u ĥafî vü aĥfâ beyânundadır. Ammâ nefis şol (11) cevherdür ki²⁵⁸ buĥâr-ı laĥîfdür²⁵⁹ kuvve-i ĥayâtı daĥı ĥiss-i ĥareket ve irâdet getirici²⁶⁰ (12) nicâr-ı laĥîfdür.²⁶¹ Aña rûĥ-ı ĥayvânî

²⁵⁰ bunlardañ: bunlaruñ U,H.

²⁵¹ Pes ... müteĥammildür: Pes anı ancak bâtın müteĥammildür U,H.

²⁵² Ve: pes U,H.

²⁵³ daĥı: -U,-H.

²⁵⁴ ruhâniyyeti Resûlullâĥ ‘aleyhis-selâmdan: bâtın-ı Resûlullâĥ’dan U,H.

²⁵⁵ itmişler: itmişlerdür U,H.

²⁵⁶ İmdi ... olmaķdur: İmdi bâtını taĥşilün ĥarîķi oldur ki pîr-i kâmilüñ ve şeyĥ-i vâsılüñ dâmnına teşebbüş eyleyüp yedi tövbe alup ve ol şeyĥ daĥı kendüye telķin-ı zikr idüp ve terbiyeye teveccüh idüp ve ol mürîd daĥı kendüye teslîm ide tâ ki marîz-i ĥabî‘iyye-i bi'l-küllîye teslîm olunduğı gibi vâķı‘an eger ĥabîb ĥâzîk ise o zevâye tecrübesini tertîb ve tedebbür ile bir ve tām ĥâşıl [10b] olduğı gibi mürîd daĥı perĥîz ve teslîm ve şöĥbet-i şerîfesine müdâvemet ve esmâ‘ itmek ile ol şeyĥ-i kâmilüñ kendü şeyĥlerinden mu‘an‘anan şöĥbet ile mün‘akis olan nûr-ı ‘irfânî ve devâm-ı ĥuzûr u zevķ-i subĥânî ve şıfâta vicdân-ı mir‘at-ı mücellâ olan bâtın-ı şeyĥden buna da mün‘akis olmaķdur U,H.

²⁵⁷ ĥarîķ ile: ĥarîķle U,H.

²⁵⁸ cevherdür ki: cevheredürler ki U,H.

²⁵⁹ buĥâr-ı laĥîfdür: -R.

²⁶⁰ getirici: getiricidür U,H.

²⁶¹ nicâr-ı laĥîfdür: -U,-H.

dirler. Ānuñ²⁶² maḳāmı gōñül ile (13) beden [H.9b] arasındadır.²⁶³ İmdi ma'lūm ola ki nefsuñ yedi şıfatı (14) vardır. Evvelkisi, emmāredür. Nefs-i emmāre şol cevher-i laṭīfdür ki (15) sâhibini ḥarām-ı şırfa meyl itdürür. Ve ahlâḳ-ı zemīmenüñ ve yaramaz (16) fi'llerüñ ve şıfatlaruñ menba'idur. Aña Allāhu te'ālā; **İnne'n-nefse le-emmāretün** (17) **bi's-sü'i**^{xxxvi} nazm-ı celīli ile beyān²⁶⁴ diye buyurdılar.²⁶⁵ İkincisi, nefs-i levvāmedür.²⁶⁶ Nefs-i levvāme (18) şol [U.11b] cevherdür ki kaçan gōñül bu nūr ile münevver olsa ya'nī sâlik (19) bu mertebeye resīde ve bu ḥāl ile nefsi mütehallī²⁶⁷ olsa ḡaflet (20) menāmından fi'l-cümle²⁶⁸ bīdār olup²⁶⁹ her çend kendüden²⁷⁰ bir fi'l (21) nā-mülāyım ve yaramazlık zâhir olur.²⁷¹ Ānīde kendüye nedāmet gelür, **10b** (1) başlar istiḡfār ve tevbe ḳapularına rucū' idüp ve kendüyi levm (2) itmeye, binā'en-'aleyh²⁷² anuñiçün²⁷³ aña Allāhu te'ālā: **Lā uḳsimu bi'n-nefsi'l-levvāmeḥ,**^{xxxvii} diyü (3) beyān buyurdılar.²⁷⁴ Üçüncüsü, nefs-i mülhimedür. Nefs-i mülhime şol (4) cevherdür ki mubāḥatı ṭaleb ve meyl ider ki anuñ terki evlā (5) ve aḥsen²⁷⁵ ola. Ol mertebede nefse mülhem dirler.²⁷⁶ Dördüncüsü, nefs-i (6) muṭma'innedür.²⁷⁷ Nefs-i muṭma'inne şol cevherdür ki gōñül muṭma'in²⁷⁸ (7) nūru ile tamām münevver olsa²⁷⁹ ḥattā andan şıfat-ı zemīme ref' olup²⁸⁰ (8) ve daḥı²⁸¹ ahlâḳ-ı ḥamīde ile müteḥallīḳ olur da ḳalb bi'l-küllīyye teveccüh ider (9) ve ḳalbe tābi' olur.²⁸² Bu mertebede gōñül ālem-i

²⁶² Ānı: -R.

²⁶³ arasında: arasındadır U,H.

²⁶⁴ nazm-ı celīli ile beyān: -R.

²⁶⁵ buyurdi: buyurdılar U,H.

²⁶⁶ nefs-i levvāmedür: nefs-i levvāmedürler U.

²⁶⁷ ve bu ḥāl ile nefsi mütehallī: -U,-H.

²⁶⁸ fi'l-cümle: -U,-H.

²⁶⁹ olup: olsa U,H.

²⁷⁰ kendüden: kendüye U.

²⁷¹ olur: olsa U,H.

²⁷² binā'en-'aleyh: -U,-H.

²⁷³ anuñiçün: -R.

²⁷⁴ buyurdi: beyān buyurdılar U,H.

²⁷⁵ ve aḥsen: -U,-H.

²⁷⁶ Ol mertebede ... dirler: Ol kendüye nefs-i mülhime olur U,H.

²⁷⁷ Dördüncüsü ... muṭma'innedür: Nefs-i muṭma'inne dirler U,H.

²⁷⁸ muṭma'in: -U,-H.

²⁷⁹ münevver olsa: nurlansa U,H.

²⁸⁰ ref' olup: -U,-H.

²⁸¹ daḥı: -R.

²⁸² müteḥallīḳ ... tābi' olur: müteḥallīḳ olsa ḳalbe teveccüh ider bi'l-küllīyye ḳalbe tābi' olur U,H.

ğudse müterakķī olur. (10) Nitekim buyurulmuşdur: **Yā eyyetühen-nefsü'l muţma'inneħ irci'ıy ilā rabbiki** (11) **rāđıyeten marđıyyeten.**^{xxxviii} İlā-āħirihi. İmdi, ma'lüm²⁸³ gerçi bu yedi şıfat cümlesi nefsüñ (12) şıfatıdır. Lākin fi'l-ħaķıķa bu hālet ile müteħallık ve muttaşıf (13) [U.12a] olan şaħsa sāħib-i [H.10a] nefis, dirler. Ammā muţma'inne rütbesine (14) müterakķı olan kimseye sāħib-i nefis-i muţma'inne dirler. Ammā ħalb (15) ħarafına müteveccihdir.²⁸⁴ Beşincisi, nefis-i rāzıyyedür. Bu rütbeğe vāşıl olan (16) sālīke şāħib-i ħalb-i muţma'in dirler ve şāħibi 'ālem-i ceberūta ħālib (17) olur. Altıncısı, marzıyyedür. Bu rütbeğe marzıyye rütbesine resīde olan,²⁸⁵ vuşul bulan²⁸⁶ kimesne (18) 'ālem-i lāhūtī²⁸⁷ ħālibdür ve bu mertebede olan sālīke²⁸⁸ şāħibine şāħib-i ħalb-i selīm dirler. (19) Yedincisi, şāfiyedür. Ve²⁸⁹ bu mertebede olan bu mertebeye vāşıl olan sālīke²⁹⁰ mürīd-i cem'ul cem', (20) dirler. Ve aña ğaybü'l-ğayb daħı dirler. Ve sāħibine ħalb-i raħmānī şāħibi,²⁹¹ dirler. (21) Şüretini²⁹² taşavvur idelim sālīklere²⁹³ budur ma'lüm.

Mürīd cem'ul cem' zū ħalb-i raħmānī

Me'mul 'ālem-i lāhūtī zū ħalb-i selīm

Ĥālib-i 'ālem-i ceberūta zū ħalb-i muţma'in

Mürīdü'l-ħalālū's-şarf ve şāħib nefsü'l-muţma'inne

Me'mulü'l-mübāħ ve şāħib-i nefsü'l-mülhime

Ĥālibü'l-meşbūħ zū nefsü'l-levvāme

²⁸³ ma'lüm: -R.

²⁸⁴ Lākin ... müteveccihdür: Lākin fi'l-ħaķıķa bu ħālāt ile müteħallık muttaşıf olan kimesnelere ancak emmāre ve levvāme ve mülhime rütbelerinde olan sālīke ve şāħibine şāħibi'n-nefis dirler. Ammā muţma'inniyye rütbesine varan kimseye şāħib-i nefis-i muţma'inniyye dirler. U,H.

²⁸⁵ marzıyye rütbesine resīde olan: -R.

²⁸⁶ vuşul bulan: -U,-H.

²⁸⁷ lātı: lāhūtī U,H.

²⁸⁸ bu mertebede olan sālīke: -R.

²⁸⁹ Ve: -U,-H.

²⁹⁰ bu mertebeye vāşıl olan sālīke: -U,-H.

²⁹¹ Şāħibi: -R,-H.

²⁹² Şüreti: Şüretini U.

²⁹³ taşavvur idelim sālīklere: -R,-H.

Ḳāşdü'l-ḥarāmü's-sarf zü nefşü'l-emmāre²⁹⁴

11a (1) buyrula.²⁹⁵

2.10. Faşl-ı ‘Aşer

Ḳalb, beyānındadır. İmdi ma‘lüm ola ki²⁹⁶ ḳalb (2) didikleri göñüldür. **Ve sümmiye ḳalben li-keşrati teḳallubehu.**²⁹⁷ Keşret üzere teḳallübten ḳalb (3) tesmiye olundu. [H.10b] Ve dā’ire-i insanıñ merkezidür. Ve cemī‘ (4) beden-i insānı muḥiṭ ü re’isidür. Cümle harekāt ve sekanāt (5) anuñ üzerine i‘timāt iderekdür.²⁹⁸ Ḥattā Resül-i Ekrem sallāllāhu (6) ‘aleyhi ve sellem²⁹⁹ buyururlar ki:³⁰⁰ **İnne fi'l-cesedi muzğaten izā şalaḥat şalaḥa'l- (7) cesedü küllühü ve izā fesedet muzğaten³⁰¹ fesede'l- [U.12b] cesedü küllühü.**^{xxxix} İmdi ma‘lüm (8) buyrula³⁰² ki ḳalbün maḥalli³⁰³ şol memenuñ altında bir muzğadur. (9) Ve rüh, sağ memenuñ altında ve sırr-ı şadruñ şol tarafındadır.³⁰⁴ (10) Ve ḥafī şadriñ sağındadır ve aḥfā ortadadır.³⁰⁵ İmdi (11) ma‘lüm ola ki nefş-i nāṭıkası muḥaḳḳaktan³⁰⁶ ma’nāyı luğavīsinden (12) ḳatı‘ nazara nā dimekle müste‘id olan şeydür ki letā’if-i (13) ‘anāşırdan mürekkeb olmuşdur. ‘Anāşır-ı erba‘ayla nefş-i nāṭıkası (14) oldu. Bu beş muḳābili ‘ālem-i emirden beş letā’if-i ‘ulviyye (15) vardur ki nefş-i nāṭıka ile ‘alāḳa-i tāmmeleleri vardur. Letā’if-i (16) ‘ulviyye mā fevḳa'l-‘arşdandır. Kezalik, letā’if-i süfliyye mā taḥte (17) ‘arşdandır.³⁰⁷ Her çend nefş-i nāṭıkanuñ enāniyyetdür.³⁰⁸ İşrār (18) ü ‘inādı vardur ve kendü kendünden muvāḥidīn iz‘ān (19) ü işbatda muzğadur.

²⁹⁴ Ḳāşdü'l ... emmāre: Ḳāşdü'l ḥarām zü nefşü'l emmāre U,H.

²⁹⁵ buyrula: ola U,H.

²⁹⁶ ma‘lüm ol ki: -R.

²⁹⁷ Ve semmī ... teḳallubehu: -R.

²⁹⁸ Kesret üzere ... iderekdür: Ya‘nī göñül ḳalb diyü tesmiye ile geldi. Keşret-i teḳallübdendür ve insanuñ dā’iresinüñ merkezidür. Ve cemī‘ beden-i insanı muḥiṭidür ve re’isidür. Cemī‘ harekāt ve sekanātta anuñ üzerine i‘timād olunur. Meḳül-u ‘aleyhdür U,H.

²⁹⁹ Resül-ü Ekrem ... sellem: Resülullāh ‘aleyhi’s-selām U,H.

³⁰⁰ ki: -U,-H.

³⁰¹ muzğaten: -R,-H.

³⁰² buyrula: ol U,H.

³⁰³ ḳalbin maḥalli: maḥall-i ḳalb U,H.

³⁰⁴ şol tarafındadır: şolundadır U,H.

³⁰⁵ ortadur: ortadadır U,H.

³⁰⁶ nefş-i nāṭıkası muḥaḳḳaktan: nefş-i nāṭıka-i muḥaḳḳakün U,H.

³⁰⁷ mā taḥte ... ‘arşdandır: mā taḥte'l-‘arşdandır U,H.

³⁰⁸ Her çend ... enāniyyetdür: Her çend ki nefş-i nāṭıkanuñ enāniyyetde U,H.

İşbâtdan mâverâsın bilmez ve kendünden (20) idrâk idemez. Peş letâ'if-i 'ulviyye ki kalb ve rûh ve sır (21) ve hafî ve ahfâdur. Bunlar ile nefis beyninde nisbet **11b** (1) te'aşşuk virildi ki o letâif-i 'ulviyye nefis-i nâtıka'ya 'âşık (2) oldular. Ammâ çünkü 'âşık ma'sûkuñ mağlûl³⁰⁹ ola (3) gelmişdür. Anlar nefis-i nâtıkanuñ mağhûru oldığı (4) i'tibârıyla [H.11a] o nefis-i emmâredir, dirler.³¹⁰ Her çendle³¹¹ nefis-i da'vâyı (5) enâniyyetde letâif-i 'ulviyyeye gâlib ola şâhibi [U.13a] esfeldedür. (6) Pes kendi kendinüñ mücidiyle beyninde olan (7) nisbetin ve te'allukın idrâk idemez. Anuñiçün da'vet (8) gönderdiler. Ve nübüvete ihtiyaç oldılar. Pes (9) şer'ide vâcibü'l vücudı ef'âl ü şifât ile (10) bildürdiler. İmdi ma'lûm buyrula ki³¹² bu³¹³ letâif-i ulviyyenüñ (11) mağalli şadır ki kalb, şol memenuñ altındadır ve rûh (12) sağ cānibindedür. Karaciger tarafında amā yine şadırdadır. (13) Nefis-i nâtıka ki³¹⁴ sırr-ı kalbe yakındur, hafî ruha yakındur. Ahfâ (14) vasatlarında ve³¹⁵ meyânındadır.³¹⁶ Nefis-i nâtıka ki letâif-i (15) halkıyyedendür ve ma'gdâdur. (?) Ve letâif-i 'ulviyye ki letâif-i (16) emriyyedür. Her birinüñ letâif-i halkıyyeden birine nisbeti (17) vardır. Meşelâ ruhuñ 'unşur-ı nâra nisbeti vardır. Hafînüñ (18) hevâya ahfanuñ mâye nisbeti vardır.³¹⁷ Sırruñ türâba (19) ve kalb-i nefis muqâbilüdür. Kalb-i letâif-i 'ulviyye ile nice (20) beş ise nefis dağı letâif-i halkıyyeden 'ânâsır-u (21) erba'a ile beşdür.³¹⁸ Bu letâ'if-i 'ulviyye nefis-i nâtıka'ya 'âşıklardur.³¹⁹ Her çend 'âşık mağlûbdur. **12a** (1) Kaçan³²⁰ bir kimse şer'-i şerîfe kemâl-i ittibâ' ile sülük eylese rûh (2) 'ulvî tarafına çıkup nefis 'âlem-i halkdan oldığı için (3) hılâfına cezbe idüp sâlike tereddüd hâşıl [U.13b] olur. (4) Mücâhede ile rûhaniyyeti galebe ider. Gerçi³²¹ insânda hiss (5) ü 'aқıl vardır.³²² Lâkin³²³

³⁰⁹ ma'sûkuñ mağlûlu: ma'sûka mağlûb U,H.

³¹⁰ emmâredir, dirler: emmâre didiler U,H.

³¹¹ Her çendle: Her çende ki U,H.

³¹² buyrula ki: ol ki U,H.

³¹³ bu: -R.

³¹⁴ Nefis-i nâtıka ki: -R,-H.

³¹⁵ ve: -U,-H.

³¹⁶ meyânındadır: meyân-ı şadırdadır U,H.

³¹⁷ nisbeti vardır: -U,-H.

³¹⁸ 'ânâsır-u erba'a ile beşdür: 'ânâsır-u ile beşdür U,H.

³¹⁹ Bu letâ'if-i 'ulviyye nefis-i nâtıka'ya 'âşıklardur: -R.

³²⁰ Kaçan: -R.

³²¹ Gerçi: Dağı U,H.

³²² his ü 'aқıl vardır: his ü 'aқıldır dediler U,H.

³²³ Lâkin: Bu ikisi U,H.

[H.11b] birbirlerine³²⁴ mütezaddurlar.³²⁵ Bunların beyninde (6) şer'³²⁶ hâkimdür. Anuñiçün yalñuz hiss ü 'aql ile maşlaḥat (7) olmayup isbāt-ı nübüvete ihtiyāç oldı.³²⁷

2.11. Faşl-ı (8) Ḥādī 'Aşır

İmdi ma'lūm ola ki her bir ehlullāhıñ (9) ṭarīḳ-i sülukda³²⁸ birer meslegi vardur³²⁹ ve birer meşrebi vardur. (10) Nitekim Ḥazret-i Cüneyd-i Bağdādī'den³³⁰ mervīdür.³³¹ **Eṭṭuruḳu ilāllāhi (11) bi-'adedi enfāsi'l ḥalāyık^{x1}**, diyü buyurdı.³³² Ve daḥı ba'zı 'ibārātında (12) buyururlar ki:³³³ **Eṭṭuruḳu ilāllāhi vāḥidü'l meşrabu muḥtelifün,**³³⁴ diyü.³³⁵ Ya'nī (13) dimek olur ki; Ḥaḳ sübhānehü ve te'ālā ḥazretlerine 'irfān (14) ve vuşlat sebeplerine bu cümle maḥlūḳatıñ enfāsi 'adedince (15) 'irfān ṭarīḳleri vardur.³³⁶ Lākin cümlesi ṭarīḳ-i³³⁷ Ḥaḳ olmada (16) birdür. Faḳat iḥtilāf, meşreb ḥasebiyledür. Ve cümlesi (17) Resūlullāh şallāhu 'aleyhi vesellemden telāḳki olunmuşdur.³³⁸ (18) **Ve küllühüm min Resūlillāhi mültemisün ğarfen mine'l-baḥri ev raşfen mine'd-diyemi^{xli}** (19) misdāḳınca.³³⁹ Zīrā zıkr-i ḥafī-i şıddīḳ-ı ekber Ebübekir³⁴⁰ raḍiyallāhu (20) 'anh ḥazretlerine ta'līm ve telkīn buyurmuşlardur. Ḥattā (21) aña mensüb olan ṭarīḳler birer meslek ittiḥat ve ṭarīḳ-i **12b** (1) mücāhede ve müdāvemmet-i esmā-i ilāhiyyede birer sebīl-i ictihād (2)

³²⁴ birbirlerine: birbirine U,H.

³²⁵ mütezaddur: mütezaddurlar U,H.

³²⁶ şer': yer U,H.

³²⁷ Bunların ... ihtiyāç oldı: Bunların beyninde yer hâkimdür. Pes şer' bu ikisi meyānında hâkimde anuñ için yalnız anlar ile maşlaḥat olmayup isbāt-ı şübūta ihtiyāç oldı U,H.

³²⁸ sülukda: meslūkda U,H.

³²⁹ vardur: -R.

³³⁰ Ebu'l-Ḳasım Cüneyd b. Muḥammed el-Ḥazzāz el-Ḳavārī.

³³¹ Nitekim ... mervīdür: Nitekim Ḥazret-i Cüneyd-i Bağdādiyyi ḳuddise sirruhu'l-azīz buyurdılar U: Ḥazret-i Cüneyd-i Bağdādī buyurdılar H.

³³² buyurdı: -U,-H.

³³³ ki: -U,-H.

³³⁴ Eṭṭuruḳu ... muḥtelifün: Eṭṭuruḳu ilāllāhi vāḥidü'l meşrabu muḥtelifün U,H.

³³⁵ diyü: -R.

³³⁶ Ḥaḳḳ-ı sübhānehü ... vardur: Ḥaḳḳ-ı sübhānehü ve te'ālā ḥazretlerine vuşlat için 'irfān yolları ve bu cemī' maḥlūḳatıñ enfāsi 'adedince yolları vardur U,H.

³³⁷ cümlesi ṭarīḳi: cümle-i ṭarīḳ U,H.

³³⁸ Ve cümlesi ... olunmuşdur: Ma'lūm ol ki cümle-i ṭarīḳ ilāllāh Resūlullāh 'aleyhi's-selām ḥazretlerindendir U,H.

³³⁹ Ve küllühüm ... masbedāḳınca: -U,-H.

³⁴⁰ Ebübekir: -U,-H.

eylemişlerdür. Nakşibendiyye ve sâ'ir tarîk-i hafîyye ki ancak (3) ezkârları zîkr-i kalbî olanlar gibi ve zîkr-i cehrîyi Nebî Hâzretleri (4) [U.14a] 'Alî kerremallâhü veche ve rağiyallâhu 'anh hâzretlerine (5) telkîn buyurmuşlar. Anlar dağı Hasan Başı³⁴¹ hâzretlerine (6) ta'lîm buyurduğdan sonra yeden biyedin cümle ehl-i tecrîd bu yola (7) gelmişdür. Lâkin tekessür-i turoğ her bir ehlullâhîñ tarîk-i (8) hağka vâşıl u meslege 'irfân-ı nâ'il olmasının tarîklerinde (9) sa'y ü mücâhede-i kesîre idüp **vellezîne câhedü fînâ** (10) **lenehdiyennehüm subulena**^{xlii} âyet-i kerîmesini işâretiyle tarîk-i (11) mücâhede me'mûr olduklarından bir meslege mağlûbe (12) müteyyen ve zâhir olduğundan [H.12a] anlara mütâba'at iden sâlikân (13) hağlarında ol meslek bir tarîk olmuşdur. Kâdiriyye,³⁴² Rifâ'iyye³⁴³, (14) Ađmediyye³⁴⁴ ve Vâsitiyye³⁴⁵ gibi ve her bir tarîkde dağı hezâr (15) müctehid fi't-tarîkler zühür eylemişlerdür. Eşrefiyye³⁴⁶ gibi ki (16) fi'l-asl Kâdiriyye'dür. Lâkin bir koldur. Kâdiriyye'den hattâ bu fağîr (17) Međmed Tâhir³⁴⁷ et-tâ'ib 'âcizlerinin tarîkatı ve meslegi (18) hâzret-i sultânü'l-evliyâ' ve burhânü'l-etkıyâ'³⁴⁸ el-kuţbü'r- (19) Rabbânî ve'l-ğavsu's-şamedânî şâhibü'l-mağâmâtü'l 'âlî (20) Ebü şâlihü's-Şeyh es-Seyyid 'Abdülkâdir el-Geylânî kudise sırruhü ve (21) nefe'anâhu bi-himmetihi'l-'âlî hâzretlerinin tarîkatıdır ki evvelâ kirâm **13a** (1) zeviyü'l-ihtirâmlarından es-Seyyid 'Abdü'l-azîz³⁴⁹ İbn-i Hâzret-i (2) Şeyh es-Seyyid³⁵⁰ 'Abdülkâdir Geylânî hâzretlerinden olan (3) silsile-i³⁵¹ icâzetnâme [U.14b] ile yeden bi-yedin mu'ana'nan bu fağîre gelmişdür.³⁵² (4) Hattâ³⁵³ benüm şeyhim ve üstâdım eş-şeyh el-hağkanî şâhibü'l kerâmât (5) ve'l-me'ânî el-Hâc

³⁴¹ Ebü Saîd el-Hasen b. Yesâr el-Başı.

³⁴² Abdülkâdir Geylânî'ye nisbet edilen İslâm dünyasının ilk ve en yaygın tarikatı.

³⁴³ Ağmed er-Rifâi'ye nisbet edilen İslâm dünyasının ilk tarikatlarından biri.

³⁴⁴ Ağmed el-Bedevî tarafından kurulan ve daha çok Mısır'da yaygın olan bir tarikat.

³⁴⁵ Ebü el-Feth el-Vâsiti tarafından kurulmuş olup Rifâiyye'nin bir koludur.

³⁴⁶ Kâdiriyye tarikatının Eşrefoğlu Rûmî'ye nisbet edilen bir kolu.

³⁴⁷ Kâdızâde Meğmed Tâhir Efendi.

³⁴⁸ etkıyâ': eşkıyâ' U.

³⁴⁹ Seyyid Muğammed Emîn bin Ömer bin 'Abdü'l-azîz.

³⁵⁰ es-seyyid: -U,H.

³⁵¹ silsile-i: -R.

³⁵² mu'ana'nan bu fağîre gelmişdür: -U,-H.

³⁵³ Hattâ: -U,-H.

Muhammed Ahrak el-Bağdādī³⁵⁴ hazretleridir ki³⁵⁵ ve anlarıñ (6) şeyhüñ şeyhi ve bil-fi‘l dahı hizmetlerinde olduğı sultānül- (7) ‘ārifin ve gavsül-vāsilin eş-Şeyh Seyyid ‘Alī el-Bendenicī³⁵⁶ (8) hazretleridir ki hurūf-ı hıce üzere müretteb kaşā’ide-i ‘adīdeleri (9) vardır ve kendileri kaşā’ide-i ‘enbiyalarını şerh eylemişlerdir.³⁵⁷ (10) Hem şerī‘at ve tarīkat ve haķikat ve ma‘rifetullāhı ve ibtidā-i (11) sülükunu ve sünūhāt-ı ilāhiyye ve fütūhāt-ı rabbāniyye ve vāridāt-ı (12) haķķāniyyelerini ve hezār ħallolunacak kelām-ı şūfiyyeden (13) vāki‘ müşkilātı şerh ve beyān eylemişlerdir.³⁵⁸ Hattā o şerhte³⁵⁹ (14) buyururlar ki ba‘zı evliyā’ullāh³⁶⁰ [H.12b] efendilerimiz seyr-i sülüklerini (15) doksān dokūz esmā’ullāh ile tekmil ü ta‘līm buyurmuşlar³⁶¹ (16) ve ba‘zıları yetmiş isim ile göstermişlerdir. Ve ba‘zıları (17) yedi esmā ile ve ba‘zıları üç isim ile tekmil-i sülük ve etvār-ı (18) seb‘ayı göstermişlerdir. Hattā Seyyid ‘Alī el-Bendenicī buyururlar ki (19) ben ancak etvār-ı seb‘ayı kelime-i tevhid ile gördüm ve sülükümü (20) anuñla tekmil eyledüm. Şoñra şeyhim baña teberrüken ism-i celāl virdi. (21) Ve şoñra ism-i hū virdi.³⁶² [U.15a] Lākin ancak taħaķķuk ve teşebbütüm kelime-i tevhid **13b** (1) ile oldu, diyü naql ü hikāyet iderler.³⁶³ Ve bu fakirüñ şeyhi eş-Şeyh (2) Muhammed Ahrak el-Bağdādī hazretleridir ki anlarıñ şānında ba‘zı (3) ‘ārifin buyururlar. Şeyh Ahrak’dur ki cism ü cāniñ ihrāk (4) eyledi. Āteş-i ‘aşka anuñ gibi girer yok sā’iri ki³⁶⁴ andadur. (5) Nār-ı rifā‘ī dahı nūr-ı kādiri nār-ı, re‘fet-i evvelidir. Nūr-ı (6) kudret-i uhrā, etvār-ı seb‘ayı bizlere ancak kelime-i (7)

³⁵⁴ Hazret-i Şeyh Muhammed el-Hac Ahrak el-Bağdādī bin el-Hac Ahmed el-Bağdādī.

³⁵⁵ ki: -R.

³⁵⁶ ‘Alī el-Ķādirī el-Bendenicī.

³⁵⁷ ve anlarıñ ... şerh eylemişlerdir: ve anlarıñ dahı şeyhi es-seyyid ‘ale'l-Bendici hazretleridir ki sultānül-‘ārifin gavsül-vāsilin bir zāt-ı ‘ālīdür. Hattā hurūf-i hıce tertibi üzre müretteb kaşā’id-i ‘adīdesi vardır. Huşūşan Kaşā’ide-i ‘Ayniyye’leri vardır, kendüleri şerh eylemişlerdir U,H.

³⁵⁸ Hem şerī‘at ... eylemişlerdir: Hem şerī‘at ve tarīkat ve haķikat ve ma‘rifetullāhı ve ibtidā-i sülükunu ve sünūhāt-ı ilāhiyye ve fütūhāt-ı rabbāniyyelerini ve envār-ı rahmāniyyelerini ve hezār mezāyāyı sülük ve sān-ı şūfiyye ki ħallolunacak hezār-ı müşkilātı şerh ve beyān eylemişlerdir U,H.

³⁵⁹ o şerhte: ol kitābda U,H.

³⁶⁰ evliyā’ullāh: ehlullāh U,H.

³⁶¹ tekmil ... buyurmuşlar: tekmil eylemişlerdir U,H.

³⁶² Ve şoñra ... virdi: şoñra ism-i hū ta‘līm eyledi U,H.

³⁶³ naql ü hikāyet iderler: naql buyurdılar U,H.

³⁶⁴ ki: -U,-H

tevhîdde göstermişlerdür.³⁶⁵ Şoñra ba‘de'l-hilâfet bizleri (8) muhayyer idüp teberrüken ism-i celâl ü ism-i hü virmişlerdür. (9) Lâkin bu muķâbelenüñ taķķîķî aşığıda zıkr ü beyân olunur inşâ'llâhu (10) te‘âlâ.

2.12. Faşl-ı Şānî ‘Aşer

İmdi ma‘lûm ola ki inâbet ve yed-i (11) tevbe almak ve zıkrullâha izin almak neden lâzım oldu?³⁶⁶ Māhāzā cümle mü‘minîn (12) ve muvaħħidîn kelime-i tevhîd itmede icâzete muħtâç degüldür, (13) diyü bu böyle fikr ü³⁶⁷ hâtıra zuhûr ider ise ma‘lûm olsun ki [H.13a] İbrâhîm (14) Gürānî³⁶⁸ merhûmuñ *Tevhîd Risâlesi*’nde meşûrdur ki (15) mā zekarahü eş-Şeyh Cemâleddîn bin el-Mehâsin Yusuf bin ‘Abdullah (16) bin Ömeri'l-‘Acemîyyi'l-Gürānî fî risâletihi *Reyhānu'l-Kulûb fi't-Tevaşşuli* (17) ile'l-Maħbûb se‘ele ‘Alî rağıyallâhu ‘anh ‘ani'n-nebiyyi ‘aleyhi's-salātu (18) ve's-selâm; ya‘nî Şeyh Cemâl bin el-Mehâsin Yûsuf bin ‘Abdullâh (19) [U.15b] bin Ömer el-Acemî el-Gürānî merķûmuñ *Reyhānü'l-Kulûb*³⁶⁹ *fi't-Tevaşşuli ile'l-Maħbûb* (20) adlu risâlesinde zıkr ü beyân buyururlar ki: Yevmen mine'l-eyyâmi (21) menba‘ul velâyet ve bâb-ı^{xliiii} Medînetü'l-‘ilm³⁷⁰ olan Hâzret-i **14a** (1) ‘Alî kerremallâhu veche ve rağıyallâhu ‘anh hâzretleri seyyidü'l-enâm³⁷¹ (2) ve fahrü'l-kâ’inât Muħammed el-Muštafa şallalâhu te‘âlâ³⁷² ‘aleyhi ve sellem (3) hâzretlerinden su‘âl buyurdılar: **Fe kâle yâ Resûlallah** (4) **dellinî ‘alâ aķrabi't-turuķi ilallahî ve eshelihâ ‘alâ ‘ibâdihi ve efdalihâ** (5) **‘indallahî**. Hâzret-i ‘Alî rağıyallâhu ‘anh didi ki;³⁷³ ya‘nî yâ Resûlallah bizlere delâlet idüp Allâhu (6) te‘âlâ hâzretlerine ziyâde yakîñ olmanuñ yollarını ve ‘ibādüllâha (7) daħı eshel

³⁶⁵ Nûr-ı kudret ... göstermişlerdür: Nûr-ı kudreti uħrâ ki etvâr-ı seb‘ayı ancak kelime-i lâ ilâhe illallah ile göstermişlerdür U,H.

³⁶⁶ oldu: U,H.

³⁶⁷ böyle fikr ü: -R.

³⁶⁸ Yûsuf bin ‘Abdullâh bin Ömer bin ‘Alî bin Hıdır el-Acemî el-Gürânî.

³⁶⁹ reyhân: reyhānu'l-ķulûb U,H.

³⁷⁰ bâb-ı Medînetü'l-‘ilm: bâb-ı el-‘ilm U,H.

³⁷¹ seyyid'ül enâm: -U,-H.

³⁷² Muħammed el-Muštafa şallalâhu te‘âlâ: -U,-H.

³⁷³ hâzret-i ‘Alî rağıyallâhu ‘anh didi ki: -R.

ola ve hem dağı ‘indallāh efdal ola, (8) diye niyāz buyurdılar:³⁷⁴ **Fekāle yā ‘Alī ‘aleyke bi-müdāvemeti zikrillāhi (9) te‘ālā fi'l-ḥalvāt.**^{xliv} Efendimiz şallallāhu te‘ālā³⁷⁵ ‘aleyhi ve sellem ḥazretleri³⁷⁶ (10) sa‘ādet ile³⁷⁷ buyurdılar ki: Yā ‘Alī ḥalvātda; ya‘nī ḥālī (11) maḥallerde sen Ḥaḳ te‘ālā ḥazretlerini zikre mudāvemet ve muvāzabet³⁷⁸ (12) eyle. **Fekāle ‘Alī raḍiyallāhu‘anhu hakezā efdaliyyetü'z-zikri ve küllü'n-nāsi (13) zākirün.** Ḥazret-i ‘Alī tekrār istiḳār³⁷⁹ buyurdılar ki: (14) Cemī‘ nās, zākiründür.³⁸⁰ Bu rütbelerde zikrullāhuñ (15) efdaliyyeti var mıdır, diyü;³⁸¹ **feḳāle Resūlullāhi ‘aleyhi's-selām**³⁸² **met yā ‘Alī,** (16) cevābında³⁸³ efendimiz ‘aleyhi's-selām buyurdılar ki: [U.16a] Yā ‘Alī sen (17) sākit ol. **Lā teḳaddemu's-sā‘atu**³⁸⁴ **ve ‘alā vechi'l-arz men (18) yeḳūlu Allāh Allāh.** Sā‘at [H.13b] ḳā‘im olmaz mādāme vech-i arzda (19) Allāh Allāh, der var iken; **feḳāle ‘Alī keyfe ezḳuru yā Resūlullāh,** (20) Ḥazret-i ‘Alī raḍiyallāhu ‘anh te‘allüm şüretinde su‘āl buyurdılar ki (21) ne keyfiyet ile zikir idelim, diye cevābında buyururlar ki: **14b (1) Ğammiz ‘ayneyke ve’sma‘ minnī şelāşe merrātin.** Yā ‘Alī gözlerini yum ya‘nī (2) ḳapa zīrā gözlerini yummada maḥsūsātdan naẓar ḳaṭ‘ olur da³⁸⁵ (3) teveccüh-i küllī ḥāşıl olur. Üç def‘a benden zikrullāhi³⁸⁶ istimā‘ (4) eyle. **Şümme ḳul ente şelāşe merrātin ve ene istemi‘u.** Soñra sen dağı (5) üç def‘a zikreyle ben işiteyim.³⁸⁷ **Feḳāle en-Nebiyü ‘aleyhi's-selām lā ilāhe illallāh (6) şelāşe merrātin tuḡmizan**³⁸⁸ **‘aynehu rāfian şüratehu ve ‘Alī**

³⁷⁴ ‘ibādüllāha ... buyurdılar: ‘ibādüllāh dağı eshel ola ve hem de ‘indallāhu te‘ālā efdal olarak bir şey’ ta‘līm buyurasıñız, diyü ricā ve ilticā buyurdılar U,H.

³⁷⁵ şallallāhu te‘ālā: -U,-H.

³⁷⁶ aleyhi ve sellem: ‘aleyhi's-selām ḥazretleri U,H.

³⁷⁷ sa‘ādet ile: -U,-H.

³⁷⁸ ve muvāzabet: -R.

³⁷⁹ tekrār istiḳār: -U,-H.

³⁸⁰ zākiründür: -U,-H.

³⁸¹ Bu rütbelerde ... diyü: Allāhu te‘ālā ḥazretlerini zikr iderler bu rütbeleri midür zikriñ efdalini U,H.

³⁸² ‘aleyhi's-selām: -R.

³⁸³ cevābında: -U,-H.

³⁸⁴ Lā teḳaddemu's-sā‘atu: Lā teḳūmu's-sā‘atu U,H.

³⁸⁵ naẓar-ı ḳaṭ‘ olur da: ḳaṭ‘-ı naẓar olur ki U: ḳaṭ‘-ı naẓar olur da H.

³⁸⁶ zikrullāhi: kelime-i tevḥīdi U,H.

³⁸⁷ üç def‘a ... işiteyim: üç def‘a kelime-i tevḥīdi zikr eyle ben istimā‘ ideyim U: üç def‘a kelime-i tevḥīdi benden istimā eyle H.

³⁸⁸ tuḡmizan: muḡmizan U,H.

rađıyallāhu (7) ‘anh yesme‘u. ‘Aleyhi's-selām efendimiz mübārek gözlerini (8) yumdığı halde üç def‘a lā ilāhe illallāh, diyü ref‘-i (9) şüret ile zıkr ü ta‘līm buyurdılar ve Hāzret-i ‘Alī rađıyallāhu ‘anh (9) istimā‘ eyledi.³⁸⁹ **Şümme kıale ‘Alī rađıyallāhu ‘anh şelāşe merrātin (10) lā ilāhe illallāh muğmızan ‘aynehu ve rāfi‘an şavtehu ve'n-Nebıyyu sallallāhu (11) ‘aleyhi ve sellem yesme‘u**³⁹⁰ ba‘dehu Hāzret-i ‘Alī rađıyallāhu ‘anh Resūllullāh (12) şallallāhu ‘aleyhi ve sellemi istimā‘ buyurdıkları üslūbu mergūb (13) üzre dīdelerin iğmāz u ref‘-i şavt ile dünyā ve māfihādan (14) i‘rāz idüp üç kerre lā ilāhe illallāh, diyü Hāzret-i Resūl-i (15) Ekrem şallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellemi işidirler.³⁹¹ Şümme lakkanne, ‘Alī rađıyallāhu ‘anh el-Hāsen el-Başrī bundan³⁹² soñra Hāzret-i ‘Alī [U.16b] rađıyallāhu ‘anh³⁹³ Hāsan-ı Başrī (16) rađıyallāhu ‘anh hāzretlerine ta‘līm buyurdılar. Mu‘an‘anan ilā yevminā (17) hāzā yedlerimizde olan, icāzetnāmelerimizde olan (18) zevāt-ı kirāmdan bu faķire gelince; olan telķin-i zıkr ü terbiye (19) böyle gelmişdür. Ve nakl-i rivāyet-i şahihādan murād telķin **15a** (1) ve ızn ü icāzet ile olan zıkirde hāşşıyyet (2) var oldığına Resūllullāh³⁹⁴ ‘aleyhi's-selāmuñ kelām-ı şerīfleründen, (3) Hāzret-i ‘Alī rađıyallāhu ‘anh ta‘līmden³⁹⁵ müstebāndur.

2.13. (3) Faşl-ı Şāliş ‘Aşer

Ma‘lūm ola ki bu lā ilāhe illallāh kelāmına³⁹⁶ (4) [H.14a] kıavl-i şābit, diyü tesmiye ittiler.³⁹⁷ Ve dağı kelime-i tevhiğ didiler. (5) Ve dağı kelime-i şehādet didiler. Ve dağı kelime-i İslām zāhiren (6) ve kelime-i imān bāṭinen

³⁸⁹ ‘aleyhi's-selām ... eyledi: iki mübārek gözlerini efendimiz ‘aleyhi's-selām yumdı ve üç def‘a lā ilāhe illallāh, diyü ref‘-i şüret ile zıkr buyurdılar. Hāzret-i ‘Alī rađıyallāhu ‘anh istimā eyledi U,H.

³⁹⁰ Şümme ... ba‘dehu: şümme kıale ‘Alī rađıyallāhu ‘anh lā ilāhe illallāh şelāşe merrātin ve'n-nebiyyi ‘aleyhi's-selām yesme‘u U,H.

³⁹¹ ba‘dehu ... işidirler: soñra Hāzret-i ‘Alī rađıyallāhu ‘anh üç def‘a şüret-i merķūme üzre lā ilāhe illallāh, diyü zıkr eyledi. Efendimiz ‘aleyhi's-selām istimā‘ buyurdılar U,H.

³⁹² bundan: -U,-H.

³⁹³ Hāzret-i ‘Alī rađıyallāhu ‘anh: -U,-H.

³⁹⁴ Resūllullāh: -R.

³⁹⁵ Hāzret-i ‘Alī rađıyallāhu ‘anh ta‘līmden: -U,-H.

³⁹⁶ kelāmına: -U,-H.

³⁹⁷ kıavl-i şābit ... ittiler: kıavl-i şābitdür, dirler U,H.

didiler. Nitekim Resüllullāh sallāllāhu (7) te‘ālā ‘aleyhi ve sellem buyururlar ki: **Fekāle**³⁹⁸ **efđalu mā kıltü ene (8) ve'n-nebiyyüne min kıblı şehādetü en lā ilāhe illallāh.**^{xlv} Efendimiz ‘aleyhi's-selām buyurdılar ki: Ben ve benden evvel olan enbiyālaruñ buyurdıklarınuñ efđali; lā ilāhe illallāh, diyü şehādet etmeleridür.³⁹⁹ Ve dağı ma‘lüm olsun ki benim şeyhimüñ şeyhi⁴⁰⁰ (9) Seyyid ‘Alı el-Bendenici'nüñ *Kaşıde-i ‘Ayniyye*⁴⁰¹ şerhinde⁴⁰² (10) buyururlar ki: **Ve emmā ene kad hasaleni'l kemālu ve't-tehaqquku (11) ve'l-ittişālu min ismin vāhidin ve zıkrin vāhidin ve hüve lā ilāhe illallāh.**^{xlvi} (12) Yukarıda tahkikimiz gibi ba‘zı [U.17a] evliyā‘ullāh sālİKlerini (13) terbiye ve seyr-i sülüklerini⁴⁰³ toksān toküz esmā‘ullāh ile (14) ve ba‘zıları yetmiş esmā’ ile ve ba‘zıları yedi (15) esmā’ ile ve ba‘zıları üç esmā’ ile göstermişlerdür.⁴⁰⁴ (16) Ammā Seyyid ‘Alı hazretleri buyururlar ki:⁴⁰⁵ Ammā ben kemal (17) ü tehaqquk ve teşebbüs⁴⁰⁶ ve‘l-ittişāl bulmam;⁴⁰⁷ ancak ism-i vāhid ve zıkr-i vāhid (18) ile buldum ki o; lā ilāhe illallāh'dur. Şoñra baña şeyhim ism-i (19) celāl zıkrüñe izin virdi ki hıfz-ı bilād ile mümtāz olan evtādınuñ⁴⁰⁸ (20) zıkridür. Dağı soñra baña ism-i hü ile zıkre izin virdi ki kemāl-i ikmal **15b** (1) için ve yine buyururlar ki ben cemı‘ erkān ve evkıatda kelime-i (2) tevhid ile meşgöl oldum. İsm-i hü ki aña gaybü'l-gayb batnü'l-bevātın ve gine lā-te‘ayyün, dirler. Mahviyyet-i sārıye dağı dirler. İmdi Hakkı bu yüz dağı hü ismiyle zıkr itmekdür. Gerekse velı sākıt olsun gerek velı āhir sözde olsun zirā hü ismi ‘ibāretdür. Şol sırr-ı gaybden ki aşl-i şühüdı mümkün olmaya. Ammā cemı‘ [H.14b] mevcüdāt ānuñla zuhür bulunmuş ola. Hazret-i ‘Alı el-Bendenici buyururlar: Şümme eczenı şeyhi bizıkrı Allāh Allāh. Şoñra şeyhim baña icāzet ü izn virdi. İsm-i celāl zıkrine ve hüve zıkrı'l-evtādü'l-muhasşasüne bi-hıfzı'l-bilād, ism-i celāl zıkrı ki hıfz-ı bilād ile mütehasşış ve mütemeyyiz

³⁹⁸ Fekāle: -R.

³⁹⁹ Efendimiz ... etmeleridür: -R.

⁴⁰⁰ ma‘lüm olsun ki benim şeyhimüñ şeyhi: -R.

⁴⁰¹ Kaşıde-i ‘Ayniyye: Kaşıde-i ‘Ayniyyeleri U,H.

⁴⁰² ‘Alı el-Ķādiri el-Bendenici'nin *el-Mevāridü'l-Ledüniyye fi Şerhi'l-‘Ayniyye* adlı eseri.

⁴⁰³ sālİKlerini ... sülüklerini: -U,-H.

⁴⁰⁴ esmā’ ile göstermişlerdür: isim ile sülüklerini tekmil eylemişlerdür U,H.

⁴⁰⁵ Ammā ... buyururlar ki: -U,-H.

⁴⁰⁶ teşebbüs: -R.

⁴⁰⁷ bulmam: -U,-H.

⁴⁰⁸ evtādınuñ: evtādan U: evtādın H.

olan evliyā'ullāhdan evtādan zikridür. Şümme eczenī billāhi ve hüve [U.17b] Allāh hū soñra şeyhīm bana Allāh hüvāllāh hū ismini zikre izn ü icāzet virdi. İkmālen li'l-kemāli kemāl-i tehaqquķı tekmīl için ve maķāmı'n-niyābetü ve'l-hilāfetü ve'l-celālü ve'l-cemālü daħı maķām niyābeti ve hilāfeti ve celālī ve cemālī tekmīl itmem için ve ben cemī' zamanda tevħīd-i haqq ile meşgūl oldum.⁴⁰⁹ Zīrā bir isimde kemāl ve taħaqquķ ve teşebbūş⁴¹⁰ (3) bulmadın ism-i āħara intikāl itmek lāyık degūldür.⁴¹¹ Ve naķzān-ı (4) sülūkdandır.⁴¹² **Veleķad erā ba'za'n-nāsi yergābūne ilā қаt'ı'l-** (5) **esmā'i ķable't-tekmīli ve ķable't-tehaqquķi bimaķā mātiħā liyuķāle inne hāze'l** (6) **fetā şāra mutehaqqıķan bi-maķāmin ma'a ennehu mā tehaqqāķa velā bi-smin vāħidin** (7) **velā bi-maķāmin vāħidin.** Taħķıķan ben ba'zı nāsi gördüm ki⁴¹³ me'zūn (8) oldukları esmā'i ķable't-tekmīl ve ķable't-taħaqquķ қаt'a ve tebdīle (9) rağbet iderler. Böyle sālīkler gūyā murādları ķūdsīyunlar ki (10) şu adam maķāmātdan filān makāmda mutahaqqıķ olmuş diyü.⁴¹⁴ Me'a- (11) hāzā o müşellā ādem ve sālīk⁴¹⁵ қаt'an ne bir isimde ve ne bir maķamda (12) taħaqquķ bulmuşdur. Hemān murādı, hużūz-ı nefsanıyyesinde (13) mütāba'at ile görenler şu⁴¹⁶ derviş falān maķāmda (14) taħaqquķ eylemiş, disünler⁴¹⁷ diyü esīr-i nefis olmuş. Hālbuki esmā'-i (15) ilāhiyye ile meşgūl olup taşfīye-i bātına sa'y-i belīğ (16) ile esīr-i nefis olmadan ħalāş olmak içündür. (16) Bundan soñra ma'lūm ola ki ism-i hū ki aña ğaybū'l- (17) ğayb ve baťınü'l-bevāťın ve gine lā te'ayyun, dirler. Ve huviyyet-i (18) sārıyye daħı dirler. İmdi haqqı bu yüzden muťāla'a (19) hū ismiyle zikretmekdür gerekse lisānı sākıt (20) olsun ve gerek lisānı āħar süverde **16a** olsun (1) zīrā hū ismi 'ibāretdür şol sırr-ı ğanīden ki (2) aşlā şuhūdı mümkün olmaya. Ammā cemī' mevcūdāt (3) anuñla zuhūr

⁴⁰⁹ İsm-i hū ... oldum: -R.

⁴¹⁰ ve teşebbūş: -R.

⁴¹¹ lāyık degūldür: olmaz U,H.

⁴¹² Ve noķzān-ı sülūkdandır: -U,-H.

⁴¹³ taħķıķan ... gördüm ki: -U,-H.

⁴¹⁴ diyü:-U,-H.

⁴¹⁵ adam: ādem ü sālīk U,H.

⁴¹⁶ şu: bu U,H.

⁴¹⁷ disünler: -R.

bulunmuş ola.⁴¹⁸ Hemān [H.15a] Allāh bizleri hużūz-ı nefsanıyyeden hıfz ü halāş buyurup maķāmāt-ı ‘arīfīn billāh olan zevāt-ı kirāmuñ vāşıl oldukları maķāmātında [U.18a] teħākkuķ ve teşebbütde şābit kadem eyleye. Amīn.⁴¹⁹

2.14. Faşl-ı Rābi‘ ‘Aşer

Bu lā ilāhe (4) illallāh, tevħīddür. Zīrā bu kelime-i tayyibenüñ mazmünü (5) cemī‘ eşyādan ulūhiyyeti nefy ‘Azze şānehu ħāzretlerine (6) isbātdur. Her ne kadar ‘indimizde istisnā tekellüm bi'l-bāķī (7) ba‘de's-sīnā ise de lākin bu kelime-i tayyibenüñ huşuşıyyetindendir ki (8) şehādet-i şer‘ ve ‘örf ile vücudı Hāķ te‘ālā şānuhūye (9) ve birliğe delālet ider.⁴²⁰ Elħāşıl bu kelime-i tevħīd ki (10) Cenāb-ı vācibü'l-vücuduñ vaħdāniyyetine bir muḫalsamdur. (11) Lākin sālīke lāzım olan budur ki ezkārında (12) ve tevħīde meşğul ve nefy ve isbātı mülāħāza iderken (13) üç dürlü ma‘nā mülāħāzasına muḫtācdur.⁴²¹ Mertebesi (14) i‘tibāriyle bundan soñraki faşılta mertebeleri tafşıl (15) olunur inşāa’llāhu te‘ālā.⁴²² Evvelkisi, budur ki lā ma‘būde (16) bi'l-ħāķķı illallāh ya‘nī ‘ibādeti lāyık ve müsteħāķ kimse (17) yoķdur, illā A’llāhu te‘ālā vardır.⁴²³ İkincisi, lā maķşūde (18) bi'l-maķşūdi'l-ħāķīķī illa’llāhu te‘ālā⁴²⁴ ya‘nī her göñülde (19) maķşūd odur.⁴²⁵ Andan ğayrı maķşūd yoķdur. Her ne kadar (20) o⁴²⁶ göñül maķşūdını ğayr zan ider ise de.⁴²⁷ Üçüncüsü, (21) lā mevcūde bi'l-mevcūdi'l-ħāķīķī illa’llāhü'l vācibü'l-vücūd **16b** (1) lizātihi bizātihi⁴²⁸ ya‘nī andan ğayrı mevcūd-ı ħāķīķī yoķdur.⁴²⁹ Zīrā (2) her vücuduñ⁴³⁰ ħāķīķatı oldur. İsimleri i‘tibāriyle ğayrı olunursa ki⁴³¹ zīrā cümleñün varlığı⁴³² (3) anuñ varlığı ile var

⁴¹⁸ Ĥalbuki ... ola: -U,-H.

⁴¹⁹ Hemān ... Amīn: -R.

⁴²⁰ Bu lā ilāhe ... delālet ider: -U,-H.

⁴²¹ El-ħāşıl ... muḫtācdur: İmdi ma‘lūm ol ki kelime-i tevħīd ki Cenāb-ı vācibü'l- vücūd vaħdāniyyetine bir muḫalsemdir. Ve daħı ma‘nāyı tevħīd üç kısımdur U,H.

⁴²² Mertebesi ... inşāa’llāhu te‘ālā -U,-H.

⁴²³ ve müsteħāķ ... vardır: Allāh te‘ālādan ğayrı yoķdur U,H.

⁴²⁴ te‘ālā: -U,-H.

⁴²⁵ odur: oldur U,H.

⁴²⁶ o: ol U,H.

⁴²⁷ maķşūdunu ... ise de: maķşūdını ğayrı i‘tikād iderse ki U,H.

⁴²⁸ bizātihi: -U.

⁴²⁹ mevcūd-ı ħāķīķī yoķdur: mevcūd yoķdur U,H.

⁴³⁰ vücuduñ: mevcūduñ U,H.

⁴³¹ İsimleri i‘tibāriyle ğayrı olunursa ki: -R.

oldı. Sā'ir mümkünātda olan (4) vücūd-ı 'āriyetdür. İmdi 'ārifeye lāzım olan budur ki (5) gönülünden haqqıñ gayrı mevcūd vardır. Tevehhümünü nefyidüp⁴³³ (6) her vücūdu zāhiran ve bātinan haqqıñ idügin işbāt ide (7) tā ki tevḥīdi tamām ola ve illā yalnız lisān ile olan⁴³⁴ (8) tevḥīd, tevḥīd-i 'avāmīdür. Haşşa lāzım olan budur ki⁴³⁵ aşl (9) nefy-i lāzım olan kendü vücūduñdur. İşbātı lāzım (10) olan Haqq te'ālānuñ⁴³⁶ vücūduñdur.

2.15. Faşl-ı Hāmisi 'Aşer

(11) İmdi ma'lūm ola ki [U.18b] bu 'abd-i [H.15b] haqīr eş-Şeyḥ Muḥammed (12) Tāhir et-Tā'ib el-Ḳādīri⁴³⁷ dir ki: Benüm şeyḥimden (13) aḥz eyledigim meslek budur ki kaçan bir sālik ibtidā'i (14) sülūkunda kelime-i tevḥīd ile meşgūl oldığı vaqt (15) mertebe-i emmārede⁴³⁸ ancak tevḥīdüñ evvelki ma'nāsını (16) mülāḥaza eyleye yukarıda beyān olundığı vech üzere (17) levvāme ve mülhime mertebelerinde.⁴³⁹ İkinci ma'nāsını mülāḥaza (18) ile zıkr⁴⁴⁰ ide muṭma'inne⁴⁴¹ ve rāziye⁴⁴² ve marziyye⁴⁴³ ve şāfiye⁴⁴⁴ mertebelerinde.⁴⁴⁵ (19) Üçüncü ma'nāsını mülāḥaza iderek zıkr ide⁴⁴⁶ bir bu tarīḳ (20) vardır. Ve bir tarīḳ-i āḥar daḥı⁴⁴⁷ budur ki emmārede evvelki (21) ma'nā mülāḥaza oluna. Levvāme ve mülhimede ikinci ma'nā **17a** (1) ve muṭma'innede üçüncü ma'nā mülāḥaza oluna. (2) Rāziye ve marziye rütbelerinde ism-i celāl ile meşgūl (3) ola bizim meslegimiz budur.⁴⁴⁸ Şāfiye

⁴³² cümleñ varlığı: -U,-H.

⁴³³ Tevehhümünü nefyidüp: tevehhümin nefyidüp U: tevehhümünü nefyidüp H.

⁴³⁴ lisān ile olan: dil ile U,H.

⁴³⁵ budur ki: -R.

⁴³⁶ te'ālānuñ: -U,-H.

⁴³⁷ Kaḏızāde Meḥmed Tāhir Efendi.

⁴³⁸ mertebe-i emmārede: emmāre rütbesinde U,H.

⁴³⁹ mertebelerinde: rütbelerine esir oldığı vaqt U,H.

⁴⁴⁰ ile zıkr: -R.

⁴⁴¹ Nefs teskiyesi mertebelerinden dördüncüsüdür.

⁴⁴² Nefs teskiyesi mertebelerinden beşincisidir.

⁴⁴³ Nefs teskiyesi mertebelerinden altıncısındır.

⁴⁴⁴ Tasavvufta nefsin yedi mertebesinden biridir.

⁴⁴⁵ mertebelerinde: rütbelerinde: U,H.

⁴⁴⁶ zıkr ide: -R.

⁴⁴⁷ daḥı: -R.

⁴⁴⁸ Rāziye ... budur: Rāziye ve marziyye rütbelerinde ism-i celāl ki Allāh lafzını zıkr ide U,H.

rütbesine resīd olduğu vakt ism-i hū ile meşgūl ola.⁴⁴⁹ Zīrā Seyyid ‘Alī el-Bendenici (4) kıddise sırruhu hāzretleri müctehid fi’t-ṭarīkatdur.⁴⁵⁰

2.16. (5) Faşl-ı Sādis ‘Aşer

Ṭavā’if-i muhtelifenūñ sülūki beyānındadır. (6) İmdi **izā tecellāllāhu lişeyin hāze‘a lehu küllü şeyin;**^{xlvii} ya‘nī (7) kaçan Allāhu te‘ālā ‘azze şānūhu⁴⁵¹ bir şeye tecellī kılsa mā-sivā (8) aña teveccūh idüp tezellül⁴⁵² ider. Vaqtāki sālīk gōñül (9) āyīnesinūñ yüzünden ğubār-ı mā-sivā silinse [U.19a] ve kelime-i (10) tevḥīd ile mücellā ve muşaffā olsa nūr-ı ilāhiyyenūñ (11) ‘aksi⁴⁵³ kabūl itmeklük ile⁴⁵⁴ isti‘dāt hāşıl kılsa (12) ol vakt şems-i ulūhiyyet ğaybūl-ğayb [H.16a] bir candan⁴⁵⁵ (13) ṭulū‘ idüp pertevi sālīkūñ gōñül āyīnesine⁴⁵⁶ (14) mün‘akis olup görüldüğü gibi ol vakt sālīkden (15) evşāf-ı beşeriyet münselih olur. Görür ki cemī‘ (16) mevcūdāt kendüye tenezzül idüp inkıyād ve tevāzu‘ iderler.⁴⁵⁷ (17) Ve cemī‘ mümkināt kendüden yaña teveccūh idüp feyz taleb (18) kılırlar.⁴⁵⁸ Pes çün sālīk kendüyi bu hālāt ve hayretde (19) müşāhede kılıcağ bir derecede zevk-i rühānī hāşıl (20) ider ki ‘ibārete gelmek mümkün⁴⁵⁹ degüldür. Ve hem ‘ilm-i zevkīdür; (21) tatmayan bilmez. Nitekim; **men lem yezuğ lem**^{xlviii} **ya‘rif,**⁴⁶⁰ ol vakt ba‘zı sālīkūñ ene‘l-hağ **17b** (1) da‘vāsın zevkından eyler. Ammā ğalağ idüp söyler. Zīrā (2) bu da‘vānūñ neticesi budur ki beşeriyet şıfatlarınūñ zūlmāniyyeti (3) şem‘-i celāl-i eḫadiyetden bi’külliyye iḫrāk olup (4) nār-ı beşeriyet mürtefi‘ olup zūlmāniyyeti nūrāniyyete tebdīl olup (5) fenā-yı ḫaḳīkiyyeye iḫtiyār ile irmezden muḳaddem nūr-ı ḫağ (6) ṭulū‘ itmekde hāşıl olur ki ol baḳiyye-i beşeriyenūñ⁴⁶¹ (7) fesādıdır. Ol

⁴⁴⁹ Şāfiye ... ola: -R.

⁴⁵⁰ Zīrā ... fi’t-ṭarīkaddur: -U,-H.

⁴⁵¹ Allāhu şānehu: Allāhu te‘ālā celle celāluhu U,H.

⁴⁵² tezellül: tenzīl U.

⁴⁵³ ‘aksi: ‘aksini U,H.

⁴⁵⁴ ile: -U,-H.

⁴⁵⁵ candan: ḫīnden U.

⁴⁵⁶ āyīnesine: āyīnesinūñ U,H.

⁴⁵⁷ inkıyād ... iderler: secde iderler U,H.

⁴⁵⁸ kılırlar: kılurlar U,H.

⁴⁵⁹ mümkün: mümkün U.

⁴⁶⁰ men lem yezuğ lem ya‘rif: -R.

⁴⁶¹ baḳiyye-i beşeriyenūñ: taḳiyye-i beşeriyenūñ U.

h̄inde ‘arūz vāsıtasıyla zuhūr (8) ider. Bilmez ki cümle⁴⁶² mevcūdātuñ kendüye⁴⁶³ tenezzül idüp sücūd [U.19b] ittüğü⁴⁶⁴ ve inkıyādları⁴⁶⁵ (9) ol göñül āyīnesinden tecellī kılan nūr-ı ilāhiyyeden (10) nāşī olmuşken⁴⁶⁶ ol ise gālat idüp kendüye (11) şanur. Pes varṭa-i helākdan necāt bulup feyz-i (12) selāmete irmege mürşid-i kāmil gerekdür ki velāyet nūrınuñ (13) taşarrufi birle anuñ göñlüne nazār idüp Hāḫ te‘ālānuñ (14) fenā virici nurlarından anuñ üzerine musallaṭ kıla (15) tā ki andan baḳıyye-i beşerıyyet bi'l-küllıyye maḥv olup fānī kıla. [H.16b] (16) Ve ‘ālī maḳamlara irişdire. Yāḫūd Hāḫ te‘ālānuñ ‘ināyet-i⁴⁶⁷ (17) cezbesi birle ḫalāş müyesser ola. Yāḫūd nūr-ı nübüvvetden (18) medet irüp ol varṭa-i helākdan şahrā-i selāmete⁴⁶⁸ (19) çıka. Yāḫūd selef-i muḳarrabīnūñ ervāḫ-i muḳaddeselerinden (20) feyz irişüp anı ḫalāş ide.⁴⁶⁹ Bu maḳāma mürşidsiz (21) riyāzet kuvveti birle yāḫūd meczüb meşreb olup cezbe **18a** (1) irse da‘vā-i ene'l-ḫāḫ idüp mezhebini ifsād ider. (2) Cümle maḫlūkāt bir yere cem‘ olsalar anı bu da‘vādan (3) döndürmege ḳādir degüldür.⁴⁷⁰ Zīrā kendü vecd-i ināyet (4) zevḳıyle bulmuşdur. Ammā sālīkden ene'l-ḫāḫ da‘vāsı (5) zāḫir olmaḳ iki nev‘ üzeredür. Biri budur ki zıkr (6) olundu. Ve ikincisi⁴⁷¹ daḫı budur ki Hāḫ te‘ālānuñ nūri (7) sālīkin göñlünde tecellī ḳıldığı vaḳit evşāf-ı beşerıyyet (8) bi'l-küllıyye [U.20a] maḫvolur. Ol vaḳit ene'l-ḫāḫ ta‘bīri iden (9) kendü iḫtiyārı ile⁴⁷² degüldür. Zīrā şüret-i mezbürede (10) iḫtiyār selb olmuşdur.⁴⁷³ Ene'l-ḫāḫ diyen ḳudretdür. Bir gün sultānū'l-‘arīfīn Bāyezīd-i Bistāmī⁴⁷⁴ ḳaddesallāhu sırrahu'l-‘azīz ḫazretlerinūñ tecellī-i zāt-ı ‘aliyye idüp, iḫtiyārı elinden gidüp, mest olup buyurdı ki; çün kıyāmet günü ola elüme bir nürdan ḫançer alup, tāmu ḳapusunda durup kimesne girmege, ḳavmim cemī‘i

⁴⁶² cümle: -U,-H.

⁴⁶³ kendüye: -U,-H.

⁴⁶⁴ idüp sücūd ittigi: -R.

⁴⁶⁵ ve inkıyādları: -U,-H.

⁴⁶⁶ nāşī olmuşken: -U,-H.

⁴⁶⁷ ināyet: -U,-H.

⁴⁶⁸ selāmete: melāmete U.

⁴⁶⁹ Yāḫūd ... ide: Yāḫūd selef-i muḳarrabīnūñ ve sā‘ir enbiyānuñ ‘aleyhi's-selām rüḫlarından feyz irişüp anı ḫalāş ide: U,H.

⁴⁷⁰ Cümle ... degüldür: Pirlar ve göñüllerüñ ḫalkı anı ol da‘vāsını döndürmege ḳādir degüllerdür U,H.

⁴⁷¹ Ve ikincisi: Ve biri U,H.

⁴⁷² iḫtiyār ile: -U,-H.

⁴⁷³ Zīrā ... olmuşdur: Kendüyi selb olmuşdur U,H.

⁴⁷⁴ ‘Abdurrahmān b. Muḫammed b. ‘Alī b. Aḫmed el-Bistāmī el-Ḥurūfī.

cehennemden emîn olmayup cennete girsünler, didük de Cenāb-ı Hāq'dan hıṭāb-ı 'izzet irdi kim yā Bāyezid sen bu resme böyle kelām idersin. Biz daḥı senüñ gizlü 'ayıbını 'āşikāre iderüz ki [H.17a] ḥalk-ı 'ālem seni taşlar. Bu resme kelimāt itme. Pes Bāyezīd cevab virüp, didi kim yā Rabbu'l-'ālemīn 'izzetüñ ḥaḳḳıçün bu zamān ḥalkı ortasında nidā idüp çağırayum. Senüñ luṭf u keremüñ deryāsınuñ beni nihāyetünden bir kaçreyi beyān ideyim ki senüñ dergāhuña hergiz kimesne secde itmesün. Hāq te'ālā ḥazretleri ḳudretiyle didi ki: Ey şu dīde-i ḥāl bizimle bu resme ḳıl ü ḳāl itme ki senüñ 'ayıbını 'āşikāre itmeyelüm, didi. Şi'r:

Didi ey ḥallāḳ-ı 'ālem pür 'atā
Cānımı uğratdıñ oldum mübtelā

Ḳalmadı cānımuñ ḥiç şabr u ḳarārı
Sen dime kendü gelür beni iḥtiyār

[20b-u] İḥtiyārı çünki aldın alasın

Bāyezīdlik maḥv olup sen ḳalasıñ

Sen diyücek Bāyezīde ne günāh

Ḥöd bilürsün ḥālimi ey pādişāh⁴⁷⁵

Pes (11) bu maḳāmda evliyā'ullāh lisān-ı Hāq olur. Bu mertebenüñ (12) ḥālī tecelliyāt-ı sübhāniyye ve vāridāt-ı ḥaḳḳāniyye muḳtezāsı (13) ḳudret lisānı zāhir ve peydā olur.⁴⁷⁶ Lākin sālīke⁴⁷⁷ lāzım (14) olan budur ki girü beşeriyete 'avdet ve vaḳt-i şaḥvdā⁴⁷⁸ (15) istiḡfār idüp kendü za'ifliğini ve faḳr (16)

⁴⁷⁵ Bir gün ... ey pādişāh: -R.

⁴⁷⁶ Bu mertebenüñ ... olur: Hāq celle ve 'alā kendü lisān-ı ḳudreti birle nidā ider. Nitekim cebel-i tür ki kelime-i hıṭāb ḳılup didi kim: **inneni enallāhu lā ilāhe illā ene fa'budnī** imdi sālīkde da'vā-yı ene'l-ḥaḳḳ zāhir olıcaḳ U,H.

⁴⁷⁷ Lākin sālīke: -U,-H.

⁴⁷⁸ ve vaḳti şaḥvdā: olundığı vaḳt U,H.

ihtiyâcını⁴⁷⁹ Hâzret-i Ğānî⁴⁸⁰ pür-derd-kâre arz ide. Ve dâ'ire-i (17) edebden bir kadem hürûç itmeye. Ammâ rüsûm-ı beşeriyet (18) bi'l-külliyeye muzmañil oldığı vaqt bunuñ gibi hâlât vâkı' (19) olur.⁴⁸¹ Kâl ile bu maqâmı tefhîm müteferriiddür. **Zîrâ men lem (20) yezuķ lem ya'rif**⁴⁸² mışdâķınca.⁴⁸² Ammâ yine lâyıķ olan gir ü dâ'ire-i (21) aķla geldik de iftikâr ve ihtiyâcını ğanî hamîd olan Allâhü te'âlâya **18b** (1) 'arz ve [H.17b] i'tiraf ide. Zîrâ bu varṭa-i helâke düşüren (2) noķşâniyetdür.⁴⁸³ Ve hem daħı⁴⁸⁴ vücûd-ı beşeriyet ki tamâm iħrâķ (3) olup enâniyet gelmez idi. Zîrâ bir sâliküñ vücûdında (4) zerre mişkâli⁴⁸⁵ enâniyet ola aña 'ârif dinmez.⁴⁸⁶ Beyt:

(5) Gitmeyince⁴⁸⁷ aradan bu mâ-ı tıyn

Cân gözi görmez imiş (6) ey cân-ı men.

Nitekim şer'ide nazarı⁴⁸⁸ vardır. Bir 'abdi (7) biñ ğurüş nihâye kitâbet kaç' itseler.⁴⁸⁹ [U.21a] Toķüz yüz (8) toķsân toķüz ğurüşünü⁴⁹⁰ edâ eylese üzerinde bir ğurüş⁴⁹¹ (9) bâķî kalsa hürriyet câ'iz degüldür.⁴⁹² Ol bir ğurüşü tamâmen⁴⁹³ (10) virmeyince ammâ çünki sâlikden vehm-i enâniyet ref' (11) ola. Ol vaqt halka görür, halka işidür, halka söyler.⁴⁹⁴ (12) Nitekim buyurulmuşdur:⁴⁹⁵ **İzâ aħbebtu 'abden kuntu lehu sem'an (13) ve başaran ve yeden ve lisânen bi-yesme'u rabbî ve bi-yübşiru rabbî ve bi-yebṭıšu**

⁴⁷⁹ ihtiyâcını: ihtiyâçda U: ihtiyâcın H.

⁴⁸⁰ Allâh'in isimlerinden (esmâ-i ħüsna) biri.

⁴⁸¹ hâlât ... olur: hâlât sâlikde çok vâkı' olur U,H.

⁴⁸² Kâl ile ... mışdâķınca: -U,-H.

⁴⁸³ Ammâ ... noķşâniyetdür: Ammâ yine dâ'ire-i 'aķla geldikde kendü ki za'iflik i'tiraf ide. Zîrâ ol aħvâli ve ol i'tikâtdan kılan ve ol varṭa-i helâki düşürüp U,H.

⁴⁸⁴ hem daħı: -U,-H.

⁴⁸⁵ zerre mişkâli: mişkâl-i zerre U,H.

⁴⁸⁶ dinmez: dimezler U.

⁴⁸⁷ Gitme: Gitmeyince U,H.

⁴⁸⁸ nazarı: mes'ele U,H.

⁴⁸⁹ Bir 'abdi ... kaç' itseler: Bir 'abdi biñ aķçe nihâye kaç' itseler U,H.

⁴⁹⁰ toķsân toķüz ğurüşünü: toķsân toķüzün U,H.

⁴⁹¹ ğurüş: aķçe U,H.

⁴⁹² bâķî kalsa ... degüldür: bâķî kalsa ol bâyi' kulluğı üzerinedür ki hürriyet câ'iz degüldür. U,H.

⁴⁹³ ğurüşü tamâmen: dirhemi U,H.

⁴⁹⁴ Ol vaqt ... söyler: Ol vaqt haķķa görür, haķķa işidür, haķķa söyler U,H.

⁴⁹⁵ buyurulmuşdur: buyurur U,H.

rabbī (14) ve **bi-yentiķu**⁴⁹⁶ **rabbī**.¹ Sālik bu maķāma iricek ‘ārif olur. (15) Cemī‘ varṭa-i helākden ḥalās bulur. Her fi‘li ve her (16) irādeti ḥaķķa isnād idüp kendü irādeti çıkar.⁴⁹⁷ (17) Her ne kadar sırrında ene'l-ḥaķ ḥālī zuhūr ider ise de.⁴⁹⁸ Ve daḥı **leyse fi'd-dāri ğayra nā-diyyāran ve leyse fi'l-vücūdi sivallāh**'dur.⁴⁹⁹ (18) Ammā lisān-ı meķāl sākin olur. Nitekim lisānū'l-ḥāl intaķ min lisānū'l-meķāl^{li} denilmişdür.⁵⁰⁰

2.17. Faşl-ı Sābi‘ ‘Aşer

(19) Mażhar-ı zāt-ı eḥadiyyet ve mażhar-ı şıfāt-ı şamediyet. Ya‘nī (20) mübtedā’-i mevcūdāt [H.18a] ve şadr-ı menşe’-i kā’ināt Ḥazret-i (21) Muḥammed Muşṭafa’nuñ şallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve ‘alā ālihi ve eşḥābihi **19a** (1) ecme‘īn efendilerimizün şeref-i rūḥāniyyetin⁵⁰¹ beyān (2) ider. **Mā kāne Muḥammedün ebā eḥadin min ricāliküm, ve lākin Resūlallāhi** [21b-u] (3) ve **ḥātemen nebiyyine**.^{lii} Ey ‘aziz ḳanķı dildür ki anuñ (4) şerefinden ve ululuğundan kelām ide. Ya‘nī medḥini ḳādir (5) olabile⁵⁰² Ḥaķ celle ve ‘alā ‘azamet-i ulūhiyyet ile añ⁵⁰³ medḥetmişken (6) nitekim buyurur: **İnneke le ‘alā ḥuluķın ‘azim**^{liii} ve zāt-ı (7) pāk ve lisān-ı ḳudret ile anuñ rūḥ-ı muṭahharına şalavāt (8) virmiş iken nitekim buyurulmuşdur: **İnnallāhe**⁵⁰⁴ ve **melā’iketehu (9) yuşallüne ‘ale'n-nebiyyi**.^{liv} Eger cemī‘ maḥlūķāt cem‘ olsa (10) ve her birinün yüz biñ dili olup ve mümkināt ki ‘ademden (11) şahrā-i vücūda geldiği zamāndan **küllü men ‘aleyhā fān**^{lv} (12) tecellisine degin ol ḥazretün medḥ ü vaşfını söylemeler (13) anuñ deryā-yı evşāf-ı bī-nihāyesinden bir kaṭre beyān (14) idemeyeler. Cümlesi deryā-yı ‘acze müstağraķ olup **men re’ānī feķad re’a'l-ḥaķķ**^{lvi} ḥadişini vird-i zebān idineler çünki cem‘ olsa

⁴⁹⁶ bi yesme‘u ... bi yentiķu: bi yesme‘u rabbī ve bi yübşiru rabbī ve bi yebṭişu rabbī ve bi yentiķu rabbī U,H.

⁴⁹⁷ kendü irādeti çıkar: kendü irādeti çıkar, ‘ayıb olur: U,H.

⁴⁹⁸ Her ... ise de: Sırrında her anda ene'l-ḥaķķ'dur U,H.

⁴⁹⁹ Ve daḥı ... sivallāh'dur: -R.

⁵⁰⁰ Nitekim ... denilmişdür: U,H.

⁵⁰¹ şeref-i rūḥāniyyetine: rūḥāniyyetin U,H.

⁵⁰² Ya‘nī medḥini ḳādir olabile: -U,-H.

⁵⁰³ añ: -R.

⁵⁰⁴ İnnallāhe: es-semā’i U.

cümle⁵⁰⁵ (15) anuñ medhinde kâdılar derviş cümle sâliklere ve cümle (16) mü'minîne⁵⁰⁶ lâzımdur ki isti'dādına göre aklı irdigi (17) miqdār beyān iderek ol ḥabībūñ rūḥ-ı pāk-ı münevverelerine⁵⁰⁷ (18) şalavāt virüp kendünüñ mağfurlığı için Ḥazret-i (19) Cenāb-ı 'izzete şefī' getürmege sa'y ü himmetini şarf (20) idüp⁵⁰⁸ sünnet-i pākin cān-ı gönülde ri'āyet itmege (21) müdāvet kıla. Tā ki yārın şefī' olup ümmetim, diyü **19b** (1) yād ide. Nitekim buyuruldu: [U.22a] **Ādeme ve min dūnihī tahte levvāmi** (2) **yevme'l kıyameh.**^{lvii} [H.18b] Yukarı faşıllarda tafşıl olunmuşdı. Baқыıye-i tafşıl daḡı burada zıkr olunur. Hemān cān kulağıyla şafā buyurasız.⁵⁰⁹ Çünkü ol Ḥayy, Ḳayyum, Ḳadīm ve Ḳādīr ve Ferd-i (3) muṭlak diledi ki kenz-i maḡfisini āşikār idüp ulūhiyyeti (4) izhār ide. Ve kemāl-i ḳudretin 'ayān idüp, 'ālemi vücūda (5) getürüp vaḡdāniyyetini bildire. Nitekim: **Ḳüntü kenzen maḡfiyyen** (6) **fe ahbebtü en u'rafe fe ḡalaktü'l ḡalḡe,**^{lviii} buyurmuşlardur. Pes (7) zāt-ı ulūhiyyeti birle zāt-ı hüviyyetine tecellī eyledi ki aña (8) tecellī-i irādet ve tecelli-i izhār-ı ḳudret, dirler ki kendü nūr-ı (9) muḡaddesinden ḡabībūñ nūr-ı pākin vücūda getürdi. Ḳāle Resūlullāḡ 'aleyhi's-selām **evvelü mā ḡalakallāhu rūḡī.**^{lix} Çün Muḡammed ü Aḡmed eḡaddan vücūda maḡzar tecellī olup āyiniyye-i cemāl-i ulūhiyyet oldı. Ve mīm Aḡmed'den gün ve mekān te'ayyün bulup zuḡūra geldi. Beyt:

Zi Aḡmed tā eḡad yek mīm farkest

Heme 'ālem dürrin yek mīm ḡarkest.⁵¹⁰

De ki; zīrā mümkināt-ı menşe' ü bā'ış rūḡ-ı pāk [U.22b] Muḡammed oldı. Eger anuñ rūḡ-ı pākı vücūda gelmeyeydi mümkināt 'Adem'de ḡalup vücūda gelmezlerdi.⁵¹¹ Ve ḡattā⁵¹² (10) şānında buyuruldu: **Levlāk levlāke**

⁵⁰⁵ men reānī ... cümle: -R.

⁵⁰⁶ cümle ... mü'minîne: her kişiye U,H.

⁵⁰⁷ münevverelerine: -U,-H.

⁵⁰⁸ sa'y ü himmetini şarf idüp: mültezim ola U,H.

⁵⁰⁹ yukarı ... buyurasız: -R.

⁵¹⁰ Bu beyt R nüshasında yok.

⁵¹¹ Ḳāle ... gelmezlerdi: -R.

⁵¹² Ve ḡattā: Nitekim U,H.

lemā halektü'l-eflāk,^{lx} (11) diyü⁵¹³ pes tefhīm için bu maḥalde bir tanzīr idelim ki (12) ḥattā fehmi fi'l-cümle taḳrīb oluna.⁵¹⁴ Ma'lūm ola ki (13) ḥaḳīkatde rūḥ-ı pāk-ı [H.19a] Muḥammedī ḳamer mişālindedür. Zīrā (14) ḳamer fī zātīhi bir mücellā ve muşaffādur. Ziyāsı şemse mazḥar (15) olup mazḥarı envār olmağa ḳābildür. Vaḳtāki (16) ḳamer şemse muḳābil olsa şua'ından āfitābuñ fī zātīhī (17) münevver olur. Pes ḥaḳīkatde nūr-ı ḳamer āfitābuñ 'aksidür. (18) Muḳābele sebebiyle nūr kesb idüp fī nefse münevver (19) olup ve nūr aḥz olur. Çün bu temşīl⁵¹⁵ ü tanzīr ma'lūm (20) oldı. Bundan şoñra ma'lūm ola ki⁵¹⁶ şems-i (21) eḥadiyyet burc-i vāḥidiyyetde tülū' idüp tecellī ḳıldı. Pes **20a** (1) maşrıḳ-i ezelden āsumān-ı lā-mekānda ol ḳamer-i şubḥ-i⁵¹⁷ ebed⁵¹⁸ tülū' (2) eyledi. Daḫı şems-i eḥadiyyete muḳābil olup nūr-ı ulūhiyyetden (3) münevver oldı. Ve nücüm-ı mumkināt daḫı maḡrib-i 'ademde dolanmışlar-ıdi. (4) Anlarda ḳamer bī-noḳşān muḳābil olup bi-ḥasebi'l (5) isti'dād nūr kesb itdiler. Ve şallallāhu 'aleyhi ve 'alā (6) ālihi ve şaḫbihi ecme'in. Bundan şoñra baḳiyye-i tafşīl, (7) faşl-ı āḫarlarda münāsebet ile zıkr olunur. Zīrā bizim (8) her bir faşılda beyān eyledigimiz kelimāt-ı cevāhir āḫar (9) faşıldaki muḫarrarata şerḥ gibidür. Her biri tedric ile (10) fehmi āsān olsun için beyān olundu.⁵¹⁹

2.18. Faşl-ı Şāmin (11) 'Aşer

'Ālemüñ 'ademden vücūda [U.23a] geldigin beyān ider. **Kemā ḳalellāhu te'ālā izā erāḍallāhu en yeḳüle lehu kün fe yeḳūn fesubḥānellezī bi-yedihi melekūtu kulli şey'in ve ileyhi turceüne.**^{lxi} Bilgil ki bunca 'avālim-i bī-nihāye ki görürsin, yerler ve gönüller ve taḡlar ve deryālar gibi ki rü'yet mute'allıḳ olmaz. İllā şol vaḳt, rü'yet mute'allıḳ olur ki ḳalb gözünden perde-i ḡaflet ref' ola. Ḥāzret-i Fahr-i 'ālem⁵²⁰ 'aleyhi's-selām buyurmuşlar ki: Mi'rāca

⁵¹³ diyü: -U,-H.

⁵¹⁴ fehmi ... oluna: Fehmi āsān ola U,H.

⁵¹⁵ temşīl: -R.

⁵¹⁶ Bundan ... ola ki: Bilgil ki U,H.

⁵¹⁷ şayḫa: -R.

⁵¹⁸ ebed: -U.

⁵¹⁹ Bundan şoñra ... beyān olundu: -U,-H.

⁵²⁰ "Ālemlerin gururu" anlamında peygamber efendimize atfen bir sözdür.

şu'ūd ittigim gice nürdan bir deryā gördüm hadd ü haşrı yok. [H.19b] Cebrā'īl 'aleyhi's-selāma su'āl ittim bu deryā kandan gelür ve nereye gider, diyü. Cebrā'īl 'aleyhi's-selām eyitti: Yā Rasūlallāh, Hāḡ tebāreke ve te'ālā ben, bende seni ḡalk idelüden berü budur. Deryāyı böyle cārī gördüm, bilmedim kandan gelür ve kande gider. Pes Seyyid-i kāināt 'aleyhi's-selām buyurdu: Allāh ḡaḡkı-çün benüm nefsum anuñ yedi kudretindedür. Ol deryā ki nürdan aḡar ḡumunuñ dānesinüñ 'adedi ḡadar maḡlūḡātı vardur. Ma'lüm ola ki bu maḡlūḡāt Hāḡḡ'ın emriyle bi-lā-māddetin ve lā-müddetin vücūda gelmişdür.⁵²¹ Ve daḡı ma'lüm ola ki ādemoḡlānı cümlesi (12) ḡaflet nevmiyle nā'imdür.⁵²² Ya'nī uyumuşlardur.⁵²³ ḡaçan olsalar (13) ol ḡaflet nevminden bī-dār olurlar. Nitekim buyurulmuşdur: (14) [U.23b] **Ennāsu yenāmü fe izā mātü intebehu.**^{lxii} Ammā ol bī-dārılık fā'ide (15) virmez.⁵²⁴ Kemāl oldur ki **ve 'udde nefseke min ehli'l ḡubūr**^{lxiii} (16) mişdāḡınca ölmezden evvel **mütü ḡable ente mütü**^{lxiv} mefhūmunca (17) mevt-i iḡtiyāri ile ölüp tā ki nevm-i ḡafletten bī-dār (18) ola.⁵²⁵ Hattā Hāzret-i İmām-ı 'Alī⁵²⁶ raḡıyallāhu 'anh buyurdılar:⁵²⁷ (19) **Lev keşefe el-ḡiḡā' mā ezdet yakīnen.**^{lxv} Pes bu kelām bu maḡāma (20) işaretdür. ḡaçan bir sālīk, sābıḡda beyān olunan şerā'iḡa (21) ri'āyet ile ya'nī aḡkām-ı şerāyi'-ı nebeviyyeyi icrā iderek taşfiye-i **20b** (1) ḡalbe sa'y idüp,⁵²⁸ tarīḡat üzre sülük eylese mürşid-i (2) kāmīl ḡuzūrunda aña **irci'ī ilā rabbike**^{lxvi} ḡiḡābınuñ işāreti (3) birle vaḡan-ı aşliyyeye rucū' eylese **ḡubbü'l vaḡani mine'l imān**^{lxvii} (4) müeddasinca ölmezden evvel mevt-i iḡtiyāri birle **küllü inā'in** (5) **yeteraşşahu bimā fihi**^{lxviii} ḡükmünce isti'dādına ḡöre bir yakīn [H.20a] (6) ḡaşıl olur ki cemī' ḡicāblar ref' olsa ol yakīnden (7) ziyāde aña 'ilm keşf olmaz. 'Ālem-i cinānda ervāḡda olan (8) nesnelere cismānīde bulunur. Ve daḡı

⁵²¹ 'Ālemiñ ... gelmişdür: -R.

⁵²² Ve daḡı ... nā'imdür: Ve daḡı ma'lüm ol ki ādem oḡlanı ḡaflet nevmiyle uyumuşlardur U,H.

⁵²³ Ya'nī uyumuşlardur: -U,-H.

⁵²⁴ Ammā ... virmez: Ammā ol bī-dārılık bī-fā'idedür U,H.

⁵²⁵ Kemāl oldur ki ... ola: Kemāl oldur ki ölmezden evvel mevt-i iḡtiyāri birle ölüp tā ki nevm-i ḡafletten bī-dār ola U,H.

⁵²⁶ 'Alī bin Ebū Ṫālib.

⁵²⁷ buyurdılar: buyururlar U,H.

⁵²⁸ ḡaçan bir sālīk ... sa'y idüp: ḡaçan bir kimesne ol emr-i ilāhiyyeye imtişāl ve nevāhīden ictināb eylese ve aḡkām-ı şerāyi'-ı nebeviyyeyi icrā idüp U,H.

ma'lûm ola ki (9) Hâk subhânehu ve te'âlâ habîbinüñ rûh-ı muṭahharasını⁵²⁹ kendü (10) nûr-ı muḳaddesinden⁵³⁰ bilâ-cism ve lâ-resm vücûda (11) getürdi. Andan rûh-ı pāk-i Muḫammedi Hâk te'âlâ ḫazretlerine tesbîḫ ve tehlîl idüp ŧenâ kıldı. [U.24a] 'Ale'l-infirâd cemî' maḫlûḳātuñ her birinüñ 'adedi miḳdârınca yetmiş biñ sene **fî yevmin kâne miḳdâruhu ḫamsîne elfe senetin**^{lxix} yılınca.⁵³¹ Ba'dehü ol pāk-ı münevver ve muṭahhar nûr-ı Muḫammedî'nüñ⁵³² (12) pertevinden sâ'ir mevcûdâtı bi-ḫasebi'l-isti'dâd muḳtezâyı (13) ḫikmet üzere vücûda getürdi. Ey ṭâlib-i esrâr-ı (14) ŧamediyet ve ey 'âŧiḳân-ı cemâl-i eḫadiyyet sizlere ma'lûm olsun ki (15) Hâk subhânehu ve⁵³³ te'âlânüñ zât-ı pâki ḡâyet-i 'azâmetde (16) ve istiḡnâdadur. Ve kendü zât-ı ulûhiyyeti ḫiç bir ŧey'e (17) muḫtâç degüldür. Mümmkinātuñ zühûrundan zât-ı pâkine nesne (18) 'â'id olmaz. Ve in'idâmından zarar gelmez. Ammâ fâ'il (19) muḫtâr olduḡı cihetden dilediḡim 'ademden vücûda götüre (20) 'ilm-i ḳadîminde mevcûd olup ḫazîne-i ḡaybda mektûm idi. (21) Pes ḫalk eyledi. Kendü nûrundan rûh-ı pāk-i Muḫammedî ba'is olmak **21a** (1) için icâd ve kâinâta ve daḫı vâsiṭa olmak için (2) nûr-ı eḫadiyyete ya'nî feyz-ı rabbâniyi iŧâl itmek için (3) [H.20b] mümkinâta; zîrâ Hâk tebârake ve te'âlâ mümkinâta bilâ-vâsiṭa tecellî (4) kılsa ṭaḳat getüremeyüp mün'adim olurlar idi. Ve nûr-ı (5) tecellîye muḳâbil olup 'aksini ḳabûl idemezlerdi. Zîrâ (6) münevver, pāk Muḫammed⁵³⁴ 'aleyhi'ŧ-ŧalâtu ve's-selâm⁵³⁵ dü-cihetdür. Ve bu (7) isti'dâdınıñ vücûd-ı ŧerîfinde [U.24b] mevcûddur ki bir ciheti, (8) Cenâb-ı hüviyetedür. Ve bir ciheti mümkinât ṭarafınadır. Ol (9) ciheti ki ḡayb-i hüviyyet-i cânibedür. Dereceyi ilḫâḳda Hâk te'âlânüñ (10) tecellîsini ve füyûzânını vâsiṭa ḳabûl ider. Ve ol cihet ki (11) ṭarafı mümkinâtabdur ki feyz-ı ilâhî derece-i ilḫâḳda aña bilâ-vâsiṭa (12) iriŧür. Pes anı mümkinâta iriŧdür. Hâk te'âlâ ḫazretleri rûh-ı Muḫammediyye'yi kendü nûr-ı muḳaddesinden vücûda getürdi. Andan rûh-ı

⁵²⁹ muṭahharasını: muṭahharanı U,H.

⁵³⁰ muḳaddesinden: muḳaddesinden U,H.

⁵³¹ Andan ... yılınca: -R.

⁵³² Ba'dehü ... Muḫammedî'nüñ: Ba'dehü ol pāk nûrunüñ U,H.

⁵³³ subhânehu ve: -U,-H.

⁵³⁴ münevver, pāk Muḫammed: rûh-ı pāk Muḫammed U,H.

⁵³⁵ 'aleyhi'ŧ-ŧalâtu ve's-selâm: 'aleyhi's-selâm U,H.

Muhammediyye, andan ervāḥ-ı enbiyā' ḥalk eyledi. Ervāḥ-ı enbiyādan ervāḥ-ı evliyā' ve ervāḥ-ı evliyādan ervāḥ-ı mu'min'in eyledi.⁵³⁶ El-ḥāşıl cemī' mā sivā (13) merātib üzere vücūda geldi.⁵³⁷ Cemī'sine bā'ış ve menşe' (14) ya'nī feyz-ı ilāhī irişmesinde menşe⁵³⁸ nūr-ı pāk-i Muhammediyye'dür. (15) Ve rûḥ-ı muḳaddes-i Aḥmediyye'dür. Şallallāhu te'ālā 'aleyhi ve 'alā ālihi (16) ve eşḫābihi ecme'in.⁵³⁹

2.19. Faşl-ı Tāsi' 'Aşer

Sālik, Cenāb-ı (17) zāt-ı aḳdese ne vechile seyr ider? Ve sülükunda ve esnā-yı (18) sülükunda⁵⁴⁰ ne görünür? Ḳable'l-vuşlat aña seyr-i ilallāh dirler. (19) Beyān olunur: Ḳālellāhu tebāreke⁵⁴¹ ve te'ālā **vellezīne cāhedū fīnā lenehdiyennehüm (20) sübülenā^{lxx}** el-āyah. Ey ṭālib-i Ḥaḳ saña ma'lūm olsun ki bir kimse o emr-i ilāhiyyeye imtişāl idüp nevāḥiden ictināb ve ahkām-ı⁵⁴² (21) şerāyi'-i Nebeviyyeyi kemāl üzere⁵⁴³ icrā idüp⁵⁴⁴ ve ba'de'l-mutābe'at⁵⁴⁵ mürşid-i **21b** (1) kāmil ḥuzūruna irse anuñ irşād [H.21a] işāretiyle şırāt-ı (2) müstakīme [U.25a] sülük eylese cezbe-i ilāhī aña karşı gelüp (3) şehnişin ḳurbe ile nūr vir cezbe-i ins ü cinnūñ 'amelden (4) efḍaldür. Nitekim, Ḥāzret-i Risālet-penāh⁵⁴⁶ 'aleyhi's-selām[dan]⁵⁴⁷ buyurulmuşdur:⁵⁴⁸ **Cezbe'tün min cezebāti'r-rahmāni (5) efḍalu min 'ameli's-şakāleyni.^{lxxi}** Aña cümle ervāḥ-ı enbiyā' ve evliyā'dan (6) feyz irişüp aña dest-gir olurlar.⁵⁴⁹ Ve cümlesi (7) aña mürşid olup ṭarīḳ-i ḥaḳḳı ta'līm iderler. Andan (8) cismāniyyeti, rûḥāniyyete mübeddel olup cehli, 'ilme; ḡafleti, (9) ḥuzūra; kesāfeti, leṭāfete; zulmāniyyeti,

⁵³⁶ Ḥaḳ te'ālā ... eyledi: -R.

⁵³⁷ El-ḥāşıl ... geldi: Ve hem nitekim var ise māsivā-i merātib üzre vücūda geldi U,H.

⁵³⁸ ya'nī feyz-ı ilāhī irişmesinde menşe': -U,-H.

⁵³⁹ Şallallāhu ... ecme'in: Şallallāhu 'aleyhi ve sellem U: Şallallāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem H.

⁵⁴⁰ esnāyi sülükunda: -U,-H.

⁵⁴¹ tebāreke: -R.

⁵⁴² bir kimse ... ahkām-ı: -R.

⁵⁴³ kemāl üzere: -U,-H.

⁵⁴⁴ idüp: -R.

⁵⁴⁵ ve ba'de'l-mutābe'at: -U,-H.

⁵⁴⁶ Ḥāzret-i Muhammed

⁵⁴⁷ Ḥāzreti ... 'aleyhi's-selām: -R.

⁵⁴⁸ buyurulmuşdur: buyururlar U,H.

⁵⁴⁹ Aña ... olurlar: Ve daḡı enbiyā ve evliyālaruñ rûḥlarundan feyz irişüp aña dest-gir olurlar U,H.

nūrāniyyete münkalib olur. (10) Ammā ol emirdeki envārdan müşāhede olunur. Pes (11) nūr-ı zikri her sālīk, isti'dādına göre müşāhede (12) ider.⁵⁵⁰ Ya'nī sālīkūñ tākātı miqdārı zāhir olur. Ekşeri (13) budur ki bir lema'ā-i lema'ān zāhir olup, şu'ā'ī-i berķ-ı (14) hātif gibi⁵⁵¹ ba'dehū nücūm mişālinde andan kamer ve berķ-i şems (15) ve cirm-i āfitāb-mānend müşāhede olunup sür'atle münṭefī (16) olur. Sālīk anı ḥayāl şānur ve⁵⁵² fark idemez. Sür'atle (17) zā'il oldığı-çün andan soñra envār-ı 'aliyye idüp ziyāde (18) müşāhede olunur. Envār-ı zikr ve envār-ı 'ibādet ve nūr-ı (19) kalb ve nūr-ı ruḥ ve nūr-ı 'irfān gönül bañri temevvūc (20) idüp⁵⁵³ belki mevcler kenāra urmağa başlar. [U.25b] Andan (21) envār-ı muhtelifē müşāhede olunur. Andan soñra seyr-i rūḥāniyyete **22a** (1) ve 'ālem-i melekūte seyr ider ki ervāḥ-ı enbiyā (2) ve evliyā ve melā'ike görünür. Ve cinān ve mizān 'arz (3) olunur. Andan soñra 'arş ü kursī ü 'azāb-ı kabir ü şūr (4) keşf olur. [H.21b] Ba'dehu ḡaybū'l-ḡayb nūrı zāhir ve peydā (5) olur ki leyle-i muzlimesde meh-tābān niķābın cemālinden (6) ref' idüp 'ayān oldığı gibi pertev-i mu'allā-i ḡā'ibden (7) şeffāf ve berrāk idüp, gönül āsmānıñ şarkından ḥūrşid-i (8) cihān gibi tulū' idüp tecellī kıılır. Ol vakt ḥayāl-i⁵⁵⁴ sālīkūñ (9) gönülünden ḥayāl⁵⁵⁵ ref' olup nūr-ı⁵⁵⁶ zevķ-i rūḥānī ve şevķ-i (10) zū'l-celālī ve'l-cemāl,⁵⁵⁷ peydā ve zāhir⁵⁵⁸ olur. Ol ecilden (11) nefsuñ mā'il oldığı ḥālāt gönülünden maḥvolur.⁵⁵⁹ (12) Ḥaķ te'ālā ḥazretlerinūñ şevķ ü zevķ birle kalbi memlū olur.⁵⁶⁰ (13) Mā-sivā, ḥāṭır-ı kalbden murtefi' olup zikr, kalbe bi'l-külliyē (14) sirāyet idüp dā'imā kalb, zākir olur da lisān-ı (15) kāl sākin olur. Lisān-ı kāl zikre şurū' ider. (16) Bu nūruñ ziyāsı katında ziyā-i şems, zerre-i muzlimeye (17) döner. Ve bu

⁵⁵⁰ müşāhede ider: olur U,H.

⁵⁵¹ hātif gibi: mantıķī olur. Sālīk anı ḥayāl şānur ki fark ide: -R,-H.

⁵⁵² ve: ki U,H.

⁵⁵³ gönül ... idüp: gönül bañrınūñ mevc urup U,H.

⁵⁵⁴ ḥayāl: -R.

⁵⁵⁵ ḥayāl: -U,-H.

⁵⁵⁶ nūr-ı: nūrını U: nūrdan H.

⁵⁵⁷ ve'l-cemāl: -U,-H.

⁵⁵⁸ zāhir: -U,-H.

⁵⁵⁹ Ol ecilden ... maḥvolur: Ol ecilden nefsanīyye ve lezā'iz-i cismāniyye gönülünden maḥvolup U,H.

⁵⁶⁰ olur: olup U.

nürdan⁵⁶¹ öyle bir şevk gelir⁵⁶² hâşıl olur ki (18) eger cemî‘ maḳāmāt ‘arz oluna⁵⁶³ ḳabûl eylemez. Hemân bî- (19) maḳāmîlık temennâ ider. Ve bu nûr zıkr-i nûrîdür ki ma‘rifet (20) [U.26a] nûruñ⁵⁶⁴ ‘aksine muḳâbil olup münevver olmuştur ve ma‘rifet **22b** (1) nûrunuñ levniyle imtizâc idüp ma‘iyyetle tecellî kıılır. (2) Lâkin bu mezkûrâtı, sâlik isti‘dâdına göre müşâhede (3) ider. Bu cümle hâlât, emr-i zevkîdür. Tatmayan bilmez. (4) Tahrîr ve taḳrîr bu ḳadarca⁵⁶⁵ ifâde idebilir. Yoksa bi’t-temâme (5) tefhîm mümkün degüldür. Hemân Allâh subḫānehu ve te‘âlâ ḫazretleri⁵⁶⁶ zevḳan (6) daḫı sülûklere bildire.

2.20. Faşl-ı ‘İşrîn

Seyr-i ilallâh ve seyr-i (7) fillâh maḳâmın beyân ider. **Kemâ ḳalellâhu te‘âlâ⁵⁶⁷ ve naḫnu aḳrabu** (8) **ileyhi min ḫabli'l ve rîd.**^{lxxii} Ma‘lûm ola ki [H.22a] rûḫuñ ‘âlem-i ervâḫda (9) mecâlî⁵⁶⁸ yoḡ idi. İsti‘dâdına göre müşâhedesi var (10) idi. Çünki ḳurb-ı civâr Rabbü'l-‘âleminden riḫlet (11) eyledi. Ol ‘âlem-i insden bu ‘âlem-i vaḫsete düştü. (12) Ve ol ‘âlem-i ḳurbdan bu ‘âlem bu‘da geldi. Nitekim faşl-ı (13) sâbıḳda icmâlen beyân olmuştı.⁵⁶⁹ Ve daḫı ma‘lûm (14) olsun ki yetmiş biñ ḫicâb ile maḫcûb oldu. (15) Pes⁵⁷⁰ ol ḳadîmi unutup, bu ‘âlem-i vaḫsetle me’nûs oldu. (16) Rûḫ müşâhede-i cemâl-i ulûhiyyet ile maḫcûb olup⁵⁷¹ (17) bu âşikâre elvâna mültefit olup ve⁵⁷² âşinâ oldu. Vaḳtâki (18) ‘inâyet-i ezeliyye ve sa‘âdet-i sermediyyeye irüp **irci‘î ilâ rabbiki**^{lxxiii} (19) ḫiṭâbı sem‘-i câna irişe. Derḫâl ins-i ḳadîmüñ şevḳı (20) [U.26b] cânda zâhir oldu. Ve ḳadîmî dostı yâd ve zıkr idüp **23a** (1) şevḳ ü zevḳ ile bi'l-küllîye Cenâb-ı Ḥaḳḳ’a müteveccih (2) olur. Ve hevâ-yı nefsâniyyeden

⁵⁶¹ nürdan: nûr ki U,H.

⁵⁶² gelir: -R.

⁵⁶³ oluna: olunsa U,H.

⁵⁶⁴ nûruñ: nûrunuñ U,H.

⁵⁶⁵ ḳadarca: ḳadar U,H.

⁵⁶⁶ Allâh ... ḫazretleri: Ḥaḳ te‘âlâ U,H.

⁵⁶⁷ te‘âlâ: -U.

⁵⁶⁸ mecâlî: ḫicâbî U,H.

⁵⁶⁹ olmuştı: olunmuş-idi U,H.

⁵⁷⁰ Pes: -R.

⁵⁷¹ olup: oldu U,H.

⁵⁷² ve: -U,-H.

rücü idüp pişmanlık (3) ve nedāmet müstevlī olur. Çünkü Cenāb-ı Hāḳḳ'a müteveccih (4) ola. Elṭāf-ı ilāhī anı karşılayup ol hicābları (5) bir bir getirüp cemāl-i bī-çünını 'ayān ider. Seyr-i ilallāh (6) oldur ki sülük itmege ḳadem vaż' eylediği vaḳt (7) maḳām-ı ašlīsine⁵⁷³ irince vāḳı' olan veḳāyi' ve zāhir (8) ve peydā⁵⁷⁴ olan envār ve ne kim buña beñzer var ise her biri bir (9) hicābdur. Anları ḳaṭ' idüp maḳşūd-ı ḳaḳīḳiyye (10) irişince aña [H.22b] seyr-i ilallāh, dirler. Ve seyr-i fillāh oldur ki (11) sülūkin tamām ittikten soñra maḳāmı ma'rifete ḳadem başar, (12) 'ārif olur. Hāḳ te'ālānuñ şıfatlarından vücūdunu fānī (13) ḳılup her şey'i ḳanḳı şıfata mażhar düşmüşdür. Anuñ (14) seyrin ve tecellīsın kendü vücūdında bulur ki şey'-i āḫarda (15) aramağa iḫtiyāç olmaz. Zīrā insan nüşha-i kübrāyı (16) cām'idür. Ve ma'nā-i muṭlaḳdur ki cümlesini bī-vāşıta (17) zāt-ı bī-çündan müşāhade ider.⁵⁷⁵ Şol zuhūr emvāc-ı deryādan (18) müşāhede ḳıldıḡuñ gibi bu maḳām ulular maḳāmıdır. 'Ārif (19) bu maḳāmda zāt-ı bī-çün şıfatlarından müşāhade ider. (20) Nitekim, **mā raeytü şey'en illā ve raeytullāhe ḳablehu ev ba'dehu ev me'ahu** (21) [U.27a] **ev fīh**^{lxxiv} sırrı bu⁵⁷⁶ maḳāmda zāhir ve muḳaḳḳ olur.⁵⁷⁷ **23b** (1) Pes seyrullāh oldur ki her müşāhedeki ḫāşıl olur. Ma'rifet (2) nūrunuñ ḳuvveti birle olur. Pes 'ārif bu maḫalde ḫaḳla görür (3) ve ḫaḳla söyler ve ḫaḳla işidür. Nitekim buyrulmuşdur:⁵⁷⁸ (4) **Kuntu lehu sem'an ve başaran ve yeden ve lisānen bī-yesme'u ve bī-yubşıru (5) ve bī-yebḳışu ve bī-yebḳıḳu.**^{lxxv} Bundan soñra fenā maḳāmına 'urūc (6) ve şu'ūd ider.⁵⁷⁹ Ḳālellāhu te'ālā: **Küllü men 'aleyhā fān ve yebḳā (7) vechü rabbike zü'l-celāli ve'l-ikrām.**^{lxxvi} Ve daḫı buyrulmuşdur.⁵⁸⁰ (8) Ḳāle Resūlullāh 'aleyhi's-selām:⁵⁸¹ **el-Fenā' şıfatü'l-ḫalkı ve'l-baḳā' şıfatü'l Hāḳḳi.**^{lxxvii} Ba'zı 'ārifin (9) buyururlar:⁵⁸²

⁵⁷³ maḳām-ı ašlīsine: ašlīsine U,H.

⁵⁷⁴ ve peydā: -U,-H.

⁵⁷⁵ ider: -U,-H.

⁵⁷⁶ bu: -R,-U.

⁵⁷⁷ sırr-ı maḳāmda ... olur: seyri bu maḳāmda teḫaḳḳuḳ olur U.

⁵⁷⁸ Nitekim buyrulmuşdur: Bu ḫadīşin ma'nası muḳaḳḳ olur U,H.

⁵⁷⁹ Bundan soñra ... ider: Fenā maḳāmınıñ beyānundadır U,H.

⁵⁸⁰ Ve daḫı buyrulmuşdur: -U,-H.

⁵⁸¹ Ḳāle Resūlullāh 'aleyhi's-selām: -R.

⁵⁸² Ba'zı 'ārifin buyururlar: Beyt U,H.

Nihāyet-i menzil-i sālīk ‘adem şod⁵⁸³

Be-menzilihā ey (10) rabbānī ḳadem şod⁵⁸⁴

[H.23a] Fenā’ maḳāmı budur ki rusūm-ı beşeriyetüñ izmiḥlālinden (11) izāle-i cehlinden ve ref‘-i ḡafletden ‘ibāret gibidür ki⁵⁸⁵ (12) Cenāb-ı zāt-ı aḳdese ol vaḳt ḳurbiyyet kesb ider ki (13) hümā-yı cān hevā-yı hüviyyete pervāz idüp mevt-i iztīrārinden (14) ol mevte ihtiyārı ile ölüp kendüliginden azād (15) olup şarāb-ı lāyezālīden içüp ve ‘aşḳ ḥil‘atin giyüp, (16) ḥayāt-ı cāvidāna ire. Mādemki sālīkūñ vücūdında (17) mişḳāl zerre vücūd-ı beşeriyetden bāḳī kılsa maḥcüb düşüp (18) vaḥdet menziline vāşıl olamaz. Beyt:

Varlıḡından zerre kılsa (19) ey nigār

Maḥcüb olup görimezsiñ rüy-ı yār

[U.27b] Ey (20) sālīk, rāh-ı Ḥazret-i Allāh ma‘lūm olsun ki fenā ol (21) vaḳt ḥāşıl olur ki mürşid-i kāmīl ḥuzūrunda ḳānūn-ı **24a** (1) tarīḳat üzre riyāzet çeküp taşfiyyeyi ḳalbe (2) mülāzım ve⁵⁸⁶ müdāvim olup, devām-ı zikre meşḡul ve müdāvim⁵⁸⁷ olasın ve kelime-i (3) tevḥīd şaykalı birle āyīne-i dilden ḡubār-ı māsivā-yı (4) silüp pāk-i mücellā ve muşaffā kılasın ki ḡaybü'l- (5) ḡayb nūrınuñ ‘aksini ḳabūl itmekle isti‘dād (6) ḥāşıl kıla ki ol vaḳt Ḥaḳ te‘ālānuñ ni‘meti, şıfatınuñ⁵⁸⁸ nūrı (7) zuhūr idüp, āşār-ı beşeriyet ki ḥicāb-ı zulmānī ve mānī‘-i (8) küllīdür.⁵⁸⁹ Anı maḥv kıla andan fenā-ı ‘ālem bir cāndan (9) tūlū‘ ola ve bī-cihet ve bī-keyfiyyet⁵⁹⁰ ‘ayān ola (10) kevn ü mekan ve cemī‘ nuḳūş-i zāhire ol vaḳt sālīkūñ (11) ḡoñül āyīnesinden ref‘ ola. Pes ḡāyet teḥayyurundan (12) ve cevfinden, kötüsünden⁵⁹¹ geçe andan şoñra nūr-ı cemāl (13) tecellī kılıp nūr-ı celāl maḥvola. [H.23b] Çün sālīk, (14) bu maḳām ve bu mertebeye

⁵⁸³ şod: şoddede U.

⁵⁸⁴ şod: şoddetde: U.

⁵⁸⁵ ‘ibāret gibidür ki: -R.

⁵⁸⁶ mülāzım ve: -R.

⁵⁸⁷ ve müdāvim: -R.

⁵⁸⁸ şıfatınuñ: -R.

⁵⁸⁹ ḥicāb-ı zulmānī ... gelidür: ḥicāb-ı zulmānīdür U,H.

⁵⁹⁰ ve bī-keyfiyyet: -U,-H.

⁵⁹¹ cevfinden, kötüsünden: ḥavfindan,kendü kendünden U,H.

vāşıl ola.⁵⁹² Ol demde aña cezbe-i (15) Hâk ire ki bî-ķarār olup ne idecegin bilmeye andan (16) isti'dādına göre nūr-ı zāt tecellî kıla ki sālīkūñ (17) cümle varlığı maħvola. Ba'zı 'ārifeyn buyururlar.⁵⁹³ Beyt:⁵⁹⁴

(18) Varlığın virmeyince iremez haķdan yaña

Çün viresin (19) varlığın tecellî kıla Hâk saña.

Pes kaçan kim nūr-ı na'tı tecellî (20) kıla vücūd-ı beşeriyyet maħvolur. Sālīk şimdiye dek (21) gördüklerini [U.28a] görmez olur ve göñli fikirden ķalır ki **24b** (1) 'aşķ-ı ilāhî vicdānından cūş idüp deryā-ı 'aşķ (2) mevc urur ki (?) bî-ihtiyār ħurūş kılup⁵⁹⁵ bir mertebe-i (3) pervāz virir ki⁵⁹⁶ heft-i eflāk ve 'arş-ı 'azīm ayāğı (4) altında ķalup, ehl-i arz-ı nücūma nazar ettiġi⁵⁹⁷ gibi (5) bir mertebe-i 'arş anuñ 'ulüvv-i pervāzına nazar ide. Rūh ise (6) şol mertebe-i pervāz odur ki fenā-i haķīķī zāhir olup (7) beķā-ı haķīķī tecellīsin müşāhede ider ki andan rusūm-ı (8) beşeriyyet bi'l-küllīye münselih olup nām ü nişān ref' (9) olur. Cemī' melāl munķaṭi' olup, bu maķāma (10) vāşıl olmayınca insān-ı kāmīl olmaz. Ve maķām-ı fenāya (11) ķadem erdiķden soñra zāt-ı bî-çün tecellî kılır ki (12) aşıl maķşūd, odur. Ve daħı ma'lūm olsun ki maķām-ı (13) fenā iki nev' üzeredür.⁵⁹⁸ Evvelkisi oldur ki [H.24a] ķable'l-vuşlat (14) tecellî şıfatdan vāķi' olur. Pes anuñ 'alāmeti oldur ki (15) hattā zāhir 'amelinden ķalır. Hīn-i müşāhededede başiret (16) gözi envār-ı ġayba nāzır olur. Ve envār-ı şıfat bir mertebe (17) ġalebe idüp kılar ki beyāna gelmez. Ve ta'biri (18) 'aynıyla mümkün degüldür. Belki taķrīb ile'l-fehm (19) olarak beyāndur.⁵⁹⁹ Ve ikincisi oldur ki ba'de'l-vuşlat (20) tecelli-i zātdan ħāşıl olur. İnşāallāhu te'ālā maħhallinde (21) beyān olunur.

⁵⁹² Çün sālīk ... ola: Çün sālīk bu maķāma ķadem başa U,H.

⁵⁹³ Ba'zı 'ārifeyn buyururlar: -U,-H.

⁵⁹⁴ Beyt: -U,-R.

⁵⁹⁵ bî-ihtiyār ... kılup: ānı ihtiyār-ı ħurūş kılup U.

⁵⁹⁶ virir ki: varur ki U.

⁵⁹⁷ ettiġi: ittiġi U,H.

⁵⁹⁸ üzeredür: üzerinedür U,H.

⁵⁹⁹ Belki ... beyāndur: -U,-H.

2.21. Faşl-ı Hādī ve ‘İşrīn

[U.28b] Tecelli-i zāt beyânındadır. **25a** (1) Kemā kâlallāhu te‘ālā: **Felemmā tecellā rabbuhu lil-cebeli ce‘alehū dekkān** (2) ve **ħarra mūsā şa‘ıķan.**^{lxxviii} Ve k̄āle ‘aleyhi's-selām.⁶⁰⁰ **İnnallāh ħalaķa Ādeme fe-tecellā fīhi.**^{lxxix} (3) Ma‘lūm ola ki ‘ibāretdür.⁶⁰¹ Andan ki Ĥaķ subhānehu ve te‘ālānuñ (4) zātı bī-çūn ve şıfāt-ı muķaddesi ‘ayān ola ki beyānı mümkin (5) olmaya. Pes tecelli-i zātuñ ‘alāmeti oldur ki kaçan sālīk (6) nūr-ı celāl müşāhede kılsa ve maķām-ı fenāya irse ba‘dehu (7) nūr-ı cemāl zāhir olsa ki Ĥaķ te‘ālānuñ luţf şıfatıyla (8) ve nūr-ı bī-renkdür. Nitekim sâbıķda⁶⁰² beyān olundu. Ve daħı (9) envār-ı şıfāt bir mertebede⁶⁰³ ğalebe ider ki şāħib-i (10) vāķi‘ anı fark idemez olur. Andan soñra sālīk (11) nesne göremez olur. Ve envāruñ ğalebesi kesilür (12) andan, şubħ-ı şādık mişālinde ‘ālemü'l-ğaybden bir ‘ālem (13) görünür ki ħattā sālīkden vehm-i ħayāl ve idrāk mürtefi‘ (14) olur. Şeş cihet götürilüp kevn ü mekân nā-bedīd (15) olur. Sālīk muteħayyir olup vücūdunuñ in‘idāmını temennī⁶⁰⁴ (16) ider. Nāğāħ bu ħālāt-ı ħayretde müteħayyir [H.24b] iken zāt-ı bī-çūn (17) tecellī kılup maķāmāt ve menāzil munķaţı‘ olur. Sālīk, (18) ‘arif olur. Pes cemī‘ enbiyā’ ü evliyā’ bu maķāmda (19) ğāyet-i ħayretlerinden Ĥaķ te‘ālānuñ [U.29a] zāt-ı bī-çūnuñ (20) ‘āzametden tazarru‘ ve ellerini dergāh-ı eħādiyyete kıldurup (21) **sübħāneke mā ‘arafnāke ħaķķa ma‘rifetike**^{lxxx} virdine mudāvemet **(25b)** (1) üzere olmuşlardur. Zīrā kimdür ki anuñ zāt-ı bī-çūnından (2) ħaber vire anuñ ancak ħālī⁶⁰⁵ bī-zebānlıķdır. Zāt-ı hüviyyetde (3) bundan ğayrı söz yokdur. Hemān ‘acizle sükūtdan ğayrı. (4) Zīrā andan ħaber virmek nice ol ki ħiç bir şey’e müşābih (5) olmaya. Nitekim Kelām-ı Kādīminde zāt-ı ulūhiyyetden ħaber (6) virdi ki: **leyse kemislihi şey’ün ve hüve's-semī‘u'l-**^{lxxxi} **başır.**⁶⁰⁶ Cemī‘(7) ālem ‘aciz ile ħayretde kılmışdur. Hiç

⁶⁰⁰ ‘aleyhi's-selām: şallāllāhu ‘aleyhi' ve sellem U,H.

⁶⁰¹ Ma‘lūm ... ‘ibāretdür: Bilgil ki tecellī ‘ibāretdür U,H.

⁶⁰² sâbıķda: sâbıķa U,H.

⁶⁰³ mertebede: meretebe ki U.

⁶⁰⁴ temennī: temennā U,H.

⁶⁰⁵ ħālī: -U,-H.

⁶⁰⁶ hüve's-semī‘u'l-başır: hüve's-semī‘u'l-‘alīm U,H.

kimesne andan (8) haber virmemiştir. Zīrā andan haber virmek ol vaqt (9) olurdu ki anuñ mişl-i mā-nend ola. O ise muḥāldür.⁶⁰⁷ (10) Zīrā, **lem yelid ve lem yüled ve lem yekün lehū küfüven eḥad'**dür.^{lxxxii} Pes ma'lüm (11) ola ki zāt-ı bī-çün tecellī kıldıktan soñra cemī' maḥsūdātuñ (12) tecellisīdür ki 'ārifüñ vücūdunda cem' ola. Gelmek (13) ve gitmek ref' olup, zāhir ve bāṭın berāber ola. **Men arafe** (14) **nefsehu fekad 'arafe rabbehu,**^{lxxxiii} ma'nāsı 'ayān ola. Ve ḥattā (15) **mā ra'eytu şey'en illā ve raeytu ḳablehu ev ba'dehu ev me'ahu ev fihi,**^{lxxxiv} (16) sırrı bu maḳamda muḥaḳḳaḳ olur. Heme 'ālem-i ziyā-i nūrullāh⁶⁰⁸ (17) ebyāz ve sefid, aḫṣar heme sivāhu bir maḳāma varur ki (18) bī-mişāl olunur.⁶⁰⁹ Andan [U.29b] ḳalbe⁶¹⁰ rızḳ-ı ḥaḳ düşer. Mevāyid-i (19) zūlmānī ve ālāyim-ı seyrānī ol vaḥdetde zāhir [H.25a] olur ki (20) heşt behişt ziyeti aña 'arz itseler ḳabūl itmeye (21) ve nazār ḳılmaya. Belki cemī' nüḳüş anuñ göñlünde⁶¹¹ murtefi' olup **26a** (1) tecellī zāt, ḳalbinde iḳtibās ider ki anda ne zaman (2) ḳalur ve ne elvān kalır. Ne ḳıl ü ḳāl ḳalur ne⁶¹² gice ve gündüz (3) ḳalur. 'Abdullāh lā-şabāḥ ve lā-mesā', bu bir ṭulū' dur ki (4) ḡurūbı yoḳ bī-'ayāndur ki nihāyeti yoḳ ve bir 'ummāndur ki (5) kenārı yoḳ. Bir 'ilimdür ki cehli yoḳ. Ve bir cemāldür ki ḥicābı (6) yoḳ. Cemī' evşāf anda maḥvolur. Pes insānuñ (7) nihāyet-i sırrı, tecellī zātdur. Bundan eyler ve⁶¹³ ḥiç bir kimseye (8) destür yoḳdur. Bu maḳamda cemī' elvān bī-renk (9) olur. Bī-renkden ḡayrı bir nesne ḳalmaz. Pes 'ārif (10) bu maḳamda mevcūdātı, ademiyyet üzere müşāhede ider.

2.22. (11) Faşl-ı Şānī ve 'İşrīn

Maḳām-ı ma'rifet⁶¹⁴ beyānındadır. Ḳālellāhu (12) te'ālā: **Ḳul hel yestevillezīne ya'lemüne vellezīne lā ya'lemun.**^{lxxxv} (13) Ma'lüm ola ki

⁶⁰⁷ O ise muḥāldür: Olur ise muḥāldür zīrā U,H.

⁶⁰⁸ 'Ālem-i ziyā-i nūrullāh: 'ālem-i ziyā-i nūruyla U.

⁶⁰⁹ olunur: olur U,H.

⁶¹⁰ ḳalbe: ḳalbine U,H.

⁶¹¹ göñlünde: göñlünden U,H.

⁶¹² ne: -R.

⁶¹³ ve: -R.

⁶¹⁴ ma'rifet: sūḥte U.

aḳsām-ı ‘ilm üç kısımdur. Evvelkisi⁶¹⁵ (14) ‘ilme'l-yaḳīn, dirler. İkincisi⁶¹⁶ ‘ayne'l-yaḳīn, dirler.(15) Üçüncüsü⁶¹⁷ ḥaḳḳe'l-yaḳīn, dirler. ‘İlme'l yaḳīn şol (16) ‘ilimdür ki nazar ü istidlâlden ḥâşıl ola. Ammâ (17) istidlâl ve nazar ile mukteseb olan ‘ilm daḥı iki (18) [U.30a] kısımdur.⁶¹⁸ Kısm-ı evveli oldur ki cemî‘ ‘ulûm-ı zâhire-i (19) sa‘y ile taḥşîl ve envâ‘-i ‘ulûm ile âraste olup (20) ve ‘ulûm-ı resmiyye-i kâliyye sebebiyle ve kuvvetiyle tevḥîd-i (21) bârî ‘azze şânehuye mâlik ve ḳâdir ola.⁶¹⁹ Bu mertebeye **26b** (1) ‘ilme'l-yaḳīn, dirler. Ve⁶²⁰ bu maḳûle-i ḳavme muvaḥḥidîn-i kâmilîn, dirler. (2) Ammâ zevḳle derkine vâşıl olmazlar. Bunuñ mâ-taḥtı [H.25b] taḳlid-i (3) şırfdur. Kısm-ı şânî oldur ki kuvvet-i ‘ibâdet-i lâyıḳa ve riyâzat-ı (4) sâḳa ile⁶²¹ ve ‘uzlet berakâtıyla ḥâşıl olan ‘ilm-i istidlâl (5) keşfidür. El-ḥâşıl kuvve-i riyâzatla kesâfet-i beşeriyet mużmaḥil (6) olup gönül gözi açılıp ḥicâbât-ı mâsivâ ref‘ olup⁶²² (7) her gördüğü maşnû‘âtdan şânî‘a istidlâl ide ki (8) nitekim buyrulmuşdur: **Fefî külli şey’in lehü âyetün tedüllü ‘alâ ennehu vâḥidün.**^{lxxxvi} (9) Kısm-ı şânî ki ‘ayne'l yaḳīndür. Ol daḥı iki kısım üzredür. (10) Kısm-ı evveli keşf-i ‘aynidür ki aña müşâhede, dirler. Aña ba‘zı (11) ‘ârifin şu ‘ibâret ile ta‘bir eylediler:⁶²³ **Ve hiye raf‘u'l ḥicâbi (12) ani'l ḳalbi bi-ḳuvveti'r-riyâzeti ve'l-‘ibâdeti.**^{lxxxvii} Ve kısım-ı şânî, keşf-i (13) ḥaḳḳîdür.⁶²⁴ Aña keşf-i Ḥaḳḳî daḥı dirler.⁶²⁵ Aña şuhûd-ı zâtî (14) daḥı⁶²⁶ dirler. Ḥaḳ te‘âlâ ‘abdden bi'l-külliyeye kendülügi ref‘ idüp (15) tecelli-i zâtıyla tekrîm idüp insân-ı kâmil⁶²⁷ ve merd-i vâşıl ola. (16) Kısm-ı şâliş, ḥaḳḳa'l-yaḳīn, dirler. ‘Ayne‘l-yaḳīnün kısım-ı şânîsi ki (17) keşf-i Ḥaḳḳîdür ki aña

⁶¹⁵ Evvelkisi: Biri U,H.

⁶¹⁶ İkincisi: Ve biri daḥı U: Ve biri H.

⁶¹⁷ Üçüncüsü: Ve biri U: Ve biri daḥı H.

⁶¹⁸ kısımdur: kısım üzredür U,H.

⁶¹⁹ Kısm-ı evvelî ... ola: Kısm-ı evvelî oldur ki cemî‘ ‘ulûm-ı zâhire-i taḥşîl ile âraste olup ve ‘ulûm-ı resmiye sebebiyle ve kuvvetiyle tevḥîd-i bârî ‘azze ve celle celâluhu mâlik ola U,H.

⁶²⁰ Ve: -U,-H.

⁶²¹ kuvvet-i ... sâḳa ile : kuvvet-i ‘ibâdet ve riyâzat U,H.

⁶²² El-ḥâşıl ... olup: U,H.

⁶²³ Aña ... eylediler: -U,-H.

⁶²⁴ Ve kısım-ı şânî ... ḥaḳḳîdür: Ve kısım-ı şânî keşf-i ḥaḳḳîdur ki U,H.

⁶²⁵ Aña ... dirler: -U,-H.

⁶²⁶ daḥı: -U,-H.

⁶²⁷ insân-ı kâmil: insân U,H.

hakk'a'l-yaqin ve 'ilm-i ledünni dahı dirler. (18) Pes ma'lüm ola ki 'ilme'l-yaqin kuvve-i 'ilmiyye ile ve mu'avenet-i (19) 'akla hâşıl olur.⁶²⁸ Ve ayne'l-yaqin keşf ile hâşıl olur. (20) Keşf, tamâm olduğda fenâyı mahv-ı mahz idüp, hakk'a'l-yaqin (21) [U.30b] hâşıl olur ki maqâm-ı vahdet-i mutlakdur. Anda senlik **27a** (1) ve benlik sığmaz ve qalmaz. Biñde bir sâlik bu maqâma (2) vâşıl olamaz. Nitekim meşâyih buyurmuşlar⁶²⁹ ki: Sâlik (3) hakk'a'l-yaqin rütbesine vuşülünde mürşid-i kâmil olur. (4) Bu rütbe⁶³⁰ maqâm-ı rızâ, dirler. Bundan soñra sâlik cemâl-i (5) ilâhiyye ve 'inâyet-i Rabbâniyye'ye muhtaçdur ki sa'y ü taleb (6) fâ'ide virmez.⁶³¹ Bundan ilerü ve aqdem-i evrân⁶³² kimesne iki (7) cihân [H.26a] halkınuñ maqsüdın bir nefisde kendüde bulur. (8) Her sâ'at ve her nefis aña qadirdür. Ve cemî' halk anuñ (9) gönlünden isti'dâd ve⁶³³ istimdâd taleb⁶³⁴ ider. **Elâ inne evliyâ'ellâhi lâ havfün** (10) **'aleyhim ve lâ-hüm yahzenün**^{lxxxviii} hitâbı bu maqâma qadem uran (11) zât-ı kiramlaradur. **Allâhumme'rzuqnâ bi-hâzihî me'a't-ğalibîne's-** (12) **sâlikin bi-ğurmeti Resûlike rahmeten lil'âlemin.**^{lxxxix}

2.23. (13) Faşl-ı Şâliş ve 'İşrin

-Fi'l-etvâri's-seb'ati li's-sâlikin.⁶³⁵ Ma'lüm ola ki bu faşıl, sâlikin-i râh-ı haqıkat⁶³⁶ (14) için olan etvâr-ı seb'a haqkındadır. **-Ve mâ yete'alleku bihâ mine'l-envâri ve'l-keşfi.**⁶³⁷ Ve dahı etvâr-ı (15) seb'aya müte'allık olan envâr ve keşf haqkındadır. Sizlere (16) ma'lüm olsun ki envâr-ı qudsıyyeyi ilâhiyye [U.31a] tahkik-i haqıkatdur.⁶³⁸ (17) Nür-ı mutlak-ı mahşüş bi-hâzreti'l-Hak kemâ qâlellâhu te'âlâ: **Allâhu nûru's-semâvâti ve'l-arz.**⁶³⁹ Nür-ı Hâzret-i

⁶²⁸ ve mu'avenet-i 'akla ... olur: akl ile hâşıl olur U,H.

⁶²⁹ buyurmuşlar: buyurmuşlardur U,H.

⁶³⁰ rütbe: maqâma U,H.

⁶³¹ Bundan soñra ... virmez: Bundan soñra sâlik, cemâl-i ilâhiyyeye mevqûfdur ki sa'y ü taleb fâ'ide virmez U,H.

⁶³² aqdem-i evrân: qadem-i evrân U,H.

⁶³³ isti'dâd ve: -R.

⁶³⁴ taleb: -R.

⁶³⁵ Fi'l etvâri's-seb'ati li's-sâlikin: -R.

⁶³⁶ râh-ı haqıkat: -R.

⁶³⁷ Ve mâ yete'alleku bihâ mine'l-envâri ve'l-keşfi: -R.

⁶³⁸ tahkik-i haqıkatdur: inne'n-nür fi'l-haqıkat U,H.

⁶³⁹ Nür-ı mutlak-ı mahşüş ... ve'l-arz: -R.

Ḥaḳḳ'a⁶⁴⁰ maḥsūs olan nūr-ı muṭlaḳdur ki (18) tecellī hüviyyeti ile semāvāt ü arzını münevverdür. Bu nūr, dīde-yi (19) 'anāşır ile görölmez belki nūr-ı başiret kuvvetiyle görünür (20) ve idrāk olunur.⁶⁴¹ **-Velā şeklün li-haze'l-nūr.**⁶⁴² Bu nūr için şekil yokdur. **-Ve'l-envāru'l-bāḳıyye.**⁶⁴³ Evvelki nūr (21) aşıl nürdür. **-Muḥaşşılı bi-sebebi tenezzulātihi ve kuyūdihi.**⁶⁴⁴ Bākisi olan envār, tenezzulāt ve kuyūdī **27b** (1) sebebiyle levn-i maḥşuş ile görünür. Ehl-i sülūk,⁶⁴⁵ (2) ibtidā'-i sülūkunda ve intihā'-i sülūkuna vāşıl olunca (3) 'ale't-tertīb envār müşāhede ider. İsti'dādına göre (4) 'anāşır-ı erba'a i'tibāriyle dört mertebesi vardır ki [H.26b] (5) evvelkisi, cüz'-i turābī teşhīrindedür. 'Alāmāt ve işārātı (6) budur ki sālīk vāḳ'asında cibāl ve arz-ı ma'müreler (7) ve emşāli gibi nesnelere⁶⁴⁶ görür. İkincisi, cüz'-i mā'ī teşhīrindedür. (8) Mā'-i şāfī ve hayvānāt-ı mā'iyeler ve anlardan temennu' (9) itme gibi şeyler görür. Üçüncüsü, cüz'-i hevāyī teşhīrindedür. (10) 'Alāmātı budur ki⁶⁴⁷ hevāda ṭayerān itme gibi (11) ve emşāli [U.31b] şeyler görür. Dördüncüsü, cüz'-i nārī teşhīrindedür. (12) 'Alāmātı budur ki⁶⁴⁸ āteş ve şerāre ve meş'ale (13) ve bunlar emsālī şeyleri vāḳ'asında⁶⁴⁹ görür. (14) İmdi sālīk, bu etvārı tamāmından soñra ṭūr-ı nefse (15) ṭayeran ider. Ma'lūmuñuzdur ki sābıkda⁶⁵⁰ mufaşşalan beyān (16) eyledik: Bu dört⁶⁵¹ 'anāşır-ı erba'a ile nefs-i leṭāyif-i süfliyyedür, (17) diyü bu maḳāmı tekrār zıkr itmeyelüm. Yuḳarıya murāca'at (18) olunsun. Ve daḫı ma'lūmuñuzdur ki fi'l-ḥaḳīḳa nefse (19) şıfat vāḳi' olan merātib⁶⁵² dördtür. Her ne ḳadar zāhirde (20) şıfatı yedi ise de.⁶⁵³ Ol dört: emmāre, levvāme, mülhime, (21) muṭma'inne'dür. Lākin nefs-i muṭma'inne şıfatıyla muttaşıf olsa **28a** (1) aḥlāḳ-ı zemīme aḥlāḳ-ı ḥamīdeye tebeddül ider.

⁶⁴⁰ Nūr-ı Ḥazret-i Ḥaḳḳ'a: Ḥazret-i Ḥaḳḳ'a U,H.

⁶⁴¹ nūr-ı başiret kuvvetiyle ... olunur: nūr-ı başiret ile görünür U,H.

⁶⁴² Velā şekli li haze'l-nūr: -R.

⁶⁴³ Ve'l-envāru'l-bāḳıyye: -R.

⁶⁴⁴ Muḥaşşılı bi-sebebi tenezzulātihi ve kuyūdihi: -R.

⁶⁴⁵ Ehl-i sülūk: Ma'lūm ol ki sālīk U,H.

⁶⁴⁶ ve emşāli gibi nesnelere: -U,-H.

⁶⁴⁷ 'Alāmātı budur ki: -U,-H.

⁶⁴⁸ 'Alāmātı budur ki: -U,-H.

⁶⁴⁹ vāḳ'asında: -U,-H.

⁶⁵⁰ sābıkda: ki yukarıda U,H.

⁶⁵¹ dört: -R.

⁶⁵² merātib: -U,-H.

⁶⁵³ Her ne ḳadar ... ise de: -U,-H.

(2) Her biri için⁶⁵⁴ emārāt ve ‘alāmāt vardır. Erbābuñ⁶⁵⁵ (3) ma‘lūmıdır; hattā nefsi emmārede şıfāt-ı zemīme yedidür. (4) Hevā-yı nefsi ve ğağab-ı nefsi ve eş-şehvet ve hırş (5) ve buhl ve ‘ucb ve kibirdür. Bu yedi ahlāk-ı zemīmeden (6) ħalāş olmak diğer yedi ahlāk ile olur.⁶⁵⁶ Evvelkisi, (7) cū‘dur; ya‘nī açlıktır. İkincisi, kıllētü'l-kelāmdır. (8) Üçüncüsü, kıllētü'l-menām ya‘nī uyhu kalīl olmaktadır. Dördüncüsü, (9) ‘uzlet-i ihtiyār itmek⁶⁵⁷ ya‘nī ekşeri evkatde, ħalvetde (10) olursun. Muĥālaṭa-i nāsdan içtināb itmekdür.⁶⁵⁸ (11) Bāĥuşuş aġyār ile ülfet itmekden içtināb (12) itmekdür.⁶⁵⁹ Beşincisi, [U.32a] kelime-i tevĥīd zıkrine [H.27a] mudāvemmet (13) itmekdür.⁶⁶⁰ Altıncısı, mürşid-i kāmilden inābet idersin.⁶⁶¹ Yedincisi, mürşid-i kāmil olan emrine imtisāl (14) ve kemāl-i itā‘at itmekdür.⁶⁶² Bu ahlāk sebebiyle şıfat-ı⁶⁶³ (15) zemīmeden ħalāş olunur.⁶⁶⁴

2.24. Faşl-ı Rābi‘ ve ‘İşrīn

-Şümme yeşīru's-sāliki fī tūru'l-ķalb.-⁶⁶⁵ (16) Bundan sonra sālik, tūru'l-ķalbede olur ve hattā nūr-ı (17) aĥmer olur. **-Ve li'l-ķalbi seb‘ati merātibun.-**⁶⁶⁶ Ve daĥı ma‘lūm ola ki⁶⁶⁷ ķalb için yedi (18) mertebe vardır. Evvelki mertebesi; ma‘denü'l-İslām'dur. (19) Aña, şadr tesmiye olunur. Nitekim: **Efemen şeraĥallāhu şadrahu** (20) **li'l-islāmi,**^{xc} diyü nazm-ı celīlde buyrulmuştur. İkinci (21) mertebesi;⁶⁶⁸ ma‘denü'l-īmāndur, aña ķalb tesmiye olunur. Nitekim; **28b** (1) **Ulā‘ike ketebe fī ķulūbihimu'l-īmān,**^{xcı} diyü

⁶⁵⁴ bir için: bir-çün U,H.

⁶⁵⁵ Erbābıñ: Erbābınuñ U,H.

⁶⁵⁶ Bu yedi ... olur: Bu yedi zemīmeden ħalāş, yedi ahlākı kesb ile olur U,H.

⁶⁵⁷ itmek: idersin U,H.

⁶⁵⁸ itmekdür: idersin U,H.

⁶⁵⁹ Bāĥuşuş ... itmekdür: -U,-H.

⁶⁶⁰ Beşincisi ... itmekdür: Beşincisi kelime-i lā ilāhe illa’llāh zıkrine mudāvemmet idersin U,H.

⁶⁶¹ mürşid-i kāmilden inābet idersin: -R.

⁶⁶² Altıncısı ... itmekdür: Yedincisi, mürşid-i kāmiliñ emrine kemāl-i itā‘at idersin U,H.

⁶⁶³ şıfat: -R.

⁶⁶⁴ olunur: olur U.

⁶⁶⁵ Şümme yeşīru's-sāliki fī tūru'l-ķalb: -R.

⁶⁶⁶ Ve li’ķalbi seb‘ati merātibun: -R.

⁶⁶⁷ ma‘lūm ol ki: -U,-H.

⁶⁶⁸ mertebesi: -R.

Qur'an-ı Kerim'de buyrulmuştur. (2) Üçüncü mertebesi;⁶⁶⁹ ma'denu'l-muhabbet ü 'aşk olandır. Aña, şeğaf (3) diyü⁶⁷⁰ tesmiye olunur. Nitekim: **Qad şeğafehā hubbā**,^{xcii} diyü Qur'an-ı (4) 'azimde⁶⁷¹ buyrulmuştur. Dördüncü mertebesi;⁶⁷² ma'denu'l-müşāhede (5) ve maḥallu'r-ru'yet-i ilāhiyyedür. Aña, fu'ad diyü tesmiye olunur. (6) Beşinci mertebesi;⁶⁷³ Ḥazret-i İlāhiyye'nün envārına ma'den olandır. (7) Aña, cennetü'l-ḳalb diyü tesmiye olunur. Altıncı mertebesi;⁶⁷⁴ ma'denu'l-(8) mükāşefāti'l-ğaybeti ve maḥall-i [U.32b] te'allimü'l- esmā'dur. Aña, süveydā'u'l- (9) ḳalb diyü tesmiye olunur. Nitekim: **Ve 'alleme ādeme'l-esmā'e kullehā**,^{xciii} diyü nazm-ı celilde⁶⁷⁵ (10) buyrulmuştur. Yedincisi mertebesi;⁶⁷⁶ tecelliyāt-ı aşāriye ve ef'āliyyenün (11) zuhūruna ma'den olandır. Aña, behçetü'l-ḳulüb diyü (12) tesmiye olunur. [H.27b] Bunlardan her birinün 'alāmeti vardır. Ve izā ḳaza's-sālik. (13) Ḳaçan sālik, bu merātibi tekmi'l eylese, bu tūrdan taleb eylese⁶⁷⁷ ol sālikün (14) sırrı tūr-ı sırda olur. İmdi nūr, ebyaz olur. **-Ve fī hezā yezheru'l-muğayyebāt.**⁶⁷⁸ (15) Bu tūr-ı sırda muğayyebāt, sālike bi'avnillāhi te'ālā⁶⁷⁹ (16) zāhir ve peydā olur ve revayih-i tayyibe zuhūr ider.

2.25. (17) Faşl-ı Hāmis ve 'İşrīn

Ve izā tecāveze minhu yeḳa'u seyrāhu fī tūri'r-rūhi. Ḳaçan sālik, mertebeyi⁶⁸⁰ seyrden daḫı tecāvüz (18) ü terāḳḳi⁶⁸¹ eylese imdi seyr-i tūr rūḫa şu'ūd ider⁶⁸² (19) ve ḥattā nūr, aşfer olur. Sālike bu mertebede⁶⁸³ ervāh-ı enbiyā' (20) ve melā'ik zāhir olur isti'dādına göre ve ḳaçan sālik,⁶⁸⁴ bu

⁶⁶⁹ mertebesi: -R.

⁶⁷⁰ diyü: -U,-H.

⁶⁷¹ 'azimde: 'azimü's-şānda U,H.

⁶⁷² mertebesi: -R.

⁶⁷³ mertebesi: -R.

⁶⁷⁴ mertebesi: -R.

⁶⁷⁵ nazm-ı celilde: -R.

⁶⁷⁶ mertebesi: -R.

⁶⁷⁷ bu tūrdan taleb eylese: -R.

⁶⁷⁸ Ve fī hezā yezheru'l-muğayyebāt: -R.

⁶⁷⁹ bi'avnillāhi te'ālā: -U,-H.

⁶⁸⁰ mertebeyi: -U,-H.

⁶⁸¹ terāḳḳi: -U,-H.

⁶⁸² şu'ūd ider: -U,-H.

⁶⁸³ mertebede: tūrda U,H.

⁶⁸⁴ ḳaçan sālik: -R.

mertebede mālîk olursa⁶⁸⁵ (21) tecellî-i rūh zuhûr ider. Ve dağı⁶⁸⁶ bu beş mertebeye hamse-i **29a** (1) mürîdiyye tesmiye olunur. İmdi mürşîd-i kâmil, mürîd-i (2) sâlik bu beş mertebede terbiye ve taşarruf ider ve sâlik (3) dağı bu beş mertebeden eyler ve eṭvâr-ı sâdise tecāvüz (4) idemez. [U.33a] Megerki sülûki biṭarîki'l-cezbe ola eger (5) sâlik meczûb olup ṭavr-ı hamseden ṭavr-ı sâdise (6) tecāvüz eylese sâlik ṭavr-ı ḥafî tarafına seyr ider (7) ve ol ḥafî tecelliyât-ı esmâ'iyeye ve ef'âliyye envârınıñ (8) ṭavr-ı maḥallidür ve bu ṭavruñ küşüfî ve tecelliyâtı ekşerdür (9) ve bu maḳâm ṭavruñ nûrî esved-i berrakdur ve maḥallî sırru'l-esrârdur (10) [H.28a] ve tecelliyât-ı zât-ı aḳdesiyyenüñ maḥallîdür. (11) Ba'zı sâlik sebep-i sülûki ve mücâhedesiyle vâşıl (12) olur ve ba'zısı kuyûd-ı münâfiyye sebebiyle vâşıl olamaz (13) ve bu maḳâma irişmeyen sâlik mürîd rütbesine (14) kâdr ü mālîk olamaz, kâmil degüldür. Belki nâkısdur. (13) Ve dağı her bir 'ibâdet için bir nûr vardır. 'Âlem-i melekûtda (14) zâhir olur. Meşelâ⁶⁸⁷ nûr-ı ihlâş aḳdardur ve nûru'l-vuzû' (15) ebyazdur. Ve nûr-ı şavm aşferdür. Ve nûru'l-Ḳur'ân elvân-ı (16) muhtelifle ile zâhirdür. Zîrâ her bir ḥurûf-ı Ḳur'âniyye'nüñ (17) bir nûrî vardır. Ḳırâ'at eşnâsında erbâbına zuhûr (18) ider, ma'lûmdur ve dağı her bir a'mâlüñ bir maḥşûş nûrî (19) vardır, 'inde'l-'amel erbâbına zuhûr ider.⁶⁸⁸ Hemân Allâhu te'âlâ **29b** (1) ḥazretleri⁶⁸⁹ ḳulûbumızı münevver eyleyüp ve müşâhede envârıyla (2) mütena'im eyleye. Âmîn.

2.26. Faşl-ı Sâdis ve 'İşrîn

[U.33b] İmdi (3) ma'lûm ola ki 'ulûmdan maḳşad-ı aḳşâ ve maṭlab-ı a'lâ (4) ma'rifetullâhi te'âlâdur. **-Ve't-ṭurîkı ileyhâ bi-'dedi enfasi'l-ḥalâyıkı.-**⁶⁹⁰ Ve anuñ ṭarîkı⁶⁹¹ cemî' ḥalâyıkıñ enfâsı (5) 'adedinedür. İmdi aḳrabü't-ṭuruk ile'l-marifetillâhi te'âlâ (6) dört ṭarîk ile olur. Zîrâ sâ'ir fi't-ṭarîk

⁶⁸⁵ bu mertebede: bu ṭûra mālîk olursa U,H.

⁶⁸⁶ Ve dağı: -R.

⁶⁸⁷ Meşelâ: -R.

⁶⁸⁸ ma'lûmdur ... ider: -H.

⁶⁸⁹ Allâhu te'âlâ ḥazretleri: Ḥaḳ te'âlâ U: Allâhu te'âlâ H.

⁶⁹⁰ Ve't-ṭurîkı ileyhâ ba'dedi enfasü'l-ḥalâyıkı: -R.

⁶⁹¹ Ve anuñ ṭarîkı: Ma'rifetullâhıñ ṭarîkleri U,H.

yā meczūbdur (7) yāhūd sālīk-i maḥz̄dur. Yā meczūb, sālīkdür yāhūd (8) sālīk, meczūbdur.⁶⁹² Ammā⁶⁹³ evvelkisi yalnız cezbe ile olandur ki (9) kaṭ‘an ol şahşın⁶⁹⁴ sülūki olmayarak. İmdi (10) cezbe didikleri şol nesne ve ḥāletdür ki⁶⁹⁵ ‘abdūñ (11) Te‘ālā ḥāzretlerine bir intisāb ve⁶⁹⁶ teḳarrūbidür ki bilā-sa‘y (12) velā-külfe zāt ü şifāt ü esmā’-ı ilāhiyyeye muḥtāç (13) oldığı şeyleri Ḥaḳ te‘ālā ḥāzretleri maḥzā o kūla (14) ‘ināyetūñ muḳtezāsıyla ‘abdūñ teḳarrūbidür. Nitekim buyrulmuşdur: (15) [H.28b] **Cezbetun min cezebāti'r-raḥmāni nevāzī ‘ameli's-seḳaleyn**^{xciv} diyü bu baḥşūñ (16) tefāşīli sābıḳda⁶⁹⁷ güzerān itmişdür. İkincisi, sālīk-i (17) maḥz̄dur ki bilā cezbe evvelā sülūkdür. Ammā sülūk (18) didikleri, Ḥaḳ te‘ālā ḥāzretlerine seyrinden ‘ibāretdür.⁶⁹⁸ (19) İmdi sālīk-i maḥz̄ ki⁶⁹⁹ cezbesiz sülūkunda etvār-ı (20) ḥamseden eyler ve tecāvüz idemez. [34a-u] Hiye ṭavrū'l kaleb ve'n-nefs (21) ve'l-ḳalb ve's-sır ve'r-rūḥ. O ḥamseden murād; ṭavr-ı kaleb **30a** (1) ve'n-nefs ve'l-ḳalb ve's-sır ve'r-rūḥdur. Bu beş (2) etvāruñ mā-fevki maḥalli esmā’ ve şifātdür ki o cezbe (3) ile vāşıl olunur. Üçüncüsü, meczūb-sālīkdür. (4) Meczūb sālīk şol kimesneye dirler ki mertebe-i (5) şühūd u ḥaḳka vuşül ü şu‘ūdundan soñra yine⁷⁰⁰ ḥamse-i (6) mürīdiyyeye tenezzül idendür.⁷⁰¹ **-Şümme yeteşa‘adā ileyhi ve yeteşerrafu bihi.**⁷⁰² Soñra yine maḳām-ı şühūda vuşül (7) şu‘ūd idüp⁷⁰³ ve ol mertebe ile müteşerrif olur.⁷⁰⁴ (8) Dördüncüsü, sālīk-i meczūbdur. **-Fehuve's-sā'iru fi'l-ḥamseti'l-müridiyyi.**⁷⁰⁵ Sālīk-i meczūb şol (9) kimseye dirler ki ḥamse-i mürīdiyyede seyr idici (10) ola. **-Ve ba‘deḥā fi'l-esmā’ ve'ş-şifātu'z-zāti.**⁷⁰⁶ Bundan soñra sālīk-i meczūb esmā’ ü şifāt (11) ve zātında seyr idicidir. **-Ve'l-**

⁶⁹² Zīrā ... meczūbdur: Zīrā sā'ir fi't-ṭarīḳ ammā meczūb veyā sālīk veyā meczūb-ı sālīk veya salik-i meczūb U,H.

⁶⁹³ Ammā: -R.

⁶⁹⁴ ol şahşın: -U,-H.

⁶⁹⁵ şol nesne ve ḥāletdür ki: -U,-H.

⁶⁹⁶ te‘ālā ḥāzretlerine bir intisāb ve: -U,-H.

⁶⁹⁷ sābıḳda: yukarıda U,H.

⁶⁹⁸ Ammā sülūku hüve ‘ibaratı ‘ani's-seyri ilallāhi te‘ālā U,H: -R.

⁶⁹⁹ maḥz̄ ki: -U,-H.

⁷⁰⁰ yine: -R.

⁷⁰¹ Hüve men yetenezzelü ba‘de'ş-şühūdu ile'l-ḥamsi'l-müridiyyi U,H: -R.

⁷⁰² şümme yeteşa‘adā ileyhi ve yeteşerrafu bihi U,H: -R.

⁷⁰³ maḳām-ı şühūd şu‘ūd idüp: maḳām-ı şühūda vuşül şu‘ūd idüp U,H.

⁷⁰⁴ şümme yeteşa‘adā ileyhi ve yeteşerrafu bihi U,H: -R.

⁷⁰⁵ Fehuve's-sā'iru fi'l-ḥamseti'l-müridiyyi: -R.

⁷⁰⁶ Ve ba‘deḥā fi'l-esmā’ ve'ş-şifātu'z-zāti: -R.

ķısmānu'l-aķırānu lā yecūzu en yekūne mürşidīn-i kāmīlīn.⁷⁰⁷ Ammā sālīk-meczūb ile (12) meczūb sālīk, bu iki kısım⁷⁰⁸ mürşideyn-i kāmīleyn olmaķ cā'iz⁷⁰⁹ ve mümkin degüldür. [H.29a] **-Ve amma'l-evvelāni lā-yecūze en yekūne hekezā.**⁷¹⁰ (13) Ammā meczūb-i [U.34b] maķz bilā-sülūk ile sālīk-i maķz bilā- (14) cezbe kısmeyni sābıķeyn gibi olmaķ cā'iz degüldür.⁷¹¹ Lākin meczūb-i (15) maķz efđaldür. Sālīk-i maķzdan ammā sālīk (16) bilā-cezbe mürşid-i kāmīl olur.⁷¹² Andan mā'adā⁷¹³ olanlar (17) ħılāfet ve irşād da'vāsı iderler ise muşallindendür. (18) Zīrā⁷¹⁴ anlar kimesneyi irşād idemezler.

2.27. Faşl-ı Sābi' (19) ve İşrīn

İmdi⁷¹⁵ ma'lūm ola ki sālīkān-ı⁷¹⁶ rāh-ı tarīkat (20) ħamseyi müridiyyede olan seyrine seyr-i ilāllāh dirler (21) ve maķām-ı sālīk daķı dirler. Ve daķı sālīke esmā-i ilāhiyyenūñ (30b) (1) zūhūrına seyr-i ma'-Allāh dirler. Ve daķı zūhūru'ş-şifāta seyr-i (2) fillāh dirler ve maķām-ı müşāhede daķı dirler. Ve zūhūru'z-zāta (3) seyr-i 'anillāh⁷¹⁷ ilāllāh dirler. Ve maķāmü'l-istiğrāk daķı (4) dirler. İmdi ma'lūm ola ki bunlarūñ ma'rifeti (5) sekiz şerā'itī ma'rifet ile olur. Evvelkisi budur ki (6) sālīk 'uzlet-i vahdet ider; ya'nī nās ile muķālaṭa (7) itmeden ictināb ider, dā'imā inzivāda olur. Zīrā (8) mübtedi olana muķālaṭa-i nās⁷¹⁸ muzırdur ve muntehī olana muķālaṭa,⁷¹⁹ (9) kemāldür. Ammā şeyḫūñ ħizmetünden inzivā ve 'uzlet (10) ve ictināb cā'iz degüldür. Belki ħizmet 'ayn-i 'uzletdür. (11) Ve daķı mürīde lāyīķ [U.35a] olan budur ki ġassālūñ yedinde (12) şevb-i maġşul gibi olup, velāyet şuyıyla⁷²⁰ kudūrāt-ı (13) nefsanīyye

⁷⁰⁷ Ve'l-ķısmānu'l-aķırānu lā yecūzu en yekūne mürşidīn-i kāmīlīn: -R.

⁷⁰⁸ bu iki kısım: -R.

⁷⁰⁹ cā'iz: -R.

⁷¹⁰ Ve amma'l-evvelāni lā-yecūze en yekūne hekezā: -R.

⁷¹¹ cezbe ... degüldür: meczūb kısmeyn sābıķeyn gibi olmaķ cā'iz degüldür U,H.

⁷¹² mürşid-i kāmīl olur: -U,-H.

⁷¹³ Andan mā 'adā: Bilā cezbesiz U,H.

⁷¹⁴ Zīrā: -U,-H.

⁷¹⁵ İmdi: -R.

⁷¹⁶ ol ki sālīkān: olsun ki sālīk U,H.

⁷¹⁷ 'anillāh: 'an U.

⁷¹⁸ nās: -U,-H.

⁷¹⁹ muķālaṭa: -R.

⁷²⁰ velāyet şuyıyla: velāyet mā'iyile U,H.

ḥabā'ışden⁷²¹ ğasl olunmaḡdur. Aşl-ı 'uzlet (14) budur ki maḥsūsātda taşarrufdan ḥavāss-ı zāhireyi (15) ḥalvet ile ḥabs [H.29b] ü men'dür. Zīrā her fitne ü āfet⁷²² (16) rūḥuñ ḥavāss-ı zāhire ile ülfeti sebebiyle olur. (17) Ammā ḥalvet ile⁷²³ nefsuñ murādi munḡaṭı' olur da⁷²⁴ (18) rūḥ teraḡḡiye ḡābil olur. İkincisi, zıkr-i dā'imīdür. (19) Edā ise' mā-sivāllāḥı tezekkürden māni' olur. Ve daḡı (20) zıkrden murād kelime-i tevḡiddür⁷²⁵ ki nefy ile işbātdan (21) mürekkebdür. İmdi nefy ile mevādd-ı fāsıde zā'il **31a** olur ki (1) o mevādd-ı fāsıde marāz-ı ḡalbdür. Ve rūḥuñ ḡapudıdır (2) ve nefsuñ taḡviyyetidür. Ve nefsuñ aḡlāḡ-ı zemīme ile ittişāfına (3) sebab-i kavīdür. Ve şehevāt-ı ḡayvāniyyenüñ ḡuvvetidür. Nefy ile (4) bu fāsıd māddele zā'il olur. **Ve bi-ışbātı illāllāḥi yaḡşulu** (5) **şıḡḡat'ul ḡalb**^{xcv} ya'ni⁷²⁶ illāllāḡ işbātıyla şıḡḡat-ı ḡalb ḡaşıl olur. (6) Ve zā'ilden selāmet ḡaşıl olur da⁷²⁷ rūḡ Ḥaḡḡı müşāhede (7) ile mütecellī olur ve tecellī-i zāt ü şıfāt zūḡūr ider ve arz ü (8) nefis nūr-ı Rab ile işrāḡ ider. Nefisden zulumāt (9) şıfātı zā'il olur. ḡaçan zıkr murād oluna⁷²⁸ Allāḡu te'ālā (10) [U.35b] ḡazretlerini zıkr ide. Münāsib olan budur ki evvelā (11) ğusl ide ve cemi' me'āşīden tevbe eyleye ve şevbini (12) taḡḡir ve tanzīf eyleye⁷²⁹ ve ḡibleye istıḡbāl idüp, (13) iki yedlerini dizleri üzerine vaz' ide ve iki gözlerini (14) yuma ya'ni ma'nāda iki cihāndan iḡmaż-ı (15) 'ayn ide ki cem'iyet-i ḡāzır⁷³⁰ ile ve şıfat-ı⁷³¹ ḡalb-i münevver⁷³² ile mulāḡazasında⁷³³ şeyḡine (16) müteveccih ola. Ve Allāḡu te'ālā ḡazretlerinden istimdāt [H.30a] ide (17) ve göbegi altından "lā"yı çeke illāllāḡ işbātı devre ile ḡarb (18) ve med ile şol cānibinde maḡall-i Uḡān ve imān olan ḡalbiñ (19) üzerine şiddet ile ḡarb eyleye ki ve ḡattā ḡarbindan (20) tevḡid cemi' a'zasına sirāyet ide ki ḡattā

⁷²¹ ḡabā'ışden: cenābetinden U,H.

⁷²² āfet: āfāt H.

⁷²³ ile: -U.

⁷²⁴ da: ki U.

⁷²⁵ tevḡiddür: lā ilāḡe illāllāḡ U,H.

⁷²⁶ ya'ni: -U,-H.

⁷²⁷ da: ki U.

⁷²⁸ oluna: olunsa U,H.

⁷²⁹ ve tanzīf eyleye: -U,-H.

⁷³⁰ ḡāzır: ḡāḡır U,H.

⁷³¹ şıfat-ı: -R.

⁷³² münevver: -U,-H.

⁷³³ mulāḡazasında: -R.

hâtır-ı⁷³⁴ (21) vürüdü kat‘ ola. Üçüncüsü, taqlîl-i ta‘âmdur. Halvet **31b** (1) ve ‘uzletinde ekşer şâ‘im ola, lâkin taqlîl-i ta‘âmdan⁷³⁵ murâd hemân kesel virmeyecek (2) kadar ve ‘ibâdetde mâni‘ olmayacak kadar dimekdür.⁷³⁶ Yoħsa (3) riyâzet dimek degüldür. Zîrâ keşret-i ta‘âmda ħarârât-ı (4) ħarîziyye ħâşıl⁷³⁷ olur. Andan şevk mündefi‘ olur (5) ve nefsine kibr ve ‘ucb ve emsâlleri ħâşıl olur.⁷³⁸ Bunların (6) def‘i kılllet-i ta‘âm ile olur. Dördüncüsü, nef-i ħâtır⁷³⁹ Kâlbden (7) ħavâtır nefyolunmuşdur. Zıkr ‘indinde kâlb, mir‘ât-ı Ĥak⁷⁴⁰ olamaz. (8) İmdi sâliki kemâle resîd olmadan [U.36a] men‘ ider. Şeyhün (9) şüretini güzelce mülâhaza ider ve andan ħayrısını (10) kâlbinden def‘ ider.⁷⁴¹ Beşincüsü, rabtül-kâlbdür ki a‘zam-i (11) şerâ‘itindendir. Zîrâ mürid kâlbini şeyhine rabt itmediği (12) vâkt muħabbet-nâme ħâşıl olmaz. Ve daħı muħabbet-nâme (13) ve râbıtâ-i kâmile olmayınca merâtib-i ‘aliyyeye ‘ubür müyesser olmaz. (14) Zîrâ merâtib-i ‘aliyyeye ‘ubür terbiyeye mütevaħkıkıdır ve terbiye (15) daħı rabt-ı kâlbe mütevaħkıkıdır her ne kadar rabtâ ziyâde olursa (16) sâlikün ol kadar seyr ve ‘ubür ezyed olur. Eger (17) râbıtâda ħalel vâki‘ olursa sâlik üzerine (18) tedârik ve sa‘y vâcib olur ki ħattâ râbıtâyı tammeyi [H.30b] (19) taħsîl ide. Ve daħı ma‘lûm ola ki eger mürid müsta‘id olup (20) şeyhün mertebesinden ve derecesinden ezyed mertebeye (21) vuşul müyesser olursa ma‘lûm ola ki⁷⁴² yine şeyhine muħtâçdur. **32a** (1) Ol ħâlet bu sırdur ki erbâbına ma‘lûmdur.⁷⁴³ Altıncüsü, (2) sükütdür. Zîrâ şamt, te‘dîbât-ı ħazret-i ilâhiyyedendir. (3) Nitekim buyrulmuşdur:⁷⁴⁴ **Ve izâ ħuri’e’l-ħur‘ânu festemi’ü lehu** (4) **ve enşitü le’allekum turhamün.**^{xvii} Ve daħı ma‘lûm ola ki şamt (5) iki kısımdur: Biri zâhirîdür ki aqvâl ve aşvât-ı (6) bilâ fâ‘ideden süküt

⁷³⁴ ħâtır: ħavâtır U,H.

⁷³⁵ taqlîl-i ta‘âmdan: -R.

⁷³⁶ hemân ... dimekdür: hemân vücûda kuvvet virüp ‘ibâdetden mâni‘ olmayacak kadar ve kesel virmeyince dimekdür U,H.

⁷³⁷ ħâşıl: müştâ U,H.

⁷³⁸ kibr ve ‘ucb ve emsâlleri ħâşıl olur: kibr ve ‘ucb gelür U,H.

⁷³⁹ ħâtır⁷³⁹ ħavâtır U,H.

⁷⁴⁰ mir‘ât-ı ħak: murâd-ı ħak U.

⁷⁴¹ Şeyhün ... ider: Şeyhinün şüretini mülâhazadan ħayrısını def‘ ider U

⁷⁴² ma‘lûm ol ki: U,H.

⁷⁴³ Ol ħâlet ... ma‘lûmdur: Bir sırdur ve ħâşşadur ki erbâbına ma‘lûmdur U,H.

⁷⁴⁴ Nitekim buyrulmuşdur: Nitekim Allâh te‘âlâ buyurmuşdur U,H.

itmekdür. **Ḳul'il ḥayr ve illā feskut**^{xcvii} (7) mişdāqınca.⁷⁴⁵ Ve biri daḥı ma'nevīdür ki⁷⁴⁶ mā-sivāllāhdan (8) [U.36b] ḳalbi pāk ü 'ārī eyleyüp ḳalbi ḡayretullāh ile meşḡul (9) itmekdür.⁷⁴⁷ Yedincisi, rızādur. Ve daḥı ḥaḳīḳat-ı rızā' (10) şahşıñ muḳtezeyāt-ı nefsenden ḥurūc idüp (11) maṭlūbı muḳtezeyātına duḥūl itmekdür. Ve daḥı kendü (12) şıfāt-ı nefsāniyyesinden insilāḥ idüp, maḥbūb-ı (13) ḥaḳīkī şıfātıyla muttaşif olup dā'imā murādınıñ ḥilāfı (14) ile 'amel itmekdür. Ve ḥilāf-ı murād, nefs-i rāzıyye olmaḳdur. (15) Bu maḳām 'azīm maḳāmıdır. Sālike müşkildür⁷⁴⁸ ve ḡāyet (16) şu'ūbetlidir. Sekizincisi, vuzū'-i dāi'mīdür. Zīrā, (17) **el-vuzū' silāḥu'l-mu'min,**^{xcviii} buyrulmuşdur.⁷⁴⁹ Ḥattā⁷⁵⁰ insān (18) musellaḥ olduḡı vaḳıtde a'dāsı zāfer bulamaz. Anuñ (19) gibidür.⁷⁵¹ Bir fā'idesi⁷⁵² daḥı şeyṭān ḡalebe idemez. Ve daḥı (20) mā'-i bārid ile abdest alsa 'ibādete ḥāzır olmaḳ (21) iḥūn⁷⁵³ zūnubı dökilür. Ve ḳasvet-i ḳalbi def' ider. Eger muḳaddemen⁷⁵⁴ **32b** (1) abdesti var ise yine abdest alsa⁷⁵⁵ **nūrun 'alā nūr**^{xcix} (2) olur. Dā'imā ṭahāret üzere olmuş olur. Ṭahāret-i [H.31a] (3) zāhiriyyesi ṭahāret-i bāṭıniyyeye vesīle olur. (4) **Ve'l-ḥāşılı'l-keḻām**^c inbisāt ve cilā-i ḳalbe sebeb (5) olduḡında ḥiç şüphe yoḳdur.

2.28. Faşl-ı Şāmin ve 'İşrīn

(6) **-Lā būdde lil-mürīdi min 'işrīne maḳāmā.**⁷⁵⁶ Ma'lūm ola ki mürīd olan adama yirmi 'adet⁷⁵⁷ ḥaşletden (7) lāzımdur ki ḥattā⁷⁵⁸ murādına [U.37a] vāşıl ola. Evvelkisi budur ki mürīd (8) şeyḥinüñ yedi üzerine tevbe

⁷⁴⁵ Ḳul'il ḥayr ... mişdāqınca: -U,-H.

⁷⁴⁶ daḥı ma'nevīdür : ma'nevīdür ki -U,-H.

⁷⁴⁷ eyleyüp ... itmekdür: eylemekdür U,H.

⁷⁴⁸ müşkildür: -U,-H.

⁷⁴⁹ Zīrā ... buyrulmuşdur: Zīrā Resūlullāh buyurmuşdur: U,H.

⁷⁵⁰ Ḥattā: -U,-H.

⁷⁵¹ Anuñ gibidür: -U,-H.

⁷⁵² Bir fā'idesi: -U,-H.

⁷⁵³ 'ibādete ... iḥūn: teḥiyye lil'ibadet iḥūn U,H.

⁷⁵⁴ muḳaddemen: -U,-H.

⁷⁵⁵ abdest alsa: alursa U,H.

⁷⁵⁶ Lā būdde lil-mürīdi min 'işrīne maḳāmā: -R.

⁷⁵⁷ yirmi 'adet: yigirmi maḳām ve U,H.

⁷⁵⁸ ḥattā: -R.

eylemektür. Ya'nî mâ-sebağda olan (9) mâ'aşisine nedâmet ve rucû' idüp⁷⁵⁹ ve bir dahı itmemege kaçd ü cezm itmektür. (10) İkincisi, zühddür. Qalbinden dünyanuñ qalîl ü keşirini terk idüp; ya'nî qalbinden⁷⁶⁰ muhabbetini ihrâc idüp (11) şeri'at-ı Aḥmediyye üzerine 'amelde müstaḳîm olmağdur. (12) Üçüncisi, tecrîddür. Tegrîd şol şey'e dirler ki cemî' (13) te'alluḳât-ı dünyeviyeyi kaç' itmektür. Nitekim denilmişdür: (14)

Tecevvî' terânî tecerrud tesil

Ḥüdâyı sorsan sivâdan kesil

Dördüncisi, (15) 'aḳîde-i ḥâlîşadur. Ya'nî mürîd olan kimseye selef-i şâlihîn (16) ve 'ulemâ-ı müçtehidîn ve Ehl-i sünnet⁷⁶¹ olanlaruñ i'tikâdı üzere (17) ola, rafz ve i'tizâlden ve cebir ve te'aşşub-ı maḥz u cidâl-i (18) bî-fâ'ideden⁷⁶² berî ve 'ârî olmağdur. Beşincisi, teverru'dur. Ya'nî (19) mürîd gerek loğmasında ve kesesinde taḳvâ üzere olmağdur. (20) Ḥattâ vech-i ma'îşetinde gerek seferinde ve gerek ḥazırında (21) mādâme iktisâba ḳudreti var iken hiç bir ferde züll-i su'âlî **33a** (1) irtikâb⁷⁶³ etmemektür. Ḥattâ Ḥazret-i 'Alî kerremallâhu vechehu⁷⁶⁴ raḳıyallâhu 'anh ḥazretleri⁷⁶⁵ [H.31b] (2) züll-i su'al,⁷⁶⁶ [U.37b] eşedd-i şedâ'iddür diye buyurdılar.⁷⁶⁷ Ve ḥattâ şeyhimüñ şeyhi Ḥazret-i⁷⁶⁸ Seyyid (3) 'Alî el-Bendenicî ḳuddise sırruh⁷⁶⁹ *Kaşîde-i Ayniyye*⁷⁷⁰ şerhinde (4) buyururlar ki:⁷⁷¹ Ser-i mezhebimiz Ḥazret-i İmâm-ı⁷⁷² A'zam⁷⁷³ raḥimehullâhu (5) te'alâ bir gün dâbbesine rākib olduğı vaḳit (6)

⁷⁵⁹ ve rucû' idüp: -R.

⁷⁶⁰ qalîl ü keşirini terk idüp ya'nî qalbinden: -R.

⁷⁶¹ ve'l-cemâ'atiñ U,H: -R.

⁷⁶² cidâl bî fâ'ideden: cidâlden U,H.

⁷⁶³ irtikâb: -U,-H.

⁷⁶⁴ kerremallâhu vechehu: -R.

⁷⁶⁵ ḥazretleri: -R,-U.

⁷⁶⁶ su'al: züll-i su'al U,H.

⁷⁶⁷ eşedd-i şedâ'iddür diye buyurdılar: eşedd-i şedâ'id den 'addeyledi U,H.

⁷⁶⁸ ḥattâ şeyhimüñ şeyhi ḥazreti: -R.

⁷⁶⁹ ḳuddise sırruh: -U,-H.

⁷⁷⁰ Eserin tam adı: "el-Mevâridü'l-Ledüniyye fi Şerhi'l-'Ayniyye" şeklindedir.

⁷⁷¹ buyururlar ki: zıkr ü beyân iderler ki U,H.

⁷⁷² Ebû Hanîfe Nu'man b. Sâbit b. Zûtâ b. Mâh.

⁷⁷³ İmâmı A'zam: Numânu'l-kevnî U,H.

yedinden savtı yire düşüp kendüsi⁷⁷⁴ dābbeden inüp⁷⁷⁵ (7) savtını aḥz buyurup yine dābbesine rākib oldılar. (8) ‘İnd-i devletlerinde mevcūd olanlardan biri didi ki: (9) Yā seyyidī niçün nuzūl buyurdıñuz?⁷⁷⁶ Bizlerden taleb buyursañız virirdük. Anlar daḥı (10) cevābında buyurdılar ki: Es-su’ālū zülün velev eyne’t-ṭarīk. Su’āl zūldür, isterse ṭarīkde olsun,⁷⁷⁷ (11) diyü. Ma’āzā’llāhu te’ālā.⁷⁷⁸ Seyyid ‘Alī ḥazretleri buyurdılar ki:⁷⁷⁹ Fī zamānına fuḳarā-i ṭarīkat olanlar⁷⁸⁰ (12) şadakāt-ı nāsı aḥz ü ekl eyledikleriñden nāsuñ māllarınıñ (13) evsāhi ile kulūblarını telvīş eylediklerinden fuyūzāt-ı (14) Ḥāk kendülere fetih olmaz. Altıncısı, o emr u nevāhī Ḥākdan nāşī⁷⁸¹ olan⁷⁸² şedā’ide şabırdur. (15) Yedincisi, ṭā’at-i Ḥākda tekāsül ve tesālūh olmayarak mücāhededür. (16) Nefsūñ murādına muḥālefet üzere olmaḳdur ve kaṭ’an murād-ı nefis girü ḳalarak.⁷⁸³ (17) Sekizisincisi şecā’atdur. Mürīd olan zāt nefsiñ⁷⁸⁴ mukāberesine (18) ḳavī ve şeci’ olup şeyātīñ, ins ü cinnūñ (19) ḳullarına mutāba’at [U.38a] itmeyüp dāi’ mā bahādur ve ḳavī⁷⁸⁵ olmaḳdur. (20) Tokuzuncısı, bezldür. Şer’ide müsteḥsen olan şehāvet (21) üzere olup kimesnenūñ mālında gözi olmamaḳdur. (33b) (1) Onuncısı, fütüvvetdür. Kerīmü’t-ṭabi’ [H.32a] olup ḡayra ḥaḳḳını tamāmen (2) edā idüp ve ḥaḳḳı nefisini daḥı edā itmekdür.⁷⁸⁶ On birincisi, (3) şıdḳdur. İḥlās-ı tām ile Allāhu te’ālā⁷⁸⁷ ḥazretlerine (4) bi'l-küllıye müteveccih olup ḡayr-i maḥlūḳa iltifāt itmemekdür. (5) On ikincisi, ‘ilmdür. Ferā’iz ve nevāfili ve ḥarām ve ḥelāli (6) fark idüp el-ḥāşıl⁷⁸⁸ üzerine bilmesi lāzım olan (7) uşūl-ı dīnini güzelce taşḥih idüp ve bilmekdür. On (8) üçincisi, recādur. Ya’nī mürīdüñ himmeti ‘ālī olup Cenāb-ı (9) Ḥākdan her maḳāmda

⁷⁷⁴ sūti yire düşüp kendüsi: sūti düşüp bi'l-fi’l kendüsi U,H.

⁷⁷⁵ inüp: nuzūl U,H.

⁷⁷⁶ niçün nuzūl buyurdıñuz: -R.

⁷⁷⁷ Su’āl zūlldür, isterse ṭarīkde olsun: -R.

⁷⁷⁸ Me’āzā’llāhu te’ālā: -U,-H.

⁷⁷⁹ Seyyid ‘Alī ḥazretleri buyurdılar ki: -R.

⁷⁸⁰ Fī zamānına fuḳarāyı ṭarīkat olanlar: Ekşer ehl-i mücāhede U,H.

⁷⁸¹ o emr u nevāhī ḥākdan nāşī: -R.

⁷⁸² olan: -R,-U.

⁷⁸³ ve kaṭ’an murād-ı nefis girü ḳalarak: -R.

⁷⁸⁴ Mürīd olan zāt nefsiñ: Mürīd,nefsiñ U,H.

⁷⁸⁵ ve ḳavī: -U,-H.

⁷⁸⁶ itmekdür: ide U,H.

⁷⁸⁷ İḥlās-ı tām ile Allāhu te’ālā: Muḥlişallāhu te’ālā U,H.

⁷⁸⁸ ve ḥarām ve ḥelāli fark idüp el-ḥāşıl: -U,-H.

feyz ümidinde olmağıdır. (10) Ednā mertebeye rāzī olmamağıdır ve kalbinde dağı ben (11) mağāmāt-ı ‘āliyyeye vāşıl olamam, diyü böyle taşavvur (12) eylemeyüp dā’imā mağāmātınun efvn olmasını (13) recā itmekdür.⁷⁸⁹ On dördüncüsü, mulāzemetdür. Ya‘nī (14) aqvāl-ı nāsa mubālāt itmemekdür. Lā bi'r-reddi velā (15) bi'l-ğabül; ya‘nī ne redd ile ve ne ğabül ile ve ne ‘adāvet (16) ile ve ne muğabbet ile. On beşincüsü, ‘ağıldur. Ya‘nī mürīd (17) ‘ağıl ve kāmīl ve nāsa müşfiğ ve mutevāzī‘ olmağıdır. (18) On altıncüsü, edebdür. Ya‘nī edeb-i ğağğa ri‘āyet idüp (19) [U.38b] esrārullāhi zuhūrunda⁷⁹⁰ ketm idüp ifşā itmemekdür. (20) Zīrā; **men keteme sirrahu ağıkeme emrahu**^{ci} mücerrebdür.⁷⁹¹ Ve dağı şeyhün ğizmetünden ictināb ve iğtirāz itmemekdür⁷⁹² ve şeyhün (21) ğuzūrunda muşāğabet iderken ref‘-i şavt itmemekdür. **34a** (1) On yedincüsü, ğüsn-i ğulğ⁷⁹³ üzere olmağıdır. (2) İmāmı ‘Alī⁷⁹⁴ rağıyāllāhu ‘anh buyururlar: **Ğüsnü'l-ğulğı ğanımetün,**^{ci} (3) diyü. On sekizincüsü, teslimdür. Ya‘nī Allāhu te‘ālānuñ (4) ğükmüne munğād olmağıdır. Gerek nef‘ ve gerek zarar cihetinden. (5) On toğuzuncüsü, muğabbetdür. Evāmirine imtisāl idüp (6) ğükm-i⁷⁹⁵ ğazāsına rāzı olup ni‘amāsına şükür ve belāsına (7) şabır itmekdür. [H.32b] Yığirmincüsü, tefvīzdür. Ya‘nī Allāhu te‘ālā (8) ğazretlerine umūrını tefvīz idüp,⁷⁹⁶ ‘irfānını (9) ğaleb ü ğurbiyyet-i Ħağğı recā itmekdür. Bu mezkūrāt (10) her sālīke⁷⁹⁷ lāzımdur. Ri‘āyetde ğuşur itmemelidür; (11) ğattā sülükı tām ola.⁷⁹⁸

2.29. Faşl-ı Tāsi‘ ve ‘İşrīn

(12) Fi'l-ğalveti ve şerā’iğihā ve ādābihā.⁷⁹⁹ Bu faşıl ğalvet ve şerā’iği ve adābı beyānındadır. (13) Nitekim nağm-ı celilde buyrulmuşdur.⁸⁰⁰ **Ve vā‘adnā**

⁷⁸⁹ recā itmekdür: recāsında olmağıdır U,H.

⁷⁹⁰ zuhūrunda: -U,-H.

⁷⁹¹ Zīrā ... mücerrebdür: -U,-H.

⁷⁹² Ve dağı ... itmemekdür: -R.

⁷⁹³ ğüsn-i ğulğ: ğulğ-i ğüsn U,H.

⁷⁹⁴ İmāmı ‘Alī: Ħazret-i ‘Alī U,H.

⁷⁹⁵ Evāmirine imtisāl idüp ğükmü: Ya‘nī Allāhu te‘ālānuñ U,H.

⁷⁹⁶ tefvīz idüp: tefvīzdür U,H.

⁷⁹⁷ her sālīke: mürīde U,H.

⁷⁹⁸ Ri‘āyetde ... ola: Ħattā murādi ğağıl ola U,H.

⁷⁹⁹ Fi'l-ğalveti ve şerā’iğihā ve ādābihā: -R.

⁸⁰⁰ buyrulmuşdur: -U,-H.

mūsā (14) **erba‘īne leyleten.**^{ciii} Ve dađı ħadīs-i ŧerīfde vārid olmuŧdur.⁸⁰¹ (15) **Men ehlaŧa lillāhi erbaīne ŧabāħan ŧaherat yenābī‘u'l-ħikmeti** (16) **min ħalbihi alā lisānihi.**^{civ} Ma‘lūm ola ki aŧl-ı uŧūle vuŧūl ħāŧıl olmaz.⁸⁰² İllā⁸⁰³ ħalvet-i ħalkdan inħitā ile ħāŧıl⁸⁰⁴ (17) [U.39a] olur; lākin on ŧarħı vardır. ŧurūta eger ri‘āyet (18) olunur ise ħalvet olur.⁸⁰⁵ Bi-tevfīķi’llāhi te‘ālā.^{cv} (19) Evvelkisi, ħalvet eylediđi maħalde pāk ve tāhir ve muzlim (20) maħal olmaħdur. İkincisi, abdeste mūdāvememet ŧzre olmaħdur.⁸⁰⁶ Dā’imā abdest⁸⁰⁷ ile olmaħdur. (21) ŧçüncüsü, kelime-i tevħīde mudāvememet ŧzere olmaħdur.⁸⁰⁸ Kelime-i lā ilāhe illāllāħ zıkrine muvāzabet olup yuħaruda beyān olan ŧerā’it-i vech ŧzere dūr.⁸⁰⁹ **(34b)** (1) Dördüncüsü, ħāħırını cemī‘ ŧevāğılden tefrīğ eylemekdūr. Beŧincüsü, (2) ħalvetde olduħça⁸¹⁰ dā’im ŧā’im olmaħdur. Altıncüsü, (3) kılllet-i kelām ŧzere olmaħdur. Yedincüsü, mu‘āvenet ve himmet (4) talebi iħün ħalbine murāķıb olmaħdur. Sekizincüsü, Allāhu te‘ālā (5) ħazretlerine i‘tirāzı terk itmekdūr. Kendüye bir elem ve ħabz (6) zuhūrunda ve dađı ŧeyħini cümle meŧāyihden a‘lā bulup (7) ħuŧūrı her ħāilde kendüye ‘azd idüp ve ŧeyħine dađı (8) bir vechle i‘tirāz itmeyüp kemāl teslīminde ve ħüsnü i‘tikād (9) itmekdūr.⁸¹¹ Toħuzuncüsü, mā-sivāyı terk idüp [H.33a] teveccühünü (10) ancak Cenāb-ı ħaħķa itmekdūr.⁸¹² Onuncüsü, ŧedā’ide ŧabr itmekdūr. **-Ammā adābu'l-ħalveti erba‘ati.**⁸¹³ (11) Ammā ħalvetinüñ edepleri dördtür. [U.39b] Evvelkisi kılllet-i tā‘āmdur. (12) Bedene insana za‘īf gelmeyecek miħdār olmaħdur.⁸¹⁴ İkincüsü, (13) kılllet-i nevmdür. Eger ziyāde uyħu⁸¹⁵ ħalabe iderse ħu‘ūdı (14) ħāilinde uyumaħdur. ŧçüncüsü, ħalbün zıkrı ile iŧtigāli (15)

⁸⁰¹ vārid olmuŧdur: buyrulmuŧdur U,H.

⁸⁰² Ma‘lūm ol ki aŧl-ı uŧūle vuŧūl ħāŧıl olmaz: -R.

⁸⁰³ İllā: -R.

⁸⁰⁴ ħāŧıl: -R.

⁸⁰⁵ ŧurūta ... olur: ŧurūta ri‘āyet müteyessir olursa ħāŧıl olur U,H.

⁸⁰⁶ abdeste ... olmaħdur: -R.

⁸⁰⁷ abdest: vuzū’ U,H.

⁸⁰⁸ kelime-i ... olmaħdur: -U,-H.

⁸⁰⁹ Kelime-i ... ŧzere dūr: -R.

⁸¹⁰ olduħça: -U,-H.

⁸¹¹ Kendüye ... itmekdūr: Kendüye bir elem ve ħabz zuhūratta ve dađı ŧeyħine bir vechle i‘tirāz itmemekdūr ve ŧeyħini cümleden a‘lā bulup ħuŧūrı kendüye ‘azd itmekdūr U,H.

⁸¹² mā-sivāyı ... itmekdūr: mā-sivāllāhu te‘ālā ħazretlerinden nazarını ħaħı idüp ancak teveccühi Cenābı ħaħķa olmaħdur U,H.

⁸¹³ Ammā adābu'l-ħalveti erba‘ati: -R.

⁸¹⁴ Bedene ... olmaħdur: Cism ü beden insāniyyeye za‘īf gelmeyecek miħdār ve yine ħuvvet-i zıkr bulunacaħ ħadar tā‘ām yemekdūr U,H.

⁸¹⁵ ziyāde uyħu: yek U: yek uyħu H.

bir mertebe⁸¹⁶ olmağdur ki kaç‘an qalbī zikrullāhdan münfek (16) olmamağdur. Dördüncüsü, ḥalvetde çıkmayup⁸¹⁷ devām üzere (17) ḥalvetde iḳāmet itmekdür ki⁸¹⁸ megerki ābdest yāḥūd (18) cum‘a namazı yāḥūd bir qazā-i ḥāceti iḳün ola.

2.30. (19) Faşl-ı Şelāşin

Mükāşefāt beyānındadır. Nitekim buyrulmuşdur: (20) **Fe keşefnā ‘anke gıtāeke fe beşaruke‘l-yevme ḥadīd^{cv} ilā āye.⁸¹⁹ İmdi⁸²⁰ (21) keşf, şol şey’e dirler ki, ḥicābdan ḥurūc idüp **35a** (1) şol vecih üzere ki şāḥib-i keşif bir şey’i (2) idrāk ider ki qalb anı idrāk idemez. Ve daḥı ḥicāb (3) diyü şol şey’e dirler ki; şāḥibinūñ idrākine māni‘ (4) ola ve fehmine seddola⁸²¹ qanqı vecihle olursa (5) olsun ol mevāni‘ sebebiyle ‘abd Ḥazret-i Ḥaḳ’dan (6) maḥcūb olur. Nitekim buyrulmuşdur:⁸²² **İnnellāhe te‘ālā seb‘īne (7) elfi ḥicābin min nūrin ve zulmetin.**^{cvii} **-El-keşfü ‘alā ḥamseti eḍrabin.**⁸²³ İmdi ma‘lūm ola ki (8) keşif beş nev‘ üzeredür.⁸²⁴ Biri‘aqlīdür⁸²⁵ ve biri qalbdür [U.40a] ve biri sırdur (9) ve biri rūḥdur ve biri ḥafīdür. Ammā keşf-i aqlī şol [H.33b] (10) keşfe dirler ki imdi sālik mücāhedāt ve riyāzāt (11) ile meşğul olsa kendüsinden mücāhedeşi (12) miqdārı ḥicābāt ref‘ olur. Her bir ḥicābātuñ irtifā‘ında (13) kendüye ma‘qūlātuñ ma‘ānisi zāḥir ve keşf⁸²⁶ olur, (14) mümkinātuñ esrārına⁸²⁷ mazḥar olur. Buña keşf-i aqlī (15) ve nazīr dirler.⁸²⁸ İkincisi, keşf-i qalbdür ki şāḥibine envār-ı (16) muḥtelife münkeşif olur. Buña⁸²⁹ keşf-i şuhūdī dirler. (17) Üçüncüsü, keşf-i sırrīdür ki şāḥibine cemī‘ maḥlūqātuñ (18) esrārı keşf olur. Buña keşf-i ilhāmī, dirler. Dördüncüsü, keşf-i rūḥīdür ki şāḥibine**

⁸¹⁶ mertebe: rütbelerde U,H.

⁸¹⁷ ḥalvetde çıkmayup: ḥalvetden çıkmamağdur U,H.

⁸¹⁸ devām üzere... itmekdür ki: -U,-H.

⁸¹⁹ ilā āyet: -R.

⁸²⁰ İmdi: -U,-H.

⁸²¹ idrākına ... seddola: idrākına ve fehmine māni‘ olur U,H.

⁸²² Nitekim buyrulmuşdur: Nitekim Resūlullāh ‘aleyhi’s-selām buyurmuşlar ki U,H.

⁸²³ El-keşfü ‘alā ḥamseti eḍrabin: -R.

⁸²⁴ İmdi ... üzeredür: Keşf beş ḍarb üzerinedür U,H.

⁸²⁵ Biri‘aqlīdür: -R.

⁸²⁶ keşf: münkeşif U,H.

⁸²⁷ esrārına: -U.

⁸²⁸ Buña ... dirler: Buña keşf-i nazari dirler U,H.

⁸²⁹ Buña: Aña U,H.

cennât ve caḥîm (19) ve rü'yetü'l-melâ'ike 'arz ve zâhir olur.⁸³⁰ Eger⁸³¹ küdürât-ı (20) nefsanıyyeden bi'l-küllıyye rûhı zâhir olsa şâhibine **35b** (1) 'âlem-i ğayr-ı mütenâhiyye zâhir olur da⁸³² zamân ve mekân hicâbı (2) mürtefi' olur. Aḥbâr-ı mâzi ve müstakbel münkeşif olur. (3) Buña keşf-i rûḥânî, dirler. Beşincisi, keşf-i ḥafîdür ki (4) şâhibine Allâhu te'âlâ şıfâtıyla tecellî ider, celâl ve cemâl (5) ile maḳâmât ve ḥâlât-ı sâlike miḳdârınca. Ḥafî didikleri (6) bir rûh-ı mücerred-i ḥâşdur ki Allâhu te'âlâ ḥazretlerinden (7) mevhibe-i ilâhiyyedür ki⁸³³ murâd eylediği [U.40b] ḳullarına 'inâyet ider. (8) Buña keşf şıfâtı, dirler. Nitekim Ḳur'ân-ı 'azîminde⁸³⁴ buyurulmuştur: (9) **Ketebe fî ḳulûbihimu'l-îmâne ve eyyedehum bi-rûḥin minhu**^{cvi} buña (10) rûh-ı ḥafî, dirler.

2.31. Fâşl-ı Vâhid ve Şelâsîn

Vuşûl ilallâh (11) ḥaḳkıdadur. **-Leyse bi-vuşûli el-cismü ile'l-cismi ve'l-'arzu bi'l-'arzu ve'l-'ilmü bi'l-ma'lüm.**⁸³⁵ Lâkin ma'lüm ola ki vuşûl ilallâhdan murâd,⁸³⁶ (12) cismüñ cisme vuşûli⁸³⁷ [H.34a] ve 'arzuñ 'arza vuşûli⁸³⁸ ve 'ilmüñ ma'lüma (13) vuşûli degüldür. **-Te'alallâhu 'an zalike 'ulüvven kebîran.**⁸³⁹ Zîrâ Ḥaḳ te'âlâ ḥazretleri⁸⁴⁰ o mişilli (14) vuşûlden münezzeḥ ve müberrâdur. Ve cemî' eşyânuñ (15) ḥükmünde ve 'ilminde mündericdür. Vallâhu te'âlâ 'âlîdür ve kebîrdür⁸⁴¹ (16) ve kebîrül-müte'âldür. Ḳalellâhu te'âlâ: **Şümme denâ fetedellâ fe kâne ḳâbe (17) ḳavseyni ev ednâ.**^{cix} Lâkin bu maḳâmı taḥḳîḳ-i makâlât-ı keşîre (18) başına gerçi muḥtâcdur. Ve hem daḥı emr-i ḥâlî ḳıl ü ḳâl (19) ile taḥşîl olunmaz ise de

⁸³⁰ 'arz u zâhir olur: 'arz olunur U,H.

⁸³¹ Eger: -R.

⁸³² da: ki U,H.

⁸³³ mevhibeyi ilâhiyyedür ki: mevhibeyi ilâhiyyedür U,H.

⁸³⁴ Ḳur'ân-ı 'azîminde: Ḳur'ân-ı 'azîmü's-şânda U,H.

⁸³⁵ Leyse bi-vuşûli el-cismü ile'l-cismi ve'l-'arzu bi'l-'arzu ve'l-'ilmü bi'l-ma'lüm: -R.

⁸³⁶ Lâkin ... murâd: Ya'nî U,H.

⁸³⁷ vuşûli: -R.

⁸³⁸ vuşûli: -R.

⁸³⁹ Te'alallâhu 'an zalike 'ulüvven kebîran: -R.

⁸⁴⁰ Zîrâ Ḥaḳ te'âlâ ḥazretleri: Allâh te'âlâ ḥazretleri U,H.

⁸⁴¹ kebîrdür: -R.

taḳrīb ile'l-fehm olur.⁸⁴² (20) İmdi Seyyid ‘Ali el-Bendenicī ḳuddise sırruhu ‘Ayniyye⁸⁴³ şerhinde (21) kendü mertebesini beyān-ı münāsebetle bir beyti vardur. Kendüsi **36a** (1) şerḥ ve beyān⁸⁴⁴ buyurmuşlardur. Bir miḳdārını sālîklere (2) beyān idelim ol ki Allāh⁸⁴⁵ subhānehu ve te‘ālā bu maḳāmı zevḳ (3) daḡında. Beyt:

İzā kāne ednā ḳābe ḳavseyni rübbetey
(4) Feinnī lıḥahu min ḥakāyîkihi nev‘un.^{cx}

Ma‘lūm ola ki⁸⁴⁶ ednānuñ (5) iki mertebesi [U.41a] vardur. El-evvelu bi-ma‘ne'l aḳrebu. Evvelkisi, (6) aḳreb ma‘nāsınadır ki⁸⁴⁷ cem‘u'l-cem‘ el-Muḥammediyye'dür. Ve's-şānī (7) bima‘nā enzelu. İkincisi, enzel ma‘nāsınadır ki⁸⁴⁸ **-vehuve tefāşîlu'l-Muḥammediyye ḳāb-ı ḳavseyn-**⁸⁴⁹ o, tefāşîlu'l- (8) Muḥammediyye-i ḳābe ḳavseyndür. Ve daḡı ma‘lūm ola ki ḳābe (9) lafzınuñ me‘ānīsinde ihtilāf vardur ki⁸⁵⁰ lākin Seyyid (10) ‘Alī ḥazretleri buyururlar ki: Velākin ‘indī huve'l-vasaṭu. (11) Ve lākin benüm ‘indümde vasaṭ dimeḳdür. Ve ammā ḳābe (12) ḳavseyni⁸⁵¹ fehuvu ṭarafel ḳavs. Ya‘nī ednā enzele ma‘nāsına (13) oldıḡı vaḳit şol tefāşîl-i Muḥammediyye'dür ki (14) anuñ muḳābelesinde ednā [H.34b] vardur ki aḳreb ma‘nāsına (15) olarak o cem‘u'l-cem‘u'l-Muḥammediyye'dür. **-Min ḳavseyni ṭarafı'l-enzelu vehuve'l-ımkānu.-**⁸⁵² Ḳavseyn iki (16) ṭarafı ki enzeldür ve ḳavs-i imkāndur. **-Ve ṭarafı'l-ḥaḳḳa'l-a‘lā vehuve'l-vucūbu.-**⁸⁵³ Ve⁸⁵⁴ ḥaḳḳ-ı e‘ālīnün (17) iki ṭarafı ki vucūbdur. -Rütbeti ey menzileti ve mertebeti feinnī bi'l-ḥaḳîḳati. Benüm

⁸⁴² Ve hem daḡı ... olur: -U,-H.

⁸⁴³ *el-Mevāridü'l-Ledüniyye fî Şerḥi'l-'Ayniyye.*

⁸⁴⁴ ve beyān: -U,-H.

⁸⁴⁵ Allāh: Ḥaḳ U,H.

⁸⁴⁶ Ma‘lūm ol ki: Bilgil ki U,H.

⁸⁴⁷ ki: o U,H.

⁸⁴⁸ ki: o U,H.

⁸⁴⁹ vehuve tefāşîlu'l-Muḥammediyye ḳāb-ı ḳavseyn: -R.

⁸⁵⁰ ki: U,H.

⁸⁵¹ ḳābe ḳavseyni: ḳavseyni U,H.

⁸⁵² Min ḳavseyni ṭarafı'l-enzelu vehuve'l-ımkānu: -R.

⁸⁵³ Ve ṭarafı'l-ḥaḳḳa'l-a‘lā vehuve'l-vucūbu: -R.

⁸⁵⁴ Ve: -U,-H.

mertebem lâṭā,⁸⁵⁵ (?) li-ḥazret ṭā (?) içündür. Ve daḥı ma'lūm ola ki lafzayı ṭā ba'zıların 'indünde esmā'ullāhdan bir isimdür. Ve ba'zılarının 'indinde evā'il sūre-i Qur'āniyye'de vākı' olan elif-lām-mīm ve elif-lām-şad ve elif-lām-rā ve yā-sīn ve ṭā-sīn ve ṭā-sin-mīm ve [U.41b] kāf-hā-yā-'ayın-şad ve ḥā-mīm-sīn-kāf ve nūn ve kāf bunlar gibidür. Ba'zılarının katında bunlar sūre-i Qur'āniyye'nün musemmāyātının isimleridür. Velākin zāharālī, lākin baña zāhir oldığı, inne ḥāzā'l-ḥurūfu, taḥkīkan bu ḥurūf, hiye esmā'ullāhi el-bāṭinetun, Allāhu te'ālā ḥazretlerinün bāṭın esmālarının ismidür. Ezḥara 'ani'l-ḥaḳkı ṭarīḳı'l-i'cāzi. O, esmāyı Ḥaḳ te'ālā 'alā ṭarīḳı'l-i'cāz izḥār eyledi. Veleḳad fehimtūhu min ḳavli seyyidinā 'Ali İbn Ebī Ṭālib. Ṭaḥkīkan ben böyle oldığını Ḥazret-i 'Alī kerremallāhu vechehu ḥazretinün kelāmından fehm eyledim. 'İnde ma kāne yeştedde emrun 'azīm, kāne yeḳūlu: Yā kāf-fā-hā-yā-'ayın-şad, yā ḥā-mīm-'ayın-sīn-kāf. Kendülerine bir emr-i 'azīm müşted olduğu vaḳt bu isimler ile nidā iderler. Bundan ma'lūm oldı ki bu isimler Allāhu te'ālā'nın bāṭın [H.35a] isimlerindendür. İmdi ma'lūm olsun ki ṭı Cenāb-ı Ḥaḳ ile Resūlullāh 'aleyhi's-selām ile beynerinde müşterek olarak Allāhu te'ālā'nın esmā-i bāṭinesinden bir isimdür. Ve 'aded cihetiyle ṭı on dördür. Ve daḥı ḡayrı mükerrer olan evā'il-i suverde vākı' olan on dört ḥurūf vardır. Aña işaretdür. Feküllün minhā ismün min esmā'illāhi'l-bāṭine. Bu ḥarflerden her biri [U.42a] Allāhu te'ālā ḥazretlerinün esmā-i bāṭinesinden bir isimdür. Lākinnehu müşterekün beyne'l-ḥaḳkı ve'n-nebiyyi 'aleyhis's-selām. Lākin bu ḥarflerden her biri Ḥaḳ te'ālā ile Nebī 'aleyhi's-selām beynerinde müşterekdür.⁸⁵⁶ İmdi mecmū'-ı ḥurūf-ı mezkūre⁸⁵⁷ ma'lūm ola ki şāḥib-i (18) ḳābe ḳavseyn el-vücüb ve'l-imekān insān-ı kāmildür (19) ve aña mir'atü'l-ḥazrateyn tesmiye olunur.⁸⁵⁸ Şemsü'l-vücüb (20) beyni ile zıllu'l-imekān beyinde ḥaṭ gibidür. Bu maḳāmda (21) taḥkīk zevḳi çokdur. Bu miḳdār beyān olundu. Zīrā ma'lūmdur.⁸⁵⁹ **-Lem ye'ḥuzü't-taşavvufi mine'l-ḳıl ve'l-ḳāl-**⁸⁶⁰ **36b** (1) İlm-i ledünni kāl ile taḥşil

⁸⁵⁵ lâṭā U: li-ḥazret ṭā H: -R.

⁸⁵⁶ Rütbeti ey menzileti ... beynerinde müşterekdür: -R.

⁸⁵⁷ mecmū'-ı ḥurūf mezkūra: -R.

⁸⁵⁸ olunur: iderler U,H.

⁸⁵⁹ ma'lūmdur: -R.

⁸⁶⁰ Lem ye'ḥuzü't-taşavvufi min'el-ḳıl ve'l-ḳāl: -R.

olmaz. Belki semerātı sülük (2) olarak hāl ile taḥṣīl olunur.⁸⁶¹ Bundan soñra ma‘lüm (3) ola ki vuşul ilāllāhi te‘ālā iki nev‘ üzeredir.⁸⁶² Biri (4) vuşul-ı bidāyetdür ve biri de vuşul-ı nihāyetdür.⁸⁶³ **-Ammā el-evvelu fehuvē en yunkeşfu.**⁸⁶⁴ Ammā vuşul-ı (5) bidāyet şol şeydür ki ‘abde celiye-i Ḥaḳ keşf olmaḳdır.⁸⁶⁵ **-Celiyyeti'l-ḥaḳ ve yaşırru mustağraḳan bihā velā yu‘rāfu illāllāhu.**⁸⁶⁶ (6) Ve [H.35b] ‘abd ol celiye-i Ḥaḳ ile müstağraḳ olur da ḳat‘ā (7) Allāhu te‘ālā ḥazretlerinden ğayrı kimesneyi bilmez.⁸⁶⁷ [U.42b] **-Feyekūne kullehu meşğūlan lilmuşāhedehu.**⁸⁶⁸ İmdi⁸⁶⁹ da‘imā (8) müşāhede-i Ḥaḳ ile meşğūl olur. **-Velā yeltefit ilā nefsehu.**⁸⁷⁰ Andan musebbib⁸⁷¹ kendü nefesine (9) daḫı iltifāt etmez. **-Ammā's-şāni.**⁸⁷² Ammā vuşul-ı nihāyet şol şey'e (10) dirler ki ‘abd kendü enfüsünden bi'l-küllıye münselih olup (11) Allāhü te‘ālā için tecerrüdi ihtiyār eyleye. İmdi vāşıl (12) ilāllāhi te‘ālā⁸⁷³ ya meczüb-ı mahzđur ve yāḥūd meczüb-ı (13) sālıkdür ve yāḥūd sālıke meczübdür. Ammā mücāzıbın-i (14) İlāhiyyeler min ğayrı te‘ab velā meşakḳate Ḥaḳ te‘ālā ḥazretlerinüñ (15) maḫzā ‘ināyeti ve hidāyeti ile cezbe-i ḥaḳ ile vāşıl (16) olur.⁸⁷⁴ Lākin bunlar mürşidīn-i kāmilīnden olmazlar. (17) Nitekim yukarıda beyān olundu. Ammā meczüb-ı sālık (18) mürşid-i kāmil olmaḳ cā'izdür. Ve ammā sālık-i meczüb (19) aḡleb-i hāl mürşid-i kāmil olurlar. Keşret-i riyāzāt (20) ve mücāhedāt ile cemī'-i vaḳāyi' hālāt ve merātibe vuşul (21) ve muṭṭali' olurlar.⁸⁷⁵

⁸⁶¹ İlm-i ledünnī ... olunur: Taşavvuf kāl ile taḥṣīl olmaz. Belki hāl ile zevḳ ile ma‘lüm olur: U,H.

⁸⁶² Bundan ... iki nev‘ üzere: İmdi vuşul ilāllāh subḥānehu ve te‘ālā iki nev‘ üzeredir U,H.

⁸⁶³ Vuşulü'l-bidāye ve vuşulü'n-nihāyedür: -R.

⁸⁶⁴ Ammā el-evvelu fehuvē en yunkeşfu: -R.

⁸⁶⁵ ‘abdeyi celiyyeyi ḥaḳ keşf olmaḳdır: ‘abdehu keşf olmaḳdır U,H.

⁸⁶⁶ Celiyyeti'l-ḥaḳ ve yaşırru mustağraḳan bihā velā yu‘rāfu illāllāhu: -R.

⁸⁶⁷ Ve ‘abd ol ... bilmez: ‘Abd ol celiye-i ḥaḳ ile müstağraḳ olur ve ol ‘abd kimesneyi ḳat‘an bilmez. İllāllāhu te‘ālā ḥazretlerini [42a] bilir U,H.

⁸⁶⁸ Feyekūne kullehu meşğūlan lilmuşāhedehu: -R.

⁸⁶⁹ İmdi: -R.

⁸⁷⁰ Velā yeltefit ilā nefsehu: -R.

⁸⁷¹ Ve: Andan musebbib U,H.

⁸⁷² Amma's-şāni: -R.

⁸⁷³ te‘ālā: -U,-H.

⁸⁷⁴ olur: olurlar U,H.

⁸⁷⁵ hālāt ve merātibe vuşul ve muṭṭali' olurlar: ḥālāta muṭṭali' olurlar U,H.

2.32. Faşl-ı İşneyn ve Şelāşin

Bu faşıl vākı'āt beyānındadır.⁸⁷⁶ İmdi sālīke **37a** (1) riyāzāt ve mücāhedāt nefse kaçan şurū' eylese (2) sālīk için 'ālem-i mülk ve melekūta 'ubūr zāhir olur. (3) Her bir maqāmda kendüye hālāt u vākı'āt zuhūr ider. (4) İmdi taḥkīkan sizlere ma'lūm olsun ki ism-i 'ālem (5) itlākı yā [U.43a] lügāvīdür ve yāhūd örfīdür. İmdi 'ālem, (6) [H.36a] vaz'-ı lügatda şey' kendü ile bilinen şey'ün ismidür (7) ve 'ālemden müştakdur. Vech-i izhara göre bu taḥdirce (8) 'avālim ğayr-ı mütēnāhiyyedür. Zīrā her bir mevcūd bir ise (9) bir ālemdür. Ve ammā 'örfde 'ālem diyü şol şey'e dirler ki (10) kevnün icrānuñ mecmū'ı üzerine itlāk olunur. (11) 'Arş u kürsī ve ecsām-ı 'unşūriyye ve şuverū'l-mürekkebāt (12) gerek me'ādin ve nebāt ve gerek ḥayvānāt gibidür. **-Vemā verade fi'l-aḥbāri min keşreti'l-'avālimi lā yaşıḥḥu illā 'ala'l-me'āni'l-lügāviyyu lā 'urfīyyü.**⁸⁷⁷ (13) Ve daḥı aḥbārda vārid olan keşret-i 'avālim diyü (14) ta'bīr şaḥīḥ olmaz. İllā ma'nā-ı lügāvī murād olursa (15) şaḥīḥ olur. Yoḥsa ma'nā-ı 'örfi degüldür. (16) **-Fe'l-'avālimu min hāza'l-vechi ve en lem yunḥaşıru cuz'ıyyātihā.**⁸⁷⁸ İmdi 'avālim bu vecihden her ne kadar cuz'ıyyāt-ı maḥz degül⁸⁷⁹ (17) ise de zīrā mer'atib-i imkāniyyenün ve a'yān-ı (18) ḥaḳāyīku'l-vücūdiyyenün efrādınıñ ḥaşrı mumteni' ve⁸⁸⁰ muḥāldür. (19) **-Velākin emkine ḥaşıru kulliyātihā fī 'ālimi'l-ğaybi ve's-şehādeti ve'l-'uluvveti ve's-sufliyyeti.**⁸⁸¹ Lākin külliyyātınun ḥaşrı mümkündür, 'ālem-i ğayb ve 'ālem-i (20) şehādet ve 'ulviyye ve sufliyyede küllün inkişāmı mümkün (21) olduğundan. **-Fe'l-ğaybetu şelāsetu aḳsāmun.**⁸⁸² [U.43b] İmdi ma'lūm olsun ki⁸⁸³ 'ālem-i ğaybiyye **37b** (1) üç kısımdu. **-Ve'l-ḥāzıru kısāmāni.**⁸⁸⁴ Ve 'ālem-i ḥāzır iki kısımdu. **-Fe'l-**

⁸⁷⁶ Bu faşıl vākı'āt beyānındadır: -R.

⁸⁷⁷ Vemā verāde fi'l-aḥbāri min keşreti'l-'avālimi lā yaşıḥḥu illā 'ala'l-me'āni'l-lügāviyyu lā 'urfīyyü: -R.

⁸⁷⁸ Fe'l-'avālimu min hāza'l-vechi ve en lem yunḥaşıru cuz'ıyyātihā: -R.

⁸⁷⁹ cuz'ıyyātu maḥz degül: cuz'ıyyātu munḥaşır ve kulli: cuz'ıyyātu munḥaşır H.

⁸⁸⁰ mumteni' ve: -R.

⁸⁸¹ Velākin emkine ḥaşıru kulliyātihā fī 'ālimi'l-ğaybi ve's-şehādeti ve'l-'uluvveti ve's-sufliyyeti: -R.

⁸⁸² Fe'l-ğaybetu şelāsetu aḳsāmun: -R.

⁸⁸³ ma'lūm olsun ki: -U,-H.

⁸⁸⁴ Ve'l-ḥāzıru kısāmāni: -R.

āvālimu'l-kulliyye hamsetün.⁸⁸⁵ İmdi ‘avālim-i külliye (2) ehl-i keşf ve şühūd⁸⁸⁶ ‘indinde beş kısımdır. [H.36b] **-Fe'l-evvelu'l-'avālimu 'ālemu huviyyetu'l-ğaybü'l-muṭlaq.**⁸⁸⁷ Evvelkisi ‘ālem-i (3) hüviyet, ğayb-i muṭlaq ‘ālemidür ki ‘avālimde mevcūd (4) olan ğuyübı müşt Emil olduğı için aña ḥaḳīkatü'l- (5) ḥaḳāyık ve eḥadiyyet-i muṭlaqa dağı tesmiye iderler. -Şümme ‘ālemu'l-ceberrüt.⁸⁸⁸ (6) İkincisi ‘ālem-i ceberütdür. **-Şümme 'ālemu'l-meleküt.**⁸⁸⁹ Bundan soñra⁸⁹⁰ üçüncüsü, ‘ālem-i melekütdür. **-Şümme 'ālemu'l-mülk.**⁸⁹¹ (7) Dördüncüsü, ‘ālem-i mülkdür. **-Şümme 'ālemu'l-insān.**⁸⁹² Beşincisi ‘ālem-i insāndur. (8) Ve dağı ma'lüm olsun ki ‘ālem-i meleküt, ‘ālem-i ğaybdur, (9) ervāha ve nüfusa muḥtaşdur. Ammā ‘ālem-i mülk, (10) mahsūsāt-ı ṭabī'iyeden olan ‘ālem-i şehādetdür (11) ‘arş ü kursī gibi. Ve dağı her bir cisim ki tecessüd eyleye (12) mecmū'ı ḥarāret ve bürüdet ve yübüsetden munfaşıl (13) ḥayālün taşarrafu ile. **-Ve't-tenezzülātu erba'atün.**⁸⁹³ Ve dağı tenezzulāt dördtür. İmdi (14) noḳta-i imtidādiyyenün evveli tenezzül-i evvele işāretdür. (15) **-Ve zuhūruhu fī 'ālemi'l-ceberüt [U.44a] tenezzele evvelün.**⁸⁹⁴ Ḥazret-i eḥadiyyeden ḥazret-i vāhidiyyeye tenezzül, evvelün (16) zuhūru ve vuḳū'ı ‘ālem-i ceberutdadur, ‘uḳūluñ ve nüfūs-ı (17) mücerredenün şūriyla. **-Yuşavveru'l-'uḳūlu ve'n-nufusu'l-mucerredetu ve'l-ḥazarātu's-şifātu's-seb'a ez-zātiyye ve'l-esmā'ü'l-ilāhiyye.**⁸⁹⁵ Ve dağı ḥazerāt-ı şifāt-ı zātiyye (18) ve esmā-ı ilāhiyyenün şūriyladır. **-Veş-şāniyetu.**⁸⁹⁶ Ve dağı tenezzül-i şānī (19) bu ḥazretten ‘ālem-i melekūta tenezzülüne işāretdür, (20) buña ‘ālemü'l-emr ve ‘ālemü'l-ervāh ve bu tesmiye olunur. (21) Bu tenezzülün zuhūr-ı etvārı melekūtiyyededür, **38a** (1) nüfūs-ı [H.37a] muntabıka ve heyūla-ı külliyye ve ḥaḳāyık-ı rühāniyyelerün

⁸⁸⁵ Fe'l-āvālimu'l-kulliyye hamsetün: -R.

⁸⁸⁶ şühūd: -R.

⁸⁸⁷ Fe'l-evvelu'l-'avālimu 'ālemu huviyyetu'l-ğaybü'l-muṭlaq: -R.

⁸⁸⁸ Şümme 'ālemu'l-ceberrüt: -R.

⁸⁸⁹ Şümme 'ālemu'l-meleküt: -R.

⁸⁹⁰ Bundan soñra: -R.

⁸⁹¹ Şümme 'ālemu'l-mülk: -R.

⁸⁹² Şümme 'ālemu'l-insān: -R.

⁸⁹³ Ve't- tenezzülātu erba'atün: -R.

⁸⁹⁴ Ve zuhūruhu fī 'ālemi'l-ceberüt tenezzele evvelün: -R.

⁸⁹⁵ Yuşavveru'l-'uḳūlu ve'n-nufusu'l-mucerredetu ve'l-ḥazarātu's-şifātu's-seb'a ez-zātiyye ve'l-esmā'ü'l-ilāhiyye: -R.

⁸⁹⁶ Veş-şāniyetu: -R.

(2) şūriyla. **-Ve's-şāliṣu.-**⁸⁹⁷ Ve daḥı tenezzül-i şāliṣ bu 'ālemden daḥı 'ālem-i
(3) mülke daḥı⁸⁹⁸ tenezzüle işāretdür. Aña 'ālem-i ḥis ve şehādet dirler. **-Ve'r-
rābi'atu.-**⁸⁹⁹ (4) Ve daḥı tenezzül-i rābi' nokṭa-ı imtidādiyyenüñ nihāyeti feyz-i
(5) aḳdesiyyeye tenezzüline işāretdür. 'Ālem-i nāsūtda bunuñ (6) zuhūrı
mezāhir-i külliye-i insāniyyededür. Ḥaḳāyık-ı vücdiyyenüñ (7) şūriyla esmā-
ı ilāhiyyenüñ ve şifāt-ı rabbāniyyenüñ (8) 'ukūsuyla ḥayāt, irādet, ḳudret,
semi', baṣar, kelām, (9) tekvīn gibi bu tenezzül, tenezzülāt-ı vücdiyyenüñ (10)
ve zuhūrāt-ı ilāhiyyenüñ āḥiridür. **-Şumme şuru'u's-sāliki fi't-terāḳḳī.-**⁹⁰⁰
Bundan şöıra (11) sālik bu tenezzülātđan terāḳḳīye şurū' ider ve mebdē'-i (12)
evveline vāşıl olur. **-Ve ileyhi yurca'u'l-emru kullehu.-**⁹⁰¹ Aña emrūñ küllisi
rāci' olur. [U.44b] **-Fe'l-vāḳı'atu'l-letī teẓharu mine'l-ḥālāti beyne'n-nevmi
ve'l-yaḳazati fī nazari's-sāliki.-**⁹⁰² (13) İmdi şol vāḳı'a ki ḥālātđan olucı
beyne'l-nevm (14) ve'l-yaḳaza mürīd ve⁹⁰³ sāliküñ nazarından fevā'id-i
şelāsedür.⁹⁰⁴ (15) **-el-Evvelu.-**⁹⁰⁵ Fā'idē-i evvel oldur ki sālik-i aḥvāl nefse
muṭṭalı' (16) olur ziyāde noḳşān cihetinden. Ve daḥı rif'at ve⁹⁰⁶ vecd ve şevḳ
(17) ve menāzil ve maḳāmāt ve derecāt cihetinden ve daḥı (18) vakāyi'-i
nefsāniyye ve ḥayvāniyye ve şeyṭāniyye ki hırş (19) ve ḥased ve kibr ve ḥıḳđ
ve gażab ve şehvet gibi (20) bunlardan her ḳanḳısı sālike galebe iderse
vāḳı'asında (21) bir şifāt-ı ḥayvāniyye ile kendüye zāhir [H.37b] ve ma'lūm
olur. **38b** (1) Eger meşelā sālike şifāt-ı hırş müstevlī ve gālibe (2) olsa⁹⁰⁷
ru'yāsında şūret-i fāre zāhir olur. (3) Ve⁹⁰⁸ eger şifāt-ı buḥlī gālibe⁹⁰⁹ olsa
maymūn ve ḥinzīr şūretleri (4) zāhir olur. Eger şifāt-ı ḥıḳđ gālibe⁹¹⁰ olsa ḥayyāt

⁸⁹⁷ Ve's-şāliṣu: -R.

⁸⁹⁸ daḥı: -R,-H.

⁸⁹⁹ Ve'r-rābi'atu: -R

⁹⁰⁰ Şumme şuru'u's-sāliki fi't-terāḳḳī: -R.

⁹⁰¹ Ve ileyhi yurca'u'l-emru kullehu: -R.

⁹⁰² Fe'l-vāḳı'atu'l-letī teẓharu mine'l-ḥālāti beyne'n-nevmi ve'l-yaḳazati fī nazari's-sāliki: -R.

⁹⁰³ mürīd ve: -U,-H.

⁹⁰⁴ sālikiñ nazarından fevā'id-i selāsedür: sālikiñ nazarında [şelāşe fevā'idun] üç fā'idedur
U,H.

⁹⁰⁵ el-Evvelu: -R.

⁹⁰⁶ rif'at ve: -R.

⁹⁰⁷ gālibe olsa: gālib olursa U.

⁹⁰⁸ Ve: -U.

⁹⁰⁹ gālibe: gālib U.

⁹¹⁰ gālibe: gālib U.

(5) ve ‘aķārib zāhir olur. Ve⁹¹¹ eger şıfat-ı ķahr ğālibe⁹¹² olsa (6) şüret-i kelb zāhir olur. Ve eger şıfat-ı kibr ğālibe⁹¹³ (7) olsa şüret-i hımār zāhir olur. Ve eger (8) şıfatü's-siba‘iyye ğālibe⁹¹⁴ olsa şüret-i ĥayvān-ı (9) sibā‘ zāhir olur. Aslān ve ķaplan şüretleri (10) gibi. Ve eger şıfat-ı mekr ve ĥıle⁹¹⁵ müstevlī [U.45a] olsa tilki (11) ve tāvşān sūretleri zāhir olur. **-Ve in-ra‘ā hāzihi'l-eshyā’.**⁹¹⁶ Eger⁹¹⁷ görürse ki⁹¹⁸ (12) bu eşyālar kendüye müstevliye ola.⁹¹⁹ Ol sālīk (13) bilsin ki bu şıfat kendüye ğālib olmuştur. Ve eger (14) bu eşyāları kendüye müsahħar olmuş görürse ol (15) sālīkūñ ma‘lūmı olsun ki⁹²⁰ bu şıfatlardan ‘ubūr (16) itmiştür ve geçmiştür. Ve eger sālīk enhār-ı cāriyye (17) ve bostanlar ve kuşlar mişilli görürse ve daħı cemile ve şāliħa (18) ‘avratlar ve semāya şu‘ūd gibi şeyler görürse⁹²¹ ve keşf-i (19) me‘ānī ve ‘ulūm-ı dīniyyeler gibi ve kevākib ve ķamer ve semā-ı (20) şāfī gibi şeyler görürse ol sālīke ma‘lūm (21) olsun ki bu şıfat, ĥālāt-ı ķalbiyyedendir. **39a** (1) Ve eger envār ve ervāħ ve melā’ike mişli (2) şeyler görürse ma‘lūm olsun ki mukaddemāt-ı (3) rūħāniyyedendir. Ve eger ‘ālem,⁹²² ‘ālem-i melekūt ve müşāhede, (4) ervāħ-ı enbiyā’ ve'l-eflāk ve'l-kürsī [H.38a] mişli şeyler görürse (5) ma‘lūm olsun ki⁹²³ bu şıfat, şıfat-ı melekiyye sülükundandır (6) ve şıfat-ı ĥamīde ĥuşulundandır. Ve eger envār-ı ķalb (7) ve mükāşefāt şıfat-ı ilāhiyye ve ilhāmāt ve işārāt ve tecellī-i (8) rubūbiyyet mişli şeyler görürse ma‘lūm olsun ki⁹²⁴ (9) aħlāk-ı rahmāniyye ile taħalluķ ve tebennī⁹²⁵ maķāmātındandır. Ve fā’ide-i (10) şāniyye [U.45b] ve vaķāyı’-i ķalbiyye ve rūħāniyyedür ki zevķ ile ĥāşıl (11) olur. Ol mertebede sālīke ĥalkdan iħtirāz ĥāşıl (12) da kendüye

⁹¹¹ Ve: -U.

⁹¹² ğālibe: ğālib U.

⁹¹³ ğālibe: ğālib U.

⁹¹⁴ ğālibe: ğālib U.

⁹¹⁵ şıfat-ı mekr ve ĥıle: şıfatu'l-mekr ve'l-ĥıle U,H.

⁹¹⁶ Ve en ra‘ā hāzihi'l-eshyā’: -R.

⁹¹⁷ Eger: -R.

⁹¹⁸ ki: -U,-H.

⁹¹⁹ olıya: ola U,H.

⁹²⁰ sālīkiñ ma‘lūmı olsun ki: sālīk bilsin ki U,H.

⁹²¹ ve daħı ... görürse: ‘avretler ve şāliħa-i cemīleler ve tāv’-i irzalar ve göge çıķmak gibi şeyler görürse: U,H.

⁹²² ‘ālem: -U,-H.

⁹²³ ma‘lūm olsun ki: bilsin ki U,H.

⁹²⁴ ma‘lūm olsun ki: bilsin ki U,H.

⁹²⁵ ve tebennī: -U,-H.

muğayyebāt ve ‘ālem-i rūhānī münkeşif olur.⁹²⁶ (13) Ve eger esrār ve ḥākāyıkūñ me‘ānisi keşf olsa bi'l-külliyeye (14) ḥalkdan ve cümleden munkatı‘ olur. Meger ki irşād (15) ve ba‘z terbiye-i mürīde me‘mūr olsa ḥalk ile ihtilāt (16) ider. Ve illā felā. Fā’ide-i şālīse budur.⁹²⁷

2.33. Faşl-ı Şelāşe ve Şelāşin

(17) Bu faşıl müşāhede beyānındadır.⁹²⁸ Qalellāhu te‘ālā: **Mā kezzebe'l-fu’ādu (18) mā ra’ā.**^{cx} Sizlere ma‘lūm olsun ki⁹²⁹ **-in imra’etu'l-ḳalbi izā şifatu bi-kelimesi't-tevhīd-**⁹³⁰ taḥkīkan (19) ayna gibi olan ḳalb-i sālīk kelime-i tevhīd şayḳalasıyla (20) pāk ve ‘arī olsa kendüye küdürāt-ı beşeriyeden (21) şıfat gelse **-fezaheralehā envāru'l-ğaybi bi-ḥasebi’ş-şafā-**⁹³¹ o mişli sālīke şafā-i ḳalbī miḳdār envār-ı **39b** (1) gayb, zāhir ve peydā olur. Ve ḥattā ibtidā’i sülūkunda (2) şimsek gibi ve levāyih ve levāmi‘ gibi şeyler zāhir olur. (3) Ve daḥı şafā-ı ḳalbī müzdād olduğça [H.38b] ḳanādīl ve sem‘ ve meş‘ale (4) [U.46a] gibi şeyler zāhir olur. Ve daḥı bundan böyle ḳalbi muşaffā (5) olduğça kevākib ve hilāl ve şems ve envār-ı mücerredeler (6) zāhir olur.⁹³² Ya’nī ḥayālden ḥālī ve ‘arī envār zāhir (7) olur. Ba‘zısı aḥzār ve ba‘zısı ebyaz ve aşfer (8) ile ğayr-i zalik nūrlar zāhir ve peydā⁹³³ olur. Eger nūr, rūḥ şafā-ı (9) ḳalb ile imtizāc iderse nūr-ı aḥzār olur. Ve eger (10) ḳalb bi'l-külliyeye şafā’ ile münevver olursa şu‘ā’-ı (11) şems gibi nūr zāhir olur. Ḳaçan nūr-ı Ḥaḳ, nūr-ı rūḥa (12) mün‘akis olursa müşāhede-i zevḳ şühūd ile (13) imtizāc ider.⁹³⁴ Ve daḥı ba‘zı kerre sālīke nūr-ı ḥaḳ zāhir (14) olur ki⁹³⁵ rūḥ ve ḳalbūñ vāsıtası

⁹²⁶ Ol mertebede ... münkeşif olur: Ol mertebede sālīke ḥalkdan teḥarruz zāhir olur. Ve daḥı ‘ālem-i şehādetinūñ müstelezzatından ve muşteheyāt-ı cismāniyyeden ihtirāz ḥāşıl olur ki kendüye muğayyebāt ve ‘ālem-i rūhānī münkeşif olur U,H.

⁹²⁷ fā’ideyi sālīse budur: -U,-H.

⁹²⁸ beyānında: beyānındadır U,H.

⁹²⁹ Sizlere ma‘lūm olsun ki: İ‘lām taḥkīkan sizlere ma‘lūm olsun ki U,H.

⁹³⁰ in imra’etu'l-ḳalbi izā şifatu bi-kelimesi't-tevhīd: -R.

⁹³¹ fezaheralehā envāru'l-ğaybi bi-ḥasebi’ş-şafā: -R.

⁹³² Ve daḥı ... olur: Ve daḥı şafāyı ḳalbī daḥı ziyāde olsa kevākib ve hilāl ve bedr ve şems gibi şeyler zāhir olur. Bundan soñra envār-ı mücerredeler zāhir olur U,H.

⁹³³ ve peydā: -R.

⁹³⁴ müşāhede-i zevḳ şühūd ile imtizāc ider: -U,-H.

⁹³⁵ Ve daḥı ba‘zı kerre sālīke nūr-ı ḥaḳ zāhir olur ki: -U,-H.

olmağsızın (15) bu şüretde sâlikden keyfiyyet ve mişliyyet⁹³⁶ mürtefi‘ olur ve bu maḳām (16) ve ālānuñ levāzımātın[dan]dur ki sâlike şol ḥālāt (17) gelür ki tülū‘ ve ğurüb ve yemīn ve yesār ve fevḳ (18) ve taḥt ve mekân ve zamān ve bu‘d ve ḳurb ve leyl ve nehār (19) ḳalmaz ve ḥicābāt mürtefi‘ olur. Ve sâlike bu maḳamda (20) **kullu şey’in ḥālikun illā veche**^{cxii} nazm-ı şerīfinūñ⁹³⁷ me‘ānisi (21) zāhir olur. Bu envār-ı şifāt-ı cemāldür ki ‘ālem-i lüṭufda⁹³⁸ **40a** (1) zāhir olur. Ve ammā envār-ı şifāt-ı celāl, ‘ālem-i (2) ḳahırda zāhir olur ki ol maḳām, ğinā ‘ani'l-ḥalkı ve ref‘-i (3) vücūdı ve keşr-i rüsümü iḳtizā ider.

2.34. Faşl-ı Erba‘a ve Şelāşin (4)

Ve daḥı ma‘lūm ola ki ḳaçan nefis ‘ișyān ile meşğul (5) ve ālūde olsa şeytān [U.46b] ‘aleyhi'l-la‘neye ittibā‘an **-yazheru fi'r-rūhi noḳtātun sevādun-**⁹³⁹ (6) rūḥda bir siyāh noḳta zāhir olur. **-Femetā ezdādu ‘ișyānu'n-nefsi yezdādu-**⁹⁴⁰ Her ne [H.39a] zamān nefsūñ (7) ‘ișyānı mütezāyid olsa siyāh noḳta daḥı mütezāyid (8) olur. **-Ḥattā yekunu esvedu bi'l-kulliyye-**⁹⁴¹ Ḥattā bi'l-kulliyye esved olur. **-Fe ensedde ebvābu'l-feyzi'l-ilāhiyye-**⁹⁴² İmdi sâlikden feyz (9) ḳapusu münsed olur. **-Li enne lehu vecheyni-**⁹⁴³ Zīrā feyzi ilāhinūñ ve ‘ināyet-i (10) rabbāninün iki vechi vardur. **-Vechun li-‘ālemi'l-ġaybi ve vechun li-‘ālemi's-şehāde-**⁹⁴⁴ Bir vechi ‘ālem-i ġaybedür. (11) Ve bir vechi ‘ālem-i şehādetedür. **-Fekullu feyzi yaşılu ileyhi mina'llāhi te‘ālā-**⁹⁴⁵ Her bir feyz-i ilāhī ki (12) sâlike Allāhu te‘ālā ḥazretlerinden vāşıl ola. **-Yu'eddī ile'l-ḳalbi ve mine'l-ḳalbi ilā sā'iru'l-a‘zā’-**⁹⁴⁶ Ol (13) feyz, ḳalbe mü'eddā olur ve andan sā'ir ‘azāya (14) mü'eddā olur da feyz-i Ḥaḳ zāhir.⁹⁴⁷ **-Fe-incilā'u sevāda-**⁹⁴⁸ İmdi nefsūñ (15) ‘ișyānı sebebi ile ḥāşıl olan

⁹³⁶ ve mişliyyet: -R.

⁹³⁷ nazm-ı şerīfinūñ: nazm-ı celīlūñ U,H.

⁹³⁸ lüṭufda: -U,-H.

⁹³⁹ yazheru fi'r-rūhi noḳtātun sevādun: -R.

⁹⁴⁰ Femetā ezdādu ‘ișyānu'n-nefsi yezdādu: -R.

⁹⁴¹ Ḥattā yekunu esvedu bi'l-kulliyye: -R.

⁹⁴² Fe ensedde ebvābu'l-feyzi'l-ilāhiyye: -R.

⁹⁴³ Li-enne lehu vecheyni: -R.

⁹⁴⁴ Vechun li-‘ālemi'l-ġaybi ve vechun li-‘ālemi's-şehāde: -R.

⁹⁴⁵ Fekullu feyzi yaşılu ileyhi mina'llāhi te‘ālā: -R.

⁹⁴⁶ Yu'eddī ile'l-ḳalbi ve mine'l-ḳalbi ilā sā'iru'l-a‘zā’: -R.

⁹⁴⁷ mü'eddā olur da feyz-i ḥaḳ zāhir: mü'eddā olur feyzde zāhir olur U,H.

sevādinuñ (16) zā'il olması ve incilāsı **-yahşılı bi'z-zikri ve tilāveti'l-
Kur'an-**⁹⁴⁹ zikrullāh ve tilāvet-i Kur'an ile (17) hāşıl olur. Bundan soñra
ma'lūm ola ki qalb-i (18) muhallā olup envār-ı ilāhiyye ile münevver muşaffa
olsa (19) müşāhede-i rūhāniyye ve ğaybiyye zāhir olur.⁹⁵⁰

2.35. [47a-u] Faşl-ı (20) Hamse ve Selāşin

Bu faşıl⁹⁵¹ tezkiye-i nefis ve keyfiyet-i riyāzet (21) beyānındadır.
Qālellāhu te'ālā: **Ve nefsin ve mā sevvāhā fe'elhemehā 40b (1) fücūrahā ve
taqvāhā kad eflaḥa men zekkāhā.**^{cxiii} İmdi ma'lūm ola ki (2) maqāmāt-ı
'āliyyeye vüşul hāşıl olmaz. İllā tezkiye-i (3) nefis ve taḥliye-i qalb ve taşfiye-i
rūh ile hāşıl olur.⁹⁵²(4) **-Ve'l-maḫşūdu bi'z-zāti taḥliyyetü'r-rūḥu.-**⁹⁵³ İmdi
maḫşūd bizzāt [H.39b] taḥliye-i rūḥdur. O ise⁹⁵⁴ ancak (5) taşfiye-i qalb ile
hāşıl olur. Ve taşfiye-i qalb (6) ise⁹⁵⁵ ancak tezkiye-i nefis ile hāşıl olur. (7) Ve
daḥı tezkiye-i nefis sālīkūñ muqaddemāt-ı vācibe ve lāzimesindendir.⁹⁵⁶ **-Ve
zehebe ba'za'l-meşāyih ilā inne tezkiyetihā tuḥaşşılı bi-taşfiyeti'l-qalbi.-**⁹⁵⁷
(8) Ya'nī⁹⁵⁸ meşāyih rahimehullāhu te'ālā zāhib (9) oldular ki tezkiye-i nefis
taşfiye-i qalb ile hāşıl (10) olur, diyü.⁹⁵⁹ **-Li-ennehā lā tuḥaşşılı tezkiyetihā
'ala'l-vechi el-ekmelu illā fī müddeti tavīletin.-**⁹⁶⁰ Zīrā tezkiye-i nefis, vech-i
ekmel üzre hāşıl (11) olmaz. İllā müddet-i tavīleye muḥtāçdur. Ammā taşfiye-i
(12) qalbe iştiğāl eylese müddet-i qalble de tezkiye-i nefis (13) hāşıl olur. Zīrā
sālīkūñ her ne işlerse gerek (14) ḥayr ve gerek şer qalbinde zāhir ve hāşıl olur.
(15) İmdi sālīk anuñ def^c ve ref^c ile⁹⁶¹ meşğul [U.47b] olur da⁹⁶² (16) bu
şüretde tezkiye-i nefis hāşıl olur. Ve daḥı (17) nefis bir kuvvet-i şevhāniyyedür

⁹⁴⁸ Fe-incilā'u sevāda: -R.

⁹⁴⁹ yahşılı bi'z-zikri ve tilāveti'l-Kur'an: -R.

⁹⁵⁰ Bundan soñra ... zāhir olur: İmdi mütecellā olup, bi'l-külliyeye mütecellā olsa envāru'l-
ilāhiyye ile münevver olur ki müşāhede-i rūhāniyye ve ğayb zāhir olur U,H.

⁹⁵¹ Bu faşıl: -U,-H.

⁹⁵² İllā tezkiyeyi ... olur: İllā tezkiyeyi qalb ve taşfiyeyi rūh ile hāşıl olur U.

⁹⁵³ Ve'l-maḫşūdu bi'z-zāti taḥliyyetü'r-rūḥu: -R.

⁹⁵⁴ O ise: Ve taḥliyeyi rūḥ ise U,H.

⁹⁵⁵ ise: daḥı U,H.

⁹⁵⁶ vācibe ve lāzimesindendir: vācibesindendir U,H.

⁹⁵⁷ Ve zehebe ba'za'l-meşāyih ilā inne tezkiyetihā tuḥaşşılı bi-taşfiyeti'l-qalbi: -R.

⁹⁵⁸ Ya'nī: Ve daḥı ma'lūm ol ki ba'zı U,H.

⁹⁵⁹ diyü: -U,-H.

⁹⁶⁰ Li-ennehā lā tuḥaşşılı tezkiyetihā 'ala'l-vechi el-ekmelu illā fī müddeti tavīletin: -R.

⁹⁶¹ def^c ve ref^c ile: ref^c ve def^c ile U,H.

⁹⁶² da: ki U.

ki cemî‘ beden insāna (18) ale's-seviyye müte‘allık olur da şifāt-ı zemîmeye (19) menşe’ olur. Anuñ tahāret-i nefsi tezkiye idüp (20) ve şifāt-ı hāmīde ile muttaşif olmağdur. Hattā tekārüb (21) ve⁹⁶³ vuşlat ilallāhi te‘ālā keşret-i a‘māl ile olmaz. Belki **41a** (1) ahlāk-ı hāmīde ile olur diyü; cemî‘ ehlullāh taşrih buyurdılar.⁹⁶⁴ (2) **-İ‘lem inne'l-ğadāba ve'ş-şehvete şifatāni li'n-nefsi.-**⁹⁶⁵ Bundan soñra⁹⁶⁶ sizlere ma‘lüm olsun ki ğazab ve şehvet (3) nefsuñ şifatlarıdır. Ve cemî‘ evşāf-ı zemîme anlardan mütevellid (4) olur. Hattā anlaruñ tezkiyesi anları i‘tidāle götürmek ile (5) olur. Zīrā hevā tecāvüz eylese andan şehvet ve hırş (6) ve emel ve haset ve denā’et ve ğıybet ve ğayrihā tevellüd ider. (7) Ve eger ğazab tecāvüz eylese andan kibr ve ‘adāvet ve hiddet (8) ve ‘ucb ve kizb tevellüdi zāhir olur.⁹⁶⁷ Ammā eger⁹⁶⁸ şifāt-ı hevā’ (9) mu‘tedil olsa andan nefste hayā-i vücūd ve muhabbet (10) ve şefkat ve şabr zāhir olur. Ve dañı⁹⁶⁹ eger şifāt-ı ğazab (11) mu‘tedil olsa andan tevāzu‘ ve hilm ve mürüvvet ve kanā‘at (12) bezl zāhir olur. Ve eger bu nefsuñ iki şifati⁹⁷⁰ mu‘tedil (13) olsalar tezkiye-i nefsi⁹⁷¹ hāşıl olur. Hemān Allāhu te‘ālā (14) cümle⁹⁷² sālilere tezkiye-i [U.48a] nefsi āsān⁹⁷³ eyleye. Amin.

2.36. Faşl-ı (15) Sitteti ve Şelāşin

-Fī tahliyeti'r-rūhi.-⁹⁷⁴ Bu faşıl tahliye-i rūh haqqındadır. Kālellāhu (16) te‘ālā: **Yes‘elüneke ‘ani'r-rūhi ğulı'r-rūhu min emri rabbī.**^{cxiv} İmdi (17) ma‘lüm ola ki Seyyid ‘Alī el-Bendenici⁹⁷⁵ hāzretleri *Kaşıdeyi ‘Ayniyye*⁹⁷⁶ (18) şerhinde buyururlar ki rūhuñ ma‘naları çoğdur.⁹⁷⁷ **-Minhā huve'r-**

⁹⁶³ tekārüb ve: -U,-H.

⁹⁶⁴ Belki ... buyurdılar: Ve illā ahlāk ile olur, diyü cemî‘ evliyā’ullāh taşrih buyurdılar U,H.

⁹⁶⁵ İ‘lem inne'l-ğadāba ve'ş-şehvete şifatāni li'n-nefsi: -R.

⁹⁶⁶ Bundan soñra: -U,-H.

⁹⁶⁷ tevellüdi zāhir olur: tevellüd ve peydā olur U,H.

⁹⁶⁸ eger: -R.

⁹⁶⁹ Ve dañı: -U,-H.

⁹⁷⁰ iki şifati: iki şifatları U,H.

⁹⁷¹ tezkiyeyi nefsi: tezkiye U,H.

⁹⁷² cümle: -U,-H.

⁹⁷³ āsān: ihsān U,H.

⁹⁷⁴ Fī tahliyeti'r-rūhi: -R.

⁹⁷⁵ el-Bendenici: -R.

⁹⁷⁶ *el-Mevāridü'l-Ledüniyye fī Şerhi'l-‘Ayniyye.*

⁹⁷⁷ ma‘naları çoğdur: me‘āni şettāsı vardır U,H.

rūḥu'lletī hiye sebebi ḥayevāhu cemī'u'l-ḥayevānu.⁹⁷⁸ Rūḥuñ me'ānisinden⁹⁷⁹ biri (19) budur ki cemī' ḥayevānuñ sebab-i ḥayātı olandır. **-Bi-ma'nā āḥar hiye el-Ḳu'rān.**⁹⁸⁰ Ve biri (20) daḥı Ḳur'ān ma'nāsınadır.⁹⁸¹ **-Ve bi-ma'nā āḥaru hiye meleku a'zamu mine'l-melā'ike.**⁹⁸² Ve biri daḥı melek ma'nāsınadır ki⁹⁸³ (21) cemī' melāikeden a'zamdur. **-Ve bi-manā āḥar hiye Cebrā'īl 'aleyhi's-selām.**⁹⁸⁴ Ve biri daḥı Cebrā'īl 'aleyhi's-selām **41b** (1) ma'nāsınadır.⁹⁸⁵ [H.40b] **-Ve bi-ma'nā āḥar hiye min emri'r-rabbi 'azze ve celle.**⁹⁸⁶ Ve biri daḥı rūḥ-ı emr-i rabb 'azze şānehudür.⁹⁸⁷ (2) **-Va'lem enne'n-nebiyye'l-kerīm şallāllāhu 'aleyhi ve sellem ḥīnu se'lū 'ani'r-rūḥi mā ḳaṭa'a lehum bi-māhiyyetihā.**⁹⁸⁸ Taḥḳīḳan ma'lūm ola ki 'aleyhi's-selām ḥazretlerinden⁹⁸⁹ rūḥdan (3) su'āl olundığı vaḳitde rūḥuñ māhiyyetini ḳaṭ' eylemedi -ve mā beyyene min sırrı ḥaḳīḳatihā⁹⁹⁰ (4) ve ḥaḳīḳatuñ sırrından [U.48b] beyān eylemedi. **-Taḳdīsān lehā 'an efhāmi'l-enāmi.**⁹⁹¹ Efhām-ı enāmdan rūḥ-ı (5) taḳdīs için beyān eylemedi.⁹⁹² Ve daḥı 'avām-ı nāsuñ idrākdan rūḥuñ (6) 'azametini tenzīhe işāret için beyān eylemedi. **-Bel icābü's-sā'ilīne bi-ḳavlihi te'ālā yes'elūneke 'ani'r-rūḥi ḳale'r-rūḥu min emri rabbī ve mā ütütum mine'l-'ilmi illā ḳalīlā.**⁹⁹³ Belki (7) sā'iline cevāb buyurdılar. Bu nazm-ı celīl ile er-rūḥu min emri rabbī (8) el-ḥāşılı⁹⁹⁴ kelām⁹⁹⁵ Resūlullāh şallāllāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem sırr-ı rūḥı (9) ifşā ve beyān⁹⁹⁶ buyurmadılar. Ve daḥı rūḥı ta'rīf eylediler: (10) **Er-rūḥu cevherun laṭifun**

⁹⁷⁸ Minhā huve'r-rūḥu'lletī hiye sebebi ḥayevāhu cemī'u'l-ḥayevānu: -R.

⁹⁷⁹ Rūḥuñ me'ānisinden: -R.

⁹⁸⁰ Bi-ma'nā āḥar hiye el-Ḳu'rān: -R.

⁹⁸¹ Ve biri ... ma'nāsınadır: Ma'nāyı āḥarda rūḥ Ḳur'ān'dur U,H.

⁹⁸² Ve bi-ma'nā āḥaru hiye meleku a'zamu mine'l-melā'iketü: -R.

⁹⁸³ Ve biri ... ma'nāsınadır ki: Ma'nāyı āḥar ki rūḥ-i melek a'zamdur ki U,H.

⁹⁸⁴ Ve bi-manā āḥar hiye Cebrā'īl 'aleyhi's-selām: -R.

⁹⁸⁵ Ve biri ... ma'nāsınadır: Ma'nāyı āḥarda rūḥ, Cebrā'īl 'aleyhi's-selām ḥazretleridür U,H.

⁹⁸⁶ Ve bi-ma'nā āḥar hiye min emri'r-rabbi 'azze ve celle: -R.

⁹⁸⁷ Ve biri ... şānehudür: Ma'nāyı āḥarda rūḥ, emr-i rabb te'ālā şānehudür U,H.

⁹⁸⁸ Va'lem ... bimā hayyatihā: -R.

⁹⁸⁹ Taḥḳīḳan ... ḥazretlerinden: Taḥḳīḳan sizlere ma'lūm olsun ki Nebī ḥazretlerinden U,H.

⁹⁹⁰ ve mā beyyine min sırrı ḥaḳīḳatihā: -R.

⁹⁹¹ Taḳdīsā lehā 'an efhāmu'l-enāmi: -R.

⁹⁹² beyān eylemedi: -R.

⁹⁹³ Bel icābü's-sā'ilīne ... illā ḳalīlā: -R.

⁹⁹⁴ er-rūḥu ... el-ḥāşılı: -U,-H.

⁹⁹⁵ kelām: -R.

⁹⁹⁶ ve beyān: -U,-H.

nūrāniyyun ğaniyyun ani't-ta'diye.^{cxv} Ya'nī rūḥ (11) bir cevher-i laṭīf-i nūrānīdür ki 'iddetinden berī ve ğanīdür; (12) ya'nī ta'diyye muḥtāç degüldür. **-Ve kıle muşavveru bi-şüreti ādemī.**⁹⁹⁷ Ba'zıları didiler ki (13) rūḥ ādemī şüretile muşavverdür. **-Ve rūḥu kulli şahşun.**⁹⁹⁸ Ve her bir şahşın rūḥı (14) -**muşavverun şüretu ceseduhu**⁹⁹⁹ cesedinün şüretinde muşavverdür. Ve daḥı ma'lūm ola ki¹⁰⁰⁰ rūḥ, 'ālem-i emirdendür. (15) Binā'en-'aleyh¹⁰⁰¹ ne kemiyet ve ne keyfiyyet vardır. [H.41a] Şeyḥ-zāde¹⁰⁰² merḥūm (16) Beyzāvi¹⁰⁰³ ḥāşiyesinde¹⁰⁰⁴ buyururlar ki:¹⁰⁰⁵ **Fe in kıle er-rūḥu** (17) **eyyü şey'in.** Eger su'āl [U.49a] olunursa rūḥ ne şekil şeydür, diyü.¹⁰⁰⁶ (18) **Fe kıle er-rūḥu 'alā şelaşeti aḫsāmin.** Cevābında deñilür ki (19) bunda tafşıl vardır. Zīrā rūḥ üç kısımdur. **Evveluhā** (20) **sulṭāniyyetun veşşānī rūḥāniyyetun ve's-şālişu cismāniyyetun.** Evvelki¹⁰⁰⁷ rūḥ, sulṭāniyyedür. İkinci rūḥ, rūḥāniyyedür. **42a** (1) Üçüncü rūḥ, cismāniyyedür. **Femevzi'u's-sulṭāniyye fehüve'l-fu'ādu** (2) **ey el-ḳalbi.** İmdi rūḥ-ı sulṭāniyyenün mevzi' ve maḥallī (3) fu'ād ve ḳalbdür. **Mevzi'u'r-rūḥāniyye fehüve'l-kebd.** Rūḥ-ı (4) rūḥāniyyenün mevzi'i kebd ve şadırdur. **Ve mevzi'u'l-cismāniyyeti** (5) **fehüve'd-demu ve'l-laḥmu ve beyne'l-'izāmi ve'l-'urūḳ.** İmdi rūḥ-ı (6) cismāniyyenün mevzi'i, dem ve laḥm ve kemik ve ḍamarlar beynderindedür. (7) **Fein kıle izā**¹⁰⁰⁸ **enāmu'l-'abdi aḫrace'r-rūḥu emlā.** Eger (8) su'āl olunursa insān uyḥu uyudığı vakit (9) rūḥ çıkar mı, yoḥsa çıkamaz mı? **Fe-in ḳāle ḥarece fe-ḳul** (10) **ḳad aḥṭā'te.** Eger denilirse ki rūḥ çıkar taḥḳıḳān (11) sen ḥaṭā' ittin de.¹⁰⁰⁹ **Fe-in ḳāle lem yaḥruc feḳul ḳad aḥṭā'ete.** (12) Eger rūḥ çıkamaz dırsen yine sen taḥḳıḳān ḥaṭā

⁹⁹⁷ Ve kıle muşavveru bi-şüreti ādemī: -R.

⁹⁹⁸ Ve rūḥu kulli şahşun: -R.

⁹⁹⁹ muşavveru şüretu ceseduhu: -R.

¹⁰⁰⁰ daḥı ma'lūm ol ki: -R.

¹⁰⁰¹ Binā'en-'aleyh: Anıñ-çün U,H.

¹⁰⁰² Muḥammed ibn Muştafa Şeyḥzāde.

¹⁰⁰³ 'Abdullah ibn Ömer ibn Muḥammed Nāşıruddin el-Beyzāvi.

¹⁰⁰⁴ *Envāru't-Tenzil ve Eşrāru't-Te'vil* adlı eserin ḥāşiyesi.

¹⁰⁰⁵ Şeyḥ-zāde ... buyururlar ki: Ma'lūm ol ki Kaḍı Beyzāvi ḥāşiyesinde Şeyḥzāde merḥūm buyururlar ki U,H.

¹⁰⁰⁶ diyü: -R.

¹⁰⁰⁷ Evvelki: Evvelkisi U,H.

¹⁰⁰⁸ izā: -R.

¹⁰⁰⁹ ettin de: itdin U,H.

ettin.¹⁰¹⁰ (13) **el-Cevāb izā nāme'l-'abdu yaḥrucu'l-cismāniyyu.** Bu su'ālden¹⁰¹¹ cevāb budur ki (14) 'abd nā'im oldığı [U.49b] vakit¹⁰¹² rūḥ-ı cismānī çıkar. [H.41b] **Fe-yemṣī** (15) **beyne's-semā'i ve'l-arzı.** Semā ile arz beynlerinde yürür (16) ve güzērān ider. **Fein kāne'l-'aḳlu me'ahu.** Vakt-i güzērānında (17) eger 'aḳıl bilece ise. **Ve rā'e mā rā'e fi'n-nevmi yefhemu.** (18) Nevminde gördüğünü görür ve fehm ider ve şoñra tefhīm¹⁰¹³ (19) ve taḳrīr muḳadder olur. **Fe-in lem-yekün el-'aḳlu ma'ahu lā yefhemu** (20) **mā rā'a.** Eger 'aḳıl bilesince degül ise gördüğünü fehm eylemez. (21) **Li-ennehu leyse ma'ahu 'aḳlun.** Zīrā 'aḳıl rūḥ ile bile olmadığındandır. **42b** (1) Burada Şeyḫzāde¹⁰¹⁴ merḫūmuñ¹⁰¹⁵ kelāmı müntehā oldı. Yine bizler şadede (2) şurū' eyleyelim. **-İ'lem inne'r-rūḥa yetemeşşelu 'alā şüreti cesedihi fī mir'ātu'l-insāni.-**¹⁰¹⁶ Taḫḫīkan sizlere ma'lūm olsun ki rūḥ (3) mir'ātu insanda kendü cesedinüñ şüreti üzere temeşşül ider. **-İn kāne 'ameluhu lil insāniyyeti.-**¹⁰¹⁷ (4) Eger 'amelüñ insāniyyete münāsebeti olursa **-ve illā ḳad yekūnu temeşşulu 'alā şüreti'l-kelbi ve ḳad yekūnu 'alā şüreti'l-ḫimār-**¹⁰¹⁸ ve eger 'amelüñ insāniyyete¹⁰¹⁹ münāsebeti (5) olmazsa ba'zı kerre şüret-i kelb meyl ider ve ba'zı kerre¹⁰²⁰ şüret-i ḫimār üzerine (6) temeşşül ve meyl ider. **-Ve ḳad yekūnu 'alā şüreti'l-ḫinzīri munāsiben.-**¹⁰²¹ Ba'zı kere ḫinzīr şüreti üzerine meyl ider.¹⁰²² Ve'l-ḫāşıl 'amelüñ her [U.50a] ḳanḳısına münāsib (7) ise ol şüret ile meyl ve temeşşül¹⁰²³ ider. **-Ve lehu ḫamsetü aḫvāl.-**¹⁰²⁴ Ve daḫı rūḥuñ beş aḫvāli (8) vardur. **-el-'Ademu.-**¹⁰²⁵ Evvelkisi ḫālet-i 'ademdür.¹⁰²⁶ Nitekim

¹⁰¹⁰ ḫaḫā ettin: eylediñ de U,H.

¹⁰¹¹ Bu su'ālden: -R.

¹⁰¹² nā'im oldığı vakit: uyḫu uyudığı zaman U,H.

¹⁰¹³ tefhīm: tefehhum U,H.

¹⁰¹⁴ Muḫammed ibn Muştafā Şeyḫzāde.

¹⁰¹⁵ Şeyḫzāde merḫūmuñ: Şeyḫzādenüñ U,H.

¹⁰¹⁶ Ā'lem inne'r-rūḥi yetemeşşulu 'alā şüreti ceseduhu fī mir'ātu'l-insāni: -R.

¹⁰¹⁷ İn kāne 'ameluhu lil insāniyyeti: -R.

¹⁰¹⁸ ve illā ḳad yekūnu temeşşulu 'alā şüreti'l-kelbi ve ḳad yekūnu 'alā şüreti'l-ḫimār: -R.

¹⁰¹⁹ 'amelüñ insāniyyete: -R.

¹⁰²⁰ meyl ider ve ba'zı kere: -R.

¹⁰²¹ Ve ḳad yekūnu 'alā şüreti'l-ḫinzīru munāsiben: -R.

¹⁰²² Ba'zı kere ḫinzīr şüreti üzerine meyl ider: -R.

¹⁰²³ ve temeşşül: -U,-H.

¹⁰²⁴ Ve lehu ḫamseti aḫvālu: -R.

¹⁰²⁵ El-'ademu: -R.

buyrulmuştur nazm-ı celîde: (9) **Hel etā ale'l-insāni h̄inun mine'd-dehri lem yekun** [H.42a] **şey'en mezkūrā.**^{cxvi} -Ev h̄āletü'l-vucūdi fī 'ālemi'l-ervāhi.-¹⁰²⁷ (10) İkincisi, 'ālem-i ervāhda vucūd-ı h̄ālidür. Nitekim Resūlullāh (11) 'aleyhi's-selām buyurmuşlardır: **İnnallāhe h̄alaқа'l-ervāha қable'l-ecsādi bi-elfī** (12) **'ām.**^{cxvii} -Ve h̄āletü't-te'alluқ.-¹⁰²⁸ Üçüncüsü, te'alluқ h̄ālidür. Nitekim buyrulmuştur: **Ve nefahtu fīhi (13) min rūhī.**^{cxviii} Dördüncüsü, rūhuñ mufāraқat h̄ālidür. Nitekim (14) buyrulmuştur: **Küllü nefsin zā'ikaṭü'l-mevt.**^{cxix} Beşincüsü rūhuñ i'āde (15) ve ircā'ī h̄ālidür. Nitekim buyrulmuştur:¹⁰²⁹ **Senu'īdühā sīratehe'l-ūlā.**^{cxx} -Ammā fā'idetu'l-'ademi fe'l-ḥuṣūlu'l-ma'rifeti bi-ḥudūṣi nefsehu ve ya'lemu ṣāni'ahu.-¹⁰³⁰ (16) Ammā fā'ide-i 'adem h̄āli budur ki rūḥ nefsuñ (17) ḥādiṣ olduğına ma'rifet ve 'ilm ḥuṣūli içündür. Ve daḥı (18) ṣāni'ine 'ilm ḥuṣūli içündür. -Ve emmā fā'idehü h̄āletü'l-vucūdi fī 'ilmi'l- [U.50b] ervāhi.-¹⁰³¹ Ve ammā rūhuñ 'ālem-i ervāhda (19) vucūdı h̄āletinüñ fā'idesi budur ki Allāhu te'ālā ḥazretlerinüñ (20) şifāt-ı zātiyyesine kādiriyyet, ḥayātiyyet, 'ālimiyyet, sem'iyet, (21) başariyyet, mütekellimiyyet, mürīdiyyet gibi olan şifātlara ma'rifet içündür. -Ve kıle li-yaḥşile'l-ma'rifetu bi's-şifāti'l-fi'liyyeti mine'r-rızkıyyeti ve'r-raḥmāniyyeti ve ğayri zālike.-¹⁰³² 43a (1) Ba'zılar didiler ki Ḥaқ te'ālānuñ şifāt-ı fi'liyyesiyle (2) rāzıkıyyet, raḥmāniyyet ve ğayruhümā¹⁰³³ gibi olan şifātlar ma'rifet taḥşili (3) içündür. -Ammā fā'idetü h̄āletü'l-ḥalqıyyeti bi'l-cesedi.-¹⁰³⁴ Ammā rūhuñ cesede [H.42b] ḥalq ve te'alluқundan fā'ide budur ki (4) -fe'l-iktisābu kemālü'l-mā'rifeti fī 'ālemi'l-ḥissi ve's-şehāde.-¹⁰³⁵ 'ālem-i ḥissde ve 'ālem-i şehādetde kemāl ma'rifeti iktisāb¹⁰³⁶

¹⁰²⁶ h̄ālet-i 'ademdür: 'ademdür U,H.

¹⁰²⁷ Ev h̄āletuhu'l-vucūdi fī 'ālemi'l-ervāhi: -R.

¹⁰²⁸ Ve h̄āletü't-te'alluқ: -R.

¹⁰²⁹ Nitekim buyrulmuştur: Nitekim Allāh te'ālā buyurmuşdur U,H.

¹⁰³⁰ Ammā fā'idetu'l-'ademi fe'l-ḥuṣūlu'l-ma'rifeti bi-ḥudūṣi nefsehu ve ya'lemu ṣāni'ahu: -R.

¹⁰³¹ Ve ammā fā'idehü h̄āletü'l-vucūdi fī 'ilmi'l-ervāhi: -R.

¹⁰³² Ve kıle'l-yaḥşılı'l-ma'rifetu bi's-şifātu'l-fi'liyyeti mine'r-raızkıyyeti ve'r-raḥmāniyyeti ve ğayri zālike: -R.

¹⁰³³ ğayrahümā: ğayruhā U,H.

¹⁰³⁴ Ammā fā'idetu h̄āletü'l-ḥalqıyyeti bi'l-cesedi: -R.

¹⁰³⁵ fe'l-iktisābu kemālü'l-mā'rifeti fī 'ālemi'l-ḥissi ve's-şehāde: -R.

¹⁰³⁶ iktisāb: kesb U,H.

içündür. (5) **-Mine'l-cüz'ıyyāt ve'l-küllıyyāt.**¹⁰³⁷ Bu 'ālemde ma'rifeti kesb olunması lâzım olan gerek cüz'ıyyāt (6) ve gerek külliyyāt olsun, zırā anları 'ālem-i tecerrüdde 'ilmını taleb (7) ider. **-Ve haza'l-kemālu lā tuhaşşılı illā bi-vāsıfatı te'alluķu'n-nefsi bi'l-cesedi ve iķtirānihā bi'r-rūhi.**¹⁰³⁸ Ve daķı kemāl taşşıl olunmaz.¹⁰³⁹ İllā nefsüñ cesede (8) te'alluķı vasıtasıyla¹⁰⁴⁰ ve rūha iķtirātıyla hāsıl olur. (9) Ve kemāl rāhat olmaz, illā ba'de kemāli'l-elem hāsıl olur. [U.51a] **-Ve ammā fā'idetün hāletü'l-i'āde.**¹⁰⁴¹ Ve ammā (10) rūhuñ hālet i'ādesinden fā'ide oldur ki **-fe'l-cezā'u mā iktesebu fı hāzihi'n-nişā'eti mine'l-hayri ve's-şerri.**¹⁰⁴² bu nişānede¹⁰⁴³ (11) gerek hayır ve gerek şer cihetinden olsun kesb eyledigüñ (12) cezāsını görmek içündür.

2.37. Faşl-ı Seb'a ve Şelāşin

Ma'lüm (13) ola ki ma'rifetullāhi te'ālā ma'rifet-i nefse mütevaķķıfdir. Nitekim: (14) **Men 'arafe nefsehu feķad 'arafe rabbehu,**^{cxxi} buyrulmuşdur. Sābıkda (15) tafşilen beyān olunmuşdı.¹⁰⁴⁴ Lākin Seyyid 'Alī el-Bendenicī hāzretleri (16) buyururlar ki: **Men 'arafe nefsehu feķad 'arafe rabbehu**^{cxxii} 'ilm-i Nebevīden (17) me'ħuz olan hadiş-i 'uluvviyyesi esrārından¹⁰⁴⁵ benüm ħalbime sunūħ (18) ve zāhir oldu ki sāiklere keşf-i vācib ve vaşf-ı müstahsen (19) olan şey ki bu rūħ insānı bu cesede [H.43a] vaż' buyurmadan (20) sırrı nedir? Ve bu lañife-i lāhūtiyyeyi kesāfet-i nāsūtiyyede (21) setr buyurmadan sırrı nedir? Cevābında buyururlar ki Ĥaķ te'ālā **43b** (1) hāzretleri buña sunūħ ve fütūħ olan on 'aded delā'il zāhir (2) oldı ki cümlesi men 'arefe hadiş-i şerifüñ esrārındandır.¹⁰⁴⁶ **-El-evvelu inne hāza'l-vucūdu'l-insānī ve'l-heykelu'l-cismānī kāne muħtācan ilā müdebbiri yudebbiruhu ve**

¹⁰³⁷ Mine'l-cüz'ıyyāti ve'l-küllıyyāti: -R.

¹⁰³⁸ Ve haza'l-kemālu lā tuhaşşılı illā bi-vāsıfatı te'alluķu'n-nefsi bi'l-cesedi ve iķtirānihā bi'r-rūhi: -R.

¹⁰³⁹ taşşıl olunmaz: hāsıl olmaz U,H.

¹⁰⁴⁰ vasıtasıyla: vasıtasıyladır U,H.

¹⁰⁴¹ Ve ammā fā'idetün hāletü'l-i'āde: -R.

¹⁰⁴² fe'l-cezā'u mā iktesebu fı hāzihi'n-nişā'eti mine'l-hayri ve's-şerri: -R.

¹⁰⁴³ nişānede: nişā'etde U,H.

¹⁰⁴⁴ Nitekim ... olunmuşdı: Nitekim yukarıda tafşıl olunmuşdı U,H.

¹⁰⁴⁵ esrārından: şerrinden U,H.

¹⁰⁴⁶ esrārındandır: esrārındandır,diyü U,H.

muḥarriku bi-ḥareketi ve huve'r-rūḥu.¹⁰⁴⁷ (3) Delīl-i evvel oldur ki bu vücūd-i insānī ve [U.51b] heykel-i cismānī ki 'anāşır-ı (4) erba'adan mürekkebdür. Bir müdebbire muhtācdur ki ḥattā tedbīr eyleye (5) ve bir muharrike muhtācdur ki¹⁰⁴⁸ ḥattā taḥrīk eyleye. Ol müdebbir ve muḥarrik (6) rūḥdur. **-'Allemenā inne 'lil-'ālemi lā-budde min mudebbiri yudebbirahu ve muḥarriku huvallāhu te'ālā.**¹⁰⁴⁹ Bu delīlden; ya'nī bu muḥaddimeden ma'lūm oldı ki (7) bu 'ālem için daḡı bir müdebbir ve muḥarrik lāzımdur. Evvel müdebbir (8) ve muḥarrik fi'l-ḥaḳīḳat Allāhu te'ālā ḥazretleridür. **-Ve'd-delīlu's-şānī lemmā kāne el-mudabbiru'l-cesedü ve muḥarrikuhu vāḥidün ev huve'r-rūḥu.**¹⁰⁵⁰ Delīl-i şānī oldur ki (9) vaḳtāki cesed-i insāniyyede¹⁰⁵¹ müdebbir ve muḥarrik bir olduysa (10) ol ki¹⁰⁵² rūḥdur. **-'Allemenā inne mudabbiru'l-ālemi vāḥidün ve huvallāhu te'ālā.**¹⁰⁵³ Bu muḥaddimeden ma'lūm oldı ki bu 'ālemün (11) daḡı müdebbiri ve muḥarriki birdür¹⁰⁵⁴ ve ol Allāhu te'ālā ḥazretleridür. (12) Nitekim buyrulmuşdur: **Lev kāne fīhimā ālihetun illallāhe le fesedetā.**^{cxxiii} [H.43b] **-Ve'd-delīlu's-şālişu lemmā kāne el-cesedu lā yeteḥarraku illā bi-irādeti'r-rūḥi.**¹⁰⁵⁵ (13) Delīl-i şāliş oldur ki vaḳtāki cesedi müteḥarrik [U.52a] olmaz. (14) İllā rūḥuñ irādesiyle müteḥarrik olur. **-'Allemenā inne'l-'āleme bel kullü zerratin minhu lā yeteḥarraku illā bi-ḳazā'e illāhi te'ālā ve ḳaderihi.**¹⁰⁵⁶ Bu muḥaddimeden lāzım geldi.¹⁰⁵⁷ (15) Ma'lūm oldı ki bu 'ālem belki her zerre müteḥarrik olmaz; (16) illā Allāh te'ālā ḥazretlerinün irāde¹⁰⁵⁸ ḳudretiyle müteḥarrik olur. **-Ve'd-delīlu'r-rābi' lemmā kāne lā yeteḥarrakü fi'l-cesedi illā bi-'ilmi'r-rūḥi ve şu'urihā.**¹⁰⁵⁹ (17) Delīl-i rābi' oldur ki vaḳtāki cesedde ḥareket olmaz; (18) illā rūḥuñ 'ilmi

¹⁰⁴⁷ El-evvelu inne ... ve huve'r-rūḥu: -R.

¹⁰⁴⁸ muhtācdur ki: muhtācdur U,H.

¹⁰⁴⁹ 'Allemenā inne lil-'ālimi ... huvallāhu te'ālā: -R.

¹⁰⁵⁰ Ve'd-delīlu's-şānī limā kāne ... ve huve'r-rūḥu: -R.

¹⁰⁵¹ insāniyyede: insāniyyeden U.

¹⁰⁵² ol ki: o ki U,H.

¹⁰⁵³ 'Allemenā inne ... ve huvallāhu te'ālā: -R.

¹⁰⁵⁴ müdebbir ve muḥarrik birdür: müdebbiri birdür U,H.

¹⁰⁵⁵ Ve'd-delīlu's-şālişu lemmā kāne el-cesedu lā yeteḥarraku illā bārādetu er-rūḥi: -R.

¹⁰⁵⁶ 'Allemenā inne'l-'āleme ... ḳaderihi: -R.

¹⁰⁵⁷ lāzım geldi: -R.

¹⁰⁵⁸ irāde: ḳazā' U,H.

¹⁰⁵⁹ Ve'd-delīlu'r-rābi' ... 'bi-'ilmi'r-rūḥi ve şu'urihā: -R.

ve aña¹⁰⁶⁰ şu'urı ile olur. -**'Allemenā innehu lā ya'rifu mişkāle zerratin fi'l-arzı velā fi's-semā'**.¹⁰⁶¹ Bu muḳaddimeden (19) ma'lūm oldu ki Allāhu te'ālā cemī' eşyāyı 'ālimdür ve hiç (20) 'ilm-i şerīfenden gerek 'arzda ve gerek semāvātta miḳdār-ı zerre (21) şey' ḥāriç degüldür. Cümlesi ma'lūmıdır, gerek olmuş **44a** (1) ve gerek olacak. -**Ve'd-delīlu'l-ḥāmisu lemmā kāne ḥāza'l-cesedu leyse şey'in aḳrabu ileyhi mine'r-rūḥi.**¹⁰⁶² Delil-i ḥāmis budur ki¹⁰⁶³ bu cesed-i keşīfe (2) rūḥdan aḳreb bir şey' yoḳdur. -**'Allemenā inne leyse şey'ün aḳrabu ile'l-'ālemi ve bihi mine'l-eşyā' 'ale's-seviyye minallāhi te'ālā.**¹⁰⁶⁴ Bu muḳaddimeden ma'lūm (3) oldu ki bu 'āleme hiç bir şey' yoḳdur. Ziyāde aḳreb ola (4) 'ale's-seviyye Allāhu te'ālā ḥazretlerinden ḥattā Allāhu te'ālā'ya (5) ḥāşā mekan işbātı lāzım gelmez.¹⁰⁶⁵ Belki¹⁰⁶⁶ ba'zına ḳurb ve ba'zına (6) bu'd [H.44a] ḥāşıl olmaz. Cümlesi 'ale's-seviyye¹⁰⁶⁷ aḳrebdür. Nitekim (7) buyrulmuşdur: **Ve naḥnu aḳrabu ileyhi min ḥabli'l-verīd.**^{cxxiv} -**Ve'd-delīlu's-sādisu lemmā [U.52b] kānet er-rūḥu mevcūdetun ḳable vucūdi'l-cesedi ve tekūnu mevcūdetun ba'de 'ademi'l-cesedi.**¹⁰⁶⁸ (8) Delīl-i sādīs oldur ki vaḳtāki cesedüñ vucūdından (9) muḳaddem¹⁰⁶⁹ rūḥ mevcūd oldıysa ve daḫı cesed ma'lūm (10) olduḳtan soñra daḫı rūḥ mevcūd olduysa. -**'Allemenā innallāhe kāne mevcūden ḳable kevnul-'ālemu ve lem yezil mevcūden ba'de fenā' el-'ālemu liennehu huvel-evvelu.**¹⁰⁷⁰ (11) Bu muḳaddimeden ma'lūm oldu ki Allāhu te'ālā bu 'ālemi ḥalk (12) itmezden evvel mevcūd oldu. Ve daḫı bu 'ālem fānī olduḳtan (13) soñra daḫı mevcūddur, zā'il olmaz. Zīrā evvel ve āḫir (14) oldur. -**Ve'd-delīlu's-sābi' limā kāneti'r-rūḥu fi'l-cesedi lā-ta'rifu keyfiyyetihā.**¹⁰⁷¹ Delīl-i sābi' oldur ki vaḳtāki rūḥuñ (15) cesedde keyfiyyeti ma'lūm olmadıysa. -**'Allemenā innallāhe te'ālā**

¹⁰⁶⁰ ve aña: -R.

¹⁰⁶¹ 'Allemenā innehu ... velā fi's-semā': -R.

¹⁰⁶² Ve'd-delīlu'l-ḥāmisu ... ileyhi min'r-rūḥi: -R.

¹⁰⁶³ budur ki: oldur ki U,H.

¹⁰⁶⁴ 'Allemenā inne leyse ... minallāhu te'ālā: -R.

¹⁰⁶⁵ ḥāşā mekan işbātı lāzım gelmez: mekân şābit olmaz U,H.

¹⁰⁶⁶ Belki: -U,-H.

¹⁰⁶⁷ Cümlesi 'ale's-seviyye: 'Ale's-seviyye cümlesi U,H.

¹⁰⁶⁸ Ve'd-delīlu's-sādisu ... 'ademi'l-cesedi: -R.

¹⁰⁶⁹ muḳaddem: ol U,H.

¹⁰⁷⁰ 'Allemenā innallāhe ... huvel-evvelu: -R.

¹⁰⁷¹ Ve'd-delīlu's-sābi' ... keyfiyyetihā: -R.

muḳaddesün ‘ani'l-keyfiyyeti.¹⁰⁷² Bu muḳaddimededen (16) ma‘lüm oldu ki Allāh¹⁰⁷³ subḫānehu te‘ālā ḫazretleri (17) keyfiyyetden muḳaddes ve münezzehdür. **-Ve'd-delīlu'ş-şāminu lemmā kāneti'r-rūḫi fi'l-cesedi lā ta‘rifu lehā eyniyyeti.**¹⁰⁷⁴ Delīl-i şāmin oldur ki (18) vaḳtāki rūḫuñ cesedde eyniyyet ve mekān ve ḫayyizi (19) ma‘lüm olmadıysa. **-‘Allemenā innehu te‘ālā muḳaddesün ‘ani'l-eyniyyeti mā yaḫıllu bi-şey’in lā yaḫlū ‘an şey’.**¹⁰⁷⁵ Bu muḳaddimededen ma‘lüm oldu ki (20) Allāh¹⁰⁷⁶ subḫānehu ve te‘ālā [H.44b] eyniyyet ve [U.53a] taḫayyüzden müberrā ve münezzehdür (21) ve eşyālardan bir şey’e ḫulūl itmemesidür ve ḫulūlden **44b** (1) münezzehdür. Gerek ḫulūl-i sereyānī ile ve gerek cevvarī ile (2) olsun. Ve daḫı Allāhu te‘ālā bir şey’den ḫālī daḫı degüldür. **-Ve'd-delīlu et-tāsi‘ lemmā kāneti'r-rūḫu fi'l-cesedi lā teḫassü ve lā temessü.**¹⁰⁷⁷ (3) Delīl-i tāsi‘¹⁰⁷⁸ oldur ki vaḳtāki rūḫ cesedde ḫiss (4) olunmayup ve mes daḫı olunmayup bunlardan ‘ārī (5) olduysa. **-‘Allemenā ennehu te‘ālā münezzehu ‘ani'l-messi ve'l-ḫissi.**¹⁰⁷⁹ Bu muḳaddimededen ma‘lüm oldu ki Allāhu te‘ālā (6) mess ve ḫiss olmaḳtan müberrā ve münezzehdür.¹⁰⁸⁰ **-Ve'd-delīlu'l-‘āşiru lemmā kāneti'r-rūḫu fi'l-cesedi lā yedruku bi'l-başari ve lā yümeşşilü bi'ş-şuveri.**¹⁰⁸¹ Delīl-i ‘āşir¹⁰⁸² (7) oldur ki vaḳtāki rūḫ cesedde başar ile bilinmez (8) ve idrāk olunmaz¹⁰⁸³ ve şuver ile temşīl olunmaz ise. **-‘Allemenā ennehu te‘ālā lā yedrukuhu el-ebşaru ve lā tuḫītu bihi el-efkāru ve lā yüşbihü bi'ş-şemüsi ve'l-aḳmāru.**¹⁰⁸⁴ (9) Bu muḳaddimededen ma‘lüm oldu ki Allāhu te‘ālā ḫazretlerini (10) ebşār idrāk idemez ve añı efkār iḫāta idemez ve şems (11) ve ḫamer aña teşbīḫ olunmaz. Ve daḫı ma‘lüm oldu ki (12) bu maḳāma gelince zıkr ve beyān

¹⁰⁷² ‘Allemenā ... ‘ani'l-keyfiyyeti: -R.

¹⁰⁷³ Allāh: Ḥaḳ U,H.

¹⁰⁷⁴ Ve'd-delīlu'şāminu ... lehā eyniyyeti: -R.

¹⁰⁷⁵ ‘Allemenā innehu ... yaḫlū ‘an şey’: -R.

¹⁰⁷⁶ Allāh: Ḥaḳ U.

¹⁰⁷⁷ Ve'd-delīlu et-tāsi‘ lemmā ... ve lā temessü: -R.

¹⁰⁷⁸ Delīl-i tāsi‘: Toḳuzuncısı U,H.

¹⁰⁷⁹ ‘Allemenā ennehu ... e'l-ḫissi: -R.

¹⁰⁸⁰ müberrā ve münezzehdür: münezzeh ve müberrādur U,H.

¹⁰⁸¹ Ve'd-delīlu'l-‘āşiru ... bi'ş-şuveri: -R.

¹⁰⁸² Delīl-i ‘āşir: Onuncı delīl U,H.

¹⁰⁸³ ve idrāk olunmaz: -R.

¹⁰⁸⁴ ‘Allemenā ennehu ... ve'l-aḳmāru: -R.

olunan edile-i ‘aşereden (13) münfahim olan haḳāyık ve deḳāyık **men ‘arafe nefsehu feḳad** (14) **‘arafe rabbehu**^{cxxv} hadīṣ-i şerīfinūñ me‘ānisin¹⁰⁸⁵ esrārındandır.[U.53b] (15) Ve buña ma‘rifet dirler ve nefsinı ve rūhını böyle bilmek (16) va’llāhu te‘ālā ḥazretlerini böyle bilmek ma‘rifetullāhdur. (17) [H.45a] Ve şāhibine ‘ārif billāh, dirler. **-İllā inne hazīhi'l-ma‘rifetu billāhi nefsāniyyeti ve muḥciyyeti.**¹⁰⁸⁶ Şu ḳadar var ki Allāhu (18) te‘ālāya böyle ma‘rifet-i nefsāniyye ve muḥciyyedür. (?)¹⁰⁸⁷ **-Bi-ḥılāfi'l-‘ilmi fī Allāhu te‘ālā elletī hiye el-ilāhiyyeti ve ḥuccti.**¹⁰⁸⁸ Ammā¹⁰⁸⁹ Allāhu (19) te‘ālāya ‘ilm ma‘rifetūñ ḥılāfına mülābesdür. Zīrā¹⁰⁹⁰ ol ‘ilm-i (20) ilāhiyyedür ve ḥucctdür. **-Fe-nisbetu'l-ma‘rifeti ile'l-‘ilmi ke-nisbetü'l-‘āriḳi billāhi ile'l-‘ālimi billāhi.**¹⁰⁹¹ İmdi ma‘rifeti ‘ilme nisbet, ‘ārif-i (21) billāhi ‘ālim-i billāhe nisbet gibidür. **-Ve leyse maḳşūdunā fī telvīhi hazīhi'l-‘ibāratu't-tencisi rutbetu'l-‘irfāni ve't-tenzīfu li'l-‘ārifine'l-muḥaḳḳıḳin.**¹⁰⁹² Bizim maḳşūdumuz bu ‘ibārātı **45a** (1) telviḳden rütbe-i ‘irfāna tecnīs degüldür. (2) Ve daḳı ‘ārifin-i muḥaḳḳıḳini tezyīf degüldür. Ancak benüm (3) murādım ‘ārifin billāhdan her birinūñ ḥaḳıḳatini tebeyyündür (4) ve ‘ālem-i billāhdan her birinūñ māhiyyetini teayyündendür. **-Ve inne'r-raculu izā ‘arafe nefsehu kemā hiye ‘arafe rabbehu kemā huve.**¹⁰⁹³ Ve daḳı (5) bir kimse¹⁰⁹⁴ nefsinı kemāhiye ḥaḳḳahā bilse taḳḳıḳan kemā huve ḥaḳḳahu (6) rabbisini bilür. **-Ve'l-‘ilmu min verā’i zalik.**¹⁰⁹⁵ Lākin ‘ilm billāh ma‘rifetullāhiñ [U.54a] verāsındadır. **-Le-inne'l-‘ilmu billāhi ve huve ğayru ma‘lūmu'l-fikriyyeti ve'n-naẓariyyeti ve'l-‘aḳliyyeti.**¹⁰⁹⁶ (7) Zīrā ‘ilm billāh ğayr-i ma‘lūmu'l-fikriyyetdür. Ya’nī fikriyyet (8) ve naẓariyyet ve aḳliyyet ile bilinmez. **-Ve huve'l-maḳāmu'l-**

¹⁰⁸⁵ me‘ānisin: me‘anāsınūñ U,H.

¹⁰⁸⁶ İllā inne ... muḥciyyeti: -R.

¹⁰⁸⁷ nefsāniyye ve muḥabbiyyetdür: nefsāniyyedür ve muḥabbiyyetdür U,H.

¹⁰⁸⁸ Bi-ḥılāfi'l-‘ilmi ... ḥuccti: -R.

¹⁰⁸⁹ Ammā: -U,-H.

¹⁰⁹⁰ Zīrā: -U,-H.

¹⁰⁹¹ Fe-nisbetu'l-ma‘rifeti ... billāhi: -R.

¹⁰⁹² Ve leyse ... li'l-‘ārifine'l-muḥaḳḳıḳin: -R.

¹⁰⁹³ Ve inne'r-raculu ... kemā huve: -R.

¹⁰⁹⁴ kimse: ādem U,H.

¹⁰⁹⁵ Ve'l-‘ilmu min verā’i zalik: -R.

¹⁰⁹⁶ Le-inne'l-‘ilmu ... ve'l-‘aḳliyyeti: -R.

ummiyyi.¹⁰⁹⁷ Bu maḳām, maḳām-ı ümmiyyetdür. **-Ellezī ğaḏḏa başaruḥu**
‘an ‘ulūmi'r-rusūmi.¹⁰⁹⁸ (9) Öyle ümmī ki ‘ulūm-ı resmiyyeden göz yuma.
-Ve telaḳḳıye [H.45b] **mine'l-ḥayyi'l-ḳayyumi.**¹⁰⁹⁹ Ancaḳ ḥayyu'l-ḳayyūm
(10) olan Allāh zū'l-celāl ḥazretlerinden telaḳḳī ide. **Allāhumme** (11) **yessir**
lenā ve li-ihvānina^{cxxvi} **fi't-ṭarīḳati.**¹¹⁰⁰

2.38. Faşl-ı Şāmin ve Şelāşin

(12) Efrād ve evliyā'ullāhuñ beyānundadır. Ḳalellāhu te‘ālā: **Ricālun**
lā tülhīhim (13) **ticāratun velā bey‘un min zikrillāhi.**^{cxxvii} Ve daḥı
buyrulmuşdur:¹¹⁰¹ **Evliyā'ī tahte ḳabā'ī** (14) **lā-ya‘rifūnehüm ğayrī.**^{cxxviii}
Ya‘nī benüm dostlarım ‘izzetim ḳapularınıñ altındadır, (15) anları benden
ğayrı kimseler bilmezler.¹¹⁰² Bu maḥalle bir su‘āl vārid (16) olur ki hezār
evliyā'ullāhdan ba‘zı meşhūrīn vardır ki (17) anları cümle bilürler, diyü.
Evvelā bir cevāb budur ki hezār envār ve ḥaḳāyık (18) ve mükāşefāt ve ḥālāt-ı
sā'ireler ki ehlullāha ḥāşıl olur. (19) Ol maḳāmlara maḳām-ı telvīn,¹¹⁰³ dırler.
Vaḳtāki vişālullāha vāşıl (20) olalar aña maḳām-ı temkīn, dırler. Gerçi
maḳām-ı temkīnün daḥı nihāyeti (21) yoḳdur. Pes Allāhu te‘ālānuñ maḳām-ı
temkīnine [U.54b] vāşıl olan dostları **45b** (1) gizlülerdür. Anları Allāhu te‘ālā
ḥazretlerinden ğayrı kimseler bilmez. (2) Eger yine i‘āde su‘āl olunursa ki
hezār-ı kibār-ı evliyā'ullāhdan (3) çok zevāt-ı kirām¹¹⁰⁴ vardır ki
meşhūrīndendür. Anlarıñ (4) maḳāmları ğālibā maḳām-ı temkīn oldığında
ḳaṭ‘ā şüphe (5) yoḳdur. Andan cevāb budur ki ḥadış-i şerīfün ma‘nāsı budur ki
(6) benüm mestūr olan dost ve muḥiblerimi benden ğayrı kimseler (7) kemāl-i
ma‘rifet ile bilmezler ve anlarıñ mertebelerini kemā huve ḥaḳḳuhu (8) benden
ğayrı kimseler kemā yenbağı bilmezler, dimek ola.¹¹⁰⁵ Yāḥūd¹¹⁰⁶ (9) cevāb

¹⁰⁹⁷ Ve huve'l-maḳāmu'l-ummiyyi: -R.

¹⁰⁹⁸ Ellezī ğaḏḏa başaruḥu ‘an ‘ulūmu'r-rusūmi: -R.

¹⁰⁹⁹ Ve telaḳḳıye mine'l-ḥayyi'l-ḳayyumi: -R.

¹¹⁰⁰ Allāhumme ... fi't-ṭarīḳati: -U,-H.

¹¹⁰¹ ve daḥı buyrulmuşdur: Ve ḳāle Resūlullāhi ‘aleyhi's-selām U,H.

¹¹⁰² anları ... bilmezler: bilmez anları benden ğayrı kimesneler U,H.

¹¹⁰³ maḳām-ı telvīn: telvīn U,H.

¹¹⁰⁴ zevāt-ı kirām: -U,-H.

¹¹⁰⁵ Anlarıñ maḳāmları ... dimek ola: -U,-H.

¹¹⁰⁶ Yāḥūd: Andan U,H.

budur ki meger kim anlaruñ ba‘zısını Allāhu te‘ālānuñ (10) emr ve¹¹⁰⁷ rızāsıyla t̄alib verāehu haqquhu s̄alikleruñ müste‘idlerine¹¹⁰⁸ ba‘zısına¹¹⁰⁹ (11) terbiyeye min ‘indillāh me’mūr olduklarından maqām-ı telvine (12) çekeler soñra¹¹¹⁰ gerü maqām-ı temkīnine¹¹¹¹ şu‘ūd ve¹¹¹² qarār ideler. [H.46a] Ve cevāb-ı (13) ahar dañ budur ki velī didikleri anlaruñ bedenleri ve cisimleri¹¹¹³ (14) degüldür. Ve anlaruñ ‘ulūm-ı zāhireleri dañ degüldür.¹¹¹⁴ Belki ol Cenāb-ı aqdesden feyz olunan¹¹¹⁵ envār-ı (15) ilāhiyyedür ki aña laṭife-i haqīkiyye dirler. T̄alib ve¹¹¹⁶ s̄alik hicāb-ı (16) nūrāniden geçdikden soñra haqqı idrāk iden oldur. (17) İmdi velāyet şifatiyla¹¹¹⁷ muttaşif olan dañ oldur. Zīrā (18) ol laṭife her insān ve ol kemāli herkes kesb idemez. (19) Pes haqīkatde velī olup Allāh’iñ dostı olan ol (20) laṭife rabbāniyyedür.¹¹¹⁸ İmdi Allāh’dan gayrı kimseler bilmezler. (21) Megerki kendü gibi ol maqāma vāşıl¹¹¹⁹ ve kendü mertebesinde **46a** (1) olanlar bilür. Hattā¹¹²⁰ Seyyid ‘Alī el-Bendenicī kıddese sırrahū [U.55a] buyururlar: (2) **Ve min şemme tüşbütü¹¹²¹ fī ‘aḳāyidi ehli’s-sunneti inne kerāmete’l-veliyi lā yerāhā** (3) **illā veliyyün mişlühü ve men kāne fī derecetini.** Ya‘nī kütüb-i ‘aḳā’id-i ehl-i sünnetde (4) şābit oldı ki velīnuñ kerāmeti zāhir olmaz ve görünmez. Megerki¹¹²² (5) kendü mişli derecesinde olan velī olan kimesneye zāhir (6) olur, diyü. Meştür ve muşarrahdur. -Ma‘lūm ola ki bu ol t̄ā’ifedür ki Haq celle ve ‘alā anları zalām-ı nefsanıyyeden ḥalāş idüp kazāyı nūr-ı hidāyete iḥrāç eyledi. Nitekim kelām-ı kadīmimde buyurıldı: **Vellezīne amenū ve ‘amilu’ş-şāliḫāti yuḥricuhum**

¹¹⁰⁷ emr ve: -U,-H.

¹¹⁰⁸ müste‘idlerine: müste‘idlerinüñ U,H.

¹¹⁰⁹ ba‘zısına: -R.

¹¹¹⁰ soñra: -R.

¹¹¹¹ maqām-ı temkīnine: maqām-ı temkīnünde U,H.

¹¹¹² şu‘ūd ve: -U,-H.

¹¹¹³ ve cisimleri: -U,-H.

¹¹¹⁴ Ve anlarıñ ‘ulūm-ı zāhireleri dañ degüldür: -R.

¹¹¹⁵ olunan: olan U,H.

¹¹¹⁶ T̄alib ve: -R.

¹¹¹⁷ şifatiyla: -U,-H.

¹¹¹⁸ laṭife rabbāniyyedür: oldur U,H.

¹¹¹⁹ vāşıl: yetişüp U,H.

¹¹²⁰ Hattā: -U,-H.

¹¹²¹ teşbütü: şebete U,H.

¹¹²² Megerki: İllā U,H.

mine'z-zulumāti ile'n-nūri.^{cxxxix} Ve dađı bunlar zāhirde ĥalka mađlūt olurlar. Ammā bāında ĥakdan ġayriye bī-ġānelerdür. Ve bunlardan ba'zı oldur ki ĥalka kelām iderken diyār-i āĥarda ŗuret-i [H.46b] aĥar ile bulunurlar. Ĥattā **Fetāvāyı Behce**'de¹¹²³ mezkūrdur ki enbiyā' 'aleyhi's-selām ĥazerātından ġayrı evliyā'ullāhdan olan kimesneler bir aylık dađı ziyāde mesāfe bir ġünde varırlar. Gelürler mi, diyü i'tikād itmek cā'iz olur mı? El-cevāb: olurlar. Bu ŗurette vech-i muĥarrer üzere kať-ı mesāfe iddi'ā ve [U.55b] cevāzına i'tikād iden kimesneler tazlīl veyā tebdī' olunurlar mı? El-cevāb: olunmazlar, diyü muŗarraĥdur. Ve dađı bunlardan ba'zı vardur ki ġözden ġā'ib olurlar. Baŗar anları ġöremez. Ŗol yanan ŗem'a ki ŗöyündükten ŗoĥra vücūdı ġözden ġā'ib olduđı gibi bunların cismi bir mertebede leťfet kesb iderler ki anlara ru'yet te'alluĥ itmez. Cisimleri dađı rūĥlarına tābi' olur. Beyt:

Niceler cān virdi, cisme yetti.

Niceler cismini pür nūr itti.

Nitekim nās arasında bir tā'ife vardur ki ĥalk içinde olur. Ĥalk anları ġörmezler. Deryāya uđralar anlara yer gibi olur, anlara ĥicāb olmaz. Her ne yerde 'azm itseler yol olur ve anlar nārda gezerler, nār anları yakmaz. Zīrā anların cisimleri rūĥānīdür. Bu ĥālāt ekŗer büdelā olanlarda olur. Ehlullāh tā'ifesi dađı ol mertebeyi bulurlar. Ammā ġözden ġāib olmak, olmamak kemāle münāfī degüldür. [H.47a] Ve bunlarda ba'zı olur ki ĥalkuñ ġönlünde ne varsa aña muťtali' olurlar.¹¹²⁴ Meŗāyihden ba'zıları (7) buyurmuŗlardur ki: Ĥaĥ te'alānuñ ĥaŗŗaten her ismine [U.56a] maĥzar (8) düŗmüŗ, velī gelmiŗdür. Ve hem bunlar 'adede gelmek ve ĥaŗr¹¹²⁵ (9) mümkün degüldür. Ammā meŗāyih-i kirām keŗf ile bulup 'aded (10) ġetürdüklerini kānūn-ı tarīkat¹¹²⁶ üzere beyān idelüm. Ve dađı ma'lüm ola ki¹¹²⁷ (11) Seyyid 'Alī el-Bendenicī ĥazretleri *Ĥaŗŗideyi 'Ayniyye*¹¹²⁸ ŗerĥinde¹¹²⁹ (12) mu'cizāt-ı 'aĥliyye ve ĥissiyyenüñ ve

¹¹²³ Eserin tam adı: *Behcetü'l-Fetāvā'* dır.

¹¹²⁴ Ma'lüm ol ki ... muťtali' olurlar: -R.

¹¹²⁵ ve ĥaŗr: -U,-H.

¹¹²⁶ kānūn-ı tarīkat: kānūn U,H.

¹¹²⁷ ma'lüm ol ki: -R.

¹¹²⁸ el-*Mevāridü'l-Ledüniyye fī Ŗerĥi'l-'Ayniyye*.

¹¹²⁹ ŗerĥinde: sinde U,H.

kerāmāt-ı ‘aqliyye ve hissiyyeyi (13) beyān buyurdılar. Bizler daḥı andan naql tarīkiyle teberrüken beyān (14) idelüm.¹¹³⁰ **-Felemmā kāne tefāşılı el-Muştafā şallallāhu ‘aleyhi ve sellem huve melekūtu'l-a‘lā kāne ekşeru mu‘cizāti ‘aqliyyeti.**¹¹³¹ Vaqtāki Muḥammed el-Muştafā şallāhu te‘ālā¹¹³² ‘aleyhi ve sellem (15) ḥazretlerinüñ tefāşılı melekūt-ı ā‘lā olduysa ekşer (16) mu‘cizātı aqliyye oldı. Her ne kadar ba‘zı mu‘cizātı (17) hissiyye daḥı olmuş ise de **-lifartı zekā’ ummeti ve kemāli efhāmihi**¹¹³³ ümmet-i Muḥammediñ ziyāde (18) zekā ve ‘aқılları ve fehme kemāl қудretleri olduğı için **-liennehu hāzihi’ş-şeri‘ati lemmā kānet bāқıyyetu ilā yevmi'l-қıyāmeti**¹¹³⁴ (19) zīrā ‘aleyhi’s-selāmuñ¹¹³⁵ şeri‘atı қıyāmete қadar bāқı olduysa (20) **-ḥaşşa bi'l-mu‘cizāti'l-‘aқliyyeti li-yerāhā zu'l-beşā’iri**¹¹³⁶ Ḥazret-i Muḥammed¹¹³⁷ ‘aleyhi’s-şalāvātu ve’s-selāmuñ mu‘cizāti ‘aқliyye ile mümtāz oldı ki (21) ol mu‘cizāti bāşiret şāhibleri görsün için zīrā **46b** (1) [U.56b] şallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellemüñ¹¹³⁸ sā’ir peygamberāndan zuhūr iden [H.47b] (2) mu‘cizāt anlardan daḥı zuhūrundan başka ma‘a ziyāde yed-i devletlerinden (3) zuhūr iden mu‘cizāt-ı bāhiresi cümleñ ma‘lūmıdır. Zikre ḥacet yoқdur. Ḥuşuşan mu‘cizāt-ı ‘aқliyye ile mümtāz oldılar.¹¹³⁹ Ve ḥattā (4) anlarıñ ümmetlerinden, evliyā’ olanlarından¹¹⁴⁰ zuhūr iden kerāmāt daḥı cümle¹¹⁴¹ mu‘cizātlarındandır. Ammā (5) Ḥazret-i Ādem ‘aleyhi’s-selām ve sā’iri'l-enbiyā’ şalāvātullāhi ‘alā (6) nebiyyinā ve ‘aleyhim ecma‘in ḥazretleri **-cem’ cem’ melekūtu'l-ednā**¹¹⁴² cem‘-i cem’, melekūt-ı ednādur. **-Ve hum ehlu't-taşarrufu fi'l-ecsāmi li-bülādeti ve қavmihim.**¹¹⁴³ (7) Anlarıñ¹¹⁴⁴ cümlesi ecsāmda taşarruf iderler, қavimlerinüñ bülādetleri (8) ve hamāқatları

¹¹³⁰ Bizler daḥı ... idelüm: Bizler daḥı sālıklere teberrüken beyān idelüm U,H.

¹¹³¹ Felemmā kāne tefāşılı: -R.

¹¹³² şallāhu te‘ālā: -U,-H.

¹¹³³ lifartı zekā’ ummeti ve kemāli efhāmihi: -R.

¹¹³⁴ lennehu hāzihi’ş-şeri‘ati lemmā kānet bāқıyyetu ilā yevmi'l-қıyāmeti : -R.

¹¹³⁵ ‘aleyhi’s-selāmuñ: Muḥammedu'l Muştafānuñ U,H.

¹¹³⁶ ḥaşşa bi'l-mu‘cizāti'l-‘aқliyyeti liyerāhā zu'l-beşā’iri: -R.

¹¹³⁷ Ḥazret-i Muḥammed: -R.

¹¹³⁸ şallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellemüñ: ‘aleyhi’s-selām efendimizden U,H.

¹¹³⁹ Zikre ḥacet ... mümtāz oldılar: -R.

¹¹⁴⁰ evliyā’ olanlarından: -R.

¹¹⁴¹ cümle: -R.

¹¹⁴² cem’ cem’ melekūtu'l-ednā: -R.

¹¹⁴³ Ve hum ehlu't-taşarrufu fi'l-ecsāmi li-bilādetu ve қavmihim: -R.

¹¹⁴⁴ Anlarıñ: Ol peygamberān ḥazretleri U,H.

oldığı için. **-Ve ‘amā ebşāru ehlu vaqtuhum.-**¹¹⁴⁵ Ve dağı peygamberān-ı sābıkalaruñ vaķitlerinde (9) kimesneleruñ başiretleri görmez (10) olduğı için.¹¹⁴⁶ **-Ve lizā inķarāzat mu‘cizātuhum.-**¹¹⁴⁷ Ve ĥattā enbiyā’ullāh şalāvātullāhi ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhim (11) ecma‘īn ĥazretlerinüñ taşarrufları ecsāmda ve mu‘cizātları (12) ĥissiyeye olduğı ecilden **-bi-inķirāzi a‘şāruhum.-**¹¹⁴⁸ anlaruñ ‘asır ve vaķitleri inķirāziyla (13) mu‘cizātları dağı münķariz oldı.¹¹⁴⁹ [U.57a] **-Lemmā kānet ĥissiyetu teşāhedu bi'l-ebşāru.-**¹¹⁵⁰ Zirā mu‘cizātları ebşāriyla (14) müşāhede olunur. **-Ke‘aşā mūsā ve nāķatu şālih ve ĥātemu süleymān ve taşarrufuhu fi'l-hevā ve teşarrufu ibrahīm fi'n-nāri.-**¹¹⁵¹ Mu‘cizātları ĥissiyeye olduğı ecilden¹¹⁵² (15) mu‘cizāt-ı ĥissiyelerüñ mişālī Ĥazret-i Mūsā ‘aleyhi's-selāmuñ (16) ‘aşāsı gibi ve Ĥazret-i Şālih ‘aleyhi's-selāmuñ devesi gibi (17) [H.48a] ve Ĥazret-i Süleymān ‘aleyhi's-selāmuñ ĥātem ve hevāda taşarrufı (18) gibi ve Ĥazret-i İbrahīm ‘aleyhi's-selāmuñ nārda taşarrufı gibidür. **-Va‘lemu enne leyse veliyyī illā ve huve ‘alā ķademu nebiyyi.-**¹¹⁵³ (19) Ve dağı¹¹⁵⁴ taĥķiķān sizlere ma‘lūm olsun ki ĥiĥ bir velī yokdur ki (20) elbette peygamberān¹¹⁵⁵ ‘aleyhimü's-selāmdan birinüñ ķademündedür.¹¹⁵⁶ **-Femen kāne ‘alā ķademu'l-muşāfā fe ekşeru kerāmetihi ‘aķliyyetu bāķiyyetu ilā yevmu'l-ķiyāmeti.-**¹¹⁵⁷ (21) Şol velī ki Muĥammed el-Muşāfā şallallāhu ‘aleyhi ve sellem ĥazretlerinüñ **47a** (1) ķadem üzere ola ekşer kerāmet-i ‘aķliyyedür ve ķiyāmete deyin¹¹⁵⁸ bāķiyyedür. **-Ke-kerāmetü'ş-şeyĥu ‘Abdu'l-ķādir ķuddise sirruhu.-**¹¹⁵⁹ (2) Ĥazret-i

¹¹⁴⁵ Ve ‘amā ebşāru ehlu vaqtuhum: -R.

¹¹⁴⁶ Ve dağı ... olduğı için: Ve dağı peygamberān-ı sālifenüñ vaķitlerinde kimesneleriñ başiretleri görmez olduğı için U,H.

¹¹⁴⁷ Ve lizā inķarāzat mu‘cizātuhum: -R.

¹¹⁴⁸ bi-inķirāzi a‘şāruhum: -R.

¹¹⁴⁹ Ve ĥattā ... oldı: Enbiyā’ullāh sābıkalarıñ taşarrufları ecsāmda ve mu‘cizātları ĥissiyeye olduğı ecelden anlarıñ mu‘cizātları münķariz oldı U,H.

¹¹⁵⁰ Lemmā kānet ĥissiyetu teşāhedu bi'l-ebşāru: -R.

¹¹⁵¹ Ke‘aşā mūsā ... fi'n-nāri: -R.

¹¹⁵² Mu‘cizātları ĥissiyeye olduğı ecelden: -U,-H.

¹¹⁵³ Va‘lemu enne leyse veliyyi illā ve huve ‘alā ķademu nebiyyi: -R.

¹¹⁵⁴ Ve dağı: -U,-H.

¹¹⁵⁵ peygamberān: enbiyā’ullāh U,H.

¹¹⁵⁶ ķademündedür: ķidemindedür U,H.

¹¹⁵⁷ Femen kāne ... yevmu'l-ķiyāmeti: -R.

¹¹⁵⁸ ķiyāmete deyin: -R.

¹¹⁵⁹ Ke-kerāmetü'ş-şeyĥu ‘Abdu'l-ķādiru ķuddise sirruhu: -R.

Sultānu'l-Evliyā es-Seyyid ‘Abdülkâdir Geylânî (3) hâzretlerinüñ [U.57b] kerâmeti gibidür. Hattâ kaşîdelerinde buyurdılar: (4) **Efelet şumûsu'l-evvelîne ve şemsunâ ebeden a‘lâ feleki'l-‘alî lâ tağrubu.**^{cxxx} (5) Ya‘nî kullu veliyyin ba‘de mevtihi in‘azele ‘an kuṭbiyyetin ba‘de mevtihi. Hâzret-i (6) Şeyḥ efendimiz murâd iderler ki bizden muḳaddem bizlerden ğayrı (7) evliyâ’ullâh hâzerâtı ḳaddesallâhu esrârahum sâ’ir nâs üzerine (8) şems gibidür. Lâkin şoñra ğurûb iderler. Ya‘nî kuṭbiyyetden (9) ‘azl olurlar. Lâkin baña Allâhu zü'l-celâl bir ‘inâyet ve ihsân (10) itmişdür ki ceddîm Muḥammed el-Muştafânuñ şallâllâhu ‘aleyhi ve sellem (11) ḳademi üzre oldığından benüm şemsim ğurûb itmez. Ya‘nî (12) kuṭbiyyetden ‘azl olmam. Ve hattâ Mollâ Câmî¹¹⁶⁰ hâzretleri *Nefahât-* (13) nâm¹¹⁶¹ kitâbında zîkr buyururlar ki hâl-i ḥayâtında gibi hâl-i mevteinde (14) ḳubûrlarında taşarruflar iderler. Kibâr-ı meşâyih evliyâ’ullâh (15) hâzerâtlarından dört adet velî vardur, diyü. Biri; Ma‘rûf-ı (16) Kerhi¹¹⁶² ve biri; Şeyḥ ‘Abdülkâdir el-Geylânî ve biri; Şeyḥ-ı (17) ‘Uḳayl¹¹⁶³ ve biri daḥı Şeyḥ Ḥayât-ı¹¹⁶⁴ Ḥarrânî.¹¹⁶⁵ **Vemâ za‘ufet** (18) **ṭarîḳatu.** Ya‘nî dimekdür ki Şeyḥ ‘Abdülkâdir’üñ ṭarîḳatı za‘îf (19) olmaz, ḳıyâmete deĝin bâḳîdür. Her velînüñ¹¹⁶⁶ mürûr-ı ezmine ile (20) ṭarîḳatına za‘f ṭarî olur. İllâ Hâzret-i [H.48b] Şeyḥ ‘Abdülkâdir el-Geylânî (21) efendimizüñ ṭarîḳatına za‘f ‘arız¹¹⁶⁷ olmaz. Hattâ **47b** (1) hâzret-i şeyḥin civânlığı hâlinde vaḳtinde idrâk olınan¹¹⁶⁸ (2) evliyâ’ullâhuñ ve kibâr-ı meşâyih’in ziyâretlerine ĝidüp ve anlardan (3) himmet ve gönül almak ‘âdet-i müstahseneleri idi.¹¹⁶⁹ Ve cümle meşâyih (4) hâzret-i şeyḥi severler idi. Ve kemâl-i muḥabbet birle teveccüh iderler idi (5) ve gelecek zamânda vâşıl olacağı¹¹⁷⁰ mertebesinüñ (6) ve ka‘bînuñ ‘alî

¹¹⁶⁰ Nureddin ‘Abdurrahman bin Aḥmed.

¹¹⁶¹ *Nefahâtü'l-Üns Min Ḥaḳarati'l-Ḳuds.*

¹¹⁶² *Ebû Maḥfûz ibn Firûz el-Kerhi.*

¹¹⁶³ *Uḳayl el-Münbecî.*

¹¹⁶⁴ Ve hattâ Mollâ Câmî ... biri daḥı Şeyḥ-ı Ḥayât-ı Ḥarrânî: -U,-H.

¹¹⁶⁵ *Ḥayât bin Ḳays el-Harrânî.*

¹¹⁶⁶ Her velînüñ: Her evliyâ’ullâhın U,H.

¹¹⁶⁷ ‘arız: ṭarî U,H.

¹¹⁶⁸ hâlinde vaḳtinde idrâk olınan: -U,-H.

¹¹⁶⁹ kibâr-ı meşâyih’in ... müstahseneleri idi: ve kibâr-ı meşâyih ve ḳatına ḥürmet buyururlardı U,H.

¹¹⁷⁰ gelecek zamânda vâşıl olacağı: gelecekte U,H.

olacağını¹¹⁷¹ bilüp ‘alî tarîkı'l-keşf [U.58a] haber (7) ve tebşîr iderler idi. Ve hattâ kibâr-ı meşâyiğden biri hâzret-i (8) şeyhe tebşîr olarak buyurdılar ki: Yâ ‘abde'l-kâdir yâ velidî¹¹⁷² (9) **kulli dîkin yaşıhu şümme yeskütu illâ dîküke.** Ya‘nî her ħoros şayha (10) ider şoñra sukût ider. İllâ senüñ ħorosuñ sükût (11) itmez, dîmek olur.¹¹⁷³ Ğâlibâ murâd-ı şerîfleri bu ola ki her evliyâ’nuñ (12) ħulefâsı ve fuċarâsı ve tarîkatı bir zamân sülük¹¹⁷⁴ ve seyr ilallâha (13) sa‘y ve diler. Sorarlar şoñra murûr-ı ezmine ile münċariż olur, (14) illâ senüñ ħulefâ ve fuċarâlaruñ münċariż olmaz. Belki senüñ (15) tarîkatından nice nice evliyâ’ullâh ve aċtâb ve ‘ârif billâhlar (16) ve mutesarrif fi'l- ekvânlar¹¹⁷⁵ zuhûr idüp senüñ tarîkatınuñ (17) ve senüñ¹¹⁷⁶ meşrebin ki kitâbullâh ve sünnet-i Resûlullâh şallâllâhu ‘aleyhi (18) ve selleme mübtenî olan bir tarîkatdur ki aña sâlik olan kimesne¹¹⁷⁷ (19) eger bir merd-i kâmilüñ dâmanına nişbet¹¹⁷⁸ idüp sâlik olursa (20) aña feyzullâhı irişür, [H.49a] vâsıl ilallâh te‘âlâ ve ‘ârif billâh (21) olur. İsti‘dâdına göre maċâmât kaċ‘ iderek sâ’ir **48a** (1) tûruk-ı ‘aliyyelerde bu rütbe feyz olmaz [U.58b] ve anuñ tarîkatı (2) münċariż olmaz; kıyâmete degin bâķîdür. **Velem yenzil yeteşarrafü** (3) **fi'l-keveni.** Ya‘nî Şeyh ‘Abdülkâdir bu ekvânda¹¹⁷⁹ taşarruf (4) itmekden zâ’il olmadı. **-Ve men kâne ‘alâ ċademi nebiyyi min sâ’iri'l-enbiyâ’ fekerâmetuhu ħissiyetuh.** Şol velîler ki sâ’ir enbiyâ’-i kirâm hâzretlerinden birinüñ ċademinde ola. Ol velînüñ kerâmeti ħissiyedür. Ya‘nî ‘aċliyye degüldür, ebşâr ile müşâhede olunur. **Ke-‘ademi ħaraċa'n-nâri li-ba‘zîn.** Ba‘zı velîleri nâriñ yaċmaması gibi. **Ve itâ‘atu sibâ' el-beĥâyımu ve zevâtu's-semmu.** Ba‘zı velîlere arslân ve ċaplan ve emşâli sibâ’-ı behâyım itâ‘at itmesi gibi. Zehir-nâk olan ħayevânuñ itâ‘atları gibidür ki ħayyât ve ‘aċârib ve emşâlleri gibidür. Ve daĥı bunlara benzer ċayy-i zamân ve mekân ve yer yarma ve şuya ċalma gibi

¹¹⁷¹ olacağını: oldıgını U,H.

¹¹⁷² yâ velidî: -R.

¹¹⁷³ dîmek olur: ya‘nî U,H.

¹¹⁷⁴ sülük: sükût U,H.

¹¹⁷⁵ fi'l- ekvânlar: olan zevâtlar U,H.

¹¹⁷⁶ senüñ: -R.

¹¹⁷⁷ kimesne: -R.

¹¹⁷⁸ nişbet: teşebbüş U,H.

¹¹⁷⁹ ekvânda: günde U,H.

kerāmāt-ı hissiyyeler yedlerinden zuhūr eyledi. Qankı Nebī ‘aleyhi's-selāmuñ kavminden ise ol Nebīden mu‘cize olarak zuhūr iden ol velīden kerāmet olarak zuhūr eylemişdir.¹¹⁸⁰ Hattā Hakkı Bursevī¹¹⁸¹ merhūmuñ (...) nāmesinde (5) buyururlar ki Hāzret-i Şeyh ‘Abdülkādīr el-Geylānī (6) ile Ebī Medyen Mağribī¹¹⁸² gibi ekvānda taşarruf ider (7) bir velī zuhūr itmemişdir diyü, quddise sırruhā.¹¹⁸³

2.39. Faşl-ı (8) Tis‘a ve Şelāşīn

Tertīb [U.59a] üzre evliyā’ullāhuñ aḥvālūñ taqrīr (8) ve beyān idelüm. [H.49b] İmdi mervīdür ki Allāh için yeryüzünde (9) üç yüz kalb vardır ki Allāhu te‘ālā añlaruñ kalbini Ādem-i (10) şafiyullāh kalbi üzere ḥalk itmişdir. Ve daḥı kırk kalb vardır ki (11) Hakk te‘ālā añların kalblerini Hāzret-i Mūsā ‘aleyhi's-selām (12) kalbi üzere ḥalk itmişdir. Ve daḥı yedi kimesne vardır ki (13) anların kalbini Hāzret-i İbrāhīm ‘aleyhi's-selātü ve's-selām¹¹⁸⁴ (14) kalbi üzere ḥalk itmişdir. Ve daḥı üç kimesne vardır ki (15) anı Mikā’ıl kalbi üzere ḥalk itmişdir. Ve daḥı bir kimesne (16) vardır ki Hakk te‘ālā anuñ kalbini İsrāfīl kalbi üzere (17) ḥalk itmişdir. İmdi ol¹¹⁸⁵ üç yüz kimesneye nuḳabā, dirler. (18) Yerde ve gökde bunlara maḥfī bir nesne yokdur. Halka naşīb (19) olmuşdurlar. Ve ol kırk kimesneye nücebā, dirler. Halkuñ (20) ağır yüklerin çekerler ve halkı beynleri¹¹⁸⁶ işlāh iderler. **48b** (1) Ve ol yedi¹¹⁸⁷ kimesneye büdelā, dirler ki quṭbuñ mulāzımlarıdır. (2) Ve ol üç¹¹⁸⁸ kimesneye efrād, dirler. Cihānda yağmur yağmak (3) ve yağmamak ve nebāt bitmek anlaruñ ḥükmündedir ve bunlara hiçbir nesne maḥfī degüldür.¹¹⁸⁹ Ve kulüb-ı nāsa (4) muṭṭalī‘lerdür. Ve ol bir kimesneye quṭb-ı ‘ālem, dirler. Ve daḥı (5) dört kimesne vardır ki [U.59b] anlara evtād, dirler. Bu cihānuñ dört (6) köşesin ḥıfz

¹¹⁸⁰ Ve men kāne ... zuhūr eylemişdir: -R.

¹¹⁸¹ İsmā‘il Hakkı Bursevī.

¹¹⁸² Şu ‘ayb b. el-Hüseyn el-Enşārī el-Endelüsī.

¹¹⁸³ Hattā ... quddise sırruhā: -U,-H.

¹¹⁸⁴ ‘aleyhi's-selātü ve's-selām: -U.

¹¹⁸⁵ ol: o U,H.

¹¹⁸⁶ beynleri: -U,-H.

¹¹⁸⁷ yedi: -U,-H.

¹¹⁸⁸ üç: beş U,H.

¹¹⁸⁹ ve bunlara hiçbir nesne maḥfī degüldür: -R.

iderler. Meşelâ kûṭbu'l-aḳṭāba taḥt-ı (7) velāyetde ve tedbīr-i umūrda mutaşarrıfdir ki kûṭbu'l-aḳṭāba (8) her ne feyz irişşe anları şark ve garb ve cenūb (9) ve şimāle neşr ve irsāl ider. Pes bunlar cihānuñ sebeb-i (10) sukūnıdır [H.50a] ve mihıdır.¹¹⁹⁰ Nitekim tağlarıñ yerüñ sebeb-i sukūnıdır ve mihı (11) oldığı gibi.¹¹⁹¹ Ve daḥı iki kimesne vardur ki anlara ĩmāmān, (12) dirler. Kûṭb-ı ‘ālemüñ vezīrleridür. Birinüñ ismi, ‘Abdu'r-rab'dür. (13) Kûṭbuñ sađ tarafındadır. Ve birinüñ ismi, ‘Abdu'l-melik'dür. (14) Kûṭbuñ şol tarafındadır. Kaçan kim kûṭb, dünyādan intikāl (15) eylese şol tarafındaki vezīri kûṭb olur. ‘Abdu'r-rab (16) anuñ yerine varur. ‘Abdu'r-rab'üñ yerine būdelādan biri varur (17) ve būdelānuñ yerine nuḳabādan biri varur. Nuḳabānuñ yerine nücebādan (18) biri varur, nücebānuñ yerine daḥı şuleḥādan biri varur. Yārun (19) kıyāmete değin bu kānun bunlarıñ arasında sürilüp (20) ri‘āyet olunur.¹¹⁹² Ve ba‘zı meşāyiḥ buyurmuşlar ki şāliḥātdan (21) ḥātunlar kırklar maḳāmın bulur¹¹⁹³ ve ol maḳāma irişürler, diyü.¹¹⁹⁴ Ammā **49a** (1) ol¹¹⁹⁵ maḳāmdan ilerü teraḳḳī idüp taşarrufa mālīk olamazlar,(2) diyü.¹¹⁹⁶ Lākin bu faḳīr ben derim ki¹¹⁹⁷ *Tabaḳāt-ı Şernübī*'de¹¹⁹⁸ gördüm (3) nisvāndan [U.60a] kûṭb olmuş vardur, lākin pek nādirdür. Ve daḥı (4) bir tã'ife vardur ki anlara ümenā, dirler. Bunlar¹¹⁹⁹ bātınlarında olan¹²⁰⁰ (5) sırrı izḥār itmezler. Melāmīler şüretinde yürürler. Ve hem¹²⁰¹ anlarıñ (6) ‘adedi ma‘lüm degüldür. **Allāhumme'c'alnā mine'l-vāşilīne ilā rütbeti'l-** (7) **‘ayāni^{cxxxı} ve'l-yaḳīn.**¹²⁰²

2.40. Faşlı Erba‘īn

Kûṭb-ı ‘ālem beyānındadır. (8) Ma‘lüm ola ki Ğavsu'l-a‘zam didikleri oldur. İsm-i şerīfi (9) ‘Abdullah'dur. Anuñ İsrāfīl ‘aleyhi's-selām ḳalbi

¹¹⁹⁰ ve mihıdır: -R.

¹¹⁹¹ mihı oldığı gibi: mihıdır U,H.

¹¹⁹² sürilüp ri‘āyet olunur: sürilür her gün munḳaṭi‘ olmazlar U,H.

¹¹⁹³ şāliḥātdan ... bulur: şāliḥa ḥātun kırk maḳāmın bulurlar U,H.

¹¹⁹⁴ ol maḳāma irişürler, diyü: ve anlara el-ḥāḳ olur U,H.

¹¹⁹⁵ ol: -U,-H.

¹¹⁹⁶ diyü: -U,-H.

¹¹⁹⁷ bu faḳīr ben derim ki: -U,-H.

¹¹⁹⁸ Ahmed bin Osman Şernübī'nin *Keşfü'l-Güyyup Tabaḳātü's-Şernübī* adlı eseri.

¹¹⁹⁹ Bunlar: -U.

¹²⁰⁰ olan: -U,-H.

¹²⁰¹ Ve hem: -R.

¹²⁰² ilā rütbeti'l-‘ayāni ve'l-yaḳīn: -U,-H.

üzerinedür.¹²⁰³ (10) Nefh-i şūr, ervāh-ı ma‘neviyye ve nesīm-i esrār-ı Rabbāniyye nefh¹²⁰⁴ ider. [H.50b] Bunuñ (11) menzili evliyā’ullāh arasında İsrāfīl gibidür ve melā’ike (12) arasında¹²⁰⁵ nokta gibidür ki dā’ire-i şalāh-ı ‘ālem anuñ merkezinde (13) vāki‘ oldı ve Hāzret-i Resūl-i Ekrem şallāllāhu ‘aleyhi ve sellemūñ¹²⁰⁶ (14) rūh-ı pākine āyine düşüp vāriş-i ma‘nevī olmuşdur. (15) Evliyā’ullāhuñ beynlerinde bu maqām¹²⁰⁷ yüce maqām yokdur ki (16) cihānda cemī’¹²⁰⁸ taşarrufāt anuñ yediyle olur. ‘Azl ve naşb anuñ (17) elindedür. Hāq te‘ālānuñ zāt-ı bī-çünına ve cemī’ sıfātına (18) mazhar düşmüşdür ki¹²⁰⁹ cemī’ ‘āleme Hāq te‘ālā hāzretleri (19) kütbuñ gönlünden tecellī ider. Allāhu te‘ālā kütbi devr ittirür. (20) Erkān-ı dünyāda güneş devrettiği gibi [U.60b] ufq-ı semāda cemī’ (21) evliyā’ bunuñ taşarrufundadır ki cemī’ sine Hāqdan feyz **49b** (1) tecellī ider kütb-ı ‘ālemūñ vāsıtasıyla olur ve cemī’ mevcūdāt (2) anuñ hükmündedir ki zīrā mazhar-ı tāmı ilāhīdür ve vāriş-i (3) ma‘nevīdür zamānında.¹²¹⁰ Ve dağı ma‘lūm ola ki ekşer-i aqtāb (4) ve gavşlar Resūlullāh şallāllāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem¹²¹¹ hāzretlerinūñ (5) evlād-ı kirāmundan ve nesl-i pākından zühür ider.¹²¹² Ve Seyyid ‘Alī (6) el-Bendenicī hāzretleri *Kaşīde-i ‘Ayniyye*’leri¹²¹³ şerhinde bu maqāmı (7) güzel taḥkīk buyurmuşlardır. Ve kendülerinūñ dağı (8) kütbu’l-aqtāb ve gavşü’l-a‘zam¹²¹⁴ olacağıñ¹²¹⁵ beyān buyurmuşlardır.¹²¹⁶ Bizler dağı teberrüken (9) ‘ibārātını naql ve Türki şerh ve beyān idelüm ki cümle sālīkler (10) intifā‘

¹²⁰³ Anuñ ... üzerinedür: Anuñ kalbi İsrāfīl ‘aleyhi’s-selām kalbi üzerinedür U,H.

¹²⁰⁴ nefh: -R.

¹²⁰⁵ arasında: ortasında U,H.

¹²⁰⁶ şallāllāhu ‘aleyhi ve sellemiñ: ‘aleyhi’s-selām U,H.

¹²⁰⁷ Evliyā’ullāhuñ ... maqām¹²⁰⁷dan: Evliyā’ arasında bundan ulu yüce maqām U,H.

¹²⁰⁸ cemī’: -R.

¹²⁰⁹ ki: -R.

¹²¹⁰ zamānında: vaktinde U,H.

¹²¹¹ şallāllāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem: -U.

¹²¹² ve nesl-i pākından zühür ider: olur U,H.

¹²¹³ Kaşīdeyi ‘Ayniyye’leri: Kaşīdeyi ‘Ayniyye U,H.

¹²¹⁴ ve gavşü’l-a‘zam: -R.

¹²¹⁵ İmlāda yanlışlıkla sondaki “nun” kef harfiyle yazılmıştır.

¹²¹⁶ Ve kendülerinūñ ... buyurmuşlardır: -H.

eyleyüp raġbetleri olsun.¹²¹⁷ Buyururlar ki:¹²¹⁸ **Va'lem enne'l-ġavṣe hüve** (11) **nā'ibu'n-nebiyyi ṣallāllāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem.**¹²¹⁹ Taḥkīkan sizlere ma'lūm (12) olsun ki Ğavṣ-ı A'zam didikleri zāt 'ālī-ḳadr. Nebī (13) [H.51a] 'aleyhi's-selāmuñ nā'ibi ve vekīlidür.¹²²⁰ **Ve huve maḥallu tecelli'l-haḳḳı cemālen** (14) **ve celālen.** Ğavṣullāhi te'ālānuñ¹²²¹ cemāl ve celāl cihetinden (15) tecellisinüñ maḥallidür. **Ve mebitetu saḥḥi'l-ḳa'beti.** Ve beytütet (16) eylediġi maḳām Ka'be-i Mükerraḡmenüñ saḥḥıdır. **Ve huve 'illetun** (17) **li't-teveccuhi li'l-enāmi.** Ğavṣ cümle enāma teveccühe 'illet ve vesīledür.¹²²² (18) [U.61a] **Ve'l-iṣṭiġālu bi-taḳṣīmi'l-erzāḳı ve'l-belāyā 'aleyhim.** Ğavs, taḳṣīm-i (19) erzāḳ ile iṣṭiġāl ider ve cümle ḫalāyık üzere belāyānuñ (20) tevzi'ı ile.¹²²³ **Raḍıyallāhu 'anhu ve erzanāhu.** Allāhu te'ālā andan rāzī (21) olsun ve bizleri de irzā eylesün. **Ve innī rā-eytu lī-ru'yā** 50a (1) Taḥkīkan ben kendüm için bir rü'yā gördüm. **Ke-ennī fi'l-ḫarami's-ṣerīfi** (2) **necāhu ka'beti.** Güyā ben Ḳa'be-i Mükerraḡme'nüñ ḳarṣusunda Ḥarem-i Şerīf (3) içinde girmişüm. **Fī sitteti elfin ve mi'etin ve ḫamsīne.** Bu rü'yāyı (4) biñ yüz elli senesinde gördüm. **Vāḳıfun 'alā miḫrābi'l-ḫanefiyyeti** (5) **üşāhidu cihetu'l-mīzābi.** Güyā miḫrāb-ı Ḥanefiyye üzere dururum, (6) cihet-i mīzābı müşāhede iderim. **Mine'l-beyti.** O cihete mīzāb (7) beytden olııcı. **Üşāhidu.** Ben müşāhede iderim. **Ve izen** (8) **bi-vucūdi ḳad taṣavvuru lī-min cidāri'l-beyti.** Bu taḳdīrce cidār-ı (9) beytden benüm kendüm için vücūdum taṣavvur olundı ki. (10) **Ve ene vāḳıfun enzuru ilā şüreti.** Ḥalbuki ben dururdum, kendü (11) vücūdumuñ şüretine naḳar idici oldım. **Eḳūlu leyte şı'ri mā** (12) **hāza's-şān.** [H.51b] Ben dirim ki ne olaydı benüm 'ilmim lāḫiḳ olaydı ki (13) bu ḫāl ve şān nedür [61b-u] bilmiş olaydım. **Lā**¹²²⁴ **cidāru'l-beyti**

¹²¹⁷ cümle sālīkler ... olsun: sālīkler intifā' eyleyüp ve derecesini ve mertebesini bilsünler, diyü U,H.

¹²¹⁸ Buyururlar ki: -R.

¹²¹⁹ selemler: 'aleyhi's-selāmdur U.

¹²²⁰ Nebī ... vekīlidür: Resūlullāhıñ nā'ibidür U,H.

¹²²¹ Ğavṣullāhi te'ālānuñ: Ğavṣ-ı Ḥaḳ te'ālānuñ U,H.

¹²²² teveccühe ... vesīledür: teveccühüne 'illetdür U,H.

¹²²³ Ğavs ... tevzi'ı ile: Ğavs iṣṭiġāl ider, taḳṣīm-i erzāḳ ve tevzi'ı belāyā ile cümle ḫalāyık üzere Allāhu te'ālānuñ emriyle ve izniyle U,H.

¹²²⁴ Lā: -U.

meşkülun (14) **ke'l-mir'āti key yen'akise bihi vücūdī.** Cidār-ı beyt meşkül (15) ve berrak¹²²⁵ degül ki ya'ni şāf ve berrak degül ki āyine gibi aks ola da (16) benüm vücūdum şūreti bi-ṭarīki'l-aks görüne.¹²²⁶ **Velestu bi-mutehavvilin** (17) **'an mekānin.** Ben durduğum maḥalden¹²²⁷ müteḥavvil olmadum. **Şümme te'ayyenet** (18) **innī ene'l-ka'betu lā ğayri.** Şoñra tebeyyün ve zāhir oldı ki ben (19) Ka'be-i Mükerreme imişüm, ğayrı şey' degüldür.¹²²⁸ **Fe-lammā kaşşaşahā 'alā** (20) **murşidi feneheza ve kāmme iclālen lī ve surūran.** Vaqtāki ben (21) bu gördüğüm rü'yāyı mürşidüm ve şeyḥime ḥikāye eyledüm. İnsānlar daḥı **50b** (1) ğāyet benüm bu rü'yāmdan mesrūr olup baña iclāl ve iğrāz (2) için kıyām buyurdılar.¹²²⁹ **Bi-mā seyefteḥullāhu 'aleyye.** Allāhu te'ālā ḥazretleri (3) benüm üzerime yakıncacıkda ğavş-i a'zam olmamı feth ider, (4) diyü. Mesrūran kıyām buyurdılar. **Velem yu'ed-deliḥā bel aḥarā't-te'vīli** (5) **li'z-zuhūri.** Benüm bu rü'yām vaqt-i merhūnunda ğavş-i a'zam (6) ve kuṭbu'l-aḳṭāb olacağıma işāret buyurdılar.¹²³⁰ Vaqt-i (7) zuhūrunda ma'lūm olur, diyü te'vīl eylemediler. Ve'l-ḥāşıl (8) Seyyid eş-Şeyḥ 'Alī el-Bendenicī ḥazretlerine ğavşü'l-a'zam (9) olmak manşıbını¹²³¹ tebşīr-i ḥaḳ olmuşdur.¹²³² Vākı'an soñra kendülere (10) zuhūr eyledi. Hemān [U.62a] Allāhu¹²³³ te'ālā ḥazretleri himmet-i rūḥāniyyetlerin (11) üzerimizden eksik eylemeye. Amīn. [H.52a] **El kuṭbu mā yedūru 'aleyhi** (12) **dā'iratü'l-'ālemi.** Kuṭb, diyü şol zāta dirler ki üzerine¹²³⁴ (13) 'ālemüñ dā'iresi dā'ir olur. Lākin kuṭbu'l-aḳṭāb cümlesinüñ (14) merkezidür. **Vehuve seb'atu aḳṭābin.** O kuṭb, yedidür. **-Ve taşarrufu küllü vāḥidun minhum bi-iḳlīmi mine'l-eḳālīmi's-seb'a.**¹²³⁵ (15) Bu yediden¹²³⁶ her biri eḳālīm-i seb'adan bir iḳlime taşarruf ve ḥükm (16) ider.

¹²²⁵ ve berrak: -U,-H.

¹²²⁶ aks ola da ... görüne: ḥattā benüm vücūdum şūreti görüne bi-ṭarīki'l-aks U,H.

¹²²⁷ maḥalden: mekāndan U,H.

¹²²⁸ degüldür: degülüm U,H.

¹²²⁹ İnsanlar ... buyurdılar: Anlar daḥı benüm rü'yāmdan ğāyet mesrūr olup kıyām buyurdılar, baña iclāl için U,H.

¹²³⁰ olacağıma işāret buyurdılar: olmamı işāret ve te'ḥīr buyurdılar U,H.

¹²³¹ manşıbını: manşıbı U,H.

¹²³² tebşīr-i ḥaḳ olmuşdur: tebşīr olmuşdur U,H.

¹²³³ Allāhu: Ḥaḳ subḥānehu U,H.

¹²³⁴ üzerine: -U.

¹²³⁵ Ve taşarrufu küllü vāḥidun minhum bi-iḳlīmi mine'l-eḳālīmi's-seb'a: -R.

¹²³⁶ yediden: kuṭubdan U,H.

-Ve küllü vāhidun minhum fehüm¹²³⁷ fī melekūti's-semāvāti ve'l-arz.-¹²³⁸
 Ve her biri için¹²³⁹ melekūt-ı semāvāt'da ve arz'da taşarruf ider. **-Minhum men yeteşarrafu bi-teşarrufi Zühālu.-¹²⁴⁰** (17) Anlardan ba'zısı Zühāl'ün taşarrufi ve hükmüyle taşarruf ider. **-Ve minhum men yeteşarrafu'l-Müşteri.-¹²⁴¹** Ve ba'zısı¹²⁴² (18) felek-i Müşteri taşarrufi ve hükm ile taşarruf ider. **-Ve minhum men yeteşarrafu yeteşarrafu'l-Mirriḥ.-¹²⁴³** Ve anlardan¹²⁴⁴ ba'zısı (19) Mirriḥ'ün taşarrufuyla taşarruf ider. **-Ve minhum men yeteşarrafu yeteşarrafu'ş-Şemsu.-¹²⁴⁵** Ve anlardan¹²⁴⁶ ba'zısı felek-i Şems'ün¹²⁴⁷ taşarrufuyla (20) taşarruf ider. **-Ve minhum men yeteşarrafu yeteşarrafu'z-Zührehu.-¹²⁴⁸** Ve ba'zısı felek-i Zühre taşarrufuyla taşarruf (21) ider. **-Ve minhum [U.62b] men yeteşarrafu yeteşarrafu 'Uṭāridu.-¹²⁴⁹** Ve ba'zısı 'Uṭārid'ün taşarrufi ile taşarruf ve hükm¹²⁵⁰ ider. **-Ve minhum men yeteşarrafu yeteşarrafu'l-Ḳameru.-¹²⁵¹** Ve ba'zısı **51a** (1) Ḳamer'ün taşarrufi ile taşarruf ider. **Ve emme'l-efrādu** (2) **vehumu'l-ḥāricüne 'an nazari'l-aḳṭābi.** Bunlara efrād-ı vāşilīn (3) dirler ki bu t̄ā'ife ḳuṭublarıñ nazar ve hükümlerinden ḥāriclerdür. (4) [H.52b] Bunlar ğayrullāha mültefit degüllerdür. Ve dergāh-ı Ḥāḳda ğāyet (5) muḳarreblerdür. Bunlardan ba'zısı derece-i ḳuṭubdan müterāḳḳī (6) olmuşdur. Ve bazısına cezbe-i ilāhi irişüp bī-tavaḳḳuf (7) maḳşūd-ı ḥāḳīkilerine vāşil olmuşlardur. Zīrā ḳuṭbiyyet-i (8) mu'āmele ḥāḳ iledür. Maḳām-ı kāmiliyyet mu'āmele-i ḥāḳladur. (9) Pes bunlar bu cihetinden ḳuṭubdan uludur. Nitekim melā'ike-i (10) kirāmdan bir t̄ā'ife vardur ki anlara mehdiyyün, dirler. Anlar (11) Ḥāḳ te'ālānuñ cemāl-i muṭlaḳuñ müşāhedesi deryāsında (12) müstaḡraḳ olmuşlardur. Efrād-ı vāşilīn daḫı melā'ike-i (13)

¹²³⁷ fehüm U: lehum H.

¹²³⁸ Ve küllü vāhidun minhum fehüm fī melekūti's-semāvāti ve'l-arz: -R.

¹²³⁹ için: -R.

¹²⁴⁰ Minhum men yeteşarrafu bi-teşarrufi Zühālu: -R.

¹²⁴¹ Ve minhum men yeteşarrafu'l-Müşteri: -R.

¹²⁴² Ve ba'zısı: Anlardan ba'zısı U,H.

¹²⁴³ Ve minhum men yeteşarrafu'l-Mirriḥ: -R.

¹²⁴⁴ anlardan: -R.

¹²⁴⁵ Ve minhum men yeteşarrafu'ş-Şemsu: -R.

¹²⁴⁶ anlardan: -R.

¹²⁴⁷ Şems'ün: felek-i Şems'ün U,H.

¹²⁴⁸ Ve minhum men yeteşarrafu yeteşarrafu'z-Zührehu: -R.

¹²⁴⁹ Ve minhum men yeteşarrafu yeteşarrafu 'Uṭāridu: -R.

¹²⁵⁰ ve hükm: -R.

¹²⁵¹ Ve minhum men yeteşarrafu yeteşarrafu'l-Ḳameru: -R.

mehdiyyün muḳābelesindedür. [U.63a] Allāhdan ğayrı nesne görmezler. (14) Gözlerinden māsivāyı Hāḳ ğā'ib olmuşdur. Dā'imā müşāhede (15) deryāsında meşğul ve müstağraḳlardur. Bunlaruñ kemāl-i taḫriri (16) olunmak mümkin degüldür. Ve daḫı ṭā'ife-i muḫtelifenüñ sülükü (17) eṭ-ṭarīḳu ilallāhi bi-'adedi enfāsi'l-ḫalāyık mefhūmunca her (18) kişinüñ tecellisi üzere zūhūr itmişdür ki andan dem ve (19) nefes urur. Zāhirde olan erbāb-ı ḫarf ve aşḫāb-ı (20) şanāyi'ın iḫtilāf-ı zana'atleri gibi. Evvelā selāṭin-i 'izām (21) ve feḳḫahumullāhu te'ālā ilā yevmu'l-kıyām ḫazerātıdır ki Hāḳ te'ālānuñ **51b** (1) zıllidür. Nitekim ḫaḳlarında buyurulmuşdur: **Es-sultānu zıllullāhi (2) fi'l-arzi.**^{cxxxii} Pes zılden murād mazḫar ma'nāsınadır.¹²⁵² Ve daḫı ḫalife (3) manasınadır. Ya'nī Allāhu¹²⁵³ te'ālānuñ salṭanatı ve ḳahr ve ğalebesi¹²⁵⁴ (4) şıfatına selāṭin mazḫar düşmüşdür. Ol şıfatuñ (5) ḫükmü bunlarda zāhir olmuşdur. Pes taḫt-ı ra'ıyyetlerinde kesānī (6) ḫıfz [H.53a] ve ḫarāset idüp bu cihānda bunlar 'adālet üzere (7) olup mazḫar oldığı isminüñ ḫaḳḳını yerine getirüp (8) 'ibādullāh 'adl ve dād u şefḳat buyururlarsa sultāniyyet (9) şıfatuñ sırrı anlara zāhir ve¹²⁵⁵ tecellī ḳılar. Ve Cenāb-ı aḳdese (10) muḳarreb olurlar. Ve yeryüzünde Hāḳ te'ālānuñ ḫalifesi olurlar. (11) Ve bu ṭā'ife daḫı ḳuṭb-ı 'ālemüñ ḫükmündedir. Zīrā ḳuṭb-ı [U.63b] (12) 'ālem mazḫar-ı tāmdu. Ve rūḫ-ı pāk-i Muḫammediyye'ye vāriş düşmüşdür. (13) Ve sā'ir vüzerā ve vükelā ve erkān-ı devlet daḫı bu vecihledür ki (14) her biri ḫaḳḳuñ esmāsından bir isme mazḫar düşmüşdür. (15) Eger ol ismüñ ḫaḳḳını ri'āyet iderlerse (16) ol ismüñ sırrı anlara tecellī ider. Ve anları daḫı¹²⁵⁶ ḳurb-ı (17) ḫaḳḳa da'vet idüp maḳām-ı cem'e irişdürir ki vaḫdet (18) menzilidür. Pes taṭvīl-i kelām lāzım degül.¹²⁵⁷ Sā'ir ehl-i (19) şanā'at daḫı bu nev'i üzerinedür. Her biri şan'atuñ (20) ḫüsn-i sülükunda olup 'adl üzere olursa mazḫar (21) oldığı ismüñ sırrı kendü de zāhir olur.¹²⁵⁸

¹²⁵² ma'nāsına: ma'nāsınadır U,H.

¹²⁵³ Allāhu: Hāḳ U,H.

¹²⁵⁴ ve ḳahr ve ğalebesi: -U,-H.

¹²⁵⁵ zāhir ve: -U,-H.

¹²⁵⁶ daḫı: -U,-H.

¹²⁵⁷ degül: degüldür U,H.

¹²⁵⁸ mazḫar ... zāhir olur: ḫaḳḳa vāşıl olur U,H.

2.41. 52a (1) Faşl-ı Vāhid ve Erba'în

Bu kırk birinci faşıl¹²⁵⁹ mürîd ile şeyhi (2) beynlerinde olan rābīta-i tāmme ve ‘alāka-i kāmile ve şüret-i (3) inābet beyānındadır. Evvelā inābet murād eyleyen sālîk (4) tahāret-i kāmile ve niyyet-i hālîşa ile merd-i vāşıl ve şeyh-i (5) kāmilin huzūrunda otura ve mürşid olan kimesne (6) mürîdüñ sağ eline yapuşup nice tutar gibi. Ve dahı (7) hiç olmazsa iki kimesne dahı fuķarā-ı tarikatdan (8) olarak başı ucında dura, mürşid kırā’et ide (9) bunı **e‘ūzu billāhi** [H.53b] **mine’s-şeytāni’r-racīm bismillāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm,**^{cxxxiii} (10) diyü.¹²⁶⁰ Evvelā mürşid [U.64a] üç def‘a Fātiḥa-i şerīfeyi kırā’et (11) idüp soñra hafıyyeten bu āyeti kırā’et ide: **İnnellezīne** (12) **yubāyi‘üneke innemā yubāyi‘ünallāhe yedullāhi fevka eydihim fe men** (13) **nekeşe fe innemā yenkuşu ‘alā nefsihī ve men evfā bi mā ‘āhede** (14) **‘aleyhullāhe fe se yu’tihi ecran**^{cxxxiv} **‘azīmā.**¹²⁶¹ Bundan soñra şeyhi (15) bunı kırā’et ide: **Estağfirullāhe’l-‘azīm ve etübu ileyhi** (16) **min cemī‘i’z-zunüb,**^{cxxxv} diyü üç def‘a tekrar okuya. Ba‘dehu (17) bunı kırā’et eyleye telkīn olarak: **Eşhedu enlā ilāhe** (18) **illāllāhe ve enne Muhammeden ‘abduhu ve resūluhu ve eşhedu Allāhu ve melā’iketehu** (19) **ve enbiyā’uhu ve resūluhu**^{cxxxvi} ve’l-ḥāzırđan min ḥalfihi¹²⁶² **innī tā’ibun** (20) **ilāllāhi ve resūlihi min cemī‘i’z-zunūbi ve’l-ḥaṭaya rāğibun** (21) **fī evāmirallāhi te‘ālā ve resūlihi mücteniben maḥāzifehu müctehiden ‘alā** 52b (1) **ṭā’atihi münīben ileyhi mevāziben ‘alā hizmetihi el-fuķarā’ ve’l-mesākīni** (2) **bi-ḥasebi’ṭ-ṭāḳati ve inne seyyidenā ve şeyḥanā ve ḳad vetnā ilāllāhi** (3) **te‘ālā eş-şeyhi Muḥyiddīn ‘Abdülḳādir el-Geylānī şeyḥunā fi’d-dunyā** (4) **ve’l-aḫira vāllāhu ‘alā mā neķūlu vekīl**^{cxxxvii} diyü.¹²⁶³ Bundan soñra (5) bunı okuya **yüşebbitullāhu’llezīne amenü bi’l-ḳavli’s-şābiti** (6) **fi’l-ḫayāti’d-dunyā ve fi’l-aḫirati**¹²⁶⁴ **yuḫillullāhu’z-zālimīne ve yef‘alullāhu** (7) **mā yeşā’**^{cxxxviii}

¹²⁵⁹ Bu kırk birinci faşıl: -U,-H.

¹²⁶⁰ diyü: diyüp U,H.

¹²⁶¹ ‘azīmā: ‘azīmā’yı U: ‘azīmen H.

¹²⁶² ve’l-ḥāzırđan min ḥalfihi: ve’l-ḥāzırđun min ḥalfihi U,H.

¹²⁶³ diyü: -R,-H.

¹²⁶⁴ fi’l-aḫirati: -R.

[U.64b] **ve yahkumu mā yürīd.**^{cxxxix} Bundan sonra diye ki (...) (8) Muhyiddin ‘Abdülkadir raḍiyellāhu ‘anhu ve'l-ahdu (9) Resūlullāhi ṣallāllāhu ‘aleyhi ve sellem. Bundan sonra merd-i (10) mürşid ve mürīd karşusunda [H.54a] iki dizi üzere ellerini (11) vaz’ idüp gözlerini yuma üç def’a mürşid (12) **lā ilāhe illāllāh**^{cxl} diyüp bundan sonra mürīde daḥi emr eyleye (13) ki senden daḥi söyleye diyü mürīd daḥi üç kelimeyi¹²⁶⁵ (14) **lā ilāhe illāllāh**^{cxli} zikrini söyleye. Ve bundan sonra Fātiḥa-i şerīfe kırā’et ide. Ve daḥi ma’lūm ola ki sālike lāzımdur, (15) zıkr esnāsında ṭahāret-i kāmile ile şeyhine teveccüh ide. (16) Bu rütbede irtibāt ḥāşıl eyleye. Her ne maḥālle baksa (17) şeyhinün şüreti mürtesim ola ve ḥattā şeyhün ḥuzūrunda (18) gibi zıkr eyleye. Ve gözlerini yuma ve şeyhi karşusunda (19) farz eyle ki şeyhün cephesini kendü vechesine (20) karşı olarak mulāḥaza eyleyüp ve anuñ verāsında mu’an‘anan **53a** (1) ḥattā pīrīne varınca ve andan daḥi Resūlullāh ṣallāllāhu (2) ‘aleyhi ve sellem ḥazretlerine müntehā olunca güyā ḥāzır ve nāzır (3) mulāḥaza ide. Ve ḥattā Seyyid ‘Alī el-Bendenicī raḥimehullāhu te‘ālā (4) ve nefe‘anāhu bi-himmetihi el-celī¹²⁶⁶ buyururlar ki: **Yenbaḡi en yekūne murākıben (5) li’ş-şeyhi mürīdühü.** Lāyık olan dā’imā şeyhini murākıb ve mulāḥız (6) ola. [U.65a] **Ve lev min ba’īdin.** İster Allāh şeyhi ba’īd maḥalde olsun. (7) **Ḥattā taḥaşşulu lehu nefehātu mededu rūḥāniyyetu şeyhihi.** Öyle murākıb (8) ol ki ḥattā kendüye şeyhinün rūḥāniyyetünden meded irişe (9) ve ḥāşıl ola. **Febi-‘ademi'l-murākabeti teşbutu en-nisbeti beyne’ş-şeyhi (10) ve'l-mürīdi.** İmdi murākabe olmadığı vakt şeyhi ile mürīd (11) mā-beynlerinde nisbet ve münāsebet şābit olmaz. **Vele'l-ittişālu** [H.54b] (12) **vele'l-ḳurbu ve ille'l-futūhu.** Ve daḥi murākabe olmadığı vakt (13) mürīdün şeyhine¹²⁶⁷ ittişāli ve ḳurbiyyeti şābit olmaz. Ve daḥi (14) şeyhi tarafından mürīde futūḥ ve feyz-i Ḥaḳ zuhūr eylemez. (15) Ve daḥi Seyyid ‘Alī *Ḳaşıde-i ‘Ayniyye* şerhinde maḥall-i āhirinde (16) buyururlar ki: **Lem yezul rāḡıben li-şoḥbeti şeyhihi ‘an şoḥbeti’ş-şuyūhi.** (17) Mürīd şeyhinün şoḥbetine dā’imā tālib olmalı ve sā’ir

¹²⁶⁵ üç kelimeyi: üç def’a U,H.

¹²⁶⁶ te‘ālā ve nefe‘anāhu bi-himmetihi el-celī: -U.

¹²⁶⁷ şeyhine: şeyhi U,H.

(18) şuyūhuñ şoĥbetini terk olduđı ĥalde **ṭāliben li-merāatihi** (19) şeyĥūñ rızasını ṭālib olduđı ĥalde. Zīrā mürşidīn-i (20) kāmīline iṭā'et, Resūlullāh'a iṭā'atdur. Ve Resūlullāh'a (21) iṭā'at, Allāhu te'ālā'ya iṭā'atdur.¹²⁶⁸ Nitekim buyurulmuşdur: **53b** (1) **Aṭī'ullāhe ve aṭī'ū'r-resūle ve uli'l emri minkūm.**^{cxlii} Ehlullāh (2) [U.65b] katında ulu'l-emirden murād, mürşidīn-i kāmīlīn olan zevātlardur. (3) **Müstemsiken bihi.** Mürīd şeyĥine ġāyet güzel yapışmalı (4) ve aña i'timād itmeli. **Müsteslimen lehu.** Mürīd şeyĥine teslīm olmalı. (5) Yuĥaruda bir miĥdār bunları beyān eylemişdük. **Müstevşikan (6) bi-ṭariĥihi.**¹²⁶⁹ Mürīd şeyĥinūñ ṭariĥine kemāl-i i'timād itmeli. **Mütereddiden (7) ileyhi.** Şeyĥine tereddüd ve te'alluĥ-ı tām itmeli. **Muşaddiĥan bi-velāyetihi.** Şeyĥinūñ velāyetini; ya'nī velīyyullāhdan olduđını taşdıĥ (8) ve iz'an itmeli. **Mu'tekiden bi-efḍāliyyetihi min me'āşırīhi.** Şeyĥinūñ (9) 'aşırında olan meşāyihden kendü şeyĥini efḍal olduđını (10) i'tikād eylemekdür. **Ķāşifen lehu kullu mā yaĥḍuru li-ĥalbihi velev 'aleyhi.** (11) Mürīdüñ ĥalbine her ne ĥuṭūr iderse isterse 'aleyhine [H.55a] (12) olsun, şeyĥine söyleyüp, ketm itmeyüp dā'imā her ne zuhūr (13) iderse şeyĥine ifāde eylemekdür. **Ķātimen 'ani'l-ecānibi esrārahu** (14) **ṭariĥatehu.** Ecnebī olanlara esrārını söylemeyüp belki (15) şeyĥinden mā-'adā olan kimesnelere söylemeyüp dā'imā ĥālını (16) şeyĥine ifāde eylemekdür. **Muvāziben 'ale't-ṭā'āti.** Dā'imā ṭā'āt-i (17) Ĥaĥĥa müdāvemet üzere [U.66a] olmaĥdur. **Mücteniben 'ani'l-muĥarramāti.** (18) Muĥarremātdan ictināb eylemekdür. **Ķāṭi'an li's-şehvāti.** Şehvāt-ı (19) nefsāniyye ve ĥuzūzātını ĥaṭ' eylemekdür. **Ķāmi'an li'r-riyāsāti.** Riyāsāt ve münāsebāt-ı dünyeviyyeyi terk ve derūndan daĥı müctenī **54a** (1) def' itmekdür. **Tārikan li'l-lezzāti.** Ve lezzāt-i dünyeviyyeyi terk (2) itmekdür. **'Āmilen bi'l-kitābi ve's-sünneti.** Ve daĥı mürīd olan (3) kimesne dā'imā kitābullāh ve sünnet-i Resūlullāh ile 'āmil olmaĥdur. (4) **Sā' ile'l-cem'āti.** Mürīd evĥāt-ı ĥamsede cemā'ate sa'y eylemeli. (5) Dā'imā ferā'izi cemā'āt ile edā eylemekdür. Ve daĥı Seyyid 'Alī el-Bendenici¹²⁷⁰ (6) ĥazretleri maĥalli āĥirde buyururlar ki: **Va'lem enne kullu 'abdin (7) min 'ibādillāhi's-**

¹²⁶⁸ Allāhu te'ālā'ya iṭā'atdur.: Ĥaĥ subĥānehu te'ālā ĥazretlerine iṭā'atdur U,H.

¹²⁶⁹ bi-ṭariĥahu: bi-ṭariĥatu U.

¹²⁷⁰ el-Bendenici: -R,-H.

şālihīne¹²⁷¹ **nebiyyen kāne ev meleken ev veliyyen ev zāhiden** (8) **ev taqıyyen lā būdde lehu min mu‘allimin yu‘allimuhu ve min mürşidin yürşiduhu ve min** (9) **mü‘eddibin yü‘eddibuhu**. Taḥḳıkan sizlere ma‘lūm olsun ki her bir Allāh (10) zū'l-celālin ḳullarınuñ gerek enbiyā olsun ve gerek melek (11) ve gerek velī ḳulları ve gerek zāhid ve taḳvā şāhipleri (12) olsun her hālde bu cümle ḳulları için bir mu‘allim [U.66b] ve bir (13) üstāddan lāzımdur ki kendülerine¹²⁷² lāzım olacaḳ ‘amellerini (14) örgedeler [H.55b] gerek ‘ulūm-ı zāhirenüñ ‘ulūm-ı ‘ameliyye¹²⁷³ ve gerek (15) i‘tikādiyye olsun ve gerek ‘ulūm-ı bātıne-i ḥaḳḳalarını (16) ögredür. Bir mürşid-i kāmile muḥtācdurlar ki anları cümle (17) te’dīb ve irşād idecek māddelede terbiyye-i nefis ve ḳalb (18) ve rūḥ ve ḥafī ve aḥfā ve sır maḳāmlarını göstererek (19) Allāhu zū'l-celālūñ rızāyı ‘aliyyeleri olan maḳamlara (20) iṣāl itmek sebillerine rehber olup ṭarīḳ-i Ḥaḳḳa ve şırāt-ı (21) müstaḳımi kendülere iṣāl itmek esbāb-ı zāhiriyye **54b** (1) ve vesīle-i bātıniyyenüñ ṭuruk-ı şettāsını göstermek bir merd-i (2) kāmilūñ ve şahş-ı vāşılın vücūduna muḥtācdur. Lākin mürīde (3) lāzımdur ki inābet idecegi şeyḫi teftiṣ ide. Şeyḫ olmaḡla¹²⁷⁴ (4) ḳabiliyyeti var mıdur ? Ve aña mütāba‘at itmek cā’iz midür? Yoḡsa (5) degül midür? Güzelce teftiṣ ide. Kezālik ‘ulūm-ı zāhire (6) taḥşīlinde daḫi üstādı güzelce teftiṣ¹²⁷⁵ itmek (7) gerek ‘amelini¹²⁷⁶ ve gerek ḥüsn-i i‘tikādını ve gerek derse müdāvemeti (8) ve taḳrīrini ve sā’ir aḥvālını mufaşşalan bilmek ve ḥoşlanmaḳ; erbāb-ı (9) taḥşīle lāzım olduḡı cümleñ ma‘lūmıdur ki [U.67a] *Ta’līmü’l-Müte’allim*¹²⁷⁷ (10) kitābunda mufaşşal ve meşrūḥdur. Kezālik mürşidüñ (11) ḥāline kemā yenbaḡı vāḳıf olmadan yed-i tevbe idüp (12) ve inābet itmek cā’iz olmaz. Zīrā ma‘āzāllāhu te‘ālā eger (13) mürşid diyü i‘tikād eyledigin adam melāhid ṭā’ifesinden (14) olursa ḥāfazāllāhu te‘ālā¹²⁷⁸ sülūk ideyim dirken dīn (15) ve imānunı telef [H.56a] ve vücūdunu nār-ı caḥīme sevḳe sebep olurlar. (16)

¹²⁷¹ ‘ibādillāhi’s-şālihīne: ‘ibādike’s-şālikīne U.

¹²⁷² kendülerine: kendülere U,H.

¹²⁷³ ‘ameliyye: ‘ilmiyye U.

¹²⁷⁴ olmaḡla: olmaḡa U,H.

¹²⁷⁵ teftiṣ: -U.

¹²⁷⁶ ‘amelini: ‘ilmini U,H.

¹²⁷⁷ Burhāneddīn ez-Zernūci’nin eseri.

¹²⁷⁸ te‘ālā: -U.

Hıuşūşan bu zamānemizde olan dervīşler ve şeyhler¹²⁷⁹ ve şeyhūhet (17) da‘vāsın iden kimesneler ekşeriyyā mülāhıde ve zındıka (18) tā‘ifeleridür. Ve sālİK olanlar bu mekūle adamlardan (19) kendülerini pek muhāfaza ideler. Ve kat‘an ihtilāf itmeyeler (20) ve hattā üç tā‘ifeden ihtirāz itmek lāzımdur. **Ehāduhā**¹²⁸⁰ (21) **el-cebābiratu'l-gāfilūn eş-şānī el-fuķarā‘u'l-mudāhinūn eş-sālİsetu 55a** (1) **el-müteşavvifetu'l-cāhilūn**. Ya‘nī birisi budur ki cebr idicilerdür. (2) Ve ikinci şol faķirlerdür ki zāhiri mülāyimdür. Ammā bātını (3) katı ve gāfil olup dünyā ecli için aġniyāya müdāhene iderler. (4) Üçüncisi şol şofİlerdür ki lisānuna gelen hezeyānı söyler (5) ve te‘vİle kādİr degüldür. Ve kat‘an hālāt ve maķāmāt¹²⁸¹dan bİ-haberlerdür. (6) Ve kendülerüñ sülüklerinde tām [U.67b] ve kāmİller degül ve bundan (7) mā-‘adā bu maķūle ādemler hem dāl ve hem muğİllerdür. Şerlerinden (8) hemān Allāhu te‘ālā sālİkleri hıfz eyleye. Āmīn. **Ve in kāne'l-haķķu** (9) **kādİran ‘alā te‘dİbi's-sālİki bi-ġayri vesİletİn ve irşādin ve müsterşidİn** (10) **bi-ġayri vāsİtatİn**. Her ne kadar Hāķ te‘ālā hāzretleri kādİr ise de (11) mürİdi, şeyhi olmaksızın terbiyyeye ve irşāda gerçi Hāķ te‘ālā (12) bilā-vesİle ve bi-ġayri vāsİta mürİd ve sālİki terbiyyeye kādİr (13) oldı ise de. **Velākin cerat ‘ādetullāhi te‘ālā**¹²⁸² **keżālık**. (14) Ve lākin ‘ādetullāh böyle cārİ olmuşdur ki terbiyye bir vesİle (15) ile olur. **Li-yetebeyyune'l-ġaniyyu**¹²⁸³ **mine'l-adİmi**. Ya‘nī gerek [H.56b] ‘ulūm-ı zāhire (16) ve bātıne ta‘līm ve te‘allum ve terbiyye ve irşād ile hāşıl¹²⁸⁴ olur. (17) Elbette bir vesİle ve bir üstād ve bir mürşid ile olur. Hİkmeti (18) budur ki evvelā ta‘līm ve irşāda kудreti olan ile olmayan (19) mütebeyyin ve zāhir olsun için herkesüñ kadr ü şānı (20) ve meziyyeti ma‘lūm olsun için. Nitekim buyurulmuşdur (21) nazm-ı celİlde: **Ķul hel yestevillezİne ya‘lemūne vellezİne lā ya‘lemūne**^{cxliii} **55b** (1) el-āye. **Ve'l-yu‘lem enne fevķa kulli zİ ‘ilmin ‘alīm**. Ve¹²⁸⁵ daġı ma‘lūm olsun (2) için bir ‘ilm şāhibinüñ fevķinde

¹²⁷⁹ ve şeyhler: -R,-H.

¹²⁸⁰ Ehāduhā: Ehāduhumā U,H.

¹²⁸¹ maķāmāt¹²⁸¹dan: maķālāt¹²⁸¹dan U.

¹²⁸² te‘ālā: -U.

¹²⁸³ Li-yetebeyyune'l-ġaniyyu: Yetebeyyunu'l-ġaniyyu U.

¹²⁸⁴ hāşıl: hātır U.

¹²⁸⁵ Ve: -R,-H.

alīm vardır. ‘İlmüñ [U.68a] merātibi (3) bî-nihāyedür. Her ne kadar ‘ilm ve fażl şāhibi vardır.¹²⁸⁶ Gerçi Vācib (4) te‘ālā ḥazretleri kādirdür ki bilā-üstād ve bilā-mürşid (5) terbiyyeye ve ‘ilm ‘ināyet itmege lākin ‘adet-i şerīfesi böyle (6) cārī olmuştur ki her bir ‘ulūm üstāda muḥtācdur. (7) Ve her bir üstāduñ murābitı vardır ki ‘ulūmunuñ murābitı ile (8) ve gerek meşāyih-i ‘izāmuñ daḥı ‘indallāhi te‘ālā murābitı vardır. (9) Ve bu ḥaşşa ve meziyyet zāhir olsun için vesīleye rabṭ (10) buyurdılar. Ve daḥı ma‘lūm ola ki sālīke gāyet lāzımdur. (11) Kıllet-i nevm üzere ola. Bir miqdārını gice uyuya ve bir miqdārını daḥı (12) gündüz uyuya. Zīrā Seyyid ‘Alī el-Bendenicī buyururlar ki: [Beyt]¹²⁸⁷

Ruḳādī¹²⁸⁸ (13) hec‘un min temeşşūli ṭayfihi^{cxliv}

Ebītü kemelsū‘in ve küllü'l-verā¹²⁸⁹ hec‘un.¹²⁹⁰

[H.57a] (14) Ve'l-ḥāşılı'l-keḷām¹²⁹¹ murād-ı şerīfleri budur ki benüm nevmim gerek (15) gicelerde ve gerek nehārda bir miqdār vaḳitdür. Ve ḥuşuşan (16) nehārda bu nevm ḥafīfedür¹²⁹² ki aña sine, dirler. Ve ḥaḳīḳat-i (17) nevm ehlullāh ‘inde Ḥaḳ te‘ālā ḥazretlerini zikirde (18) ve şuhūd-ı ḥaḳkı mütāla‘adan ğafletdür. **Li-ennehu ke'l-mevti.** Zīrā (19) nevm, mevt gibidür. Ve ḥattā [U.68b] eḥu'l-mevt didiler. Ve Mollā Cāmī (20) ḥazretleri *Tuḥfetu'l-Aḥrār* nām kitābunda buyurdılar:¹²⁹³ [Beyt]¹²⁹⁴

Ḥāb (21) ço merg ar nebūd zıdder nīsti ḥāb.

Ya‘nī uyḥu mevt gibidür. **(56a)(1)** Eger ḥayātuñ zıddı degül ise. **Nukte’ en-nevmu eḥu'l-mevti (2) ciset.** Pes en-nevm eḥu'l mevt nuktesi nedir? Pes (3) ma‘lūm oldı ki mevt ḥayātuñ zıddı oldığı gibi ḥāb (4) ya‘nī uyḥu ḥayātuñ zıddıdır. **Çehreyi ĩn aḥ-ı bitef ālūde bād.** (5) Bu aḥıñ yüzi tef ile

¹²⁸⁶ Her ne kadar ... vardır: Her ne kadar ‘ilm ve fażl şāhibi olsa anuñ fevkinde elbette daḥı ziyāde ‘ilm ve fażl şāhibi vardır U.

¹²⁸⁷ Beyt: -R,-U.

¹²⁸⁸ Rumādī: Ruḳādī U,H.

¹²⁸⁹ ve kullu'l-verā: ve kullu'l-veriyyu U: ve kullu'l-verāyā H.

¹²⁹⁰ hec‘un: hec‘u ki U.

¹²⁹¹ Ve'l-ḥāşılı'l-keḷām: Ve'l-ḥāşılı keḷām U,H.

¹²⁹² bu nevm ḥafīfedür: bir nevm ḥaḳīḳadur U.

¹²⁹³ buyurdılar: buyururlar U,H.

¹²⁹⁴ Beyt: -R,-U.

ālūda olsun. **Hod bitef ĩn aḥ** (6) **çe münāsebet fütād**. Bu aḥ-ı tef ne münāsebet vākı'a oldı. Pes (7) bu aḥdan i'rāz eyle sen. **Īn** aḥdan murād yaradur, mevtdür.¹²⁹⁵ Aḥ-ı tef (8) bu i'tibār iledür ki teñ vermek vaqtünde aḥ-ı tef, dinür. **Velā űekke** (9) **enne'z-zākira ma'a'ş-şuhūdi ke'l-ḥayyi**. Taḥkīkan űüphe yokdur ki zākir (10) űuhūd-ı Ḥaḫḫa muḫārin olursa ḥayyi kesbdür. **Vellezī**¹²⁹⁶ **lem yezkurhu** (11) **velem yüşāhid ke'l-meyyiti**. űol kimse ki¹²⁹⁷ ḥaḫḫı zākir olmaya ve űuhūd-ı (12) Ḥaḫ eylemeye ol kimse meyyit gibidür. **Hic'un min temeşşüli ṭayfihi ey min** (13) **sebebi taşavvuri ṭayfihi**. [H.57b] Benüm nevmim bir ḥafīfedür¹²⁹⁸ ki Vācib tebāreke (14) ve te'ālā ḥazretlerinüñ [U.69a] ḥaḫīkatini¹²⁹⁹ ḥusn-i¹³⁰⁰ tefekkür ile tefekküründen biristirāḥatdür. (15) **Kemā cā'e fi'l-ḥadīş-i'l-ḫudsiyyi ennehu ḫāle ene 'inde zanni 'abdī** (16) **bī-felyezunne ḥayran ve ene me'a 'abdī izā zekeranī**.^{cxlv} Ya'nī ḥadīş-i (17) ḫudside vārid oldıḡı ben ḫulumuñ zannı ḫatındayım. İmdi (18) hemān ḥayır zan eylesün beni zıkr eyledıḡı vaḫitte¹³⁰¹ ben 'abdim (19) ve ḫulum ileyim. **Fa'lem enne'l-ḥaḫḫa lā yazheru fī kulli mu'teḫidin illā bi-şüratin** (20) **mu'teḫidetin**. Taḥkīkan ma'lūm olsun ki Ḥaḫ te'ālā űānuhu her (21) mu'teḫidinde zāhir ve tecellī eylemez; illā Ḥaḫ te'ālā ḥazretlerini **56b** (1) mu'teḫidi şüretiyle tecellī eyler. Hemān lāzım olan budur ki (2) Ḥaḫ te'ālā¹³⁰² ḥazretlerine ḥusn-i zann ile zann eylemeli ki (3) ḫattā şüret-i mu'teḫidüñ üzere zāhir ola. **Ve inne li'l-ḥaḫḫı zuhūran** (4) **ḥaşşan bi-ḥasebi zalike'l-mazhari**. Taḥkīkan Ḥaḫ te'ālānuñ (5) zuhūr-ı ḥaşşı vardur ki ol mazḫar ḥasebi iledür. (6) **Īn kāne'l-mazharu racā'iyyen yazheru'l-ḥaḫḫu fīhi bi'l-cemāli**. Eger mazḫar (7) recā' ise Ḥaḫ te'ālā ḥazretleri anda cemāl ile tecellī (8) ve zāhir olur. **Ve in kāne'l-mazharu 'aşḫıyyan yazheru fīhi** (9) **bi'l-ıűkı**. Eger mazḫar-ı 'aşḫ olursa Ḥaḫ te'ālā ḥazretleri (10) anda 'aşḫ ile zāhir ve tecellī

¹²⁹⁵ mevtdür: -R.

¹²⁹⁶ Vellezī: Vellezīne U.

¹²⁹⁷ kimse ki: kimseye ki U.

¹²⁹⁸ ḥafīfedür: ḥafīfe nevmdür U,H.

¹²⁹⁹ Benim ... ḥaḫīkatini: -H.

¹³⁰⁰ ḥusn-i: -R.

¹³⁰¹ vaḫitte: vaḫtinde U,H.

¹³⁰² Ḥaḫ te'ālā: Allāhu te'ālā U.

eyler. [U.69b] **Vehuve ma'nā kavli'l-Cüneydi (11) kudise sirruhu levnu'l-mā' levnu inā'ihî.** İşte bu Hâzret-i Cüneyd-i (12) Bağdâdî'nün¹³⁰³ kavluñ ma'nâsıdır ki şuyuñ rengi ve levni; (13) inā' ve zarfınuñ levni ve rengidir. **Ya'nî men zekerahu min hayşu (14) esmā'i'l-celâli yetecellâ bi'l-celâli.** Şol ma'nâyı [H.58a] kaçd ider ki (15) esmâ-ı ilâhiyyeden esmâ-ı celâli zikri hayşiyetünden celâl (16) ile tecellî kılar. **Vemen zekerahu bi-esmâ'i'l-celâli yetecellâ lehu bi'l-celâli.** (17) Şol kimse ki Hâk te'âlâ¹³⁰⁴ hâzretlerini esmây-cemâl ile (18) zikr iderse cemâl ile tecellî ider, dimekdür. **Ve huve me'a'z-zâkiri (19) ve's-şâhidi fî meşhed-i'l-farķı.** Hâk subhânehu ve te'âlâ (20) hâzretleri erbâb-ı farķ ve temyîzden olan zâkir ve şuhûd-ı (21) Hâkka mâlik olan kimesnenüñ meşhed-i farķunda biledür. **(57a)** (1) Bu maķâma maķâm-ı farķ ve maķâm-ı cem'u'l-cem', dirler. (2) Ol cem' yâhûd maķâm-ı cem'inden ya'nî meşhed-i cem'inde biledür, (3) dimekdür. Bu letâ'if-i Hâkķı ve emr-i zevķi olan me'ânî-i (4) tefhîm-i kâl ile bu kadar olur. Hemân Allâhu subhânehu ve te'âlâ (5) hâzretleri cümle ehl-i sülûk olan evlâd-ı kalbiyyelerimize (6) zevķan bildire. **Âmîn.**¹³⁰⁵ Bi-hürmeti seyyidinâ ve şeyhinâ Seyyid (7) 'Abdülkâdir el-Geylânî ve nefe'anahu (8) bi-himmetihi'l- [U.70a] 'âlî.¹³⁰⁶ (9) **Temmet.**¹³⁰⁷ Tamâm. **Hâze'l-kitâbu bi-'avni'llâhi'l-vehhâbi.**¹³⁰⁸

¹³⁰³ Ebû'l-Kâsım Cüneyd ibn Muḥammed el-Ḥazzâz el-Ḳavârîrî.

¹³⁰⁴ Hâk te'âlâ: Allâhu te'âlâ U.

¹³⁰⁵ Âmîn: -U,-H.

¹³⁰⁶ Bi-hürmeti ... bi-himmetihi'l-'âlî: Ve şallâllâhu 'alâ seyyidinâ Muḥammedin ve 'alâ âlihi ve şahbihi ecma'in ve'l-ḥamdulillâhi rabbu'l-'âlemîn H.

¹³⁰⁷ Temmet:-H.

¹³⁰⁸ Hâze'l-kitâbu bi-'avni'llâhi'l-vehhâbi: -R,-H.

3. BÖLÜM

SÖZLÜK

3.1. Arapça ve Farsça Asıllı Kelimeler

‘ābid	: ibadet eden, takvâ sahibi kimse
a‘dā	: düşmanlar
‘adāvet	: düşmanlık, hasımlık
‘ādetullāh	: Allah'ın koyduğu düzen, nizam
ādem-i şafiyullāh	: Âdem peygamber
āfitāb-mānend	: güneşe benzer
ağniyā	: zenginler
ağyār	: yaratılmışlar, mahlûkat
aḡ	: yara
aḡbār-ı māzi	: geçmiş sözler
aḡdar	: yeşil
aḡfā	: insanda latîfe denilen manevi melekelerden biri
āḡir	: son
aḡkām	: hükümler
aḡkām-ı şerāyi‘	: İslām hukûkunun îtikat, ibâdet, muâmelât ve cezâlara âit hükümleri
aḡmer	: kırmızı, kızıl
aḡsen	: çok güzel
aḡsen-i taḡvīm	: en güzel kıvam
aḡz	: alma, alış
aḡzar	: yeşil
‘akā’id	: inanışlar
‘aḡārib	: akrepler, tehlikeli ve zehirli hayvancıklar
aḡdem-i evrān	: en önce olan âlem
aḡreb	: çok yakın
aḡḡāb	: velîler, mânevî ulular
aḡvāl	: sözler, lâkırdılar

aḳvāl-ı nās	: insanların sözleri
‘alā	: “Üzere, üzerine, üzerinde; ile, olarak, göre” anlamlarına gelen “alā” harf-i cerrinin, harf-i târif (el-) ile başlayan kelimelerin başındaki ses değişikliğine uğramış şekli
ālāyım-ı seyrānī	: kalabalık gezinti
ālem-i cinān	: cennetler âlemi
ālem-i ḳudse	: kutsal alem
‘ālem-i ceberūt	: Allah'ın bütün varlıklarının üzerinde olan kudretinin tecellî ettiği alem
‘ālem-i ebdān	: bedenler âlemi
‘ālem-i emir	: yaratılışa ait kanunlar âlemi
‘ālem-i ervāḥ	: ruhlar âlemi
‘ālem-i keşīf	: yoğun madde âlemi, dünya
‘ālem-i kübrā	: en büyük kâinat
‘ālem-i lāhūt	: yüce âlem
‘ālem-i melekūt	: melekler âlemi
‘ālem-i nāsūt	: insanlık âlemi
‘ālem-i şuḡrā	: en küçük kâinat
‘aleyhi'l-la‘ne	: lânet onun üzerine olsun
‘ālī	: değeri yüksek, şerefli
Allāhummerzuḳnā	: ey Allah'ım
ālūda	: bulaşmış
ālūde olmak	: bulaşmış, kirlenmiş olmak
anāşır	: unsurlar
‘an	:Türkçe -den ekinin karşılığı olan ve ön ek gibi kullanılan 'an' Arapça kelimelerin, tamlamaların ve zamirlerin başına gelerek genellikle zarf fonksiyonunda birleşik şekiller yapar
a‘māl	: ameller
‘āmil	: amel eden
‘āmmē	: umum, halk, kamu
āraste	: süslenmiş
‘ārif-i billah	: Hakkın nuru ile Cenâb-ı Hakkı bilen

‘ārifīn	: ârifler, irfan sâhibi kimseler, velîler
‘ārī	: Temizlenmek, uzak ve berî olmak
‘arş	: İslam inancına göre göğün en yüksek katı
‘arş-ı ‘azîm	: Allah’ın kudret ve saltanatının tecellî ettiği, tahtının bulunduğu en yüksek gök katı
ārifi billâh	: mârifet-i Hakk’a vâsıl olan velî, ermiş
arż-ı ma‘mûre	: yeryüzü şehri
arż-ı nücûm	: gökteki yıldızlar
asân	: kolay
âşâr	: alâmetler, eserler
aşhâb-ı kirâm	: yüce soylu sahâbîler
aşhâb-ı şanâyi	: zanaatlarla ilgili olanlar
âsumân	: gök, gökyüzü, semâ, felek
aşvât	: sesler, sadâlar
‘aşere	: on şeyin toplamı
‘âşikân-ı cemâl	: Allah’ın lutfedici sıfatlarının bütünü ve bu sıfatlarının gereği olarak güzellik ve rahmetle tecellîsine âşıklar
‘avâlim	: âlemler
‘avâm	: halk, herkes
‘avn	: yardımcı, yardım eden kimse
‘ayân	: açık, âşikâr, gözle görülür, belli
âyine-i dil	: gönül aynası
‘ayn	: gözle görmüş gibi, kesin olarak
‘ayne’l yakîn	: gözle görerek bilmek
a‘za	: vücûdu meydana getiren parçalar, organlar
‘azâb-ı kabir	: öldükten sonra kabirde çekilecek azap
‘azamet-i ulûhiyyet	: Allah’ın ilâhlığının büyüklük ve ihtişamı
‘azze şânehu	: Allah isminden sonra “aziz ve şânı yüce olsun” anlamında kullanılır
‘azîmet	: sebat, kararlılık
‘azîmüş-şân	: şanı yüce
ba‘de ittibâ‘	: tabi olduktan sonra

ba'de	: başına geldiği kelime ve tamlamalara "sonra" anlamı katarak zarf fonksiyonunda birleşik şekiller yapar
ba'de'l- hilâfet	: hilâfetten sonra
ba'de'l- mevt	: ölüm sonrası
ba'de'l-vuşlat	: sevdiğine kavuştuktan sonra
ba'îd	: uzak, irak
bā'îş	: sebep
bahā	: güzellik, zarâfet
bāhir	: açık, apaçık
baḥr	: deniz
baḥreyn	: iki deniz
baḥr-i 'ulūm	: ilimler denizi
bā-ḥuşuş	: bilhassa, özellikle
bāḳī	: ebedi, ölümsüz
bārī	: her şeyi takdir ettiği şekle uygun olarak yaratıp varlığa çıkararak, yaratan
bārid	: soğuk
başar	: görme, görme hassası
bāşır	: gören, görücü
başîret	: anlama, idrak etme
başṭ	: uzun uzun anlatma
bāṭn	: iç yüz, dahil
behāyim	: dört ayaklı hayvanlar
behçetü'l-ḳulūb	: güzel kalpler
behîc	: güzel, şen
belā	: evet, peki
belād	: şaşkınlık, iz'ansızlık, ahmaklık
belîğ	: etkili, güzel ve yerinde söylenmiş
benī ādem	: insanlar
berakāt	: bereketler
berī	: arınmış, temizlenmiş olan
ber-ma'nā	: mana üstü

ber-murād	: istek üstü
berzah	: dünya ile âhiret arasında ruhların kıyâmeti bekledikleri yer
beşâret	: iyi haber
beşerî	: insana ait mahsus
beyân	: açıklama, anlatma
beyn	: ara
beyne'r-rûhi	: ruh arasında
beytütet	: geceyi bir yerde geçirme
bezl	: esirgmeden bol bol verme, sarfetme
bî-'ayân	: açık olmayan
bîdâr	: uyanık
bidâyet	: başlangıç, başlama
bî-gâne	: yabancı, âşinâ olmayan
bilâ-şâmil	: kapsamaksızın, içine almaksızın
bilâ-ziyâde	: çok olmaksızın
bi'l-külliyе	: tamamen, büsbütün
billâhi	: “Allah için, Allah hakkı için” anlamında bir yemin sözü
binâ'en-'aleyh	: bundan dolayı
bî-nihâye	: sonsuz, nihayetsiz, ebedi
bî-nişân	: işaretsiz, alametsiz
bî-renk	: renksiz
bî-zebânlık	: dilsizlik
bu'd	: varlık
buhl	: pintilik
burc-i vâhidiyyet	: Zodyak üzerinde yer alan 12 takım yıldızdan her biri
burhân	: kanıt, delil, hüccet
büdelâ	: Allah tarafından âlemi mânen yönetmekle görevlendirilmiş ve kendilerine olaylara hükmetme izni verilmiş olan vefîlerin belli bir mertebede olanları
bürüdet	: soğukluk, soğuk
cahîm	: cehennem

cāmi‘	: toplayan, toplayıcı
cānib	: yan, taraf, yön
cārī	: yürürlükte olan, geçerli
cāzib	: kendine doğru çeken
ceberūt	: Allah’ın her şeyin üstünde olan büyüklüğü, kudreti, ululuğu
cebr	: zorlama, zor kullanma
cedīde-i sülūk	: bir yola yeni girme
cehl	: bilgisizlik
celiyyât	: aşikâr, açık, aleni
cemü’l cem‘	: varlığından tamâmen soyunup kendinden geçme ve bütün mevcûdatta Allah’ın tecellîlerine müşahade etme mertebesi
cemāl	: Allah’ın lütfedici sıfatlarının bütünü ve bu sıfatlarının gereği olarak güzellik ve rahmetle tecellisi
cemī‘ maqāmāt	: bütün makamlar
cemī‘	: bütün, hep
cerem	: ayrılmak
cesed	: ruhun içine girmiş olduğu cisim kalıbı
ceşm	: göz
cevārī	: cāriyeler, halayıklar
cevāriḥ	: avcı hayvanlar, koparıcı organlar
cevf	: boşluk
cevher	: var olan bir şeyin özü
cezbe-i ilāhī	: Allah’ın, kulumu mânen kendisine çekmesinden doğan coşkunluk
cibāl	: dağlar
cidāl	: şiddetli ve sert tartışma, kavgalı konuşma, çekişme
cidār	: bir şeyin yan tarafını meydana getiren veya etrâfını çevreleyen iç taraftaki yüzü
cinān	: cennetler
cismānī	: bedenle, vücutla ilgili olan
civānlık	: gençlik, tâzelik

cū‘	: açlık
cüz’-i mā’î	: suya ile ilgili kısım
cüz’iyyet	: cüz’î olma durumu
çend	: birkaç
çüş	: coşkunluk
da‘vā	: mücadele
dā’ir	: hakkında, konusunda
dābbe	: binek ve yük hayvanı
dād	: adâlet, doğruluk
dāhil	: içinde, içinde bulunan
ḍāl	: doğru yoldan ayrılmış, yolunu sapıtmış
dāmen	: etek, uç, kenar
dāne	: tâne
def‘a	: kere, kez
dehr	: zaman, devir
deḳāyık	: anlaşılması güç olan ve dikkat isteyen ince şeyler
delā’il	: deliller
delâlet	: yol gösterme, kılavuzluk, rehberlik
delīl-i ‘āşer	: onuncu delil
delīl-i şāmin	: sekizinci delil
delil-i ḥāmîs	: beşinci delil
delīl-i sâbi‘	: yedinci delil
delīl-i tāsî	: dokuzuncu delil
dem	: nefes, soluk
denā’et	: alçaklık, âdîlik, aşağılık
derece	: mertebe
derk	: anlama
derūn	: kalp, yürek
dest-gir	: yardımcı
destūr	: izin, ruhsat
dīde	: dîde
dū-cihet	: iki taraf
dürrin	: inci tanesi

düvvom	: ikinci
e‘ālī	: şerefli, yüksek ve büyük kimseler
e‘azz	: çok aziz
ebediyyet	: sonsuzluk
ebşār	: gözler
ebşār-ı idrāk	: gözler ile anlama yeteneği
ebyaz	: beyaz
ecl	: sebep, için
ecma‘īn	: hepsi, bütünü
ecnebi	: yabancı
ecsām	: cisimler
edā	: ifâ etme, icrâ etme
eddā‘ī	: “Duâ eden, duâcınız” anlamına Osmanlı yazı dilinde imzâdan önce konan klişe kelime
edille	: deliller
ednā	: çok aşağı, âdî
ef‘āl	: fiiller
efđal	: çok faziletli, çok üstün
efhām-ı enām	: yaratılmış olan bütün mahlûkatın şerefliileri
efkār	: fikirler, düşünceler
eflāk	: felekler, gökler
efrād	: fertler, kişiler, kimseler
efzūn	: fazla, çok
eħad	: “Tek, bir” anlamında esmâ-i hüsnâdandır
Ehl-i sünnet	: Kur'an-ı Kerim'e ve Hz. Muhammed'in sünnetine aynen tabi olarak hak yoldan ayrılmayan
ehl-i vaħdet	: birlik olanlar
ehlullāh	: Allah adamı, velî, evliyâ
eķārib	: yakın akrabâlar, hısımlar
ekber	: en büyük
ekl	: yeme
elfāz	: sözler
elħamdulillāh	: Allah'a şükürler olsun

elhâsıl	: sözün kıyası, hâsılı, velhâsıl
elṭāf-ı ilāhī	: Allah'ın lutufları
elvān	: renkler
emāmān	: öndekiler
emārāt	: belirtiler, ipuçları
emmāre	: emreden, emredici
emrāz	: hastalıklar
emr-i ilāhi	: Allah'ın emri
emvāc-ı deryā	: deniz dalgası
enāniyyet	: benlik, kibir, gurur
enbiyā'	: peygamberler
enfās	: nefesler
ennehü	: "onun ... -dığını" anlamında
envā'i 'ulūm	: çeşitli ilimler
envār-ı 'aliyye	: yüce nurlar
envār-ı muḥtelife	: farklı nurlar
envār-ı mücerred	: madde ve cisim hâlinde olmayan ışık
envār-ı zikr	: zikir nurları
enzel	: Kur'an âyetlerinin vahiy yoluyla Hz. Peygamber'e bildirilmesi
erbāb	: bir işten iyi anlayan
erbāb-ı ḥarf	: söz sâhipleri
ervāḥ	: ruhlar
ervāḥ-ı mu'minīn	: müslümanların ruhları
esbāb	: sebepler
eşvāb	: giyecek, elbise
esfel	: en dipte, en aşağıda olan
esmā	: isimler, adlar
esnā	: bir işin yapıldığı veya olduğu zaman, sıra, an
eşbāḥ	: benzerler, benzeyen şeyler
eşedd	: çok şiddetli
eşref	: şerefli
etḳiyā'	: Allah korkusuyla günah işlemekten çekinen kimseler

eṭvār-ı seb‘a	: nefsin yedi derecesine göre değişen haller
evā’il	: ilk zamanlar, başlangıç dönemleri
evāmir	: buyruklar, emirler
evfer	: bol olan
evķāt-ı ĥamse	: beş vakit
evliyā	: veliler, ermişler
evsāĥ	: kirler, pislikler
evzā‘	: durumlar, haller
eyniyyet	: mekân
ezkār	: Allah’ın isimlerini ve belli duâları okumak sûretiyle yapılan zikirler
ezyed	: çok fazla
faķīr	: fakr hâli üzere olan derviş, mevhum varlığından kurtulup Hak’ta fânî olan, fenâfillâh mertebesine erişen kimse
farķ	: yaratılmışlarda Hakk’ı değil sâdece mahlûkâtı görme hâli
faşl-ı evvel	: birinci bölüm
fażl	: âlîcenaplık ve cömertlik, iyilik, lutuf
fenā’	: kulun benliğinin Allah’ın varlığında yok olması
ferā’iz	: farz olan şeyler
ferd-i muṭlak	: kayıtsız şartsız eşi olmayan
fesād	: bozukluk, kötülük
fetāvā	: fetvâlar
fevā’id	: faydalar, menfaatler
fevākih	: meyveler
fevķ	: üst, yukarı
fevt	: elden kaķırma, ölüm
feyz-i aķdes	: “Çok kutsal feyiz” varlıkların yaratılmadan önce, Cenâb-ı Hakk’ın ilm-i ezeliinde istîdatlarıyla berâber biçimlenmesini sağlayan tecellî
fi'l-ĥaķîķa	: gerçekten, doğrusu
fu’ad	: gönül, kalp
futūĥ	: kalp yoluyla Hakk’ın gizli sırlarına erişme

fuyūzāt	: feyizler
fürū‘	: dallar, budaklar
fütühāt	: mânevî feyz yoluyla erişilen Hakk’ın gizli sırları
ğalebe	: üstün gelme, üstün olma
ğani	: “Hiçbir şeye ve hiçbir kimseye muhtaç olmayan, kullarının bütün ihtiyâcını karşılayan mutlak zengin” anlamında esmâ-i hüsnâdan
ğark	: suya batma, suya batırma
ğassāl	: ölü yıkayıcı
ğavşer	: kendisine sığıldığı ve kendisinden yardım istendiği zaman kutba verilen isim
ğavşü'l-vaşlîn	: Allah'ın sevgili kulu
ğayb	: madde âleminin ötesindeki gözle görülemeyen âlem
ğaybet	: kalbe gelen feyiz ve tecellînin çokluğu sebebiyle maddiyat âlemine ait hallere karşı duyarlılığı kaybetme
ğaybu'l-ğayb	: hiç ortada eseri, varlığının, geleceğinin izi ve nişanı olmayan
ğāyet	: çok, son derece
ğayretullāh	: Allah'ın, kulunu muhabbeti sebebiyle kendisinden başka herşeyden esirgeme husûsundaki gayreti
gıdā	: hayat kaynağı
ğılāf	: kılıf, kın, zarf
ğınā	: zenginlik
ğurūb	: gün batımı
ğurūb	: yavaş yavaş son bulma, kaybolup yok olma
ğurūş	: "kuruş" kelimesinin bugün halk ağzında yaşayan eski ve asıl şekli
güzerān etmek	: geçmek
ğabā'ış	: kötü şeyler
ğabīb	: sevgili, dost
ğabs	: tutma, zaptetme

ḥadīṣ-i ḳudsī	: mânâsı Allah tarafından vahyedilen, ifâdesi Hz. Muhammed'e âit olan hadis
ḥadīṣ-i şerīf	: Hz. Muhammed'in mübarek sözleri, davranışları ve başkalarının yaptığı kendisi tarafından tasvip edilen hareketleri
ḥadī-i 'uluvviyye	: doğru yolu gösteren yüce kimse
ḥafī	: gizli
ḥafīf	: etki gücü az olan
ḥafiyyet	: gizli olarak
ḥaḳāyık-ı şūveriyye	: şekillerin hakikatleri
ḥaḳīḳ	: lâyık, müstehak
ḥaḳīḳat	: Allah'a erişme yolundaki dört makamdan üçüncüsü
ḥaḳīḳat	: gerçek, asıl
ḥaḳḳa'l-yakīn	: ilme'l-yakin ve ayne'l-yakinden sonra varılan üçüncü bilgi mertebesi
ḥaḳḳanī	: Hak Taâlâ'ya mensup
ḥāl	: durum
ḥālāt	: haller
ḥālāt-ı sâ'ir	: başka haller
ḥalāyık	: hizmetçi
ḥālet	: nitelik, hal
ḥālet-i 'adem	: var olmama hali
ḥalf	: arka tarafla ilgili, arkadaki
ḥālife	: vekil, birinin yerine geçen kimse
ḥalḳ	: yaratma, yok iken var etme
ḥalvet	: kulun Allah'ın huzûrunda onunla halleşmesi, mânen sohbet etmesi durumu
ḥalvet-i ḥalḳ	: çevre ile her türlü ilişkiyi kesip yalnız kalma
hamāḳat	: ahmaklık, budalalık
ḥamīde	: eğrilmiş, bükülmüş
ḥamse-i	

müridiyye	: tarîkata girip bir mürşide bağlanan beş kimse
ḥarārāt-ı ‘azîz	: yüksek sıcaklık
ḥarāset	: zirâat
ḥaric	: bir şeyin dış tarafı
ḥaseb	: asâlet
ḥasebiyle	: dolayısıyla, -den ötürü
ḥasene	: iyilik, güzel iş
ḥaşr	: yalnız bir şeye mahsus kılma, bir şey için ayırma ve sarfetme
ḥaşşa	: keyfiyet, yalnız onda bulunan hal
ḥaşşiiyyet	: hissedici olanın hâli, duygulu olma
ḥātem	: mühür
ḥātır	: gönül, duygu, his
ḥātif	: gözle görülmeyen mânevî âlem
ḥatm	: bitirme, sona erdirme, tamamlama
havādisāt	: hadiseler, olaylar
ḥavāss-ı zâhire	: zâhirî beş duygu: Tatmak, görmek, işitmek, koklamak, dokunup duymak
ḥāvāşî	: bir yazının kenarına konan açıklama ve notlar
ḥavātır	: fikirler, düşünceler
ḥavşala	: insanın anlama, kavrama ve tahammül derecesi
ḥavz	: bir şeyin sınırının içi
ḥayāt-ı cāvidān	: ebedî hayat
ḥaysü	: itibariyle, bakımından
ḥayvānāt-ı mā’iyye	: suda yaşayan hayvanlar
ḥayy	: “Bütün varlıkların hayat kaynağı, ebedî ve hakîkî hayat sâhibi” anlamında esmâ-i hüsnâdandır
ḥayyiz	: mekân
ḥayyu'l-ḳayyüm	: varlığı, diriliği her an için olup, gökleri, yerleri her an için tutan, daimi her şeye her hususta iktidarı yeten Allah
ḥazerāt	: hazretler
ḥazîne-i ğayb	: Allah’ın gözle görülmeyen mânevî nîmetleri hazînesi

heft-i eflāk	: yedi felek
heme	: bütün, hep
hevā-yı hüviyyet	: Cenâb-ı Hakk'ın hiçbir şekilde nitelenemeyen mutlak hakikat hevesi
heyûla	: ürkütücü hayal, ürkütücü hayâlî şey
hezār	: bin
hezeyān	: bu tarzda söylenen söz, herze
hıfz	: muhafaza etme
hıkd	: gizli düşmanlık, öc alma arzusu
hımār	: eşek
hicāb	: gönülde hakkın tecellisine ve ilâhî hakikatleri görmeye engel olan ve insanı Allah'tan uzaklaştıran maddî, mânevî her şey
hicābāt	: perdeler, tılsımlar
hicāb-ı zulmānî	: karanlık perde
hidāyet	: doğru yol
hil'at	: pâdişahlar ve vezirler tarafından birine iltifat veya mükâfat olarak giydirilen, kürklü veya işlemeli kıymetli kaftan
hilāfet	: tarikatlarda bir şeyhden izin alma sûretiyle şeyhlik görev ve sorumluluğunu üstlenme işi
hilāfetnāme	: bir şeyhin, tarıkatta belli bir mertebeye gelmiş olan mürîdine tâlipleri irşat etme iznine verdiğini gösteren belge
hilkat	: yaratılış
himmet	: yardım, ihsan
hîn-i 'ibādet	: ibadet zamanı
hişseyāb	: hisse ele geçiren
hiṭāb	: sözü veya yazıyı bir kimseye yöneltme
horos	: horoz
hū	: Sûfilere göre Allah'ın zâtına işaret eden ismi
hucet	: delil, belge
hulefā	: halîfeler

hulul etmek	: içine girmek, nüfuz etmek
hürşid-i cihān	: yeryüzü güneşi
huruf-ı hıce	: alfabe harfleri
huruş	: coşma
husn-i tefekkür	: güzel düşünme
huşul	: vücûda gelme, hâsıl olma
huşu	: alçak gönüllülük gösterme
huţur	: hatıra gelme
huzū	: Allah'ın ululuğu karşısında boyun eğme
huzūz	: hazlar, zevkler
hüsn	: güzellik
hüsn-i hulq	: güzel ahlâk
hüviyyet-i cānib	: hakikat yönü
hüviyet-i kesāfet	: duru olmama mâhiyeti
‘ibād	: kullar, abdlar
‘ibādet-i lāyık	: münasip ibadet
‘ibārat	: ibareler
ibtidā’	: başlama, başlangıç
‘iddet	: bekleme müddeti
icāzetnāme	: bir kimseye icāzet verildiğini gösteren belge, diploma
iclāl	: saygı gösterme, büyük sayma
idrāk	: anlama yeteneği, akıl erdirme, anlayış
ifşā	: açığa vurma, ortaya dökme
iğmaz	: göz yumma, görmezlikten gelme
iğrāz	: taze hamurdan ekmek yapıp misafire yedirme
iḥāṭa	: etraflı şekilde kavrama ve anlama
iḥlāş	: çok samîmî bağlılık
iḥtilāṭ	: karşılaşma görüşme, görüşüp temas etme
iktifā	: fazlasını istememe, yetinme
iḳtirāh	: içine doğup söyleme, yeni bir şey bularak söyleme
i‘lām	: bildirme, anlatma
ilā-yevminā hāzā	: bugüne kadar
ilā-āhirihi	: diğerleri de böyledir, sonuna kadar böyledir

ilallāh	: sadece Allah
ilbās-ı hırka	: bir kimseyi merâsimle dervişliğe kabul etme, hırka giydirme
ile'l-fehm	: anlayana kadar
ilhāk	: hâkimiyeti altına alma
İllā	: muhakkak, özellikle
illāllāh	: ancak, sâdece Allah var
īmān	: Allah'ın birliğini, melekleri, mukaddes kitapları, peygamberleri, kıyâmet gününü, kaderi, ölümden sonra dirilmeyi kalp ile tasdik ve dil ile ikrar etme, kalben inanma ve dil ile söyleme
'ilm-i 'aḳā'id	: itikatlar bilimi
'ilm-i fıḳıḥ	: İslamiyet'in içtimâî, medenî, hukûki, siyasi bütün ameli hükümlerine şer'î delilleriyle birlikte açıklayan ilmi
'ilm-i ḥadīs	: hadis bilimi
'ilm-i ḳadīm	: başlangıcı olmayan ilim
'ilm-i me'ānī	: manalar ilmi
'ilm-i nebevī	: peygamberle ilgili ilim
'ilm-i tefsīr	: Kur'ân-ı Kerim'in açıklanmasına dair olan ilim
imtişāl	: boyun eğip itâat etme
imtidād	: uzama, uzanma, uzayıp gitme, uzun sürme
imtiḥān	: sınama, deneme
imtinā	: çekinme
imtisālen	: emre göre hareket etme
imtiyāz	: ayrıcalık
imtizāc	: iyi geçinme
in	: bu
in'idām	: yok olma
inā'	: kapacak
'ināyet-i rabbani	: Allah'ın iyiliği
'ind	: yan, kat, nezd

‘inde’ş-şūfiye	: tasavvufa inananlar ve onu bir hayat görüşü olarak benimseyenler nezdinde
infirād	: ayrılıp tek ve yalnız kalma
inhā	: bildirme, haber verme, ulaştırma
inķitā‘	: kesinti, son bulma
inķisām	: bölünme, parçalanma
inkisār	: kırılma
inķiřāf	: mânevî bir hal veya sırrın tecellî etmesi, görünmesi
insilāh	: soyulup çıkarılma
intifa‘	: faydalanma, yararlanma
irādet	: gönle hâkim olan istek, arzu
‘irfān	: Allah’ın gizli sırlarına ve eşyânın hakîkatine tefekkür, keşif ve ilham yoluyla vâkıf olma, tevhit ilmini zevk edinme
i‘rāz	: yüz çevirme, kaçınma
irhā	: koyuverme, gevşetme, salıverme
irsāl etmek	: göndermek
irřād	: doğru yolu gösterme
irtikāb	: bir kötülüğü yapma
isti‘āne	: yardım isteme
istidlāl	: bir delîle dayanarak bir husus hakkında hükme varma, bir sonuç çıkarma
istifāza	: feyiz alma, feyizlenme
istiġnā	: gönül tokluğu
istihrāç	: anlam çıkarma
istimā‘	: dinleyip kabul etme
istimdād	: yardım isteme
istinbāt	: bir sözden, bir işten anlam çıkarma
iřtiġāl	: uğraşma, meşgul olma
i‘tibār	: saygı görme
i‘tidāl	: ne çok fazla ne çok az, tam gerektiği kadar olma
i‘tikād	: inanma, inanç
i‘tizāl	: yalnızlığı seçip bir köşeye çekilme, uzlet etme
i‘tizār	: özür dileme

itlāk	: salıverme, bırakma
ittihat	: bir olma, birleşme
ittihāz	: kabul etme
ittişāf	: bir sıfatla sıfatlanma
‘izām	: büyükler, ulular, seçkin kimseler
iz’an	: anlayış, kavrayış
izāle-i cehl	: bilgisizliği ortadan kaldırma
izhār	: açığa vurma
izmihlāl	: yok olma
iztırār	: çâresizlik
ka‘b	: kulun Allah’a yaklaşmasının son sınırı
ķā’im	: ayakta duran, ayağa kalkmış durumda olan
ķāb-ı ķavseyn	: iki kavis mesâfesi
ķābil	: olabilir, mümkün
ķable'l- ifāde	: bildirmeden önce
ķable'l-vuşlat	: sevdiğine kavuşmadan önce
ķadem	: adım
ķadīm	: başlangıcı olmayan, ezeli
ķadīr	: “Her şeye gücü yeten, kuvvet ve kudretine hiçbir sınır olmayan” anlamında esmâ-i hüsnâdandır
ķadiriye	: Kadirîlik, XII. Yüzyılda Abdülkadir Geylânî tarafından kurulan çok yaygın tarîkat
kāfir:	: tanımayan, bilmeyen kimse
kāfiye	:uyak
ķaḥṭ	: açlık, yokluk
ķāl	: söz
ķalb-i muṭme’in	: tatmin olmuş gönül
ķalb-i raḥmānī	: Allah'a ait gönül
ķalb-i selim	: temiz gönül
ķalīl	: çok olmayan, az
ķamer	: ay
ķamer-i şayḥa	: ayın çıղlığı
kāmīl	: ilim, fazilet ve hüner sahibi

ḳanādīl	: kandiller
ḳaṣāide-i ‘adīde	: birçok kasīdeler
ḳaṣīde-i ‘enbiya	: peygamberler kasīdeleri
ḳat‘an	: asla, hiçbir zaman
ḳatre	: damla
ḳavī	: güçlü, kuvvetli
ḳavl-i ṣābit	: sabit söz
ḳayyūm	: “Kendi zâtı ile kâim olan, varlığında ve varlığının devâmında her şey kendisine muhtaç olduğu halde kendisinin hiçbir şeye ihtiyâcı olmayan, bütün mahlûkâtı var kılıp varlığını devam ettiren” anlamında esmâ-i hüsnâdandır
ḳazā	: kaderin, Allah tarafından ezelde tâyin ve tespit edilen biçimde ve zamanda gerçekleşmesi
keṣret-i ṭa‘ām	: çok yemek yeme
kebd	: karaciğer
kebīrū'l-müte‘āl	: çok yüce
ke'enne	: sanki, güya
kelām	: tek kelime veya kelimelerden meydana gelmiş söz
kelb	: köpek
kelimât-ı cevāhir	:cevherli kelimeler
kelime-i ṭayyibe	: gönül alıcı söz, güzel söz
kemā fi'l-evvel	: evvelki gibi
kemā huve	
ḳaḳḳuhu	: hakkıyla, gerektiği gibi
kemā yenbağı	: gereği gibi, lâıyk olduğu gibi, uygun şekilde
kemāhī	: olduğu gibi, tam mânâsıyla, hakkıyla
kemā-hiye	
ḳaḳḳuhâ	: gerektiği gibi
kemā-hüve	: olduğu gibi
kemāl	: olgunluk, mükemmellik
kemālât	: sahip olunan manevi hasletler, olgunluklar

kemāl-i şafā	: gönül şenliği, huzur
kemer-bend	: kemer bağı, hizmete hazır durumda olan
kemiyyet	: nicelik, miktar, adet
kenz-i mahfi	: Cenâb-ı Hakk'ın bulunduğu sır âlemi
kerāmāt	: kerâmetler
kerīm	: kerem sâhibi, cömert
kesāfet	: insanda cismânî tarafın üstün gelmesi sebebiyle ruhâniyetten uzaklaşma durumu
kesān	: kimseler, kişiler
kesb	: kazanma, çalışarak kazanma
kesel	: gevşeklik, uyuşukluk, tembellik
kesir	: çok, bol
keşret-i rüsüm	: çok sûretler
kevākib	: yıldızlar
kevn ü mekan	: kâinat, mevcûdiyet
kevn	: olma, vukû bulma, ortaya çıkma
keyfiyyet	: vasıf, nitelik
kezalik	: bu da öyle, yine öyle
ķillet	: azlık
ķillet-i kelām	: az konuşmak
ķillet-i menām	: az uyumak
kırā'at	: okumak işi, okuma
ķismeyn	: iki kısım
ķism-ı şāliş	: üçüncü kısım
ķışşā	: ibretli hikaye
ķibār	: bir toplumun yüksek tabakasına mensup, soylu ve seçkin sınıfına âit kimse veya kimseler
ķizb	: yalan
ķu'ūd	: oturma
ķubūr	: kabirler, mezarlar
ķuds	: mukaddes ve mübârek olma
ķüdsiyan	: melekler
ķudūret-i	

nefsāniyye	: nefse âit kuvvetler
kuhūlet	: olgunluk çağı
qulūb	: kalpler
qurb	: yakınlık, Allah'a yakınlık
qurb-ı haqq	: Allah'a yakınlık
qutb	: mânevî mertebelerin en yükseğinde bulunan kimse; zâhir ve bâtın âlemlerinin idârecisi, âlemin kalbi, âlemde Hakk'ın halîfesi vaziyetindeki insân-ı kâmil
qutbiyyet	: mânevî mertebelerin en yükseği, kutup olan kimsenin makamı
quvve-i gâdabiyye	: zararları defetme duygusu
quvve-i sheviyye	: yemek, içmek, konuşmak, uyumak gibi kabiliyetler
quyūd	: kayıtlar
quyūd-ı menāfi	: faydalı kayıtlar
kūlfet	: zahmet, meşakkat
kūllī	: bütüne âit, bütünle ilgili
küşūf	: güneş tutulması
kütüb-i 'aḳā'id	: bir dînin inanç ve îtikatla ilgili esaslarını inceleyen ilim kitapları
lā	: İslâm dîninde îmânın şartlarını kendinde toplayan, yâni icmâlî îmâna esas olan kelime-i tevhid "Lâ ilâhe illallah Muhammedün resûlullah" sözünün ilk cümlesi
lafza-i celāl	: kayıt ve kıyas kabul etmeyen azamet ve yüceliği ifade eden
lā-haḳ	: doğru olmayan
laḥm	: et
lā-mekān	: belli bir yeri olmayan, mekansız
lā-mesā'	: akşamsız
lā-noḳşān	: kusursuz, eksiksiz
lā-şabāḥ	: sabahsız
lāṭā	: dar ve kalınca tahta
laṭîf	: maddeyle değil ruhla ilgili, gözle görülebilecek maddi bir varlığı olmayan

laṭīfe-i rabbāniye	: insanın kalbine bağlı ve bütün duygularının sultanı olan ince bir duygu
lāyih	: uygun, yaraşır, münâsip
lāyiha	: tasarı
lem‘ā	: parıltı, parlaklık
leme‘ān	: parlama
leṭāfet	: maddî varlığı gözle görülebilecek gibi olmama
leṭāif-i ‘ulviyye	: insanda ilâhi hakikatleri idrak ve müşâhede eden kalp, ruh, sır, hafî, ahfâ vb. mânevi yüksek melekeler
levāmi‘	: parıldayan şeyler, nurlar
levāyih	: lâyihalar
levm	: kınama, aşğılama
levn	: renk
leyle-i muzlime	: karanlık gece
lisān-ı meḳāl	: söz ile anlatılan mana
luġavî	: kelimelerle ilgili, lugata âit
mā ‘adā	: –den başka, –den gayri
ma	: “O şey ki, ş nesne ki” vb. anlamlarla bâzı Arapça kelimelerin başına gelen bir çeşit ön ek
mā‘aşı	: günahlar
Ma‘būd	: Allah, ilah
ma‘būd-ı bi‘l-ḥaḳ	: hakkıyla ibadete lâyık olan Allah
ma‘den	: kendine has parlaklığa sâhip
ma‘îşet	: yaşayış, yaşama, ömür
ma‘iyyet	: birlikte bulunma, berâberlik, arkadaşlık
ma‘kūlāt	: akılla bilinebilir, akılla ispatlanabilir şeyler
ma‘mūr	: işlenmiş, bakımlı
ma‘nā-i muṭlaḳ	: tam anlam
ma‘neviyyet	: maddeden ve maddilikten sıyrılma durumu
ma‘rifetullāh	: Allah'ı tanımak, bilmek
ma‘şūḳ	: âşık olunan kimse
mā’-i şāfî	: temiz su
mā’il olmak	: gönlünü kaptırmak

maallah	: Allah ile
mā-beyn	: iki şeyin arası
mādāme	: çünkü, değil mi ki, mâdem
māfihā	: “Dünya ve dünyânın içinde olan her şey” anlamına gelen
mağfūr	: Allah tarafından günahları bağışlanan veya günahlarının bağışlanması için Cenâb-ı Hakk'a duâ edilen
mağsūl	: yıkanmış
maḥfī	: gizlenmiş, saklanmış, saklı
maḥız	: saf, sırf, hâlis
māhiyyet	: bir şeyin ne olduğunu belirleyen asıl unsur, nitelik
maḥlūkāt	: yaratılmış olan şeyler
maḥlūt	: karışık
maḥsūs	: hususileşmiş
mahviyyet	: kulun kendisinde hiçbir varlık görmeyerek bütün iş ve davranışlarında Allah'ın küllî irâdesine teslim olması durumu
maḥzā	: yalnız, ancak, sâdece
maḳām-ı iḥsān	: bağışlama mekanı
maḳām-ı rızā	: Allah'ın kulun hali ve yaptıkları karşısında duyduğu hoşnutluk makamı
maḳam-ı telvīn	: bir halden bir hâle, bir makamdan bir makāma geçme durumunda olma makamı
maḳam-ı temkīn	: mânevî hal ve makamları geçip kemâle ererek karar bulma makamı
maḳhūr	: yenilgiye, bozguna uğramış
maḳşad-ı akşā	: en büyük maksat
maḳşūd-ı	
ḥaḳīkiyye	: gerçek amaç
maḳūle	: çeşit, cins

marziyye	: "Nefs-i marziye" sözünün kıslatılmışı olarak nefsin yedi mertebesinden altıncısı
maşlahat	: iyi olan ve iyiliğe yol açan, hayır getiren, fayda sağlayan şey
maşnū'āt	: uydurulmuş
maṭlab-ı a'lā	: en yüce talep
maṭlūb	: istenilen, aranılan, istek ve arzu duyulan
māye	: maya, öz, asıl, cevher, yaratılış
mazar	: zarar, ziyan
mazmūn	: kastedilen asıl mânâ, anlam, kavram, meal, mefhum
me'ādin	: mâdenler
me'āşī	: günahlar
me'āzā'llāh	: Allah saklasın, Allah esirgesin, Allah göstermesin
me'huz	: alınmış, alınıp kabul edilmiş
me'mul	: umulan, beklenen
me'mūr	: görevli
me'nūs	: alışılan
mebādī	: başlangıçlar
mebādī-i hāl	: ilk durumlar
meczūb-ı sālīk	: önce cezbeyle kapılıp sonra bir mürşit eli tutan
mehdiyyūn	: Allah tarafından doğru yola iletilen, hidâyete eriştirilen, doğru yolda bulunan
meh-tābān	: yüzü ay gibi parlayan
mekr	: hîle, düzen, aldatma
mektūm	: saklı, gizli
meḳūl	: denilmiş, söylenmiş
melāhid	: Allah'ı inkâr edenler
melā-i alā	: melekler alemi
melāl	: hüznün, keder
melāmī	: Melâmîlik'e mensup kimse
memlū	: dolu
menām	: rüyâ
menāzil	: merhaleler, menziller

menba‘	: herhangi bir şeyin ortaya çıktığı, meydana geldiği, zuhur ettiği yer
menşe-i kā’ināt	: yaratılmış şeylerin hepsinin ortaya çıktığı, meydana geldiği, neş’et ettiği yer
menzil	: varılacak yer
merd-i kâmil	: kâmil insan
merğüb	: istenilen, arzu edilen
merhûm	: ölmüş müslüman erkek
merkum	: yukarıda adı geçen, anılan
mertebe	: derece, basamak
mervî	: ağızdan ağıza söylenip gelen, nakil ve rivâyet edilen
meşâ’ib	: zorluklar
mesrûr	: sevinçli, memnun
mess olmak	: ortaya çıkmak, vâki olmak
mestûr	: örtülü, kapalı, gizli
meşâyiğ	: şeyhler
meşbûh	: şüpheli
meşhed	: Cenâb-ı Hakk’ın herhangi bir tecellîsinin müşâhede edildiği yer, mazhar
meşreb	: tabiat, mizaç, karakter
meşrûh	: açıklanmış, şerhedilmiş
mevâd-ı fâside	: kötü işler
mevâki‘	: yerler
mevâid-i zulmânî	: karanlık meseleler
mevc	: dalga
mevhîbe-i ilâhiyye	: Allah’ın ihsânı, Allah vergisi
mevsûf	: nitelenmiş
mevt	: ölüm
mevzû‘	: konu, mesele
meyân	: bir şeyin ortası
meyl	: bir yöne doğru yönelmek
mezâhir	: ortaya çıkma, görünme
mezkûr	: sözü edilen

mezkūrāt	: az önce adı geçenler
mīḥ	: çivi, mih
miḫṣāl zerre	: çok az mikdar
min ‘indallāh	: Allah tarafından
min	: Türkçe’de “–den, –den beri, –den dolayı, –den ötürü” karşılığı olan ve ön ek gibi kullanılan harf-i cer
mir‘āt	: ayna
mir‘at-ı ḥaḫ	: Cenâb-ı Hakk’ın tecellisiyle var olan ve mazhar olduğu tecellîyi aksettiren varlıklardan her biri veya bu varlıkların tamâmı
miṣkāt	: içine mum, kandil, lamba gibi şeylere konmak için duvarda açılan oyuk
mīzāb	: su yolu, oluk
mizān	: mahşer günü herkesin dünyâda yaptığı iyilik ve kötülüklerin tartılıp değerlendirileceği mânevî terâzi
mu‘allā	: gözle görülmeyen yüce alem
mu‘āmele	: davranış biçimi, tutum
mu‘an‘an	: kimden kime haber verildiği şahit ve ravilerin isimleri ile bildirilmiş olarak
mu‘āvenet ‘akl	: akıl yardımı
mu‘ayyen	: kararlaştırılmış, sınırları belirlenmiş
mu‘ayyene	: muayyen kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli
mu‘teḫid	: inanan, kabul eden
mu‘eddā	: anlam, kavram
mubāhāt	: övünme
mubālāt	: ilgi, dikkat
mūcid	: yok olanı var eden, yaratan
muḫḫil	: doğru yoldan çıkararak, saptıran
mufaṣṣal	: ayrıntılı
muḡayyebāt	: beş duyu ile bilinemeyen gizli ve görünmez şeyler
muḫabbet-nāme	: sevgisini bildiren yazılı kâğıt

muḥakḳik	: mârifet ve keşif yoluyla varlıkların, meselelerin hakîkatini bilme seviyesine erişen kimse
muḥālaḳa-i nās	: insanlar arasına karışma
muḥallā	: süslenmiş, donatılmış
muḥarremāt	: İslâm dîninde kesin olarak yasaklanan
muḥarrer	: yazılı, yazılmış
muharrik	: hareket ettiren, harekete geçiren
muḥayyer	: istediğini seçmekte, dilediği gibi davranmakta, herhangi bir şeyi kabul edip etmemekte serbest olan
muḥib	: sevgi duyan, sevgi besleyen, seven
muḥîṭ	: çepeçevre kuşatan, etrafını çeviren
muḥtaş	: husûsî, özel
muḳābele	: bir işin, davranışın gerektirdiği karşı davranış veya iş
muḳābil	: bir şeyin tam karşına gelen
muḳaddem	: önde olan, önden giden, ileride bulunan
muḳaddemāt	: bir işe veya bir olaya başlangıç olan şeyler
muḳadder	: Allah tarafından ezelde belirlenip takdir edilen
muḳaddes	: her türlü ayıp ve noksanlıktan arındırılmış
muḳārin	: bir yerde, bir arada bulunan
muḳarrer	: karar verilmiş
muḳtezeyāt	: bir şeyin gereği olan şeyler, işler
mulāzemet	: bir kimseye, bir şey veya yere hiç ayrılmak istemeyecek şekilde bağlanma
mulāzım	: bir kimse, şey veya yere bağlılık ve devamlılık gösteren
mun‘adim	: yok olucu
munḳād	: boyun eğen
munṭabıḳ	: intibak eden
murākabe	: bakıp gözetme, kontrol
muşaffā	: arı duru ve saf duruma getirilmiş
muşāḥabet	: karşılıklı konuşma, görüşme, sohbet
muşallī	: beş vakit namazını kılan
muşarraḳ	: açık açık söylenmiş, açıkça bildirilmiş
muşavver	: bir şekle, bir biçime konulmuş

musebbib	: sebep olan, yol açan
musemmā	: isimlendirilmiş, belli bir isimle anılmış
muslih	: daha iyi bir şekle veya hâle koyan, iyileştiren
muṭāla‘a	: düşünme ve inceleme sonucu ortaya çıkan görüş
muṭallem	: büyü, sihirli, tılsımlı
mutaşarrıf	: bir işi dilediği gibi yöneten
mutaşavvıf	: tasavvufu benimseyen ve bu yolla Allah’a ve ilâhî hikmetlere ulaşmaya çalışan kimse
muṭî‘	: uyan, boyun eğen
muṭma’inne	: nefs-i mutmainne sözünün kısaltılmışı olarak nefsin yedi mertebesinden dördüncüsü
muvâhid	: Allah’ın birliğine inanan
muzğa	: et parçası
muzir	: zararlı
mü’eddā	: anlam, kavram, mânâ
mü’min	: iman sahibi kimse
mübâh	: hakkında şer’î bir emir veya yasak bulunmayan, yapılması yâhut yapılmaması dince kişinin arzu ve isteğine bırakılan
mübeddel	: değiştirilmiş
müberrā	: ilgisi, alakası kalmamış
müberrā:	: her türlü beşerî zaaf ve ihtiyaçtan berî, uzak olan, hiçbir şeye veya kimseye ihtiyâcı bulunmayan
mübtedā	: başlangıç
mübtedā-i	
mevcüdāt	: canlı cansız bütün varlıkların başlangıcı
mücâhedāt	: savaşlar, mücâhedeler
müctehid	: Kur'an ve sünnetin özüne uygun olarak fikir yürütmek s uretiyle hüküm koyan büyük din alimi
müdâhene	: dalkavukluk, riyâkârlık
müdâvemmet	: devamlı yapma, ara vermeden, sürekli çalışma
müddet-i ṭavīle	: uzun süre
müdebbire	: tedbirli ve ihtiyatlı davranan

mükâşefât	: mükâşefe edilen, mükâşefe ile bilinen şeyler
mükâşefe	: akıl ve duygular yoluyla erişilmesi mümkün olmayan maddî, mânevî ve ilâhî bilgileri kalp gözüyle keşfetme
mükerrer	: tekrar edilmiş
mülâbes	: sebep, vesîle, münâsebet
mümtâz	: seçilmiş, seçkin
münâfık	: iki yüzlü, ara bozucu
münâsebet	: yakınlık, ilgi
münderic	: bir şeyin içinde yer alan, bulunan
münevver	: aydınlatılmış, nurlu
münezzeh	: insanlara mahsus her türlü sıfat, zaaf ve noksanlıktan uzak olan
münfehim	: anlaşılan, kavranılmış
münfek	: ayrılmış, kopmuş
münseliḥ	: sıyrılıp çıkmış
müntehâ	: son, nihâyet
müntehi	: son bulan, sona ermek, bitmek
mürekkeb	: birleşik
mürekkebât	: mürekkep maddeler, birleşikler
müretteb	: kurulmuş, düzenlenmiş, tertip edilmiş
mürîd	: tarikata girip bir mürşide bağlanan kimse
mürşid-i kâmil	: manevi yönden Hz. Muhamme'in hakikatine varis olma
mürtesim	: resmedilen
mürûr	: geçme, geçiş
mürûr-ı ezmine	: geçip giden zaman
müstaḡraḳ	: batmış, dalmış, içine gömülmüş, garkolmuş
müstahsen	: herkesce güzel kabul edilen, beğenilen
müste'id	: kabiliyetli, uyanık, anlayışlı
müstefâd	: kendisinden faydalanılan
müstehas	: toprak altında kalmış
müstehsen	: herkesce güzel kabul edilen, beğenilen
müsteṭâb	: hoşça giden, iyi, güzel
müstevḥiş	: vahşet yapan

müstevlî	: yayılmak sûretiyle her tarafı kaplayan, yayılan
müşâhid	: gören, müşâhede eden
müşerref	: şereflenmiş, şerefli
müşted	: şiddeti artmış, şiddetlenmiş
müştemil	: içine alan, kapsayan, ihtivâ eden
müşterâ	: satın alınmış
mütâba‘at	: birine uyup arkasından, izinden gitme
müṭâla‘a	: etraflıca düşünme
müte‘allik	: ait, dair, ilgili
müte‘azzir	: yapılması güç olan
mütebeyyin	: meydana çıkan, belli olan, açık
mütecellî	: meydana çıkan, görünen
mütecemmil	: süslenen, süslenmiş
mütehallî	: süslenen, süslenmiş
müteḥallik	: bir davranışı, bir niteliği huy edinmiş
müteḥammil	: tahammül eden, katlanan
müteḥavvil	: değişip başka bir hal almış
mütekeffil	: kefil olan
mütekellim	: konuşan, söyleyen kimse
mütena‘im	: bolluk ve refah içinde yaşayan
mütenâhi	: sona eren, biten, sonlu
mütevaḳḳıf	: olması, gerçekleşmesi bir şeye bağlı olan, bağlı
müteveccih	: yönelmiş, yönelen
mütevellid	: ileri gelmiş, hâsıl olmuş
müteyemmen	: uğurlu, kutlu, mübârek
mütezâd	: birbirine zıt olan, aralarında zıtlık bulunan, zıt, karşıt
mütezâyid	: artan, çoğalan
müyesser	: nasip olan
müzdâd	: artmış, çoğalmış
nâ	: "olmayan, değil" kelimelerinin anlamını karşılayan ön ek
nâ‘ib	: ona vekâlet eden kimse, vekil
nâ‘il	: istediği şeye erişen

nā'im	: nîmete eren kimse
nā-bedīd	: belli olmayan
nāgāh	: ansızın
nāīm	: nîmete eren kimse
nā-mülāyım	: uygun olmayan
nār	: ateş, od
nār-ı cahīm	: cehennem ateşi
nās	: insanlar
nāşī	: ileri gelen, neşet eden
nā-tamām	: tamamlanmamış, yarım kalmış
naẓm-ı celīl	: pek büyük kıymetli nazım edilmiş güzel söz
ne'am	: evet
nebāt	: bitki
nebī	: peygamber
necābet	: iyi ve temiz bir soya mensup olma
nefāz	: nüfuz etme
nefh-i şūr	: İsrâfil'in kıyâmet gününde ölülerin dirilip mahşerde toplanması için sur denen boruyu çalması
nefs	: bir kimsenin kendi öz varlığı, öz benliği
nefs-i da'vā	: nefis mücâdelesini
nefs-i emmāre	: nefsin yedi mertebesinden insana kötülükleri, günahı ve şehveti emreden ilk mertebe
nefs-i levvāme	: nefsin yedi mertebesinden ikincisi
nefs-i mülhime	: nefsin yedi mertebesinden üçüncüsü
nefs-i nāṭıka	: insan ruhu
nehār	: gündüz, gün
nesīm	: hafif hafif esen, hoş ve latif rüzgâr
neşr etmek	: yaymak
nev'-i	: cins, tür
nevāfil	: farz ve vâcip olanlar dışında sırf Allah rızâsını kazanmak için yapılan ibâdetler
nevāhī	: menedilen, yasaklanan şeyler

nevāyib	: belâlar
nevm	: uyku
nevm ve'l-yağaza	: uykuyla ve uyanıklık
ni‘me	: ne güzel, ne iyi
nicār	: asıl
nidā	: seslenme
nigār	: resim gibi güzel sevgili
niqāb	: örtü, perde
nisvān	: kadınlar
nişāne	: işâret, alâmet, belirti
niyāz	: yakarma, ricâ
nizām	: sıra, dizi
nuqabā	:Allah tarafından âlemi mânen idâre etmekle görevlendirilmiş ve kendilerine olaylara hükmetme izni verilmiş olan velîlerin belli bir mertebede olanlarına verilen isim
nuqūş-i zāhire	: görünen resimler
nūr	: kalp gözüyle his ve idrak edilen gönül açıcı aydınlık
nūrānī	: temiz, mübârek, nurlu
nūrāniyyet	: nurlu olma, mübareklik
nūr-ı aşfer	: gözle görülen sarımsı aydınlık
nūr-ı kalb	: kalp nuru
nūr-ı na‘at	: bir şeyin niteliklerini övme
nūrun ‘alā nūr	: “Nur üstüne nur” âlânın âlâsı, âlâdan da çok iyi
nübüvvet	: peygamberlik, nebilik
nücüm	: yıldızlar
nükte	: ilk bakışta herkesin göremediği, ancak dikkat edilince çıkarılabilen ince mana
nüqūş	: nakışlar, resimler
nümāyān	: görünen
nüşa-i kübrā	: insan-ı kâmil
nüzül	: inmek
oğān	: güç sâhibi, güçlü, kâdir
ol ecilden	: o sebepten

perde-i ğaflet	: Hak'tan habersizlik perdesi
pervāz	: uçma
pür	: dolu
rābıta	: alâka, bağ
rabt	: bağlama, bağlanma
rafız	: terk eden, bırakan
rağıb	: isteyen
rāh	: yol, usûl
rāh-ı Allāh	: Allah yolu
rāh-ı haqīkat	: gerçek yol
rahmetillāhi	: Allah'ın rahmeti
rākib olmak	: bir hayvan veya taşıta binmek
Resūlullāh	: "Allah'ın elçisi" Hz. Muhammed
rāziye	: "nefs-i rāziye" sözünün kısaltılmışı olarak nefsin yedi mertebesinden beşincisi
recā	: kalbin istenilen, sevilen bir şeyi umması ve bundan ferahlık ve rahatlık duyması hâli
ref'	: yukarı kaldırma, yükselme
rek'at-ı ūlā	: birinci rekat
resīd	: erişmiş, ulaşmış
resūl	: peygamber
revayih-i tayyibe	: temiz ve güzel kokular
reviyet	: iyice tartıp biçerek etraflıca düşünme
rızq-ı haq	: Allah tarafından herkese takdir edilen nîmet
riḍvānullāh te'ālā	: Allah ondan razı olsun
rifā'ī	: Rifāiye tarikatına âit, Rifâilikle ilgili
rivāyet	: nakledilen haber veya söz
rivāyet-i şahihā	: doğru rivāyetler
riyāzat-ı sākā	: nefsi terbiye etmek için yapılan talimler
riyāzet	: az yiyip içme, az uyuma, çok ibâdet etme, nefsin arzuladığı şeylerin aksini yapma, dünya lezzetlerinden sakınmak sûretiyle nefsi terbiye etme
rubūbiyyet	: rab olma durumu, tanrılık

rucū	: ortaya çıkma
rūḥānī	: ruhla ilgili, rûha âit
rūḥāniyyet	: ruhun hâkim olması durumu
rūḥ-ı a‘zam	: en büyük ruh
rūḥ-ı muṭahhar	: maddî ve mânevî kirlerden temizlenmiş ruh
rukādī	: uyumak
rusūḥ	: sağlam olma, sağlamlık
rūşen	: parlak, aydınlık
ru‘yet	: İlahî tecellîleri bu dünyâda veya ruh âleminde kalp gözü ile temâşâ etme
rûy-ı yâr	: sevgilinin yüzü
rû‘yet	: ilâhî tecellîleri bu dünyâda veya ruh âleminde kalp gözü ile temâşâ etme
ş‘ud	: yücelmek
sa‘ādâtü's-seniyye	: yüksek bahtiyarlık
sā‘at	: vakit, zaman
şābit	: yerinde duran
şābir	: sabırlı, sabreden
sa‘î	: çalışan, gayret eden
sā’il	: soru soran kimse
sābiḳa	: geçmişte olan şey
şā’im	: oruçlu
sā’ir	: başka, diğer, öteki
sābıḳ	: önceki, evvelki
sābıkeyn	: iki sâbık
şadakāt	: vefâkarlık gösterme
şaded-i şurū‘	: üzerinde konuşulan konuya başlama
sādis	: altıncı
sādise	: sâdis kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli
şadr	: kalp, yürek
şafā	: rahat, huzur
şāfī	: temiz, arı, katıksız

şâfiyye	: "Nefs-i şâfiye" sözünün kıslatılmışı olarak nefsin yedi mertebesinden yedincisi
saḥābī	: Hz. Muhammed'in sohbetinde bulunmuş olan müslümanlar
şahāyif	: sayfalar
şāhibü'l-kerāmāt	: kerâmetler sahibi
şahrâ-i vücūd	: çölde yaratılan
saḥv	: ayılma, ayıklık, kendine gelme
sākit	: ses çıkarmayan, konuşmayan, susan
şalāḥ	: dinin yasakladığı şeylerden kaçınma
şalāḥ-ı 'ālem	: barış âlemi
şalāt-i zuhr	: öğle namazı
şāliḥa-i 'avrat	: dînin emirlerine uygun davranan, iyi amel ve hayır sâhibi müslüman kadınlar
şāliḥīn	: salihler
sālik	: bir yol tutup onu takip eden kimse
sālikan	: bir tarîkata girmiş veya bir şeyhe bağlanmış kimseler
sāmi'a	: işitme gücü
şānī	: ikinci
şāni'a	: amel
sāri	: birinden diğerine geçen, yayılan, sirâyet eden
sāriye	: sârî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli
şavlet	: saldırı
şavm	: oruç
sa'y	: çalışma, emek sarfetme
şayḳala	: cilâ
seb'in	: yetmiş, yetmişinci
sebaḳ	: ders
sebeb-i kavī	: güçlü sebep
sebil	: yol, tarîk
seb'in	: yetmiş, yetmişinci
sefid	: beyaz

sehāvet	: cömertlik, el açıklığı
selāṭīn-i ‘izām	: ulu sultanlar
semerāt	: semereler, meyveler, verimler
ṣenā	: övme, medih
sereyān	: dağılma, yayılma, tesir ve sirāyet etme
sermediyyet	: sonsuzluk, süreklilik
serr	: neşeli ve sevinçli olma
setr	: gizleme, örtme
sevād	: Cenāb-ı Hakk’ın isim ve sıfatlarına mazhar olup hakikî fakra, yokluğa erişmiş kâmil insan
sevb	: elbise
ṣevb-i mağşūl	: yıkanmış elbise
seyr-i rūḥāniyyet	: mânevî yolculuk
seyr-i sülūk	: tasavvuf yolculuğu, manevi yolculuk
seyyid	: önder, reis
seyyidü'l-enām	: bütün mahlûkatın efendisi
sezā	: yaraşır, uygun, lâyük
şıdķ	: doğruluk
şifāt-ı şameddiyyet	: Allah'ın hiç bir şeye muhtaç olmadığı gibi hazinesinden hiçbir şey eksilmemesi ve kudretine de hiç bir şey ağır gelmemesi sıfatları
şınıf-ı rāb‘i	: dördüncü sınıf
şırāt-ı müstaķīm	: doğru yol, İslâmiyet
şırf	: baştan aşağıya kadar, büsbütün, hâlis
şıyām	: oruç
sibā‘	: yırtıcı hayvanlar
silsile-i vücūd	: vücudun dizini
şinā	: Musâ Peygamberin, Allah kelâmına nâil olduğu, Süveyş ile Akabe Körfezi arasındaki bir yer ve bir dağ ismi.
şine	: gönül, kalp
sirāc	: ışık
sirāyet	: yaygın duruma gelip tesir etme

sīret	: bir kimsenin ahlakı
sivā	: başka
şofī	: tasavvufa inanan, tasavvufu bir hayat görüşü olarak benimseyen
şu‘ūbet	: zorluk, güçlük
şu‘ūd	: yükselme
subḥān	: “Her türlü kusurdan, noksandan, beşerî nitelik ve zaafılardan uzak olan” anlamında Allah’ın isimlerindedir
subḥānī	: Allah'a mahsus
subḥāniyye	: sübhānî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli
şubḥ-ı şādık	: Subh-i kâzibden sonra tan yerinde ufuk boyunca görülen ve gittikçe yayılarak güneşin doğuşuna kadar kesintisiz devam eden aydınlık
şūfiyye	: tasavvufa inananlar ve onu bir hayat görüşü olarak benimseyenler
şulb	: katı yürekli, duygusuz
şulḥ	: huzur, rahatlık
sultānu'l-evliyā'	: bütün velîlerin hükümdarı
sunūḥ	: bildiğinden şüpheye düşmeyecek şekilde emin olma
şūrī	: sûrete âit olan, şekille ilgili
süfliyye	: süflî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli
sülûk	: bir tarîkate girme, intisap etme
sünnet-i pāk	: benimsenen mübârek yol
sünnet-i seniyye	: çok mühim ve kıymetli olan âlî yol
sünūḥāt	: akla, hatıra gelen, içe doğan şeyler
süveydā	: insan varlığında ilâhî tecellînin odak noktası
şarāb-ı lâ-yezāl	: ebedî ilâhî aşk
şark	: güneşin doğduğu yön
şarkī	: doğuyla ilgili, doğu tarafında bulunan
şecā‘at	: yiğitlik, yüreklilik, cesâret

şecere	: soy kütüğü
şeci'	: cesur, yürekli, yiğit
şedaïd	: eziyetli, zahmetli
şefâ'at	: Peygamberlerin ve Allah'ın izin vereceği kimselerin, kulların suçlarının bağışlanması için Allah katında aracılık etmeleri
şefî'	: Şefâat eden, bir kimsenin affa uğraması için aracılık eden
şegâf	: aşırı sevgi
şehviyyet	: şehvet uyandıran
şehnişîn	: şahların oturmalarına lââyık yer
şem'a	: mum
şems	: güneş
şer'-i şerîf	: şerefli İslâm şerîatı
şer'iyye	: şeriatla ilgili şeyler
şerâ'it	: şartlar
şeref-i rûhâniyyet	: mânen büyük bir kimsenin öldükten sonra da devam eden mânevî yüceliği
şerh	: yorumlama
şerîf	: şerefli, kutsal
şes	: altı
şevâğıl	: meşgûliyetler
şeyâñin	: şeytanlar
şeyhûhet	: yaşlılık, ihtiyarlık
şod	: çimen
şoden	: olmak
şu'a'î berķ	: şimşek ışını
şua'	: ışın
şuhût	: ilâhî tecellîlere şâhit olma, mânâ âlemini seyretme
şurû'	: başlama
şüyüh	: şeyhler
t'añil	: durdurma

ta‘ām	: yemek
ta‘āt	: Allah’ın emirlerine uyma, emredilene yapma
ta‘diye	: ileri geçirme, tecâvüz ettirme
tā’ib	: tövbe eden
ta‘ife	: fırka, cemâat
tābi‘	: birine veya bir şeye uyan, onun arkası sıra giden
tafsīlen	: tafsīlâtı olarak, bütün ayrıntıları ile
taḥāret-i nefis	: nefsin temiz olması
taḥayyüz	: boşlukta bir yer tutma, yer işgal etme
taḥkīk	: bir şeyin doğru olduğunu ortaya çıkarma
taḥkīkan	: inceleyerek, araştırma suretiyle
taḥkīk-i ḥaḳīkat	: gerçeği soruşturma
taḥrīr	: yazı yazma
taḥşīl	: öğrenim
taḥt-ı ra‘iyyet	: bir hükümdârın yönetimi altında olan
taḥarrub	: yaklaşma
taḥāt	: bir şeyi yapabilmek için gereken güç
taḥbīl	: öpme
taḥdīs	: kutsal sayma, mübârek kabul etme
taḥlīl-i ta‘ām	: yemek yemeyi azaltma
taḥrīb	: tahmin
taḥrīr	: sözle anlatma
taḥvīt	: besleme, beslenme
taḥleb	: isteme, dileme
taḥlib	: isteyen
taḥlib-i esrār	: gizli olanı isteyen
taḥzīf	: temizleme
tārac	: yağma
taḥrī	: birden bire ortaya çıkan
taḥrī	: birden bire ortaya çıkan, ansızın beliren
taḥrīk	: yol

ṭarīḳat-ı ‘aliyye	: Allah'a ulaşmak maksadıyla tutulan yüksek yol
ṭarīḳ-i haḳ	: Allah'a ulaştırılan yol
taşarruf	: bir şeye sahip olma ve sahip olduğu şeyi istediği gibi kullanma yetkisi
taşhīḥ	: iyileştirme
taşriḥ	: açık açık anlatma
taṭhīr	: temizleme
taṭvīl	: uzatma
taṭvīl-i kelām	: sözü uzatma
tavaḳḳuf	: bağlı olma
tavşīf	: vasıflarını, niteliklerini sayma
ṭayerān	: uçuş
ṭayye	: üzerinden geçmek, aşmak
tazlīl	: doğru yoldan saptırma, azdırma, dalâlete düşürme
te‘ālā	: şanı yüce olsun
te‘allüm	: ders alarak öğrenme
te‘aşşub	: bir kimseye veya bir şeye karşı aşırı taraftarlık gösterme, aşırı derecede tutma
te‘aşşuḳ	: âşık olma, gönül verme
te‘ayyün	: Allah'ın kudretinin zuhur ve tecellî yoluyla belirmesi
te’dīb	: terbiye etme, edeplendirme
te’dībāt	: terbiye etmeler, edeplendirmeler
te‘emmul	: İyice, etraflıca düşünme
te’vīl	: bir söz veya davranışa bilinen anlamından başka bir anlam verme
teşebbüt	: sebat gösterme, dayanma
teayyün	: meydana çıkma, âşikâr olma, belirme
tebārake	: ulu, yüce, mukaddes
tebdīl	: değiştirme, değiştirilme
tebe‘iyyeti	: tabi olmak, uymak

tebennî	: sulbünden gelmeyen bir çocuğu evlât edinme, oğulluğa kabul etme
teberrüken	: edebe uyarak, itibar ederek
tebeyyün	: belli olma, meydana çıkma
tebşîr	: müjde verme
tecellî	: görünme, belirme
tecelliyât-ı	
ilâhiyye	: ilahi tecelliler
tecessüd	: rûhun ceset ve madde durumuna gelmesi, bir bedene bürünmesi
tecezzî	: küçük parçalara ayrılma, bölünme
tecnîs	: cinas yapma
tecrîd	: dünyâyâ âit şeylerden vazgeçerek gönlünü Allah'a bağlama, kalbi mâsivâdan arındırma
tedarik	: edinme, sağlama
tedbîr	: başvurulan çare, önlem
tedebbür	: düşünme, tefekkür etme
tef	: sıcaklık, ısı
tefekkür	: düşünme
tefhîm	: bildirme, anlatma
tefhîm-i kâl	: söz ile anlatma
tefrîğ-i kalb	: kalbin ayrılması
tefsîr	: Kur'an-ı Kerîm'in âyet ve sûrelerini açıklama
tehayyur	: hayrete düşme
tehlîl	: kelime-i tevhîdi, "Lâ ilâhe illallah" sözünü söyleme
tekârüb	: birbirine yakın olma durumu, birbirine yaklaşma
tekâsül	: tembellik, üşenme, gevşeklik
tekellüm	: söyleme, konuşma
tekessür	: çoğalma
tekhlîl	: göze sürme çekme
tekmîl	: tamamlama bitirme
tekrîm	: saygı gösterme

telakki	: kabul etme
telemmüz	: ders alma, öğrenme
telvis	: kirletme, pisletme, bulaştırma
telvih	: söz arasında açıklama
telvin	: renk verme, boyama
temāşā	: bakıp seyretme, izleme
temennā	: arzu, istek
temessük	: yapışıp sıkı tutma, tutunma
temevvüc	: dalgalanma
temhîr	: mühürleme
ten vermek	: vücut, beden
tenākuz	: çelişki
tenezzülât	: tenezüller
tenkiş	: azaltma
tenşîf	: neşe verme, ferahlandırma
tenzîf	: Allah'ın bütün kusurlardan, eksikliklerden uzak bulunduğuna inanma ve bunu dille söyleme
terakki	: ileri gitme, ilerleme, gelişme
terāne	: nağme, ezgi
tesālüh	: sağır gibi görünme
tesmiye	: Allah'ın adını anma
teşebbüs	: girişim
tevcîh	: bir kimseye hitap etme
teveccüh	: râbîta yoluyla gönlünü bağlama, kalben Hakk'a ve mürşide yönelme
tevekkül	: Allah'a güvenme
tevellüd	: meydana gelme, ileri gelme
teverru	: dînin yasak ettiği işlerden kaçınma, takvâ sâhibi olma
tezâhür	: ortaya çıkma, görünme
tezyîn	: süsleme, süslenme
tuğyân	: taşma, coşma
tür	: ilâhî feyiz ve tecellîlerin müşâhede edildiği yer

turābī	: toprakla ilgili
ṭuruḡ-ı ‘adīde	: birçok tarikatlar
ṭuruḡ-ı ṣettā	: çeşitli yollar
türāb	: toprak
‘übūdiyyet	: kulluk
‘ubūr	: bir taraftan öbür tarafa geçme
‘ucb	: kendini beğenme
uḡrevī	: âhirete ait
‘uḡbāt	: cezalar
‘uḡl	: akıllar
‘ukūs	: akisler, yankılar
ulemā	: bilginler
ulu'l-emr	: Müslümanları şariat namına idare eden zât
‘ulüvv	: ululuk, büyüklük
umenā	: emin kimseler
‘ummān	: deniz
urmak	: vurmak
‘urūc etmek	: yükselmek
uṣūl-ı dīn	: kelâm ilmi, din metodolojisi
‘uzlet:	: görünürde halkın içinde olduğu halde kalben onlardan ayrı olma
‘uzlet-i ihtiyār	: yalnız başına yaşamayı tercih etme
‘uzv	: organlarla ilgili olan
ülfet	: konuşmak, görüşmek, ahbaplık etmek
ümmeṭ-i	
merḡūme	: rahmet olunmuş, acınmış, bağışlanmış ümmeṭ,
ümmī	: okuma yazma bilmeyen kimse
ümmiyyet	: “Bilgisi okuma yazmaya dayanmayan, bütün bildiklerini vahiy yoluyla Allah’tan alan” anlamında Hz. Muhammed’in sıfatı
üstād	: hoca, öğretmen
vācib	: yapılması gerekli olan
vācib	: terki câiz olmayan ilâhî emir

vācibū'l-vücūd	: zâtı yâni kendi kendisiyle var olan, var olması için başka bir varlığa muhtaç bulunmayan Allah
vaḥdet	: Allah'a ulaşmış Allah'la bir olma durumu
vaḥid	: tek, emsalsiz
vaḥy	: ilahi haber
vāḳı'āt	: baştan geçen olaylar
vāki	: olan
vaḳtāki	: ne vakit ki
vālā	: yüksek, yüce
vāriṣ-i ma'nevī	: mîrasçı ma'nevî
vārid olmak	: gelmek, erişmek, ulaşmak
vārid	: gelen, ulaşan, vâsıl olan
vāridāt	: kulun kastı ve dahli olmaksızın kalbe gelen mânâlar, feyizler, ilhamlar
vasaṭ	: vücudun orta yeri, bel
vāşıl	: ulaşan, erişen
vāşılîn	: Hakk'a erişmiş olanlar, erenler
vāsiṭ	: ortada bulunan
vaṭan-ı aşliyye	: ruhlar âlemi
vāzıḥ	: apaçık
vech-i arz	: yeryüzü
vecîh	: uygun, layık
vehm-i enāniyet	: benlik vesvesesi
vehm-i ḥayāl	: gerçekte var olmayan düşünce
velāyet	: kulun Hakk'a yakınlığı ve Hakk'ın kulu, kulun Hakk'ı dost edinmesi durumu, velî olma
velīyyullāh	: Allah'a yakın olma mertebesine erişmiş kimse
verā	: bütün yaratılmış olanlar
verāehu	: ötekisine, başkasına
vesāṭāt	: araya girme, vasıtâ olma
vird-i zebān	: sık sık tekrar edilen dua, söz, zikir
vişālullāh	: Allah'a vuslat
vuşlat	: sevdiğine kavuşma

vuşul	: ulaşma, erişme
vuzû'	: abdest
vücüb	: yapılması gerekli, lüzumlu ve zarûrî olma, vâcîp olma
vücūd-ı	
beşeriyet	: insanlık benliği
vücūd-ı	
cismāniyye	: maddi vücut, beden
vükelā	: vekiller
vürūd	: gelme, erişme, ulaşma
vüzerā	: vezirler
yaqîn	: herhangi bir delîle bağlı olmaksızın sâdece îman kuvvetiyle âşikâr olarak görme
yar	: dik ve derin uçurum, yer yarığı
yed	: el, güç, kudret
yeden bi-yedin	: bizzat
yek	: tek, bir
yesar	: zenginlik, varlık
yevmen	
mine'l-eyyāmi	: günlerden bir gün, günün birinde
yübüset	: kuruluk
zā'il	: sona eren
zāhib	: bir düşünceye, bir zanna kapılmak, inanmak
zāhir	: açık, görünen
zāhiran	: görünüşte, görünüşe göre
zākir	: zikreden
zākirün	: zâkirler
zāt-ı akdes	: her türlü kusur ve noksandan yüce olan zât, Allah
zehir-nāk	: zehirli
zehre	: çiçek
zelîl	: hakir, hor görülen kimse
zemîme	: kötü hal
zевāhir	: dış görünüş, dış yüz

zevāl	: yok olma, ortadan kalkma
zevāt	: zatlar, saygı değer kimseler
zevāt-ı kirām	: soyu temiz, saygı değer kimseler
zevi'l-ihtirām	: saygı değer kimseler
zındıķ	: kabul ve tasdik etmeme, tanımama
zi	: zehî “ne güzel” sözünün kısaltılmış şekli
zikrelemek	: bahsini etmek, ismini söylemek
zıkr-i cehrīh	: yüksek sesle yapılan zikir
zıkr-i kalbī	: sessiz olarak kalben yapılan zikir
ziyā	: ışık
ziyā-i nūrullāh	: Allah'ın nurunun ışığı
ziyā-i şems	: güneş ışığı
zuhūr	: meydana çıkma, görünme
zulmānī	: karanlığa âit, karanlıkla ilgili, karanlık
zulmāniyyet	: karanlık olma durumu
zulmet	: karanlık
zū	: sahip, malik
zühd	: dünyâya rağbet etmeyip kendini ibâdete verme
zū'l-celāl	: celāl sahibi Allah
züll	: horluk, hakirlik, alçalma
zünub	: günahlar

SONUÇ

Kadıızâde Mehmed Tahir Efendi'nin *Risâle-i Nûriyye* isimli eserini konu alan bu çalışmamızla Klasik Türk Edebiyatı nazariyatçıları açısından tasavvuf teorisine ve bazı hususlarına dair önemli bir kaynak, transkripsiyonlu metin halinde incelenmiştir. Bir giriş ve üç bölümden meydana gelen bu tezde; şahsiyeti ve eserleri hakkında bugüne kadar çok az çalışma yapılan Kadıızâde Mehmed Tahir Efendi'nin *Risâle-i Nûriyye* isimli eseri üzerinde duruldu. Ayrıca eserde yer alan açıklamalar sayesinde, o dönemde Osmanlı toplumunun tasavvuf konusuna bakışı ortaya çıkarılmış, sonrasında yazılan eserlerle ilgili cevapsız kalan birçok hususa da açıklık getirilmiştir.

Risâle-i Nûriyye'de Kadıızâde Mehmed Tahir Efendi, tasavvuf konusundaki düşüncelerini ana başlıklar halinde incelemiş, 41 bölümde ortaya koymuştur. Bu yönüyle kaynak bir eser özelliği taşımaktadır.

Süleymaniye Kütüphanesi'nin Reşid Efendi Bölümü'nde bulunan 00386, Uşşaki Tekkesi Bölümü'nde bulunan 00017 ve Hacı Mahmud Bölümü'nde bulunan 02353 numaralı nüshalar incelenerek *Risale-i Nuriyye*'nin ana metni oluşturulmuş olup esas nüshadaki eksiklikler diğer nüshalardan göz önünde bulundurularak tamamlanmıştır.

Eserde az da olsa Farsça ve Arapça şiirlerin bulunması, müellifin Fars ve Arap diline vakıf olduğunun bir göstergesidir. Eserin müstensihleri hakkında maalesef bilgi bulunamamıştır.

Sonuç olarak; Kadıızâde Mehmed Tahir Efendi ve tenkitli metnini hazırladığımız *Risâle-i Nûriyye* adlı eseri ile tahlili, müellifin hayatı hakkında yapılacak yeni araştırmalara malzeme teşkil edecektir. Bu tezdeki incelemeler, dönemin tasavvuf teorisiyle ilgili yapılacak akademik çalışmalar için küçük bir kaynakça olacağı kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

A. KİTAPLAR

- Ağa, H.H.İ. (1987). *Tarih-i Enderun, Letaif-i Enderun*. C. Kayra (çev.), İstanbul: Güneş Yayınları.
- Altunsu, A. (1972). *Osmanlı Şeyhülislâmları*. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Camî, A. (1995). *Nefehâtu'l-üins Min Hadarâti'l-Kuds*. S. Uludağ, M. Kara (hzl.), İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Çelebi, K. (2007). *Keşfü'z-Zünûn*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- İbnü'n-Nedîm, İ. (2000). *Kitabü'l-Fihrist*. R. Teceddüd (çev.), Tahran: İntişarat-ı Esatir Yayınları.
- Kahraman, S.A. , Galitekin A.N. , Dadaş, C. (hzl.). (1998). *İlmiyye Sâlnâmesi*. İstanbul: İşaret Yayınları.
- Muslu, R. (2003). *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf (18.Yüzyıl)*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Ocak, A.Y. (hzl.). (2005). *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf ve Sûfiler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Öngören, R. (2001). Karamanî, Cemâleddin İshak. *İslâm Ansiklopedisi*. Cilt 24. İstanbul: Türk Diyanet Vakfı Yayınları.
- Rûmî, E. (1971). *Müzekkin Nufus*. İstanbul: Arslan Yayınları.
- Sunar, C. (1987). *Ana Hatlariyle İslâm Tasavvufu Tarihi*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Yayınları.
- Tek, A. (2008). *Tasavvufi Mertebeler*. Bursa: Emin Yayınları.
- Timurtaş, F. K. (2011). *Osmanlı Türkçesi Grameri III*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Yılmaz, N. (2001). *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf (Sûfiler, Devlet ve Ulemâ)*. İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları.

Yücer, H.M. (2003). *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf (19.Yüzyıl)*. İstanbul: İnsan Yayınları.

B.DERGİ

Yılmaz, H.K. (1995). “Seyr u Sülûk: Tasavvufi Eğitim”, *Altınoluk Dergisi*. 112, 32.

C. SÖZLÜKLER

Ayverdi, İ. (2011). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.

Cebecioğlu, E. (2004). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. İstanbul: Anka Yayınları..

Devellioğlu, F. (2006). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

Pala, İ. (2004). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları.

Sami, Ş. (2006). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

Uludağ, S. (1991). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Marifet Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ADI VE SOYADI: Muharrem BAYRAK

DOĞUM YERİ VE TARİHİ: Eyüp, 17.09.1987.

MEDENİ HALİ: Bekar.

E-MAIL: bayrak_muharrem13@hotmail.com

EĞİTİM DURUMU

2010-2011: Long Island Conservatory, ESL, New York/ ABD.

2009-2010: Tezsiz Yüksek Lisans; Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği.

2005-2009: Lisans; Dumlupınar Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı.

2001-2004: Lise; Gaziosmanpaşa Merkez Lisesi.

1998 – 2001: Ortaokul; Fetihtepe İ.Ö.O.

1993 – 1998: İlkokul; Fetihtepe İ.Ö.O.

YABANCI DİL

Yabancı Dili: İngilizce

Yabancı Dil Puanı: 61,25

Yabancı Dil Seviyesi: D

İŞ TECRÜBESİ

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni: 2012- Halen.

SON NOTLAR

- i “Müminlerin kalblerini iman nuruyla temizleyen ve aşıkların gönüllerini irfan nuruyla nurlandıran Allah'a hamd olsun. İlmin ve irfanın kaynağı olan Efendimiz Hazret-i Muhammed'e ve irfan ve hidayet yıldızları olan ehline ve ashabına, salat ve selam olsun. Abdülhakır Kadızâde Mehmed Tahir, Hanefî mezhebinden, Kadirî tarikatından görüntüde ise Saltanat-ı Seniyye'de müderristir. Şeriat-ı Ahmedîyye'ye hizmet etmeyi kendine yol edinmiş, irfan erlerinin ayağının bastığı toprağa muhabbet besleyen, vahdaniyet nurunu görmenin azimli aşığı ve hiçbir karşılık beklemezsizin yalnızca Allah ve onun rızasına kavuşmayı arzularak, kırk bir fasıl üzere Türkçe olarak kaleme aldığım risalenin adını *Risale-i Nûriyye* diye tertip ve tahrir eyledim.” anlamında ön söz.
- ii “Adem daha su ile toprak arasında iken, toprak suyla karışmamışken, Âdem'in yaratılacağı çamur daha oluşmamışken ben peygamberdim.” Kara Dâvud, s. 121-122.
- iii “Ben yaratılış bakımından peygamberlerin ilki olduğum halde, onların hepsinden sonra gönderildim.” Tirmizî, Menâkıb, 1; Müsned, V, 379; Hâkim, el-Müstedrek, II, 609
- iv “Onun dini tamamladıktan sonra vahyin kesintiye uğramasında bir zarar yoktur.”
- v “Bugün sizin dîninizi kemâle erdirdim.” Maide 5/3
- vi “Âdem ruh ile ceset arasındayken ben peygamberdim.” Buhârî, Târih, 7/374
- vii Alî el-Kâdirî el-Bendenici, Bağdatlı Vehbî, *el-Mevâridü'l-Ledüniyye fî Şerhi'l-'Ayniyye*, Süleymâniye Kütüphanesi, nr. 0693, V, 82
- viii “Ve hepsi umar ve bekler, Allah'ın Resûlundan; Denizinden bir avuç su; Yağmurundan bir damla su yollamasını..” İmâm-ı Buşayrî, *Kaşîde-i Bürde* 39/163
- ix Ben Allah'ın nurundan yaratıldım, müminler de benim nurumdan.
- x “Sonra da çevirdik aşağıların aşağısına attık.” Tin 5/95
- xi “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” A'râf 3/172
- xii “Onlara selam olsun.” anlamında söz.
- xiii “Onlara dedik ki: Hepiniz oradan inin.” Bakara 2/38
- xiv “Çaresiz biz sizi biraz korku, biraz açlık, biraz da mallardan, canlardan ve ürünlerden eksiltme ile imtihan edeceğiz. Müjdele o sabredenleri!” Bakara 2/155
- xv “Çaresiz biz sizi biraz korku, biraz açlık, biraz da mallardan, canlardan ve ürünlerden eksiltme ile imtihan edeceğiz. Müjdele o sabredenleri!” Bakara 2/155 ‘nakş-ı mine'l emvâl’ kısmı Bakara Suresi'nin 155. ayetinden ıktıbastır.
- xvi “Sabredenleri müjdele!” Bakara 2/155
- xvii “Ve sizi imtihan ederiz.” Bakara 2/155
- xviii “Ve sana ölüm gelinceye kadar Rabbine ibadet et.” Hicr 15/99
- xix “Allahım, bizi aynel yakîn nurunun rütbesine kavuşanlardan eyle.” anlamında dua sözü.
- xx “Allah'a sığınıyorum.” anlamında söz.
- xxi “Sade Sana ederiz kulluğu, ibadeti; sade Senden dileriz yardımı, inayeti Yarab!” Fatiha 1/5
- xxii Abdullâh İbn Ömer İbn Muhammed Nasıruddîn el-Beydavî.
- xxiii “Kim bir kavme benzerse o da onlardandır.” Ebû Davud, Libas, 4; Müsned, 2/50
- xxiv “Allah bizi yüce kudretiyle faydalandırır.” anlamında söz.
- xxv “Ama bizim yolumuzda cihad edenleri, elbette kendi yollarımıza eriştireceğiz.” Ankebût 29/69
- xxvi “Gecelerden bir gece” anlamında söz.
- xxvii “Bütün güç ve kuvvet, yalnızca en yüce ve en büyük olan Allah'ın (c.c) yardımıyla elde edilir.” anlamında dua sözü.
- xxviii “Allahü teâlânın verdiği nimetlerine şükürler olsun.” anlamında dua sözü.
- xxix “Sade sana ederiz kulluğu, ibadeti; sade senden dileriz yardımı, inayeti Yarab!” Fatiha 1/5
- xxx “Hamd (övme ve övülme), âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur” Fatiha 1/2
- xxxi “Her yenilikte lezzet vardır.” anlamında söz.
- xxxii “Salıvermiş iki denizi daima birbirleri ile çatışıyorlar; aralarında bir engel vardır, birbirlerine geçip karışmıyorlar.” Rahmân 55/19-20
- xxxiii “Ama bizim yolumuzda cihad edenleri, elbette kendi yollarımıza eriştireceğiz.” Ankebut 29/69
- xxxiv “Sade sana ederiz kulluğu, ibadeti; sade senden dileriz yardımı, inayeti Yarab!” Fatiha 1/5
- xxxv “De ki: Eğer siz Allah'ı seviyorsanız hemen bana uyun ki Allah da sizleri sevsin.” Âl-i İmrân 3/31
- xxxvi “Çünkü nefis cidden emmâredir; fenâyı emreder.” Yûsuf 12/53
- xxxvii “Ve hayır, levvâme (kınayan) nefse yemin ederim.” el-Kıyâme 15/2
- xxxviii “Ey mutmain olan nefis! Hem hoşnut edici, hem de hoşnut edilmiş olarak Rabbine dön.” Fejr 89/ 27-28
- xxxix “Şüphesiz ki cesedin içinde bir et parçası vardır. O ıslah olunca cesed de ıslah olur; o fesâda uğrayınca cesed de ifsad olur.” Buhârî, İmân, 39.
- xl “Allah te'âlâ'ya giden yollar yaratılmışların nefesleri adedince dir.” İbn-i Arabî, *el-Fütühâtü'l-Mekkiyye* 3/549; el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî* 1/396, 6/165, 14/160; Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn* 1/876

- xli “Bunların hepsi Rasûlullah’tan denizden bir kaşık, yağmurdan bir damla (yudum) olarak alınmıştır.” anlamında söz.
- xlii alınmıştır.” anlamında söz. alınmıştır.” anlamında söz.
- xliii “Ama bizim yolumuzda cihad edenleri, elbette kendi yollarımıza eriştireceğiz.” Ankebût 29/69
- xliv “Ben ilmin medinesiyim (şehriyim), İmam-ı Alî de kapısıdır. İlmi isteyen kapısına mürâcaat etsin.” hâdis-i şerîfine telmihte bulunulmuştur. Tirmizî, Menakıb, 20
- xlv “ Ya Alî, تنها yerlerde Allah’ı sürekli olarak zikretmeye devam et.” anlamında söz.
- xlvi “Ben ve benden evvel gelen peygamberlerin en ziyâde faziletlisi ve kıymetli sözleri, ‘Lâ ilâhe illâllâh’ kelâmıdır.” Muvatta, Kur’ân, 32, Hac, 246; el-Aclûnî, *Sahihu'l-Câmi's-Sağîr*, no:1113. Amma ben kemal ü tehakkuk ve teşebbüs ve'l-ittişâl bulmam ancak ism-i vâhid ve zikr-i vâhid ile buldum ki o: lâ ilâhe illâllâh’dur.
- xlvii Allâhu te’âlâ azze şânehu bir şeye tecellî kılrsa masivâ ona teveccüh edip tezellül eder.
- xlviii “Tatmayan bilemez. Kim ki tatmamış; o,tadını bilemez.” anlamında söz.
- xlx “Tatmayan bilemez. Kim ki tatmamış; o,tadını bilemez.” anlamında söz.
- l “Kulumu sevince Ben onun (adetâ) konuşan lisânı, akleden kalbi, işiten kulağı, gören gözü, tutan eli ve yürüyen ayağı olurum.” Buhârî, Rikâk, 38
- li “İnsanın halî, dilinden daha konuşkandır.” anlamında söz.
- lii “Muhammed, sizin adamlarınızdan hiçbirinin babası değildir; fakat Allah’ın elçisi ve peygamberlerin sonuncusudur.” Ahzâb 33/40
- liii “Ve herhalde sen, pek büyük bir ahlak üzerindesin.” Kalem 68/4
- liiv “Muhakkak ki, Allah ve melekleri, peygamberlere hep salât ile ikramda bulunurlar.” Ahzâb 33/56
- lv “Yeryüzünde bulunan her şey fânidir.” Rahmân 55/26
- lvi Her kim beni görürse Hakk’ı görmüştür.
- lvii “Âdem kıyamet gününe kadar benim bayrağım altındadır.” *Terceme-i Gülşen-i Râz*, İBB Yazmalar Ktb. Osman Ergin Yzm., nr: 863, vr. 31^a-32^b
- lviii “Ben gizli bir hazine idim. Bilinmeye muhabbet ettim (sevdim) ve bilinmek için halkı yarattım.” Süyûtî, *ed-Dürerü'l-Müntesire*, s.125; Aliyyü'l-Kaarî, *el-Esrârü'l-Merfûa*, s.273
- lix “Allah’ın ilk yarattığı benim rûhumdur.” Hâkim, 2/672; İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî, 1/265-266
- lx “Sen olmasaydın ben kâinatı yaratmazdım.” Aclûnî, 2/164; Hakim el Müstedrek, 2/615
- lxi “O’nun emri, bir şeyi dileyince ona sadece ‘ol’ demektir. O da olur. O halde her şeyin mülkü ve tasarrufu (hükümranlığı) elinde bulunan Allah’ın şanı ne yücedir. Siz de yalnız O’na döndürüleceksiniz.” Yâsin 36/82-83
- lxii “Nâs uykudadırlar, öldükleri zaman uyanırlar.” Gazâlî, İhya, IV, 494
- lxiii “...ve kendini kabirdekilerden say!” Buhârî, Rekâik, 3; Tirmizî, Zühd, 25; İbn Mâce, Zühd, 3; Ahmed b. Hanbel, El-Müsned, 2/24; İbn Hibbân, Ravza, s. 148-149
- lxiv “Ölmeden evvel ölünüz.” Marifetname, s. 477; Müzekki’n-Nüfus, s. 140
- lxv “Eğer perdem kalksaydı, yakinim (kesin bilgim) çoğalmazdı.” A.Eflakî, *Menâkıbü'l-Ârifin* II, 1995:172-173
- lxvi “Rabbine dönüver.” Fecr 89/28
- lxvii “Vatan sevgisi imandandır.” Aliyyü'l-Kârî, *el-Esrârü'l-Merfûa*, s.189-191, no. 164; İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, s. 346-347, no. 1102
- lxviii “Her kap içindekini sızdırır.” anlamında söz.
- lxix “...bir günde ki miktarı elli bin sene tutar.” Meâric 70/4
- lxx “Ama bizim yolumuzda cihad edenleri, elbette kendi yollarımıza eriştireceğiz.” Ankebut 29/69
- lxxi “Rahman’ın cezbelereinden bir anlık cezbe, bütün ins ve cinnin amellerine denktir.” İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, 11/1069
- lxxii “Ve biz ona şah damarından daha yakınız.” Kaf 50/16
- lxxiii “Rabbine dönüver.” Fecr 89/28
- lxxiv “Hiçbir şey görmedim ki, onda Allah’ın sanatını seyretmeyeyim.” Sultan Veled, *Rebabnâme*, Yayın no. 214, 2011: 32
- lxxv “Kulumu sevince Ben onun (adetâ) konuşan lisânı, akleden kalbi, işiten kulağı, gören gözü, tutan eli ve yürüyen ayağı olurum.” Buhârî, Rikâk, 38
- lxxvi “Yeryüzünde bulunan her şey fanidir; yalnız celâl ve ikram sahibi Rabbinin yüzü (zâtı) bâki kalacaktır.” Rahmân 55/26-27
- lxxvii “Faniyet yaratılanların sıfatıdır; bâkilik ise yaratanın sıfatıdır.” Buhârî, Bed’u'l-Halk, 1; Kenzu'l-Ummal, no.29850
- lxxviii “Daha sonra Rabbi dağa tecelli edince onu yerle bir ediverdi, Musa da baygın düştü.” A’râf 7/143
- lxxix “Allah, Âdemi yarattı ve Âdem’de tecelli etti.” Buhârî, İsti’zân, 1/1; Müslim, Cenne ve Sıfatı Na’îmihâ ve Ehlihâ, 11/28

- lxxx “Seni noksan sıfatlardan tenzih, kemal sıfatlarla tevsif ederim ki, seni hakkıyla bilemedik ey bilinmeye en layık olan Allah’ım.” anlamında söz.
- lxxxı “O’nun benzeri gibi bir şey yokdur. O, öyle işiten, öyle görendir.” Şûrâ 42/11
- lxxxii “Doğurmadı, doğurulmadı. O’na bir denk de olmadı.” İhlâs 112/3-4
- lxxxiii “Kendini tanıyan Rabbini tanır.” İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, 2,262; Ayrıca bkz. Elmalılı, Hak Dini Kur’ân, 8, 5817, Sadeleştirme, 9, 205
- lxxxiv “Hiçbir şey görmedim ki, onda Allah’ın sanatını seyretmeyeyim.” Hz.Sultan Veled, *Rebabnâme*, Yay. no.214, 2011: 32
- lxxxv “De ki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?” Zümer 39/9
- lxxxvi “Her şeyde O’nun varlığını, birliğini gösteren bir alamet vardır.” anlamında söz.
- lxxxvii “Kalpten perdeyi kaldırmak, Mevlâ’yı râzi etmenin kuvveti ve ibâdetin kuvveti iledir.” anlamında söz.
- lxxxviii “Uyan! Allah dostlarına ne korku vardır, ne de onlar mahzun olurlar.” Yûnus 10/62
- lxxxix “Allah’ım âlemlere rahmet olan Resûl’unün yardımı ve salıkların istedikleriyle bizi rızıklandır.” anlamında dua sözü.
- xc “Allah kimin gönlünü İslâm’a açmışsa...” kısmı Zümer Suresi’nin 22. ayetinden iktibasır.
- xcı “Onlar o kimselerdir ki Allah kalblerine iman yazmış.” Mucâdele 58/22
- xcii “Sevgi, bütün kalbini kaplamış.” Yûsuf 12/30
- xciii “Ve Âdem’e bütün isimleri öğretti.” Bakara 2/31
- xciv “Rahman’ın cezvelerinden bir anlık cezbe, bütün ins ve cin’in amellerine denktir.” İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, 11/1069
- xcv “İllallah isbatıyla kalp sıhhatı hasıl olur.” anlamında söz.
- xcvi “Kur’ân okunduğu zaman, hemen onu dinleyin ve susun! Umulur ki rahmete erdilirsiniz.” A’râf 7/204
- xcvii “Ya hayır konuş ya da sus!” Buhârî, Edeb, 31
- xcviii “Dua, müminin silahıdır.” Müttâki el-Hindî, *Kenzü’l Ummâl*, III/271, h.no. 6505
- xcix “Nur üstüne nur” anlamında söz.
- c “Sözün özü.” anlamında söz.
- ci “Kim ki sırrı saklarsa ona en iyi ve en doğru şekilde hüküm verir.” anlamında söz.
- cii “Güzel ahlak, ganimettir.” anlamında söz.
- ciii “Ve bir vakit Musa’ya kırk geceye vâd verdik.” Bakara 2/51
- civ “Kim sadece Allah rızası mülâhazasıyla kırk gün sabah namazını (cemaatle) kılsa kalbinden lisanına hikmet pırlantaları akmaya başlar.” Muhammed b. Selâme el-Kudâ’î, *Müsnedü’s-Şihab*, 1/285
- cv “Yüce Allah’ın yardımıyla.” anlamında söz.
- cvi “Şimdi senden perdeni açtık, artık bu gün gözün keskindir.” Kaf 50/22
- cvii “Nurdan ve zulmetten Allah’ın yetmiş bin hicabı vardır.” Ahmed el-Gazzâlî, *Mişkâtü'l-Envâr*, s. 84; Necmeddîn-i Dâye, s. 310
- cviii “İşte Allah’ı öyle kimseleri sevmeyen bir topluluğun kalplerine iman yazmış.” Mücâdele 58/22
- cix “Sonra (Cebrâil ona) yaklaştı ve (aşağıya doğru) sarktı. Onunla arasındaki mesafe, iki yay kadar yahut daha az kaldı.” Necm 53/8-9
- cx “Alî el-Kâdirî el-Bendenici, Bağdatlı Vehbî Koleksiyonu, *el-Mevâridü'l-Ledüniyye fî Şerhi'l-Ayniyye*, Süleymâniye Ktp. , nr. 0693, V, 61
- cxı “Gözün gördüğüne kalp yalan demedi.” Necm 53/11
- cxii “O’nun zâtından başka her şey helâk olacaktır.” Kasas 28/88
- cxiii “Nefse ve onu biçimlendirene, sonra ona kötülük ve takva kabiliyetini verene yemin olsun ki, gerçek kurtuluş bulmuştur onu temizlikle parlatan.” Şems 91/ 7-8-9
- cxiv “Bir de sana ruhtan soruyorlar. De ki: Ruh, Rabbimin emrindedir.” İsrâ 17/85
- cxv “Ruh, nurâni, latif bir cevherdir ki iddetinden berî ve ganîdir. Yani; tâdiyeye muhtaç değildir.” anlamında söz.
- cxvi “Gerçekten insan üzerinden öyle uzun bir süre gelip geçti ki o anılmaya değer bir şey değildi.” Dehr 76/1
- cxvii “Allahü teâlâ ruhları, cesetlerden iki bin yıl önce yarattı.” Deylemi el-Hemedani, *Firdevsül-Ahyâr*, II, 187-188
- cxviii “Ve ona ruhumdan üflediğim zaman.” Hicr 15/29
- cxix “Her nefis ölümü tadacaktır.” Ankebût 29/57
- cxx “Onu ilk suretine (durumuna) döndüreceğiz.” Tâhâ 20/21
- cxxi “Kendini tanıyan Rabbini tanır.” İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, 2,262; Ayrıca bkz. Elmalılı, Hak Dini Kur’ân, 8, 5817, Sadeleştirme, 9, 205

- cxxii “Kendini tanıyan Rabbini tanır.” İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, 2,262; Ayrıca bkz. Elmalılı, Hak Dini Kur’ân, 8, 5817, Sadeleştirme, 9, 205
- cxxiii “Yerde, gökte Allah’tan başka tanrılar olsaydı bunların ikisi de mahvolup gitmişti.” Enbiyâ 21/22
- cxxiv “Ve biz ona şah damarından daha yakınız.” Kaf 50/16
- cxxv “Kendini tanıyan Rabbini tanır.” İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, 2,262; Ayrıca bkz. Elmalılı, Hak Dini Kur’ân, 8, 5817, Sadeleştirme, 9, 205
- cxxvi “Allah’ım bize ve kardeşlerimize yolu kolaylaştır.” anlamında duâ sözü.
- cxxvii “Nice erler ki, ne ticaret, ne de alışveriş kendilerini Allah’ı anmaktan, namaz kılmaktan ve zekat vermekten alıkoymaz.” Nûr 24/37
- cxxviii “Kubbelerim altında bir takım velilerim vardır ki onları benden başkası bilmez.” Abdurrahman Camî, *Nefehâtu'l-üns Min Hadarâti'l-Kuds*, haz. Süleyman Uludağ-Mustafa Kara, İstanbul, 1995, s.452.
- cxxix “Allah, iman edenlerin velisidir. Onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır.” Bakara 2/257
- cxxx “Öncekilerin güneşi battı. Bizim güneşimiz ufuk üzerinde sonsuz kalacak, hiç batmayacaktır.” *Evlîyâlar Ansiklopedisi*, 1992, s.225.
- cxixi “Allahım, bizi aynel yakîn nurunun rütbesine kavuşanlardan eyle.” anlamında dua sözü.
- cxixii “Sultan Allah’ın yeryüzündeki gölgesidir.” İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, 1/521
- cxixiii “Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah’a sığınırım. Rahman ve Rahim olan Allah’ın adı ile başlarım.” Nahl 16/98
- cxixiv “Herhâlde sana bey’at edenler ancak Allah’a bey’at etmektedirler. Allah’ın eli onların ellerinin üzerindedir. Kim ahdi bozarsa ancak kendi aleyhine bozmuş olur. Kim de Allah’a verdiği ahde vefa gösterirse Allah ona büyük bir mükâfat verecektir.” Fetih 48/10
- cxixv “Allah’a istiğfar eder, bütün günahlarımdan beni affetmesini isterim.” anlamında duâ sözü.
- cxixvi “Ben şahadet ederim ki Allah’tan başka ilâh yoktur. Ve yine şahadet ederim ki, Muhammed onun kulu ve resûlüdür. Ve yine şahadet ederim ki, Allah’a ve onun meleklerine ve onun peygamberlerine ve onun resûlüne.” anlamında söz.
- cxixvii “Bütün hata ve günahlardan dolayı Allah’a tevbe ederim. Allah’ın yasakladıklarından kaçınarak, ona samimiyetle ibadete çalışarak, var gücümle fakirlere ve evsizlere hizmette zaman geçirerek Allah’ın ve rasûlünün emirlerinin isteklisiyim. Efendimiz, şeyhimiz Allah’a giden yolda örneğimiz Muhyiddin Abdülkâdir Geylânî bizim dünyada ve ahrette şeyhimizdir ve Allah konuştuğumuz şeylerin vekilidir.” anlamında söz.
- cxixviii “Allah iman edenleri hem dünyada, hem de ahirette değişmeyen sözle sağlamlaştırır. Haksızlık edenleri ise şaşırır ve Allah, ne isterse onu yapar.” İbrâhim 14/27
- cxixix “Ve Allah dilediği şeye hükmeder.” kısmı Mâide Suresi’nin 1. ayetinden iktibasır.
- cxli “Allah’tan başka ilâh yoktur.” anlamında söz.
- cxlii “Allah’tan başka ilâh yoktur.” anlamında söz.
- cxliii “Allah’a itaat edin, peygamberlere de itaat edin, sizden olan yetkililere de.” kısmı Nisâ Suresi’nin 59. ayetinden iktibasır.
- cxliiii “De ki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?” kısmı Zümer Suresi’nin 9. ayetinden iktibasır.
- cxliv Alî el-Kâdirî el-Bendenici, Bağdatlı Vehbi Koleksiyonu, *el-Mevâridü'l-Ledüniyye fî Şerhi'l-Ayniyye*, Süleymâniye Kütüphanesi, nr. 0693, V, 31
- cxlv “Ben kulumun zannı üzereyim. Yani; kulum beni nasıl tanırsa, ona öyle muamele ederim.” Buharî, Tevhid, 15,35; Müslim, Tevbe, 1; İbni Mâce, Edeb, 58